

RELECTIO
FRATRIS DOMI-
NICI SOTO SEGO-
VIENSIS, THEOLOGI, ORDINIS
Prædicatorum, Cæsareæ Maiestati à sacris confessionibus,
de ratione tegendi & de tegendi
secretum.

SECUNDA ÆDITIO NVPER RIME A B
*authore recognita, multisq; in locis auclta, & à mendis quàm ma-
ximè fieri potuit, repurgata.*

SALMANTICÆ,
Excudebat Ioanes Baptista á Terranoua.

M. D. LXX.

ILLVSTRISSIMO DOMINO AC REVERENDISSIMO PRÆsuli, D. Ioanni à Toletò, Sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinali, Burgensiq; episcopo, ex ordine prædicatorum assumpto, suus frater Dominicus Soto eiusdem ordinis. S.

HA V D nescio Præsul clarissimè, quã sit libellus hic impar, quẽ Dominationi tuæ, aut nuncuparẽ, aut certè Romã mitterem. Verùm tamen cù mecũ soleas (quæ tua humanitas est) itidem ex postulare, cur quæ in gymnasio publice dictam, quæq; auditores tumultuariè codicibus excipiunt, nõ aliquando exacta & polita prælo permittimus, animum subiijctas, D. tuæ meditatiũculas exhibere, de quibus, quæ nos cætera præstare possumus, facillè conijcias: atq; adeò, vt rigorem tu iubendi remittas, si indigna iudicaueris quæ in lucem prodeant, aut si diuersa fortè steterit sententia, timorem ego tẽperem obsequendi. Vereor nãq; hoc me quoq; nomine traducere pergas: sanè quẽ, postq; à seculi vndis, cathedris (inquam) alijsq; id genus scholarum noibus, in hunc me religionis secessum recepi, nunquã (quod votis omnibus optauerã) latere siuisti. Nam quòd patres huiusmodi secularibus titulis mũdo me rursus prodiderint, tuũ certè studium fuit, tuaq; profus authoritas. Adeò enim D. tuæ animo sedit cùm literarum omniũ, tum maximè sacrarum studia fouere & locum pletare, vt quantulã nos cunq; accessione ad eam rem facere possimus, nõ neglexeris. Verùm enim uerò dum fidem hac ratione religionẽq; sanctissimè colis, agis profectò nihil aliud, quàm quod vobis gentile est ac domesticũ institutum. Vestra enim Albanorũ domus, tãcti vtroque parente regibus ædita, ob hoc tamè apud nostrates clarissima habetur, q; præ se semper tulerit, fidei, christianæq; religioni honorè & cultũ summa obseruatiõe deferre. Vnde ducibus vestris semper id solène fuit, vt nullũ vnquã Hispania Mauris, Turcis, alijsq; barbaris christiani nominis hostibus bellum indixerit, quo non sese armauerint primi, sanguinẽq; & plurimi animas fuiderint. Testis est vel Africana illa expeditio: vbi frater tuus Gasias à Toletò, quẽ honoris grã nomino, pro patria, pro fide & religione tam sese generosè deuouit. Sed & in longa illa expugnatione regni Granatæ, quæ tantũ Hispanis negotiũ facepsiuit, tãtoq; sanguine conflitit, q; se vestri strenuè gesserint, illustri corona perpetuo fuerit testimonio, quã de capta tũ signorũ ac vexillorum turba insignibus vestris circumdederunt. Quã ergo fidẽ armis tui, ac rebus clarè gestis propugnarunt, hanc nimirũ, si moribus tu & literis omni authoritate & studio opere pretium duxeris asserere, extollere, & amplificare. Quo circa cũ tu præsul reuerendissimè domum hanc tuam, vnde ad istum ordinẽ summũq; senatum assumptus es, amplissimis ædificijs, monumentisq; exornes, modisq; omnibus augere & nobilitare studeas, tamè ego, cuius interest officio publico gratias referre, nihil gratius D. tuæ vicissim rependere possum, q; literaria hæc munuscula. Quæ, quãtulacunq; sint, acceptare (vt reor) nõ dedignaberis: quãdo quidem nõ minus regium est, exigua libenter accipere, quàm ampla magnificè tribuere. Vale.

ARNOLDVS SCHVRRERIVS
brabantus Lectori.

*Quum canit Ausonius uates, non ambo placere,
Multa loqui, & summa cuncta silere fide:
At Cato, Simontades, contra celanda putarunt,
Sic & Aristides: nè Metanœa premat.*

*Ac honor, & nomẽ clarũ (ab Ioue q; inq̃t Homer⁹)
An curanda, probis, an remouenda forent?
Certus ut hic fias, librum hunc amplissime Lector
Sumito, quo Soto indice, doctus eris.*

RELECTIO FRATRIS

DOMINICI SOTO SEGOVIEN-

sis, Theologi, ordinis Prædicatorum, Cæsareæ maiestati à

facris confessionibus, De ratione tegendi & detegendi secretum.

Drouidenter maiores nostri, patres grauisimi, concioque bonarum literarum studiosissima, & re sapienter explorata, instituerunt, vt de cunctis, quæ annis singulis publice legimus,

selectum aliquid relegeremus: sane quod paulo esset accuratius elaboratum: pro cuiusque ingenio suis numeris absolutum. Enimvero, Quum relego (ait quidam) scripisse pudet: nam plurima cerno, Me quoque scripsi, iudice, digni. At qui cum pleraque oia quæ anno præfenti de præclarissima virtute iustitiæ interpretati sumus, ardua quidem sint, atque adeo cognita tum iucunda, tum etiã in primis necessaria, tamen ex tam varia suppellectile hoc vnum argumentum & vos impendio efflagitatis, & nos potissimum iudicauimus, de quo relectione hanc conficeremus: quod est, De ratione tegendi & detegendi secretum. Nam inter ea quæ ad vitam humanam præcipuum habent momentum, id profectò nec in postremis est, si pro dignitate perpendamus, quæ ratione tacere, quæ proferre debemus, quæ nobis sunt secreto cõcredita, ac fidei nostræ cõmissa. Vt. n. arcanum amici temerè effutiri non modo vanitas est, sed iniquitas, atque adeo infidelitas, ita cõtrà, tunc occultum celare crimen, quãdo magistratus via id & ratione percontatur, delictum est. Imo verò, si crimine in perniciem spectet Reipublice, qui non, vel sua sponte, illud statim defert, impius est, & patriæ proditor. Quocirca, qui suam astrinxit fidem arcani tacendi, inter Scyllam se intelligat, & Charybdi nauigare. Quod Philippides ille, Lyfimacho regi gratissimus, sapienter admonuit: nam cum à rege rogaretur, quidnam sibi vellet suarum rerum impartiri, respondisse fertur. Quiduis o rex: modo ne quid arcani. Et Aristot. rogatus quid in vita esset difficillimum, respondit. Ea reticere quæ minimè esse opus vnuquam efferri. Et Socrates facilius esset dicebat imperitis & malis hominibus flammam ore inardentem continere, quam arcanum. At cum argumentum hoc animo lustrare incipio, & membratim explorare, latius patere video, quam vt vna relectione possit absolui. Etenim, si res à carceribus (quod aiunt) ad metam vsque tractanda

est, accersere huc materias oportet de correctione & denuntiatione fraterna, de accusatione & de inquisitione: quippe in quibus summa huius disputationis posita sit. Illic enim, cum reis, tum etiam testibus periculum imminet, aut velandi quod ius esset denuntiare, aut reuelandi quod ne utiquam opus esset prolato. Ob idque boni consulti te, si dum relectionem instituere cepimus, currente rota, iustus liber exierit. Enimvero, quam hæc diuersis in locis vulgata, versataque sint, & apud theologos, & plurimum apud iuris consultos, tum hoc hactenus desiderat, vt rationes vniuersæ tegendi & detegendi secretum in summa comprehenderentur: quas tam prælati, quam subditi simul habeant ante oculos. Quod si pro expectatione velle præstiterimus, non fuerit, puto, inutilis labor nostris: si minus, temeritate accusate meam, qui materiam sumperim, non meis viribus & quam. Nam etsi cura nos publica Prioratus nostri, cui per obedientiam deesse non possumus, frequenter à quiete studiorum nostrorum interpellat, tamè nullam inde præteximus excusationem. Debuissim enim silere potius, vt culpa careremus, quam quidpiam edere, cuius veniam deprecaremur. Sed faxit Deus vt oratio nobis contingat digna, quæ à nobis, & in hoc veltro confesso, & de re grauisima habeatur.

¶ Sed ad rem descendentes, ab illo proloquio sapienter rectè arbitramur proficisci: quod est Prouer. 11. Qui anibulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum. Nam ita mos est aliquod prothema in initio proponendi, quod sit totius relectionis fundamentum. Atque tria esse existimo necessaria membra huius disputationis. Primum quo explicet quendam genus virtutis sit, secreta cõtegere: quaque lege ad id officium teneatur mortales. Alterum, quo perferretur, quibus de causis, aut sua quilibet sponte, aut si quis fuerit interrogatus, iure debeat occultum crimine detegere. Tertium ac postremum, quo ostendamus quando quispiam vi & iniuria peti secretum patere, quæ prudentia, quibusque verbis sese licebit citra mendacium protegere: atque adeo quid tum prius perpeti debeat, quam vel se, vel amicum prodat. Stylus verò scholasticus erit & peripateticus, quippe qui ad veritatem vestigandam & differendam lucidior est, atque ad cõciendam

A 2 dan: &

Argumentum operis.

Prothema.

Distributio operis.

dam & iudicandā aptissimus. Sicut em̄ quāuis ipsi latinissimi, & res scholasticas oratorie tractant, nos q̄; barbaros existimēt, tamē nūq̄ eas potuerūt eo dicēdigenere, de suis etiusq; principijs efficaciter rōcinari, & perspicue definire. Nos verō vniuersis literarū studiosis morē geramus: cō vel maximē, quod multis licet, citra eloquentiam Ciceronis, esse Theologos.

MEMBRUM PRIMUM.

QUESTIO PRIMA.

Seruum celare secretū sit officium fidei. ¶ Ad partē negatiuā arguitur. Fides est virtus intellectualis, sed secretū seruare est virtus moralis: ergo seruare secretū non est officium fidei. Quod si dixeris præter fidē intellectuā, aliā esse fidem morālē, replicatur hoc modo. Fides moralis est pars & species iustitiæ: imō fundamentum totius iustitiæ, vt autor est Cicero primo de offic. c. de iustitia, sed seruare secretū nō est actus iustitiæ: ergo nec est actus fidei. Probat minor. Seruare propriū secretū nō pertinet ad iustitiā: iustitia enim (inquit Aristot. 5. Ethic.) est ad alterum: quare hominis ad se ipsū nec iustitia est, nec iniustitia: celare autē alienū secretum est opus charitatis & amicitie: quod verbis ppositis Salomonis insinuat. Qui fidelis est, seruat amici cōmissum: ergo neutrum secretum seruare est actus iustitiæ. ¶ Secūdo arguit. Velare, aut, pro rōne, reuelare secretū, pertinet ad prudentiā, cuius est discernere inter tempus tacendi, & tempus loquendi: vnde Proue. 10. Qui moderat labia sua prudentissimus est, & ca. 11. proximē ante prouerbiū thematis. Qui despicit amicū suū indigens corde est: vir autē prudēs tacebit, ita tacebit in publico, occultē autē castigabit: vt habet glossa interlinearis: ergo celare secretum, officium potius est prudentiæ, q̄ fidei. ¶ Tertiō & postremō arguitur. Secretum temerē & sine causa effutire, hoc vanitas est, & incōtinentia: etenim, vt docet Arist. 7. Ethic. c. 4. quāq̄ cōtinentia absolutē dicta, circa solas verberetur voluptate tactus: tamē, cū additō dicta, ad alias etiā affectiones extendit: est enim q̄s incōtinentens honoris, aut iræ, atque adeo linguæ: quocirca, q̄ temerē secreta pfun dit, vaniloquus appellatur. Atq; secretū, præter rōnem, metus causa reuelare, contrariū est formidini: vt cū quis in eculeo leuit tormento videtur, crimē prodit, de quo iniuste interrogatur: ergo celare secretū, officium propriū est, aut cōtinentie aut fortitudinis, q̄ iustitiæ, atq; adeo fidei. ¶ In cōtrariū est prouerbiū ppositū: vbi qui reuelat arcana, fraudulentus appellat: atq; adeo, fidelis, qui celat amici cōmissum.

Secretorum aliud est de re propria eius qui secretū apud se continet: aliud vero est de re aliena. Et quia hæc varias habet cōsideratiōes, tres erunt quæstiones in hoc primō mēbro. Prima de secreto in gñe: altera, de secreto alieno: & tertia, de secreto cuiusq; pprio. ¶ Sed ante solutionē primæ qōnis, circa expositionē terminorū nō tacitus præteribo, esse quosdā, q̄ hoc noie secretū, quod in scholis frequentissimum est, scrupulose vtant, pro eo q̄ est arcanum & occultū: insinuantes non esse in hac significatione satis latinū. Sed nihilominus, quāq̄ secretum idē est qd̄ separatū: vt est illud iuris cōsultorū: Secretorū secreta est ratio. Diuersorum diuersa est ratio, atq; iudiciū: vnde secretō loqui: est in secessu & sine arbitris loqui: tū profectō id ipsum quod quis secretō loquitur, secretū etiam latinē dicitur. Nā apud iuriconsultos, latinitatis nō negligentēs, non rarus est vsus huius nois in hac significatione. Vt. ff. de re militari. l. Omne delictū. Exploratores qui secreta nunciāt hostibus, proditores sunt. Atque adeo Quintil. in altera declamatione p̄ ego, nō semel vtitur hoc noie. Poterā (inquit) iudices secretum hoc senis, profundūq; vocare cōsiliū. Sed de hoc satis. ¶ Quod tamen ad rem attinet, loquimur primū omniū de secreto in tota disputatione formaliter, nēpe de re quæ suapte natura digna est vt secreta seruet, scilicet, q̄ aut mala est & peccatū, aut cuius reuelatio est perniciofa. Adhunc enim modum loquunt hoies de secreto: nā virtutes & opera q̄ ad gloriā hominis spectāt, nō sunt celatu digna: nec appellātur secreta. Quapropter cæci illi euangelici Matth. 9. nihil fecerūt cōtra virtutem, diffamātes Christū de miraculo: nā, vt ait illic Hierony. dñs propter humilitatem fugiens iactantiā hominū, præceperat ne se diffamarent: & illi propter memoriā gratiæ, non potuerūt tacere beneficiū. ¶ Secundo notandum est, q̄ secretū & occultū & (quod his opponit) manifestū, multis modis dicit, vt videbimus in fronte statim secūdi mēbritamē in præfenti qōne secretū vocamus, quicquid nec est notoriū, nec infamia p̄clamatū. Ita vt dicam⁹ secretum, quicquid ab ecclesia tolerat: vt habetur. c. Veltra. De coha. cler. & mul. Tæt si varij sint gradus secretorū: nā aliq̄ est omnino secretum, qd̄ præter Deū, solus ipse nouit, q̄ crimen admittit, aut forsitan confessor. Alio modo accipitur secretum: pro eo qd̄ iuridicē probari non pōt: vt qn̄ vnus solus est testis sine alijs iudicij. Tercio modo dicit secretū: quicquid nō est in iudiciū delatum, nec publica infamia laborat

Nomen secretum.

Secretum multiplex.

Fides du-
plex.

borat: licet possit pbari. Et quãto secretum in
ter pauciores continet, tãto grauius scelus est
illud prodere. Sed de his oibus generaliter mo-
ta est q̄o. ¶ Tertio notandũ est, q̄ nomẽ fides
duplex est, & æquiuocũ ad duas virtutes, alte-
ram intellectualem, & alterã moralem. Significat
em̄ primò habitũ & virtutẽ mentis, qua certò
& constãter, & (q̄ d̄ dicunt) firmiter, dictis cui-
uspiã adheremus. Quẽadmodum Aristot. in
Top. lib. 5. Fides (inquit) est opinio cum vehe-
mẽtia: ad est, assensus sine hesitatione. Quẽ qui-
dem ad præsens negotiũ nihil attinet. Signifi-
cat secundo habitum voluntatis, qui & fidelitas
nuncupat, quo dicta & promissa factis con-
plemũs, & certa facimus. Quõ accipit illic, Ac-
cipe, daq; fidẽ. Quã graphice describit Cice. 1.
offic. c. de iustitia. dicens, Fides est dictorũ con-
uentio rumq; cõstantia & veritas. Et dicit fides
(q̄ d̄ præter Cicero. adnotauit etiã Aug. lib. de
medicatio. c. 20.) q̄a fit q̄ d̄ dicit. Id em̄ præ se fe-
runt duæ illa syllabæ fides: quarum prior inũ-
nuat, facere, posterior verò dicere. Quã virtu-
tẽ tãti fecere Romã, vt statuta ei, Iouis optimi
vicinã, in capitolio statueret. Quod ex oratiõẽ
Catonis refert Cice. offic. lib. 3. Et vsq; adeo eã
semp coluerũt, vt p̄ fidẽ, vel hostibus seruãda,
Marcus Regulus mortẽ oppeteret. Et de hac
loquimur in p̄sentiarũ. ¶ Sed q̄a hoc primũ ad
notitiã dicendorũ cõducit, notandũ est quar-
tò, duplicẽ esse id genus fidẽ: alterã quidẽ quæ
versat circa d̄bitũ legale: q̄d est vere & iure de-
bitũ: quale est in cõmercijs & cõtractibus ciui-
lib⁹, in quib⁹ est ratio dati & accepti. v. g. Fides
est, emptorẽ statuto tẽpore promissum pretiũ
psoluerẽ: & cõiuges mutuas sibi operas impẽ-
dere: & ciues principi parẽre: ac deniq; princi-
pẽ qui tributa populi recepit, ciues vicissim ar-
mis tueri, ornare morib⁹, & legibus emendare.
Quod sonat illud euangelij. Quis putas est fide-
lis seruus & prudẽs, quẽ cõstituit dñs sup fami-
liam suã? Matth. 24. Et huiusmodi fides nulla
rõne à iustitia separãt, imò est ipsa iustitia: atq;
adeo per oẽs materias iustitiæ diffunditur. Et
de hac loquit Ci. loco citato: vbi dicit, fidẽ fun-
damentũ esse iustitiæ: vt pote q̄ ois iustitia in-
de pendeat, si certũ quisq; faciat q̄ d̄ dicit. Vn-
de, in vsũ abijt mortalib⁹, vt quoties qs iniu-
riã passus est, deorũ hominũq; fidẽ imploret.
Alia verò est fides & fidelitas q̄ versat circa de-
bitũ morale, q̄d nõ est absolute debitũ, sed ad
quãdã naturalẽ pertinet honestatẽ. Vt si quis
quid ex liberalitate sua & bonitate p̄misit, fi-
des est vt impleat. Quod sapiẽs admonet Eccl.
5. Si qd vouisti deo, ne moreris reddere, displicet.
n. ei fidelis & stulta p̄missio. Et huiusmo-

di fides nõ est propriẽ iustitiã: nã vbi debitum
fundat in sola liberalitate & bonitate. p̄mittẽ-
tis, nõ est verã debitũ: nec est p̄inde integra
rõ iustitiæ. Est tñ, vt docet S. Tho. 2. 2. q. 80.
pars potẽtialis iustitiæ: nã partẽ potẽtialẽ car-
dinalis virtutis vocãt philosophi illã virtutẽ:
in qua non est totã rõ talis virtutis cardinalis:
sed propter similitudinẽ reducitur ad illam, ve-
lut liberalitas reducitur ad iustitiã.

¶ His prænotatis respõdetur ad q̄õnem tribus
cõclusionib⁹. Prima. Secretũ seruare alicuius, 1. Cõclusio
est officiu fidei. Probat. Actus exterior, illius
potẽtiæ & virtutis est, cuius p̄sũ obiectũ, p̄-
xime mouet ad talẽ actũ, & p̄prie intẽdit p̄
illũ: vnde dimanauit regula illa philosophorũ,
Habitus & p̄prie actus versant circa idẽ ob-
iectũ. Vt viliõ iudicat esse p̄prie actus potẽ-
tiæ visuæ, q̄a color, qui est, p̄prie obiectũ il-
lius potẽtiæ, p̄xime mouet ad talẽ actũ: & da-
re elemosinã est actus misericordiæ: q̄a mise-
ria, q̄ est obiectũ misericordiæ, mouet ad talẽ
actũ: & subleuatio miserici intẽdit p̄ illũ: sed
p̄prie obiectũ fidei, vt ex positũ est, est facere
quod qs dixit, & implere quod p̄misit, & hoc
est q̄d mouet ad seruandũ secretũ & q̄d inten-
ditur p̄ talẽ actum, ergo seruare secretũ est of-
ficiũ fidei. Exponit minor. Senat or, aut cano-
nicus, aut quacũq; p̄sona publica astringit̄
iureiurando seruare secretũ senatus aut capitu-
li: fides ergo est quæ inclinãt ad seruandũ tale
secretũ. Et eadẽ rõne, si p̄sona priuata, data fi-
de secreti, recepit arcanum alterius. Sed q̄ visu
aut relatione tercię p̄sonę nouit crimẽ alienũ,
quanq̄ expressẽ nõ p̄misit secretũ, cõsetur
tñ virtualiter p̄misisse: propter vinculu & ius
naturale, quo quisq; tenetur seruare secretum
proximi, vt quæstione sequẽti manifestabitur.

¶ Seda cõclusio. Seruare secretũ ad q̄d quis te-
net ex officio publico aut legali debito, est of-
ficiũ fidei, q̄ est pars subiectiua & p̄pria species
iustitiæ: sed seruare secretũ ad quod qs ex ho-
nestate solũ naturali obligat, est officiu fidei,
q̄ est pars potẽtialis iustitiæ. V. g. Senator, aut
canonicus & quicũq; publica astringit̄ fide,
virtute iustitiæ tenet seruare secretũ publicũ:
& Ep̄s secretũ papæ: q̄d iurat seruare. c. Ego e-
piscopus. De iureiurando, quod si reuelat, cõ-
mittit iniustitiã: & grauiorẽ ex gñe suo, quasi
nõ redderet mutuũ aut furtũ. Et maiori ratio-
ne sacerdos tenet vinculo iustitię seruare secre-
tum cõfessionis q̄a hoc illi incũbit ex officio.
Imò verò sacerdotẽ seruare secretũ, nõ solũ
est iustitia, sed religio: atq; adeo reuelare, nõ so-
lũ est iniustitia, sed sacrilegiũ. Sed inter p̄sonas
priuatas, qui data fide recipit arcanũ amici, te-
netur

netur illud abscōdere de iustitia: veluti tenet quis seruare depositū. Atq; adeo, qui per iniuriā extorsit ab alio secretū suū, tenetur illud seruare: sicut fur tenet restituere factū. Vt si quis literas alienas aperuit, præterq; q̄ grauitè peccauit, obnoxius est secreti seruandi. At vero quādo quis visu, aut relatione tertie personæ secretū nouit, tunc nō propriè de iustitia, sed de honestate naturali tenet illud seruare.

¶ Colligitur ergo q̄ seruare secretū pximi, est propriè officium fidei, vt habetur in verbis thematis. Ob idq; in epistola Philiberti episcopi, quæ st. 22. 5. can. De forma. inter sex officia fidelitatis quæ seruus debet iurare dño, secundum est, de secreto seruando. ¶ Colligitur deinde, huiusmodi fidem partem esse iustitiæ: & ideo Ioseph sponsus Virginis vt iustè cōmendatur ab euangelista, Matth. 1. qui de flagitio sponsæ, qđ forte fuerat suspicatus, vt putat Aug. noluit eam traducere. i. prodere & diffamare: quia id probare nō poterat. ¶ Tertia cōclusio. Seruare secretū de re propria, nō est propriè officium fidei, sed cōtinentiæ, & charitatis, qua se quisq; tenetur diligere: & famæ suæ cōsulere. Prima pars persuadet illa replica primi argumenti principalis: nam fides est pars iustitiæ: hominis autem ad seipsum nec iustitia est nec iniustitia. Secūda pars est manifesta: nam qui secretum suum temerè reuelat, vanus est, & incontinentis linguæ, atq; adeo suæ prodigus famæ. ¶ Ad primum argumentū respōsum est in secundo notabili. Et ad replicā pro priori parte respōdimus modò in tertia cōclus. Sed ad secūda negatur q̄ seruare secretum alienū sit proprius actus charitatis aut amicitie: at remote imperatur à charitate: nam charitas, quia est vniuersalis virtus, habet imperium super omnes alias virtutes, & oēs mouet ad suū finē. Vt charitas patriæ mouet ad aggressum bellicū: qui tamē est proprius actus fortitudinis: & charitas propriæ personæ mouet ad ieiuniū, ne noceat cibus: q̄ tamen est proprius actus tēperantiæ: & ad hūc modum charitas amici mouet ad seruandum eius secretum: qui tamen est actus fidei.

¶ Ad secūdū argm̄ principale respōdet Arif. 6. Ethic. c. 12. vbi dicit q̄ virtus facit rectā intentionē & propositū finis: sed prudētia disponit & inuenit media quibus illū cōsequimur. Vt fortitudo facit p̄positū strenuè agēdi in bello: sed qñ expedit aggredi, qñ ve receptui canere, hoc prudētia discernit. Et tēperantia facit intentionē comedēdi quātū cōuenit valetudini: sed qñ oporteat aut nō oporteat comedere, hoc ostendit prudētia. Eodē modo, si

des est quæ inclinatur vt nō reueletur sine causa secretū: sed quādo oporteat velare, quādo ve reuelare, hoc dirigit prudentia. ¶ Ad tertiu repondeat q̄ nihil vetat idem opus à duabus virtutibus, etiā particularib; aut à duobus vitijs ab vno proximè, & ab alio remotè dimanare. Et hac ratione, quanquam reuelare secretum sit proprium peccatum infidelitatis, nascitur tamē quandoq; ex defectu continētiæ, & quādoq; ex defectu fortitudinis. Nā virtutes sunt connexæ: & ideo, vna sublata, reliquæ fiunt debiliores, neq; habēt iustū gradum virtutis.

QVÆSTIO SECUNDA.

Trūm seruare secretū proximi sit sub præcepto? ¶ Ad partem negatiuā occurrit in primis exemplum Christi seruatoris nostri, cuius nos admonet Paul. ad Ephes. 5. vt simus imitatores, qui crimen proditoris Iudæ cæteris Apostolis nunciauit dicens. Vnus ex vobis me tradet, Ioannis, 13. & interroganti Ioanni, Domine quis est? respondit: Cui egò intinctum panem porrexero. Et, vt de thesauro scripturæ noua proferamus & vetera, Leuit. 5. præcipiebatur. Qui audierit vocem iurantis (scilicet falsò) testis que fuerit &c. nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam. Vnde colligit Augustinus, vt refertur. 22. quæstio. 5. capitu. Hoc videtur, quod non solū ante peccatum admonendus est frater ne peccet, sed postquam peccauit, quanuis peccatum sit secretum, denunciandus est illi qui possit prodesse & non obesse. Et, vt ab vtroque iure testimonium petamus. ff. De iniurijs. habetur eum qui nocentem infamauit, non esse bonum & æquum ob eam rem condemnari. Peccata enim nocentium nota esse oportere & expedire. Ergo seruare secretū crimen, non est sub præcepto.

¶ Secundò arguitur. Omnia præcepta necessaria ad salutē, comprehenduntur sub decalogo, secundum illud Matt. 19. Si vis ad vitā ingredi, serua mandata: & subneēt unē solū præcepta decalogi, Non homicidium facies. Non adulterabis &c. sed non constat quo præcepto decalogi comprehendatur secretorum fides: ergo non est præceptum.

¶ Tertio arguitur. Non videtur minus malum prænunciare peccata futura, quā denunciare præterita: sed licet astrologo prænunciare hominum peccata quæ de astris & complexione hominum coniectat, vt etiā habetur lege. Item apud Labconem. §. Si quis Astrologus. ff. de iniurijs. dummodo id non faciat

faciat arte magica: nã tũc vltore gladio puniẽ-
dus est, vt iubet. l. Nemo. C. de maleficijs & ma-
the. ergo licet & peccata præterita reuelare.

¶ Et cõfir. Historici multa enarrant peccata, q̄
velerant occulta, vel nõ fuissent adeo publica,
si nõ historijs proderent: ergo seruare secretũ
nõ est sub præcepto. ¶ Sed in contrariũ est, q̄a
opera iustitiæ sunt sub præcepto: de quo admo-
nemur Matth. 7. vt quæcũque volumus faciãt
nobis hoies, hæc & nos faciamus illis: sed fideli-
tas est pars & species iustitiæ, & seruare secre-
tum est fidelitatis officium, vt dictum est. ergo
seruare secretum est præceptum.

Vanuis superiori quæstione defini-
tum sit seruare secretum esse virtutem,
superest tamen sub iudice an
sit sub præcepto: nam sunt virtutes
multæ ad vitæ perfectiones spectãtes, quæ non
sunt nisi sub consilio: vt de paupertate insinua-
uit Christus iuueni illi euangelico, Si vis perfe-
ctus esse, vñ de oia quæ habes &c. & de virgini-
tate dicit Paul. 1. Cor. 7. præceptum dñi nõ ha-
bere, consiliũ autẽ dare. Atqui, dũ quærim⁹ an
fides secreti sit sub præcepto, loquimur de secre-
to formaliter. i. de re quæ suapte natura digna
est vt secretò seruetur, nẽpe quæ mala est, aut
mali causa. ¶ Respondetur ergo ad quæstionẽ
1 Cõclusio. quinq; cõclusionibus. Prima. Ad fidẽ alienife-
re, qd̄ est dere proximi, naturali iure tene-
mur diuino, atq; humano. Cõclusio receptissi-
ma est oibus philosophis & theologis, sed lo-
co seruari oportet, à q̄bus veritatẽ eruamus. Et
qd̄ sit ius naturale celare secreta q̄ sunt pecca-
ta, probat primò ex ipsa peccatorum natura.
Hoc em̄ differt inter virtutũ opera & vitiorũ,
q̄ natura virtutũ, q̄ bonæ sunt, est, vt manife-
stentur: sed peccatorũ natura: q̄ mala sunt, est,
vt contegantur, nec, nisi ex necessitate corre-
ptionis aut punitionis detegant. Qualia enim
sunt rerũ principia, talẽ sortiunt & naturã: pro-
cedũt aut virtutes à naturali lumine, peccata ve-
rò ab ignorantia: nã omnis prauus ignorat. 3. E-
thico. c. 1. sunt ergo virtutes suapte natura di-
gnæ quæ palàm fiãt, peccata vero sunt celatu
digna. Vnde, mos scripturæ est peccata voca-
retenebras, virtutes vero lucẽ. Vt Io. 3. Dilixe-
runt hoies tenebras magis q̄ lucẽ. Et Ro. 2. Ab-
ijciamus opera tenebrarũ, & induamur arma
lucis. Et Esa. 3. reprehendunt q̄ peccata sua si-
cut Sodoma prædicauerunt. Sed Matth. 5. præ-
cepit Chrs vt luceãt opera nra bonã coram ho-
minibus: & naturã, ea q̄ in nobis imperfectio-
ra sunt cõtecta esse voluit, faciẽ verò voluit cõ-
trã patere. Est ergo cõtra naturã crimina dete-
gere, nisi correctionis grã ordine seruato iuris;

atq; adeo præceptũ naturale est secreta celare.
¶ Et cõfir. hæc rō. Amicitia, quæ hoibus tã est
necessaria, nulla sanẽ esse posset, nisi peccata &
praua hoim corda occulta essent. Nam si mala
q̄ tu secretò admittis, cõtẽs essẽt manifesta, q̄s
te prosequerẽt amore? Et si q̄ alij in corde cogi-
tãt mala, tibi essẽt cõperta, quẽ posses vnq̄ ama-
re? Reuera præclare nobiscũ actũ est, cũ hoim
mala deus & natura occulta esse voluerunt, vt
vel hac rōne amicitia inter hoies coalesceret.

¶ Secũda rō sumit à dãno dato, & pcedit non
solũ de secreto peccato, cuius reuelatio esset in-
famia, sed de omni secreto cuius reuelatio esset
perniciosa: vt si qs latentẽ proximi thesaurum
aperiret larronibus, aut latentẽ hoim pderet
hostibus. Rō est huiusmodi. Naturale vinculu
charitatis est, vt proximos sicut nosipfos dili-
gamus. Matth. 22. cui proxima est illa gñalis
iustitia, vt quẽcũq; volum⁹ vt nobis faciat ho-
mines, hæc & nos faciam⁹ illis, atq; adeo (vt est
in libro Tobia) q̄ nolumus ab alijs nobis fieri,
nec nos alteri faciamus vnq̄: vñ lex pendet &
pphetẽ. i. oia præcepta iustitiæ, tã affirmatiua,
q̄ negatiua: sed quicũq; mortalium tecta rōne
cupit vt qd̄ alteri secreto cõmiserit, secretũ serue-
tur, vt pote vñ honor & fama, & sæpissimẽ vi-
ta p̄det: ergo equa rōne, quicũq; naturali iure
cõstringit simile officiu alteri vicissim p̄stare.

¶ Tertia rō sumit à fine. Necessitas enim & rō
mediorum à fine sumẽda est, autore Arist. 2.
Phy. tex. 88. Sed in vita humana necessariũ est
alios alijs arcana sua cõmittere & credere ad ca-
piendũ cõsiliũ futurorũ, vel ad leuandã & exo-
neradã tristitiã & ægritudinẽ animi, ad aliaq;
permultas vtilitates, quas affert sapiẽtiũ amici-
tia: sed si hoies nõ altringerent ad fidẽ secreto-
rũ, nõ esset q̄ hæc cõmitteret amico: ergo fides
secretorũ est sub præcepto naturali: aliã multa
& egregia cessarẽt amicorũ officia. ¶ Et cõfir.
hæc rō. Lex naturalis est, vt res & cõsilia publi-
ca nõ temerẽ cõmittant cuiũq; de plebe, sed
sint senatores & rectores spectatæ virtutis &
prudẽtiæ, quorũ fidei cõcedant: hoc verò serua-
ri nõ posset nisi esset secretorũ fides: ergo ad fi-
dem secretorũ, personæ præsertim publicæ te-
nent, quod vel maximẽ manifestũ est tpe bel-
li, nã tũc capitale est secreta reipub. hostibus
prodere, vt. l. Omne delictũ. ff. de re milit. sanc-
tum est. Atq; adeo postremò confirmatur con-
clus. Natura in hoc hoies pduxit, vt in pace &
trãquillitate cõuiuant, est enim hõ suapte na-
tura ciuile animal, vt autor est Arist. Ethic. 9.
sed si hoies hominũ secreta detegerent, maxi-
mẽ inde perturbatio, atq; adeo reipublicæ per-
uersio cõmoueretur: ergo præceptũ naturale

est, vthoies hominū vicissim secreta custodiāt. ¶ Quod aut secretorū fides sit itē sub p̄cepto diuino positiuo, vel ex illo maximē cōprobat̄ Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe illū inter te & ipm̄ solū, vbi Christus, vt m̄tissimus medicus, sūm opere sollicitus fuit, quō occulta crimina nō fierēt manifesta, nisi oibus prius tentatis, vt secreto corrigerētur. Imō verō, vsq; adeō fuit honoris nostri & famæ p̄tector, vt caueret, ne vel per cōiecturas occulta pximorū crimina iudicarem⁹. Nolite, n. (inqt) iudicare; & nō iudicabimini. Matt. 7. Quod reuera rōni consonū fuit: nā in hac mortali vita, in qua locus est poenitētiæ & emēdationis, vtilis est, atq; adeō necessaria fama, tū peccatori ipsi vt respiscat, tū etiā alijs pximis, quib⁹ hō bonæ famæ prodesse pōt: ob idq; peccata in hoc seculo velanda Deus esse voluit & contēgenda, sed in die iudicij, vt iā fama peccatorib⁹ nō erit necessaria, tunc expedit vt oīa ad manifestam vindicationē in publicū traducant. Vnde. 1. Cor. 4. Nolite (inqt Apost.) ante tēpus iudicare, quoad vsq; veniat dñs, q̄ illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit consilia cordiū. ¶ Postremō probatur cōclusio ex iure humano. Nā primū vtroq; iure cautum est ne quis, nisi via iuris, alterius crimē prodat, vt. C. de famo. libel. l. vni. vbi Valētinianus & Valētius strictē admonēt, vt nemo quenq; nisi in iudicio, diffamet: atq; adeo, his q̄ extra iudicium libellos famosos spargunt poenā decernūt capitis. Quæ lex in cōcilio Illiberitano approbatur. q. 1. ca. Si qui, vbi præterea anathematizantur qui id genus libellos in ecclesia ponūt. Quæ causā & qōne Greg. ca. quidā maligni, ex cōmunicauit quendā q̄ libellū famosum produxit. Et Adria. ca. 1. huiusmodi infamatores præcepit flagellari. Nā poena capitis nō intelligitur nisi quādo libellus infamatorius crimina profert capitalia. Et. ff. de iniurijs. l. lex Cornelia. §. si quis. accumulatur poena hisce infamatoribus, vt intestabiles sint: id est, vt nec testamentū facere possint, nec ad testamētum, tanquam testes, adhiberi, vt exponitur. l. Is cui. ff. de testa. §. Si quis. quæ lex refertur in cap. Si testes. 4. q. 3. ¶ Et cōfirmatur cōclusio. Nā leges humanæ non solū prohibent quenq; nisi in iudicio diffamari, sed nequis alium in iudicium deferat, nisi cuius crimē idoneis testibus p̄bare possit: vt cauet. C. de proba. l. fin. Quæ lex recipitur iure canonico. 2. q. 8. cap. Sciant. Nā crimen quod nō probat̄, pro falso habetur in iure. Quocirca accusator qui in accusatiōe defecerit, decreto Damasi papæ poena plectitur talionis, ca. Calumniator. 2. q. 3. Et ibidē Adria.

Qui non probauerit (inqt) quod oblexerit poenā quā ipse intulerit patiat̄. Et idem habetur. ff. ad Senatufconsultū Turpilianum. l. 1. & C. de accusa. l. fin. ¶ Et tertio confirmatur. Quia nō solū circa priuatas personas hoc cautum est vtroq; iure, sed & prælati præscriptū est, ne crimina puniāt, quāuis sibi sint nota, nisi in iudicio fuerint p̄bata. Stant decreta cōciliiorum Varenē, & Aphi. ca. si tantū eps. & ca. Placuit. 6. q. 2. vbi habetur, nullam iniuriā ep̄o irrogari, si ei soli nō credat̄. Nā secretorū solus Deus & cognitor est iudex. d. 3. 2. c. Erubescāt. Et hæc de secreto ḡnali. Nā de quibusdā secretis in particulari sunt etiā iura. Vt de poenitentijs & remiss. sub grauissima poena cauet̄ ne sacerdos quoquo modo secreta cōfessionis reuellet. Et ca. Ego episcopus. De iure iur. episcopus iurat seruare secretū papæ. Et. 2. q. 5. c. de forma. iubetur seruus esse fidelis domino in secreto seruando. Et. ff. de re militari. l. Omne delictum. §. Exploratores plectūt̄ poena capitis, qui exercitus secreta hostibus pandunt. Colligamus ergo, triplici nos iure cōstringi ad fidē secreti seruandi. ¶ Secunda conclusio. Præceptum seruandi secretum, tametsi habeat formam affirmatiui, est negatiuū. Probatur. Nā seruare secretum, est non reualare nisi ordine iuris: & ideo obligat semper & pro quocunq; tempore. Quotiescunq; n. quis reuelat secretū alterius, nocet illi: atq; adeō peccat. Itaq; perinde est seruare secretum: ac si dicas, non diffamare proximum: si secretum est de re infami, aut nō dare dānum, si secretum est de re cuius reuelatio est causa damni. ¶ Tertia conclusio. Secretū alienum temerē & sine causa reuelare peccatū est ex genere suo mortale, leuius quidem q̄ homicidiū & adulterium, sed grauius q̄ furtū. Loquitur hīc de secreto crimine: nam de hoc est principalis intentio in tota reuelatiōe. Probatur ergo prima pars. Peccatum illud est mortale ex genere, q̄ ratione obiecti est contra charitatē, sed reuelare secretum est huiusmodi: ergo. Explicat̄ hæc minor. Proprium & per se obiectū, & malum quod sequit̄ ex reuelatione occulti sceleris est infamia pximi: nā fama est clara cum laude notitia: & qui reuelat crimē alterius per se generat malā opinionem illius: sed per accidens est q̄ tale crimē obijciat peccatori in faciē, quod est cōtra honorē, pertinēs ad contumeliā: aut q̄ talis reuelatio vergat in detrimentū bonorū, aut vitæ alterius (& hoc memoria teneat̄ ad notitiā dicendorū) sed q̄ dentigrare famā pximi sit contra charitatē, patet, quia fama cōputatur inter bona humana: & ideo non stat q̄ quis diligat aliū, & tamē denigret

2. Cōclusio

3. Cōclusio

denigret famam illius. ¶ Secūda & tertia pars conclusionis asseruntur à S. Thom. 2. 2. q. 73. ar. 3. Et probantur ambæ. Nam grauitas peccatorum ex genere debet attēdi secundū grauitatē obiecti: sed vita maius bonū est q̄ fama: & mors maius malū q̄ infamia: ergo homicidium grauius peccatū est q̄ denigratio famæ. Et quia adulterium de se opponitur futura vitæ & educationi prolis, fit vt grauius etiā sit q̄ reuelatio criminis, quæ est contra famā. Dixerim ex genere: quia in indiuiduo: si reuelatio est cōtra vitam, vel infamia est valde notabilis, poterit esse maius peccatū q̄ adulteriū. ¶ Pari ratiōe probatur quod reuelatio criminis sit maius peccatū quā furtum. Nā fama est maius bonum q̄ bona exteriora tēporalia. Primò quia est bonū magis spirituale. Vnde Prouerb. 22. Melius est nomen bonū q̄ diuitiæ multæ. Deinde, quia latius & ad plures se extendit, sicut odor vnguenti. Vnde Eccl. 7. Melius est nomē bonū, q̄ vnguenta pretiosa. Et postremò quia diuturnius est. Vnde Eccl. 4. 2. Curā habe de bono noīe: hoc em̄ magis permanebit tibi, q̄ mille thesauri pretiosi & magni. ¶ Et cōfirmatur ex S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 7. quia infamia plus nocet q̄ amissio bonorū tēporalium. Nocet em̄ nō solū in temporalibus (in quibus etiam sæpe iacturam facimus) sed etiam in spiritualibus: quia multi timore infamiæ arcentur à peccato, qui perdita fama obdurantur in illo. Vnde Hierony. super. 18. ca. Matth. Corripiedus (inquit) seorsum est frater, ne, si semel pudorē vel verecundiam amiserit, permaneat in peccato. Et secundò, quia infamia vnus vergit in infamiam aliorū. Vnde August. in epist. ad plebem Hipponensem. Infamato vno religioso, totus cōuentus infamatur. Et tertio, quia pro dito peccato vnus, exēplo illius alij trahuntur ad peccandū. At verò hæc dicta sint de reuelatione secretorum in genere. Nam sunt in particulari nōnullæ reuelationes, vbi, præter infidelitatē accumulānt circumstantiæ aliorum genere peccatorū. Vt patefacere latronibus vbi latitet thesaurus proximi, præter infidelitatē, genus est furti: quæ admodum prode latentē hominem hostibus occidendū: genus est homicidij. ¶ Serui ergo sunt & mancipia, qui pluris æstimant in pecunia fidē, quā in secreto: vt est apud Comicū. Cuius tu fidē in pecunia perspexeris, verere ei verba credere? Nam sapientes longē aliter sentiunt. Socrates em̄ celebratissimus lumine naturali, colendam fidem potius docebat in arcanis, quā in creditis pecunijs. Et Cato, vel de hoc potissimum celebratus est, quia amicorum arcana mira sanctitate celamini.

bat. Et Simonides, homines infimæ notæ censebat eos, qui secreta cōtinere nō possent: atq; adeò similes seruo illi apud Comicam, qui rimarum plenus cūcta esset andebat arcana. Quid plura? Vsq; adeò apud summos Philosophos celebrata est secretorū fides, vt, vel ob hoc maxime, antiqui mysticas olim ceremonias in tēplis deorum statuerint, quas nefas erat in publicum efferre: vt capta inde silendi cōsuetudine, fidē secretorum colere & obseruare doceretur homines: vt est apud Plutarchum in Deliberis educandis. Sed multò sanè sanctior est Christianis magisq; religiosa secretorum fides: nam (quò tres positas cōclusiones summo argumēto stabiliamus) vsq; adeò Ecclesiæ solenne est secreta celare, vt sacrosanctū Eucharistig sacramentum sacerdos occulto peccatori ministrare debeat, antequā eius crimen prodatur: etiam si illud extra sacramentū secretò nouerit. Quæ doctrina est August. homil. 10. de pœni. & refertur secunda quæst. prima. cap. Multi.

¶ Quarta conclusio. Grauius peccatum est reuelare secretum quod quis ex debito iustitiæ tenetur tacere, quā illud ad quod solū tenetur de honestate naturali, cæteris paribus. Verb. gra. Senatori aut canonico grauius peccatum est reuelare secreta publica, q̄ priuatæ personæ reuelare illud quod non incumbit sibi ex officio tacere: nam in priori est vera ratio iustitiæ, & in altero non est tam propria ratio iustitiæ. Atq; adeò, sacerdoti sumum scelus est reuelare secretum confessionis: quia nō solū est infidelitas contra ius naturale, sed est sacrilegium & cōtaminatio sacramenti cōtra ius diuinum: & præterea est in perniciem maximam Christianismi: nam sublato sigillo secreti, tolleretur sacramentum confessionis, quod Christianis maxime est necessarium.

¶ Quod si quis percontetur vbi in Euangelio expressum sit illud ius diuinum, respondetur, quod licet nullibi sit expressum, tamen manifestè colligitur ex necessitate finis. Ex illis nāque verbis Ioan. 20. Quorum remisistis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta erunt: colligitur præceptum sigilli, tanquam medij ad finē. Quare id genus secretum nulla de causa nec propter summū bonum totius orbis, reuelandum est: vt infrā dictū risumus. Quæst. vlti. membri tertij. Quapropter, sacerdoti reuelanti, summa pœna destinata est, vt scilicet officio priuatus perpetuam agat pœnitentiā: videlicet (secundam antiquam formam) ignominiose peragrandō per orbem capit. Sacerdos. De pœnit. dist. 7. Sed iam modo intrudi debet in arctissimū monasterium.

4. Cōclusio

Secretoru-
m gradus.

ca. Omnis vtriusq; sex⁹. De poen. & re. ¶ Sed & in secretis priuatis sunt etiā gradus. Vnde si ordinē secretorū colligere iuuat, in primo gradu est secretum cōfessionis: in secūdo secretū publicum extra cōfessionē: in tertio quando priuata psona per iniuriā extorsit secretū alterius: nā tunc de iustitia tenet illud seruare: quē admodū fur tenet restituere furtū: vt si iudex vel alia psona vi & iniuria extorsit secretū ab aliquo, tenet illud celare. Et eodē modo qui litteras alienas aperuit, ppter peccatū qđ cōmisit aperiendo, peccat reuelādo, cōtra iustitiam. In quarto gradu est qñ qs ex sua bonitate, data fide, recepit arcanū amici. Tunc em̄ etiā de iustitia tenet illud tacere: nā alter nō cōmisisset secretū nisi ille daret fidē: & ideō illic est fides secreti, sicut fides depositi. In qnto & vltimo gradu est quando qs visu aut relatione alterius nouit secretū: nam tūc solum tenet seruare de honestate naturali. Nihilominus esset peccatū mortale reuelare, nisi via iuris: nā honestas naturalis pars est iustitiæ, vt dictū est, potētialis. Augetur etiā aliunde obligatio secretorū: vt si quis accepit secretū sub iuramento, aut si reuelatio illius esset in periculum vitæ, &c. In sinuabat se hęc quæstio, an seruari secretū vsq; adeo sit in præcepto, vt teneat quis aliquādo prius mortē oppetere, q̄ illud reuelare: sed hęc in tertio mēbro cōgruentius disputabit: vbi tractabimus quādo quispiā cōtra ius de occulto crimine interrogat, quid nā sit acturus. ¶ Quinta & vltima cōclusio. Qui secretū alienū temerē & sine causa reuelat, tenetur ad restitutionem famæ. Hoc patet, post quā fama est verē bonū alienū, quod ille abstulit. Sed tamē hanc cōclusionē non est præsentis loci tractare: diximus enim latius de illa in materia de restitutione. Sed satis est hęc meminisse qđ reuelator secreti nō tenetur restituere retrahendo se: nā retrahatio illa esset mēdaciū. Sed dicūt quidā qđ debet dicere se malē & præter ius esse loquūtū: quod tamē ego nūquā credidi: nā potius esset hoc cōfirmare infamationē. Enimuerō qui nō dicit se fuisse mentitū, insinuat se verū dixisse. Sed alia via faciēda est restitutio: vt si ille infamator bene aliās loquatur de infamato: vel in alijs bonis cōpenset infamiā. Nā potest commutari fama cū bonis alterius generis, vt dicit S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 2. ad secūdū. Potest tamen diffamat⁹ remittere restitutionē famæ, sicut restitutionē aliorū bonorū, vt illic cōpbauius. ¶ Ad primum argumentum multis modis sollet responderi. Primum qđ Christus nō reuelauit psonā Iudæ in singulari, sed in cōmune dixit: vnus vestrū me traditurus est: vt dicit Eugeni⁹

cap. Si sacerdos. De officio ord. Sed tamē hęc solutio nō prorsus satisfacit: nā quāquā Matt. 26. sint illa verba generalia, tamē statim subiūgitur. Qui intingit manū meū in paropsyde, hic me tradet. Quod si qs dicat multos simul intinxisse in eadē paropsyde: saltē Io. 13. (qđ est argumentū nostrū) Iudam ppriē designauit, dicens: Cui ego panē intinētū porrexero. ¶ Aliter etiā respondet S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 7. scilicet qđ Christus, tanq̄ Deus habebat publicū peccatū Iudæ, & ideo poterat illud statim denuntiare. ¶ Vel dicendū (vt reor) quod Christus nō denuntiauit peccatū præsens Iudæ qđ habebat in animo, sed tanquā propheta prænūtiavit qđ futurū erat: & prænūtiatio erat necessaria ad finē redēptionis, vt persuaderet se nō tradi in scium aut inuitū. Vnde, publicē solū prænūtiavit illud in genere. s. vnus vestrū, vt dicit Eugenius: sed peculiariter Ioanni designauit Iudā ad petitionē Petri, vt tutus esset se non esse illum traditorem: nā id verebatur Petrus. ¶ Ad illud Leui. qnto conceditur qđ tenet quicumq; reuelare peccatū secretū proximi, illi q potest prodelle & nō obesse, vt latius explicabimus mēbro secundo. Et eadē ratione intelligitur illa lex. Eum qui. ff. de iniurijs. videlicet qđ eum qui nocentē infamauit. (s. ordine iuris) nō est bonū ob eam rem cōdemnari. ¶ Ad secundum principale respōdetur, quod præceptum fidelitatis secreti seruandi reducitur ad octauum præceptū, Nō falsum testimoniū dices: nā quod nō probatur, pro falso quodāmodo habetur in iure. ¶ Ad tertium, conceditur quod licet Astrologis, aut de astris, aut de complexione, aut de physionomia, affectiones hominum & quodāmodo peccata in genere prænuntiare, dū in odō fiat salua fama alterius: nec certō affirmetur, tanquam res manifesta. Vt si asserat talem hominē, quia tali sydere natus: in tale genus virtutū naturā habere tēperatam, aut in tale genus vitiorum eam habere corruptam. Et hoc non est reuelare occultū crimen, sed docere quid sit in natura rerum. At verō in particulari asseuerare eum aut hoc futurū, aut homicidiū patraturum, temeritas est. ¶ Et ad cōfirmationem de historicis, primō nō est necessarium oēs historicos excusare: nā sunt qui multa scribunt, quæ potius essent silentio prætereunda. Et secundo quāquā multa crimina scribant quæ nō essent aliās adeo publica, hoc tamē licet propter bonū publicum, vt homines exēplis antiquorū instruantur, & per terrētur. Eō vel maxime si enarrantur historiarū p̄fessorum: nā occulta delicta viuētū in publicū efferre, libellum esset conficere diffamatoriū.

Vtrum

¶ Cōclusio

Trum hominem infamare seipsum reuelando temerè proprium crimen, sit mortale peccatum.

¶ Ad partem affirmatiuam arguiturillo præcepto Sapientis recitato. Eccl. 4. Curam habe de bono nomine: Et Esa. 3. reprehenduntur qui peccata sua sicut Sodoma prædicant, nec abscondunt: & Psa. 55. Quid gloriaris in malitia? & Psa. 92. Usquequò peccatores gloriabuntur, effabuntur & loquentur iniquitatem? ¶ Secundò arguitur ratione. Reuelare peccatum est contra naturam peccatorù: quæ suapte natura, vt diximus, sunt abscondenda: sed quicquid sit contra naturã, videtur esse peccatum mortale: ergo. ¶ Tertio arguitur. Fama est bonum: ergo illam negligere est peccatũ: quod videtur esse mortale: nam est contra naturam boni, quod omnia suapte natura appetunt. ¶ Et confirmatur. Infamare proximum, reuelando eius crimẽ est mortale, vt dictum est questione proxima: ergo & infamare seipsum. Consequentia patet ex ordine charitatis: qui in quocunq; homine incipit à seipso. ¶ Ad hæc accedit authoritas Augustini in libello De bono viduitatis. c. 20. quod refertur. 1. 1. q. 3. cap. Nò sunt audiendi, vbi vehementer increpat illos, qui putant satis esse habere bonã cõscientiam apud Deum: imprudenter & crudeliter cõtemnentes propriam famã: quia nobis (inquit) necessaria est vita nostra, alijs verò fama nostra. Idem repetit in sermone De cõmuni vita clericorũ: quod habetur. 12. q. 1. ca. Nolo. ¶ Sed in contrarium est: quia vbi nulla est iniuria, nò est peccatũ mortale: sed hominem reuelare proprium crimẽ non est iniuria: quia hominis ad se non est iniustitia: vt est apud Arist. 5. Eth. ergo reuelare proprium crimen non est mortale.

1. Cõclusio

D Quæstionem respõdetur septẽ cõclusionibus. Prima, Hominẽ reuelare proprium crimẽ temerè & sine causa peccatum est. Cõclusio hæc satis cõprobata est argumentis ppositis ad partẽ affirmatiuã: nam est cõtra naturam peccati, quod debet celari, cũ sit malum: & cõtra naturam famæ: quæ cum sit quoddam bonũ, conseruanda est. Dixerim, sine causa, quia reuelare crimen proprium ad capiendum consilium, vel velandam tristitiam, non est aliud quàm operæpretium, atque adeò virtus.

2. Cõclusio

¶ Secunda cõclusio. Ex genere suo non est cõtra iustitiam, sed solùm præter charitatem, qua quicunque tenetur se & sua diligere. Hec itidem cõclusio in priori quæstione probata

est: nam iustitia, vt inquit Aristoteles. 5. Eth. est ad alterum: & ideo hominis ad seipsum, nec iustitia est nec iniustitia: & volenti, vt ibidem dicit Aristoteles, non fit iniuria. Quare, qui prodigus est famæ: ex genere suo, nisi aliæ qualitates circumstet, nemini facit iniuriam.

3. Cõclusio

¶ Tertia cõclusio. Hominem reuelare proprium crimẽ sine causa, ex genere suo, vt existimo, nò est peccatum mortale, sed solùm veniale. Cõclusio hæc sepe in has scholas producta est: & sunt magistri nostri qui eã affirmauerunt: & nostris nos lectionibus eam obiter attigimus: at nondum hæctenus de suis penitus principijs eam comperi ratiocinatam: quapropter in animo est prorsus examinare quid habeat veritatis. Explico primò cõclusionem. Reuelare quẽpiam suum crimen proprium ex genere suo, nihil aliud est, quàm denigrare propriam famam: nam si id fiat per instantiam aut per complacẽtiam peccatorũ, circumstantiæ sunt addentes grauitatem supra genus peccati infamiae. ¶ Et vt opposita iuxta se posita clariùs elucescãt, sententia est domini Caietani nobilissimi auctoris contraria huic nostræ, super. 2. 2. q. 73. art. secundo, que complectitur tres propositiones. Prima, Hominem infamare seipsum, ex genere suo est peccatũ mortale, sicut occidere seipsum. Et quanquam non ponat exemplum nisi in casu quo quis infamat se, imponendo sibi falsum crimen, tamen rationes eius æquo pede procedunt quando quis præterius reuelat occultum suum crimẽ: nam generaliter illic, & in summa in verbo. Detraçtio: dicit quòd infamare seipsum est mortale: & grauius, quàm infamare alium: & manifestum est, quòd reuelare proprium crimen est infamare se. Secunda eius propositio est. Hoc nò solùm est contra charitatem, sed contra iustitiam: nam infamans se facit iniuriã Ecclesiæ & Reipublicæ, cui necessaria est cuiuscunq; fama. Vnde colligit, quòd nulla de causa quis excusatur à peccato mortali infamando se: etiam si positus in tormentis infamet se, ad liberandam vitam. ¶ Tertia propositio eius est, quòd qui infamat se, tenetur sibi restituere famã: quia illam per iniustitiam sibi abstulit. At verò, sua auctoritate doctõris grauiissimi: at que adeò mihi colendissimi: probatur in contrarium cõclusio nostra, videlicet, quòd hominem infamare seipsum, non sit ex genere mortale. In primis non est contra charitatem proximi: quia nemini nocet, nec contra charitatem propriam: nam charitas, qua quisque tenetur se diligere, de per se & primò solùm obligat

obligat quantū ad bona spiritalia virtutum & gratiæ: sed quātum ad bona tēporalia, non obligat, nisi quatenus sunt necessaria ad finem spiritalē: ergo quādo fama meā nō est simpliciter mihi necessaria ad virtutē, nō est contra meam charitatē eam negligere: sed solum erit præter charitatē, i. cōtra feruorem charitatis, post quā est verum bonū. Et ideo ex genere suo non est nisi peccatum veniale. ¶ Secūdo arguitur. Prodigalitas pecunię ex genere suo, vt solum dicat sine causa abijcere bona, nō est peccatum mortale: quia homo habet liberum arbitrium suorū bonorū, sed solum esset mortale ex circumstantia, si homo teneretur alere familiā, aut providere pauperibus in graui necessitate: ergo neq; prodigere famā, neq; honorem ex genere suo est mortale: quia postquam fama & honor sint bona exteriora, tam liberum arbitrium habet homo super famā & honorem, quā super alia bona. Hic autē insinuatur punctū opinionis Caietani: est enim notādum duo esse genera bonorū. Alia nāque sunt quorum homo est dominus: vt sunt pecuniā & facultates, quas homo pro libito potest donare aut abijcere: quare, si sine causa quis abijciat huiusmodi bona, non peccat mortaliter. Sed aliud est bonum, cuius homo non habet arbitrium: vt est vita, quia nō potest homo se occidere. Existimat ergo dominus Caietanus q; honor & fama sunt omnino sicut vita, itaq; homo nō habet potestātē suę famę: sed q; solus Deus & Respublica habent dominū famę: & ideo qui infamat se, facit iniuriā Reipublicę & tenetur restituere. ¶ Nos tamē saluo meliori iudicio, censemus cōtrā, honorem & famam esse sicut pecuniā, quantū ad hoc: & hominē habere arbitriū illorū, sicut pecunię: nisi q; in genere ventalis grauius esset prodigere famā, quia est maius bonū, quā pecuniā. Et mouemur hac ratione, quia de vita est expressum præceptum. Illo enim præcepto, Nō occides: non minus prohibetur quisq; se occidere, quā alium, vt docet egregiē Augu. lib. 1. de ciuitate Dei. c. 20. Itā de vita legimus solum Deum esse Dominum illius: vt Deute. 23. Ego occidam: & ego viuere faciam. & Sap. 16. Tu es Domine qui vitę & mortis habes potestatem: vnde colligitur, nos non esse dominos proprię vitę. Item ratio naturalis est manifesta: quia cum vita sit fundamentum omnium bonorum, atq; adeo naturalissimus appetitus omniū rerum sit cōseruandi se, cōsequens est, vt homo non habeat arbitrium vitę: sed solus Deus est qui potest hominē occidere, etiā prohibito: & Respublica, quę potest eum occidere

solum pro bono publico. Vnde colligit S. Tho. 2. 2. q. 64. art. 5. q; occidens se ipse non solum facit cōtra charitatē, sed contra iustitiā, respectu Reipublicę, cuius est vita hominis. Sed tamē de fama nihil tale legimus: imō ratio naturalis oppositum docet: videlicet quod sit in arbitrio nostro, vt sine peccato mortali possimus illam negligere. Quod profectō loco modō citato S. Tho. in solutione ad tertium apertē videtur sentire. Ait enim q; licitē potest homo de se ipso disponere quantū ad ea quę pertinet ad hanc vitā, q; hominis libero arbitrio regit. Sed trāsitus de hac vita ad aliam feliciorē, nō subiacet libe. arb. hoīs, sed potestati diuinę: & ideo non licet homini se interficere. Ac si apertē dicat, Vniuersa hominis sunt posita in eius arbitrio præter vitā. Vnde nec famā excipit nec honore. ¶ Et cōfirmatur hæc ratio. Quāuis fama & honor sint præstātiora bona suapte natura, q; pecunia & facultates, nihilominus magna copia pecunię in ciuili æstimatione præualet alicui famę: quē admodum licet aurum præstet argento, nihilominus magnū pondus argenti præualet paruo auro. Quis dubitet decem milia ducatorum pluris æstimanda esse, quā famā priuatę personę? Si ergo homo habet liberū arbitrium supra magnā pecuniā, cōsequens est, vt habeat arbitrium supra famam suam & honore. ¶ Secūdo cōfirmatur ratio. Fama potest pecunijs recompensari, vt doctores consentiunt in. 4. dist. 5. Imō homo pauper rationabiliter mallet restitutionē famę sibi fieri pecunijs, quā recuperationē famę: imō vero habet infamatus arbitrium remittendi gratis restitutionē famę, vt concedit etiā Adria. nobilis author. in. 4. q. De restitutione famę. & in quol. 1. 1. sicut potest homo remittere latroni pecunias quas ei depredataus est: ergo habet hō arbitriū & potestātē sup famā, vt sit verē dñs illius, sicut & aliorū bonorū exteriorū. Sed tertio probat conclusio principalis. Christus redēptor noster Matth. 5. docet nos contemnere tria bonorum genera, in quibus gentes statuebant felicitatē: scilicet, diuitias: Beati pauperes spiritu: & secundo famā & gloriam mundi: Beati mites: & tertio voluptates, Beati qui lugent. Nec illic solum, sed vbiq; Euangelij frequentissimū est consiliū mūdi cōtemnēdi: & tñ omne quod est in mundo, vt inquit Ioā. in prima can. c. 2. concupiscentia carnis est, id est voluptas sensuum, aut concupiscentia oculorū, id est, auaritia diuitiarū: aut superbia vitę, id est, ambitio honoris & famę: ergo consiliū est ex genere suo honore & famā nihil pendere: tñ abest vt sit mortale peccatū famā negli-

Duo bonorū genera.

negligere. ¶ Quartò arguitur principaliter. Si esset peccatū mortale reuelare propriū crimē sine causa, esset pari ratione mortale nō respōdere detractoribus & obijciētibus nobis publicē & iniuste peccata nostra: nā certē perinde est nō respōdere diffamāti me, cum faciliē possum, ac si me ipse diffamāsem: sicut p̄inde est, nō resistere latroni cum possum, ac si p̄digerē bona mea: at cum q̄s detrahit mihi, nō teneor respōdere: imò est arbitrio meo tacere: vt dicit S. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 4. ad primū argumentum. imò verò, licet q̄s mihi falsum crimē imponat, nō teneor respōdere, nisi esē ego persona publica, aut crimē esset cōtra religionē: vt si quis me appellasset hereticū. Exemplū dedit nobis Christ⁹ redēptor noster, qui, vt inquit Apost. 1. Pet. secundò. cum malediceretur, non maledicebat. Et præter alia loca Euangelij, quæ plurima notari possent, id maxime exhibuit in passione, Matth. 27. ubi cum multa falsa testimonia ei obijcerentur, & Pilatus dixisset: non audis quāta aduersum te dicūt testimonia? tamē non respondit ei vllum verbū: ita vt miraretur præses vehemēter: nempe q̄ nollet se cōpurgare cū faciliē posset. Et quāquā necessariū erat ad finē redemptionis vt nō respōderet, tamē id etiam fecit (quod notāt doctores) vt exēplum nobis daret nō respondēdi maledicentibus. Vnde in instructione Aposto. Matth. 5. Beati (inquit) eritis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malū aduersum vos, mentientes p̄pter me. ¶ Et explicat amplius hæc ratio. Si nō essemus magis domini famæ nostræ quā vitæ, sequeretur q̄ quoriscunq; possem⁹ famā nostrā defendere, sine p̄ximi nocumento, mortalis esset omisio defensionis, cōsequēs est falsum: ergo & antecedēs. Probat̄ur sequela. Nā qui si ne cuiuspiam detrimēto potest vitam defendere: si nō defendit, mortaliter peccat: vt qui ruēte domo, aut, inuadēte tauro, nō fugeret: nam ille tūc virtualiter se occideret. Sed falsitas cōsequētis p̄batur: quia dū priuata persona diffamatur, quāquā se posset cōpurgare sine infamia & detrimēto alterius, nō tenetur saltē sub peccato mortali, cōpurgare se, vt iam modò dicebamus: quia potest cedere iuri suo: quemadmodū posset cedere latroni inuadēti res suas. ¶ Et quintò arguitur. Si non essemus dñi propriæ famæ aliter quā vitæ, sequeretur q̄ nulla ratione possem⁹ exponere famā: nec propter salutē spiritualem: consequēs est falsum: ergo & antecedens. Sequela probatur. Nam quāquā quis certus esset, vitā nocere sibi ad salutē spiritualem: nullo modo posset se occidere, aut si

ne alia ratione permittere homicidium sui, vt Augu. latē docet primo de ciuitate Dei, c. 20. Sed falsitas consequentis probatur. Nam proculdubio quicunq; cognoscens præclaram famam & honorem sibi plurimū nocere ad vitā spiritualem: posset permittere propriam infamiam: atqui forsan ad illum finem posset detegere aliqua sua crimina, vt per infamiā humiliatus, tutius viueret: saltem nō esset mortale, ea detegere. Imò Scotus. 4. dist. 15. q. 3. ar. 2. videtur insinuare, q̄ occultus homicida debet se prodere, vt puniatur: nam dicit q̄ debet patienter tolerare poenā talionis, quia aliter nō potest fieri plena satisfactio pro homicidio. Nescio an intelligat, quod homicida tenetur se prodere. Quod tamen ego nullo modo crediderim: quia nullus reus tenetur esse actor aduersus se extra sacramētum: imò nec illud esset consilium. Sed tamen forsan citra peccatū mortale, posset scelerosissimus & perniciosissimus homo prodere se iudici cum periculo famæ & vitæ, vt pateretur poenam qua Deo & Reipublicæ satisfaceret. Id maxime, si nō sperasset alia se vnquam via corrigendum fore. ¶ Et cōfir. Quia si nō essemus magis dñi famæ quā vitæ: sequeretur q̄ nulla ratione possem⁹ extenuare aut minuere famā nec propter vitam spiritualem: cōsequēs est falsum: ergo & antecedens. Probat̄ur sequela: quia nō licet, nec propter opera poenitentię ad satisfactionē peccatis minuere vitam: secundum illud Hieronymi: Non differt vtrū magno vel paruo tempore te interimas. Sed falsitas cōsequentis probatur: quoniam licitum est opera poenitentię austerissima facere: vt admonet Ioan. Mat. 3. quāquā inde cōiectari possit huiusmodi poenitentem peccatorem esse in genere. At qui sacerdotēs possunt pro grauissimis sceleribus graues poenitentias imponere, quāquā inde sumatur argumentū q̄ poenitens in genere est peccator: dummodo caueatur ne reueletur peccatum in particulari. Imò verò quādo in primitiua Ecclesia pro graui peccato mortali imponebatur septenniū poenitentia, quis dubitat per illas poenitentias quodāmodo diffamatos esse poenitentes? Quare si fama tam esset custodienda quā putat opposita opinio, certē Ecclesia nunquā illas poenitentias permisisset. ¶ Et sextò principaliter arguitur ab honore ad famam. Honor enim est reuerentia quæ alicui defertur propter aliquam excellentiam, sed fama est bona existimatio quæ de homine habetur seu illæse dignitatis status, moribus & legibus comprobatus. ff. de varijs & extraordinarijs cognition. l. Cognitionum.

Arguitur

Arguitur ergo. Negligere honorem & gloriã mundi: non est ex genere suo peccatum mortale: ergo nec negligere famam. Consequentiã est nota, quia idẽ fere iudicium est vtriusq;. Et probatur antecedẽs. Nam qui assumeretur ad amplas dignitates & magistratus, & totis viribus renueret, imò qui quas haberet, abijceret, & ad vilem statum se summitteret, profectò nihil aliud faceret, quàm Euangelicum cõsiliũ: & qui hostem fugeret cum se facillè posset defendere, & qui se prædicaret infami genere natum, cum id posset celare, profectò prodigus esset honoris, & tamen non condemnaretur de peccato mortali: nec vllus se vnuquam de hoc accusauit in sacramento: aliàs deberent prædicatores in concionibus exhortari populum vt curam haberet honoris: quod esset contra prædicationem Euangelicam. ¶ Et septimò principaliter probatur conclusio ex eplo sanctorum, qui errata sua saepe scriptis prodiderunt, que tamẽ potuissent celare. Vt Augustinus cum alibi saepe, tum in confessionibus: & maximè lib. 2. cap. 2. vbi deplorat concupiscentiam carnis quam passus est in adolescentia. Rapiebat (inquit) caligo libidinis imbecilem aetatem per abrupta cupiditatum: atque mersabar gurgite flagitiorum: ibam longius à te, & effundebar & diffuebam & ebulliebam per fornicationes meas, & tacebas. Et Ambro. (vt in eius legitur vita) publicas mulieres publice ad se ingredi fecit, vt visis his, diffamaretur apud populum, atq; adeò, vel illa ratione impediret, ne eligeretur in episcopum. Et religiosissimus Anselmus in Meditationibus deplorat amissam turpiter virginitatem. O virginitas (inquit) iam non dilecta mea, sed perditam mea: o fornicatio sordidatrix mentis meæ, perditrix animæ meæ. Et sunt qui idem impingant Hieronymo. At verò Hieronymus id nõ planè testatur. Verba ei⁹ sunt in Apologia ad Parmachium. Virginitatem in cœlum fero, non quia habeam, sed quia magis miror quod non habeo. Ingenua & verecunda confessio est, quo ipse careas, id in alijs prædicare. Vbi nõ manifestè cõfitei se non esse virginẽ: sed dicit se nõ laudare virginitatẽ, eo q ipse habeat. Vel negat se habere perfectã mentis virginitatem: cum frequẽtes impulsus carnis fuerit, etiã in senectute perpeffus: vt ipse fatetur ad Eustochiũ de custodia virginitatis. ¶ Octauò & postremò pbat cõclusio ex vniuersali sensu hominũ. Nam licet quis pãdat crimina sua, etiam ex animi leuitate: modo id nõ faciat iactantia aut cõplacencia peccatorũ: certè nõ censetur ab hominibus mortaliter peccasse, nisi inde se

quatur periculũ vitæ aut scandalũ. ¶ Quarta cõclusio. Saepè est peccatũ mortale cũ quis p prium crimẽ reuelat. Primò si id faciat per iactantia aut cõplacencia peccati. Par enim peccatum est homicidiũ, & cõplacencia in homicidio: atq; adeò grauius iactantia illius. Et hoc clamãt illæ autoritates primi argumenti ex Esa. & Psal. Secundò potest esse mortale ratione scandali: vt si quis haberetur & suspiceretur vt sanctissim⁹, & reuelaret grauissima sua peccata: vnde alij aut sumeret occasionẽ peccãdi, aut cõtemnẽdi tale genus hominũ. Si em̃ esset religiosus alicuius ordinis, contemneretur ille ordo. Et tertio potest esse mortale ppter conditionẽ personæ. Vt si esset persona valde necessaria Reipublicæ: vt prælatus, cuius officium alius tã dignè gerere non posset. Tunc enim profectò graue peccatũ mortale esset infamare seipsum. Et quarto esset mortale, si ex reuelatione proprii secreti quis incurreret periculum vitæ, vt Sanson videtur mortaliter peccasse reuelando mysterium capillorũ Dalidæ: vbi abscondita erat eius fortitudo. Iudi. 16. quanq̃ postea occidendo se cũ hostibus nõ peccauit: vt dicit Augu. 1. de ciuitate Dei. ca. 21. quia in finetũ id fecit spiritus sancti. ¶ Quinta cõclusio. Homine infamare seipsum sepe est officium virtutis. Primò, vt dictũ est, ad capiendũ cõsiliũ vel leuandã tristitiã, si aliter fieri non potest, decet reuelare proprii crimina, licet sit nõ nulla infamia, illa esse amicis nota. Et secundò ratione iustitiæ, vt cũ quis proximũ falso diffamauit, tenetur publice, se retractare, cũ periculo propriæ famæ. Et tertio esset officium virtutis q quis se permetteret infamari p amico. Vt si ego feci crimẽ quod falsò imponitur amico meo, quãq̃ esset casus in quo nõ teneor reuelare meũ crimẽ: quia videlicet nõ fui causa vt alteri attribueretur: tamẽ possum cedere iuri meo, & proderẽ me ad protegẽdum famam amici. Imò verò si econuerso amicus meus fecisset crimẽ quod falsò mihi impingitur, quanuis possem me cõpurgare, liceret nihilominus mihi tacere, vt infamia mea custodirẽ famam amici: si cut licet ponere vitã pro amicis: secundum illud Ioã. 15. Maiorẽ hac charitatem nemo habet, q̃ vt animã suam ponat quis p amicis suis. Cõclusio hæc quinta facillè probatur: quia in oibus casibus positus est honesta causa reuelandi crimina: & ideo nulla est prodigalitas reuelare. Et quarto pari ratione illi qui in eculo vehemẽter torquet, licitũ est crimẽ occultũ cõfiteri, etiã si cõtra ius interrogetur, si aliter tormenta vitare non potest. Sed de hoc latior erit sermo in calce tertij membri.

¶ Sexta

4. Cõclusio

5. Cõclusio

6. Cōclusio ¶ Sexta conclusio. Siquis sibi falso imponat crimen, non est mendacium perniciosum, sed solum officiosum. Hanc cōclusionem obiter adnotauerim bona venia reuerendissimi Cardinalis Caietani contrarium asserentis loco citato. Et probatur. Qui falso sibi crimen imponit, nulli alteri facit iniuriam, nec sibi: quia volenti non fit iniuria: sed solum est famæ prodigus. Quo fit, vt illud mēdacium ex genere suo non sit peccatum, nisi veniale: sed esset mortale, si circumstaret aliquis causas quartæ conclusionis, aut si diceretur mēdaciū sub iuramēto, aut si esset in periculum vitæ. Sed fortè, si quis sibi imponeret falsum crimen vt seruaret vitā patris, & pœnam ei⁹ capitis in se transferret, dum modo id faceret sine iuramento & scandalo &c. non esset mortale. ¶ Quod si quis arguat contra hanc conclusionem ex verbis August. 1. de ciuitate Dei cap. 20. vbi dicit q̄ falsi testimonij non minus reus est, qui de seipso falsum fatetur, quàm si aduersus proximum id faceret: sed aduersus proximum, falsum testimonium est mortale: ergo aduersus se ipsum. ¶ Respōdetur q̄ Augu. solum prædicit, quod illo octauo præcepto: Non falsum dices, prohibetur omne falsum testimonium: etiā illud quod quispiam aduersus se dicit: sicut illo præcepto. Nō occides, prohibetur etiā quicūq; se occidere, q̄ nos ingenuè fatemur: tamen non prætendit q̄ tantum sit de se peccatum cum quis dicit falsum aduersus se sicut aduersus proximum: nam quāquā falsum testimonium ex genere suo sit mortale, quia omnia præcepta decalogi obligant sub mortali, tamen in in diuiduo non est necesse quodcūq; esse mortale: nisi vbi est iniustitia, qualis non est hominis ad se ipsum. Esset tamen mortale si esset cū periurio, aut cum conditionibus explicitis in 4. conclusione. ¶ Septima & vltima cōclusio. Quomodo cūq; quispiam se disfamauerit, nō tenetur ad restitutionem suæ famæ, etiā si per mendaciū se disfamauerit. Primò, quia nemini fecit iniuriam: & secundò, quia si alicui deberet famam, non deberet nisi sibi: qui est dominus illius: ob idq; potest sibi restitutionem remittere. ¶ A D primum argumentum principale respondetur primò, quod præceptum illud sapientis: Curam habet de bono nomine: non sonat obligationem sub reatu mortali: nam comparat bonum nomen pecunijs: & præceptum de custodia pecuniarum non obligat sub mortali: quia prodigalitas ex genere suo non est peccatum mortale, cum non sit contra iustitiam, vt colligitur ex S. Thom. 2. 2. quæsti. 1. 1.

¶ Et secundo respondetur, quod præceptum & consilium custodiendi famam, hoc modo intelligitur: vt quis satagat exercere se officijs honestis uirtutis: quæ digna sunt fama & honore apud Deum & homines: secundum illud Matth. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona &c. & secundum illud Apost. Phil. 4. Quæcūq; sunt vera, quæcūq; sancta, quæcūq; bonæ famæ, hæc cogitate. Non tamen est præceptum, saltē obligans sub mortali ad custodiendum famā, in se considerata, tanquā bonū temporale. Fama etenim atq; honor (vt inquit Sallustius) est vmbra uirtutis: vnde, sicut illum qui rectā pergat ad solem, vmbra etiā inuitum sequitur: sed qui soli tergum vertit, vmbra sequitur, quam nunq̄ attinget: ita eū qui uirtutē colit, bona fama consequitur: sed qui anxie post famam & honorē currit, fieri non potest vt cōsequatur vn quā. ¶ Ad alias auctoritates Esaiæ & Psalmistæ respōsum est in quarta cōclusionē, concedendo esse mortale quod quis aetate se de peccato. ¶ Ad secundum principale respondetur, quod quanquam negligere & prodigere propriam famam sit contra naturā boni temporalis, non tamen est cōtra charitatē, nisi quando fama est necessaria ad finem spiritualem: nam iocosum mēdacium contra naturam, est tamē veniale. ¶ Et eodem modo respondetur ad tertium argumentum. Et ad confirmationem negatur consequentia: nam hominem infamare proximum, est contra iustitiam: sed infamare se ipsum, nulla est iniustitia. & ordo charitatis inter se ipsum & alium debet attendi quantum ad bona spiritualia: sed tamen bona tēporalia nullus sibi tenetur magis concupiscere, quàm alij. ¶ Ad auctoritatē tandem Augustini, quæ videtur vehementer pugnare aduersus secundam & tertiam & vltimam conclusionē (videtur enim sentire quod conseruare propriam famam sit opus iustitiæ: quia est necessaria alijs: & quod sit proinde mortale, illam negligere: atq; adeo, quod infamans se teneat ad restitutionē) respondet primò, q̄ Augu. loquitur illic de sanctissimis quibusdā mulieribus, quæ à populo venerabatur vt religiosissimæ, & tñ negligebant famā suā, putantes esse uirtutē vt æstimarent male, & vilipenderentur. Et hoc cōdemnat Augu. ratione scandali, quod dabat populo: scādalu em erat, q̄ mulieres, quæ prius æstimabant religiosæ, crederent postea peccatrices: & maxime in primitiua ecclesia cauendū erat Christianis ne darent scādalu gentilibus, qñ infamiæ vn⁹ Christiani cedebat in infamiā toti⁹ christianitatis.

¶ Et

¶ Et secundo respondemus, quod Augustinus, intelligit famam nostram esse necessariam Reipublicae, sicut sunt bona exteriora: puta, quando Respublica & proximi indigerint. Unde, sicut non teneor seruare diuitias ut seruiam Reipublicae: aut succurram proximis, sed solum teneor quando illas habeo succurrere proximo in necessitate: ita nec teneor, si sum persona priuata, custodire famam & honorem meum. Et quemadmodum prodigus bonorum suorum non tenetur restituere Reipublicae, ita nec prodigus suae famae. ¶ Sed quid ad Paulum quem adlauit illic Augustinus. 1. Corin. 10. Placete omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo: non quaerens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salui fiant. ¶ Respondetur, quod Paulus erat Apostolus: quapropter ex officio tenebatur habere bonam famam: & idem praecipiebat ceteris praelatis: sed priuatae personae solum tenentur habere bonam famam faciendo opera digna honore & fama. Et haec de primo membro.

M E M B R V M S E C V N -
D V M.

IN hoc membro secundo iuxta partitionem huius operis inuestigaturi sumus causas, quibus quispiam tenetur secretare uelare, praesertim secreta crimina: nam de his est intentio huius secundi membri. Sed ante titulum questionis primae, pro distributione disputationis notandum est, tres esse genere vias, quibus ad cognitionem occultorum criminum iure proceditur: ut habetur De accusa. c. Qualiter & quando. 2. §. Ad corrigendos, & c. Licet Hely. de simonia. Quae sunt, Denuntiatio: Accusatio: & Inquisitio: quae secundum varios modos occultis criminis, discernuntur. ¶ Vbi secundo ad notandum est, doctores decretorum ac diglossorum multifarie distinguere nomen occultum: ut refert Panormi. cap. Ex literarum, De temporibus ordi. sed ex professo. ca. Vestra. De coha. cler. & mulierum. At, omissa turba citationum, tribus modis aliquod crimen dicitur occultum in iure: primo, ut opponitur probabili secundo, ut opponitur publico: & tertio ut opponitur notorio: nam auctore Aristoteli. 1. Top. c. 13. a quo uocem ex consideratione contrariorum cognoscitur. ¶ Notorium dicitur bifariam, aut notorietate iuris, aut notorietate facti. Notorietate quidem iuris: quando, aut

manifestissima iudicis sententia quis damnatus est de tali crimine: quae nulla ratione possit inficiari, aut quando reus ipse recto ordine iuris crimen confessus est: aut quando idoneis testibus ita comprobatur, ut nulla possit tergiversatione celari. Notorietate uero facti, quando quis in conspectu populi scelus patrauit: ita ut uno uerbo dicatur notorium: quod nulla tergiversatione celari potest: ut habetur. c. Tua nos. De coha. cler. & muli. Publicum uero, quauis etiam accipiatur pro notorio: tamen ut distinguitur a notorio: accipitur pro eo quod fama publica proclamatum est, quauis possit aliqua tergiversatione celari: & alio nomine dicitur famosum. Et utrumque, tam notorium quam publicum dicitur etiam manifestum. Sed probabile est illud, cuius sunt legitimi testes, ut in iudicium deferri possit. Occultum ergo in primo gradu & simpliciter, est illud quod opponitur probabili, id est cuius non sunt legitimi testes: & de huiusmodi occulto intelligitur illud Urbani. c. Erubescant. d. 32. Secretorum & cognitor Deus & iudex est: nam de his non est iudicium humanum. Occultum in secundo gradu est illud quod opponitur publico simul & notorio, quanquam sit probabile: itaque occultum dicitur quicquid ab ecclesia toleratur: ut habetur in dicto. c. Vestra. De coha. cler. & mulie. Notorium enim aut publicum non toleratur: quia notorium statim puniatur, & publicum inquirendum est ut puniatur. Occultum in tertio gradu: quod largè dicitur occultum, est illud quod aliqua tergiversatione celari potest, licet laboret infamia. ¶ Igitur peccata notoria non indigent aliqua uia ut cognoscantur: quia satis cognita sunt ut puniantur. De quibus ait Apostolus. 1. Timotheo. 5. Quorundam hominum peccata manifesta sunt, praecedentia ad iudicium: & 2. quaestio. 1. cap. Manifesta. & sequentibus. Manifesta crimina accusatione non indigent. & glossa Augustini super illud Genesis quarto: Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Euidencia (inquit) patris sceleris non indiget clamore accusatoris. De accusa. cap. Euidencia. Quocirca secundum tria genera occultorum, sunt tres uiae cognitionis. Quod enim occultum est in primo gradu, cognoscitur solum uia correptionis fraternae & denunciatione Euangelica: sed quod occultum est secundo modo, est materia, non solum correptionis, sed etiam accusationis: quod tamen occultum est tertio modo, materia est, & correptionis, & accusationis, & inquisitionis. Itaque, inquisitio solum est de crimine cuius percrebuit infamia: sed accusatio, de

Tres uiae cognoscendae crimina.

Occultum triplex.

Notorium.

Publicum.

Probabile.

tio, de

tio, de omni crimine probabili: siue laboret in fama, siue nō: & correctio & denuntiatio eua-
gelica, de omnibus etiam occultis. De his ergo
tribus vijs dicitur sumus in hoc secundo mem-
bro. Sed de denuntiatione loquimur sub no-
mine fraternæ correctionis: quod in vsu docto-
rum frequentius est. De qua quatuor operæ-
pretium est disputare quæstiones, nēpe an cor-
reptio sit sub præcepto, quando obliget hoc
præceptum, quos obliget, & quo ordine.

Q V A E S T I O P R I M A.

T R V M correctio fra-
terna sit sub præcepto.

¶ Ad partem negatiuam
arguitur primo. Nemo
obligatur ad impossi-
bile, secundum illud Hiero-
nymi: Maledictus qui di-
cit Deum aliquid impossibile præcepisse: at
correctio peccatoris non est in potestate ho-
minis, sed solius Dei: qui cuius vult miseretur,
& quem vult indurat. Roma. 9. Vnde Ioan. 6.
Nemo potest venire ad me, nisi pater meus tra-
xerit eum: & Eccles. 7. Considera opera Dei
quod nemo possit corrigere quem ille despe-
xerit: ergo correctio fraterna nō est sub præ-
cepto. ¶ Secundo arguitur: præcepta quæ sunt
erga proximos sunt propter eorum necessita-
tem: sed nulli peccatorum necessarium est vt
ab alio corripiatur: ergo correctio nō est sub
præcepto. Probat minor: nam cuiuscunque
correctio & emendatio in sua, ipsius est pote-
state cum solo auxilio diuino: Deus enim con-
sistit hominem & reliquit illum in manu consi-
lij sui, Ecclesia. 15. ergo nullus indiget auxilio
alterius vt feruetur à morte spirituali: quæ ad
modum indigent homines aliorum auxilio, vt
feruentur à morte temporali.

¶ Tertio arguitur. Omnia præcepta necessaria
ad salutem, vt dictum est quæstione secunda
membri primi, reducuntur ad aliquod præ-
ceptorum decalogi: sed nō apparet quo illorum
decem præcipitur correctio fraterna: ergo
correctio fraterna non est sub præcepto.

¶ Et confirmantur hæc argumēta: quia rarissi-
mi sunt, qui æfliment tanquam peccatū omi-
sionem correctionis: nec est vsus vt homines
in sacramento cōfessionis huiusmodi peccati
meminerint. ¶ In contrarium est præceptum
redemptoris nostri Matth. 18. Si peccauerit
in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum
solum. & 1. Thef. 5. Corripite inquietos, cōso-
lamini pusillanimes, &c.

IC primū omniū notandum
est, quod quāquā correctio
& correctio promiscue sæpè
pro eodem accipiuntur, differt
tamē inter hæc nomina: quod
correctio est via ad correctio-

Correctio
& correctio

nem: correctio verò finis correctionis: quod
& August. docet. 1. De Ciuitate Dei, cap. 9. di-
cent. Nolunt quidam plerumque corripere, cū
fortasse possint aliquos corripiendo corrigere.
Vnde q̄ frater corrigatur nō est in potestate
corripientis: & ideo correctio nō est in præ-
cepto, sed correctio: nam teste Aristot. 1. Top.
cap. 2. Nec rhetoris est persuadere, nec medici
sanare: sed nihil eorum omittitur, quæ sunt ne-
cessaria. Aliter distinguit. S. Thom. inter hæc
nomina, in. 4. d. 19. q. 2. art. 1. scilicet, q̄ corre-
ptio sit fratris ad fratrem, correctio verò, est præ-
lati respectu subditorum. Sed eodem ferme rē-
dit: nam correctio eò proprie attribuitur præ-
latis, q̄ habent vim coactiuam, qua possunt vt
que ad correctionem vel punitionem corripere.

¶ Secundo, vt ex collatione harū viarum per-
spiciamus de singulis iudicemus, notanda sunt
illa quib⁹ differt inter correctionē fraternā &
accusationē & inquisitionē. Et quia, vt author
est Aristot. Ethic. 7. vt principium in specula-
bilibus, ita se habet finis in operabilibus: atq̄
adeo, actus morales à fine fortiantur speciem,
vt idem docet in. 5. Ethic. à fine opere pretium
est ex ordiri. ¶ Differt ergo primo correctio
fraterna ab accusatione & inquisitione, siue.
Nam finis correctionis est bonum priuatum
particularis personæ: sed finis accusationis &
inquisitionis est bonum publicum. Enimquē
homo cōsideratur primo vt singularis p̄sona:
& secundo vt membrum reipublicæ (sumuse-
nim, vt ait Apосто. prima Corinth. 12. vnius
corporis mēbra), iurare crimen cuiuscunq̄ ho-
minis ambabus rationibus malum est: & quia
homini proprie nocet, & quia in perniciē rei-
publicæ generaliter diffunditur. Quocirca cor-
reptionis fraternæ finis est correctio & re-
peratio fratris: quod illo verbo euangelico in-
sinuatur: Si te audierit, lucratus est fratre tuū:
sed accusationis & inquisitionis finis est pu-
blica punitio, vt pœna publica vnius, terrōri
sit cæteris, secundum illud Paul. 1. Timoth. 5.
Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri
timorem habeant. Hoc enim differt inter pœ-
nam huius vitæ & pœnā æternam inferni: nā
pœnæ huius vitæ nō per se expetitur, nec de-
bent infligi propter malū hominis, sed in quā-
tum sunt medicinales vel ipsi eorū infliguntur,
vel alijs: at pœna inferni non est medicinalis.

Finis corre-
ptionis.

sed solum est in malum: & supplicium damnatorum, propter bonum iustitię: tamen in hac vita nos iuuet ad terrorem.

¶ Et ex hac prima differentia nascitur secunda, ut ratiocinatur S. Tho. 2. 2. quęst. 33. artic. 1. quę ad euidentię dicendorum precipuum habet fundamentum. Correctio fraterna differt ab accusatione & inquisitione, genere virtutis. Nam correctio fraterna est actus & officium charitatis: accusatio verò & inquisitio sunt opera iustitię. ¶ Quod si perconteris an sit actus proximus & ut dicunt, immediatus charitatis. Respondetur quod non est nisi actus proximus & immediatus misericordię: quę est species & effectus particularis charitatis: nam beneficere fratribus: est generale officium charitatis: sed beneficere specialiter ad leuandum miseriam: est species & effectus particularis charitatis, ut docet S. Th. 2. 2. q. 31. & cum peccatum sit summa inter miseria hominum, fit, ut corrigere peccatorem, sit precipuum opus misericordię, post illud quod est remittere peccatum inimico. Vnde Albinus (quod est in decretis. d. 45.) Tria, inquit, sunt genera elemosynarum: vna corporalis, egei dare quicquid poteris: altera spiritalis, dimittere a quo lesus fueris: tertia delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis: elemosyna verò gręc idem est quod misericordia. Et hoc modo correctio est opus charitatis: quod significat illa verba Hebr. 12. De quos diligit corrigit, imò & illa: Si peccauerit in te frater: nã nomẽ fratris affectu explicat charitatis: & inde sumptum est nomen: correctio fraterna ad differentiam correctionis & castigationis prelati per accusationem aut inquisitionem, quę dicitur iudicialis.

¶ Quod si arguas contra, correctionem esse potius actum iustitię, ex glossa illa Rabani, Matth. 18. Peccatẽm zelo iustitię corrigamus: respondet S. Tho. 2. 2. q. 33. artic. 1. quod velle loquitur de correctione prelati quę est actus iustitię: vel loquitur de iustitiã, ut est generale nomen omnium virtutum. Sed forsitan Rabanus voluit insinuare, quod licet corrigere peccatorem sit opus misericordię: tamen si cõparetur ad hoc quod est parere pœnitenti, habet quodammodo speciem iustitię. Aut enim, Peccatẽm zelo iustitię corrigamus, & pœnitenti viscera misericordię pãdamus. Et licet vtrũque sit misericordię, tamẽ cõdonare peccata est mera misericordia: sed corrigere & arguere habet aculeum iustitię. Distinctio Archidiaconica. Si peccauerit. 2. q. 1. vide licet, quod quatenus correctio ordinatur ad emendationem fratris, est opus charitatis: sed quatenus ordinatur ad exemplum aliorum, est opus iu-

stitię, sine ratione conficta est. Sed de Archidiacono nõ faciemus amplius mentionem: nã si habetur pro oraculo in hac materia est, quia ad literam, nec iota mutato, trãsfert omnes octo articulos. S. Tho. 2. 2. q. 33. ¶ Ex his duabus differentijs sequitur alia: scilicet quod correctio per accusationem & inquisitionem habet vim coactiuam & coerciuam: quę proinde solis prelati & magistratibus incumbit: sed fraterna correctio omnes in vniuersum obligat: ut. q. 3. manifestabimus. ¶ Ex his tãdem colligitur definitio correctionis fraternę: quę est apud Albertum, & apud S. Tho. in. 4. d. 19. Correctio fraterna est admonitio fratris de emendatione delictorum, ex fraterna charitate: ubi exprimitur, & finis, & genus virtutis.

¶ HIS præactis respondetur ad quęstionem quatuor conclusionibus. Prima. Correctio fraterna est sub præcepto naturali, diuino, & humano. Conclusio est receptissima cunctis doctoribus, & theologis, & iurisconsultis: ut sunt Altissiod. lib. 3. tract. 25. capit. 1. S. Thom. 2. 2. quęst. 33. artic. 2. Richar. & ceteri sententiarum in. 4. d. 19. & Panor. & canonistrę cap. Nouit. De iudicijs. & capit. Si peccauerit. 2. quęst. 1. Quam conclusionem tenet etiam illic Innocentius: tamen si Panor. falsò intellexerit eius mentem. Verba enim Innocentij sunt hæc in dicto cap. Nouit. Ad istam denuntiationem nõ credimus aliquid teneri, nisi sicut tenetur ad alia opera charitatis: nisi sit talis, ad quem ratione officij & curę hoc pertineret. Ex quibus falsò colligit Panormita. intentionem Innocentij eam esse, ut solis prelati sit præceptum fraternę correctionis, cum tamen ille dicat quod alij non tenentur: nisi sicut ad alia opera charitatis: quę tamen sunt sapissimẽ in præcepto. Quare, nullus potest negare quin sit omnibus sub præcepto, est tamen nobis in votis in hac materia conclusiones vulgatas, & singularibus rationibus asserere, & ad particularia applicare: hoc enim in materia potissimẽ disserendum est.

¶ Probat ergo primò conclusio iure naturę. Homo est animal suapte natura ciuile & sociabile, ut author est Aristot. 9. Ethicorum. & ut primo Politic. id latius explicat, non solum ad societatem natus est ut oues & boues, ceteraque id genus animantia: quę in hoc solum gregalia sunt, quod affectiones suas illiteratis vocibus sibi mutuo manifestant: sed homo in hoc est animal sociale, ut alios alij ratione & sermone instruant: atque adeo, quid utile sit, quidve noceat: quid denique iustum sit, aut iniustum se inuicem doceant, admo- neantque: ergo quisque hominum iure naturę

Correctio
actus est cha-
ritatis.

Correctio
fraterna.

1. Conclusio

tenetur

tenetur errantem cōsilio suo & exhortatione in viam reducere: instar membrorū corporis: quæ, cū nullum sibi solū sufficiat, mutuas sibi operas impēdunt. ¶ Et augetur hæc ratio. Nā lex hæc naturalis arctius ligat Christianos: sanē q̄ nō naturali modo, sed baptismatis vinculo, mēbra vnus corporis sum⁹ in Christo (verba sunt Apostoli. 1. Cor. 12. In vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus) ergo quemadmodum manus stomacho alimenta ministrant, sed stomachus vicissim manus alit: pedes sustinent oculos: & oculi pedes dirigunt: ita debent pauperes diuitibus seruire, & diuites vicissim pauperes alere: atq; adeo iuvenes & robusti, senes & debiliores debent sustinere: sed qui, tanquā senes, prudētia & cōsilio valent, tenētur velut oculi, ignorantes & errantes ad veritatem & virtutē reuocare: vt in fabulis est græcorū de amicis illis, quorum cū alter cludus esset, alter vero cæcus: hic cludum humeris gestabat, ille verò gressus cæco dirigebat. ¶ Secundo probatur conclusio iure diuino. Primò. Ratione creationis Deus est omnium cōmunis Pater: qui debuit proinde nobis providere secundū nostram conditionem: sed cū nullus sibi solus sufficiat: non prospiceret Deus nobis vt pater, nisi vniciq; mandaret de proximo suo: vt habetur Ecclesia. 17. atve rō inter humanas necessitudines: vna nec infirma est, vt quisq; errāt ē corripiat: ergo hoc est præceptum diuinum. ¶ Et confirmatur ex præcepto morali vet. legis. Exod. 23. & Deut. 22. legimus. Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum: ergo à fortiori, si quis viderit proximū suum errantem & deuitiantē à Deo, tenetur eum reducere: quanto proximus plus est q̄ bos aut asinus. Sed tertio & potissimū probatur cōclusio præcepto Euangelico. Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: vbi Christus seruator noster nihil aliud q̄ naturale præceptum explicuit, nisi q̄ cū esset sol iustitiæ, hoc vt cætera præcepta naturalia illustrauit, formam quidē docens corripiendi, qua pudori & famæ nostræ consuleret optimē, vt sua fuit erga nos immensa charitas. Et quod verba illa sonent præceptum, nō solum colligitur ex verbo imperatiuo, corripe, sed ex verbis proximē præcedentibus. Postquā enim meminit Christus quemadmodū venerat saluare qđ perierat: atque adeo, parabola de illo, qui nonaginta nouem ouibus in monte relictis, iuit quæsitum eam quæ perierat, exaggerauit quanti ei constitisset salus humani generis: subnectit: Sic non est voluntas ante patrem ve-

strum qui in cœlis est, vt pereat vnus de pusillistis. Et sublequitur, Si autem peccauerit in te frater, corripe eum &c. ac si aperte dixisset: voluntas patris est vt tanta sit vnicique cura fratris sui, ne pereat, quanta fuit mihi: & quem admodum mandatum est mihi à patre vt perditos homines lucrifacerē, ita & vobis sit in præcepto. Vnde Innoc. cap. Nouit De iudicijs: referens prælati Franciæ verba hæc Euangelij, subiungit. Quomodò nos mandatum diuinum possumus nō exaudire? Vbi insinuat illud esse præceptum. Animaduertite qui nomina vestra Christo in baptismo dedistis, quàm nobis cōmendauerit fraternam correptionē, quam nos tamen contrā, curamus tam negligenter: quantoq; nos honore dignatus est, qui quarū ipse fuit animarum redemptor per passionem, nos quodāmodo per correptionē seruatores esse voluit: Si te (inquit) audierit, lucratus es fratrem tuum. Quod bene adnotauit Iacobus cap. quinto, vbi inquit. Fratres mei si quis vestrum errauerit à veritate & conuerterit quis eum: scire debet quoniam qui conuertifecerit peccato rem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte: & operit multitudinē peccatorū. Ergo qui fratres corripere parui faciunt, non Christum, sed Cain imitantur: qui vel in hoc fuit caput ecclesiæ malignantium, quod fratricidium excusans, custodē se esse fratris falsò negauit. ¶ At vero qđ dicta cōclusio sit de iure politiuo, multis canonibus cōprobatur, vbi præcipitur correptio fraternæ: vt. d. 83. cap. Providendum: & cap. Consentire. & 86. dist. cap. Facientis. & expressē. 24. q. 3. capit. Tam sacerdotes. ¶ Secunda conclusio. Præceptum correptionis fraternæ obligat ex genere suo sub reatu mortali. Probatur. Peccatū est grauissimū malum hominis: quare qui omittit fratrem à peccato liberare, cū possit, non habet erga illum charitatem: & ideo talis omisio est cōtra charitatem. Vnde August. super can. Ioā. tract. 7. exponens illud: Si hic dilexit Deus nos, & nos debemus alterutrū diligere. 1. Ioan. 4. Non putes (inquit) te tūc amare seruū tuū, quādo eum nō cædis, aut tunc amare filium tuum, quādo ei non das disciplinam, aut tunc amare vicinū tuum, quādo eum non corripis. 5. q. 1. capit. Non putes. & sermone. 16. De verbis domini: exponens præceptum Christi Matt. 18. Si neglexeris (inquit) conuiciatoreni corripere, peior es tacendo, quàm ille cōuiciādo: sed qui cōuiciatur mortaliter peccat: ergo & qui omittit corripere. ¶ Secundo probatur conclusio. Super illud Romæ. 1. Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed qui consentiant facienti-

2. Cōclusio

bus dicit glossa, Consentire est tacere, cū possis arguere: & super illa verba Leuit. 20. Succidam omnes qui consenserunt ei vt fornicaret: ait glossa. Cōsentientes qui possunt accusare, arguere, vel monere, & non faciunt, non effugunt iudicium. Quibus autoritatibus confirmat Ioan. octauus. 85. d. ca. Facientis. grauius peccare qui negligit emēdare quod corrigere potest: ergo omīssio correptionis est ex genere mortale. ¶ Tertiū id cōprobatur. Eleemosynæ corporales, quādo sunt necessariae, sunt in præcepto sub reatu mortali: nam omīssio earū cōtraria est charitati: secundū illud Ioan. 3. c. 1. cano. Qui habuerit substantiā huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauerit viscera sua, quomodo charitas Dei manet in illo: Et Ambr. Pafce fame morientem: si nō paueris, occidisti. d. 86. c. Pafce. & Symmachus. 83. dist. Mortē languentibus probatur infligere qui hanc, cū possit, nō excludit: ergo à fortiori eleemosynæ spirituales sunt in præcepto sub reatu mortali: sed inter spirituales miseria summū est peccatū: ergo corripere peccatōrē summa est misericordia: post illam quæ est remittere peccata. Vnde glossa Matth. 18. Ita (inquit) peccat qui vidēs fratrem peccare tacet, sicut qui pœnitenti nō indulget. ¶ Postremō cōfirmatur cōclusio. In iudicio finali, vt est Matth. 25. omīssio operū misericordiæ obijcietur damnatis in causa damnationis: sed nullus dānatur pœna æterna, nisi de peccato mortali: ergo omīssio misericordiæ sæpe est mortalis: misericordiæ spirituales præstant corporalibus, & correptio est misericordia spiritualis: ergo omīssio illius est mortalis. Potest tamen in diuiduo esse quādoq; venialis: imō quādoq; sine peccato, vt statim quæstione sequēti explicabimus. ¶ Sed dubiū est hic nō paruū, vtra sit maior obligatio, correptionis ne, an eleemosynæ corporalis: nā certe homines non tanti faciunt corripere fratrem, quāti alere pauperes in necessitate: neq; existimāt tam necessariū esse illud q̄ hoc: cū tamen aliūde moueat q̄ vita spiritualis præstantior sit corporali. ¶ Subijciā ergo tertiā cōclusionē notandā. Maior est obligatio correptionis q̄ eleemosynæ corporalis ex ḡne obiecti: minor tñ ratione necessitatis. Grauitas enim peccati æstimāda est, & penes obiectū, & penes circumstantias, præsertim penes necessitatē, vt author est S. Tho. 1. 2. q. 73. Prima ergo pars cōclusionis manifesta est: quia vita spūalis p̄stantior est corporali. Vñ Greg. in ho. super illud Matth. 11. Cū audisset Ioan. in vinculis. Plus (ait) est animā in æternū victuram pabulo verbis reficere, q̄ ventrē morituræ

carnis terreno pane satiare. Et Chryf. in hom. 3. sup epist. Cor. Et si immēsas pecunias pauperibus eroges: plus tñ effeceris, si vnā conuerteris animā. Sed p̄batur scđa pars: nā eleemosynæ spūales nō sunt ita frequēter simpliciter necessariae, sicut corporales. Vbi notandū, q̄ peccatū aut p̄cedit ex ignorātia, aut ex passiōe, aut ex malitia. Quādo p̄cedit ex ignorantia, tunc correptio est magis necessaria: quia tunc peccator relapsus nō pōt, nisi instruat. Sed quā procedit aut ex passiōe aut malitia, nō est, vt plurimū, tam necessaria correptio, q̄ est necessaria eleemosyna patienti extremā aut grauē necessitatē: nā peccator tūc sine auxilio alicuius pōt cōverti, solo auxilio diuino: & tñ pauper non potest seruare vitam sine auxilio fratris. ¶ Vnde colligit q̄ quā correptio esset simpliciter necessaria, tunc grauior esset omīssio illius q̄ omīssio eleemosynæ corporalis in extrema necessitate. V. g. Si hæreticus puerteret Christianos p̄suadendo p̄uersa dogmata, & ego solus aut ego cōmodius possem illos liberare illa ignorantia, p̄fectō grauius peccassē nō corripiendo, q̄ si permitterē perire hominē fame. Probatur: quia necessitas est eadē, & detrimentū est grauius. Et isto modo sunt intelligēda verba Aug. ad Bonifaciū, quæ habētur. 23. q. 4. ca. Ipsa pietas. vbi dicit, multō magis nos teneri ad eleemosynas, s̄ spūales, q̄ ad corporales: intelligit (inquām) vbi est æqua necessitas, sed quādo peccatū non p̄cedit ex ignorātia, regulariter nō est tāta necessitas, quanta eleemosynæ corporalis. Quare regulariter plures sunt casus in quib⁹ tenemur ad eleemosynas corporales plus q̄ ad correptionē. ¶ Quod si quis querat, in quo gradu tenēdū est esse p̄ceptū de correptione fraterna, an sit hæreticū oppositum sentire: quia videt Inno. dic. c. Nouit. De iudicijs. determinasse q̄ sit præceptum particulare correptionis Matth. 18. ¶ Rñdetur per quartā cōclusionē. Nō cēferetur hæreticus q̄ negaret esse p̄ceptū particulare correptionis, saltē datū, Matth. 18. priuatis p̄sonis: esset tñ hæreticū dicere qd̄ nō cōprehenditur sub ḡnali p̄cepto charitatis & eleemosynæ. Prima pars p̄batur, quia illa verba Matth. 18. quāq; in re veritate explicēt præceptum naturale, vt dixim⁹, tñ possent aliquo modo gloriari, aut q̄ sunt de cōlilio, aut q̄ non est absolutē p̄ceptū corripēdi, sed solū p̄ceptū de ordine: vt quā quis corripiat, illum ordinē seruet, aut q̄ solū est p̄ceptū respectu platorū: nā Petro particulariter dicta sunt. Vñ Inno. quærat papa, putabat sibi esse p̄ceptū corripere ege Fræciæ. Sed. 2. pars p̄bat: nā lege charitatis cōtinet, vt necessitatib⁹ pximorū p̄uideam⁹.

an. l. 20.

Dubium.

3. Cōclusio

4. Cōclusio

¶ Ad

¶ **A**D Primum argumentum. Conceditur, quod nullus potest conuerti, nisi misericordia dei præueniente: & ideo, quem deus indurat, sicut Pharaonem, non potest homo corrigere: nihilominus homines debemus adiuuare misericordiam dei: sumus. n. secundum Ioan. in. 3. cano. ut cooperatores veritatis: scilicet, disponentes ad gratiam quam Deus infundit: secundum illud. 1. Cor. 3. Ego plantavi, Apollo rigauit: Deus autem incrementum dedit. Vnde August. quod habetur. 23. quæst. 4. cap. Sicut. Licet aliqui (inquit) à solo Deo corrigantur, ut Petrus: nihilominus non est negligenda correptio nostra: quia tunc ex correptione homo proficit, cum Deus miseretur & adiuuat. Et statim, ca. Nabuchodonosor, dicit e contrario, quod licet aliqui etiam correpti non emendentur, ut Pharaon, nihilominus non est à correptione cessandum.

¶ **A**d secundum argumentum respondetur primo, quod sæpè est tanta necessitas correptionis, quanta elemosinæ: ut puta quando peccatum procedit ex ignorantia, ut dictum est in tertia conclusione. Et secundò respondetur, quòd quando procedit ex passione aut malitia, quantumvis non sit tunc adeo necessaria, nihilominus magnoperè peccator indiget admonitione: ut egregie docet Chrysost. super primam epistolam Cor. Homilia. 44. nam quauis qui peccat ex passione in vniuersali cognoscit peccatum & priuationem gloriæ & pœnas inferni, tamè in particulari habet exæcatum iudicium: & ideo indiget peccator identidè hæc admoneri. Vnde, Si verbistuis (inquit Chrysost.) non obediat peccator, interim custodi & contine à maligno negotio: fortasse enim reuerberitur.

¶ **A**d tertium argumentum respondetur, quòd præceptum correptionis fraternæ reducitur ad quartum præceptum de honoratione parentum: sub quo militant omnia præcepta quibus tenemur impendere aliquod beneficium proximo. Nam in decalogo solū sunt illa præcepta quæ statim proposita recipiuntur sine aliquo doctore: sed quæ non sunt adeo manifesta, quin indigeant expositione sapientum, virtualiter comprehenduntur sub illis, ut docet S. Thom. 1. 2. quæst. 100. articu. 3. Atqui præceptum honorandi parentes statim propositum naturalilumine recipitur, sed benefacere alijs proximis, licet non sit ita manifestum, tamen facili negotio persuadetur.

¶ **A**d vltimam confirmationem nescio quid aliud respondeamus, quam ut exhortemur ne tanta sit negligentia huius præcepti. Nam in religionibus, & inter viros timorata conscientia non est tanta incuria huius præcepti. Cæ-

teri verò aut excusantur, quia pauci sunt qui sperant sua correptione posse fratres emendare: aut accusandi sunt, ut dicit Augustinus, quia ex verecundia aut alio humano respectu omitunt præceptum implere Euangelicum.

QVAESTIO SECVNDA

TRVM præceptū correptionis obliget semper & pro quocunque tempore. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur primò: Apollolus admonet Timotheum: Argue, obsecra increpa, opportune, importune. 1. Timot. 4. & Propheta: Clama, ne cesses, annuncia populo meo scelera eorum. Esai. 58: ergo nulla nobis est opportunitas obseruanda, sed sine cessatione corripiendum. ¶ Secundò arguitur. Si aliqua de causa cessandum esset à correptione, maxime quando timeretur peccatorē de correptione scandalum accipere & deteriorē fieri: sed (ut inquit Hieronymus) veritas vitæ non est dimittenda propter scandalum: nam, auctore Beda, vtilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur. De regu. iuris. capi. Qui scandalizauerit: ergo propter scandalum non est cessandum à correptione: ex èplo Christi, Matth. 15. qui propter scandalum pharisæorum non cessauit prædicare veritatem: ¶ Tertiò arguitur. Si aliquid nos posset excusare à correptione, id esset præsertim, quando corripere non possumus sine magno incommodo nostro & detrimento: sed non excusatur à peccato mortali qui vel metu mortis omittit corripere: ergo præceptū correptionis obligat pro quocunque tempore. Minorem videtur docere Augustin. 1. De ciuit. Dei, capit. 9. cuius verba sunt. Propterea cum malis flagellantur & boni qui non corripiunt: quia reformidatur vulgi iudiciū, carnis excruciatio, aut peremptio. ¶ Sed in contrarium est quòd præceptum correptionis est affirmatiuum: & præcepta affirmatiua non obligant pro quocunque tempore.

AD quæstionem respondetur nouem conclusionibus. Prima. Præceptum correptionis non obligat pro quocunque tempore, sed cōuenientibus necessitate & opportunitate. Probatur conclusio. Hoc differt inter præcepta affirmatiua & negatiua, quòd præcepta negatiua prohibent malum, affirmatiua verò præcipiunt bonum: bonum autem, ut ait Dionys. 4. capitu. Dediu. no. confurgit ex in-

Prima conclusio.

tegra causa: malum verò ex quocūq; defectu: quo fit vt malum nunq̄ beneficiat, sed quomodo cūq; & quotiescūq; fiat, est peccatū, nisi ignorantia excusetur: sed tamen id quod est bonum ex obiecto non beneficiat, nisi quando suis circumstantijs vestitur: & ideo quannīs vtrūq; præceptum obliget semper, id est, quātum ad præparationem animi: tamen quātum ad exercitium, negatiuum obligat (vt dicunt) pro semper, affirmatiuum verò non, nisi concurrentibus circumstantijs secundum necessitatem: & quia finis correptionis est correptio & emendatio fratris, tunc obligat hoc præceptum, quando emendatio est necessaria, & fieri potest commodè. Et quidem Gerson inter theologos, De correptione, tracta. 34. & Alstēsis iurisconsultus libro secundo, titulo. 6. cōstituant sex conditiones necessarias ad correptionem: tres ex parte corripientis: quæ sunt, certa peccati cognitio, māsuetudo, & commoditas, ita vt non sit alius qui commodius corripere possit: & tres ex parte corripienti: videlicet, quod eius peccatum sit mortale, quòd sit spes emendationis, quòd non spectetur aliud tempus opportunius. Hæc autem operæpretium erit de suis principijs enucleare: necessitas nanque corripienti iudicanda est, & ex obiecto, & ex circumstantijs: scilicet, ex peccato, & ex conditionibus peccatoris atque corripientis. ¶ Sit ergo secūda conclusio. **a. Cōclusio** Omne peccatum mortale est materia necessaria correptionis. Probatur. Finis correptionis est lucrari & recuperare fratrem: vt patet ex verbis euangelij: Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: ergo omne illud per quod frater perditur, est materia correptionis: sed per peccatum quocūque mortale perditur homo & auertitur à Deo: ergo omne peccatum mortale est materia correptionis. Ex ratione conclusionis exprimitur eius sensus: intelligitur enim quoties peccatum pendet quodammodo in futurum, ita vt maneat, aut pertinacia, aut periculū peccati. Nam si peccatum est omnino præteritum, non est materia correptionis. Hoc adnotauerim propter glossam in capitulo. Si peccauerit. secunda quæstio. 1. dicentem q̄ præceptum correptionis est solū de peccato futuro, vt euitetur: sed præteritum corripere solū est consilium: quam glossam alij non probant, dicentes q̄ respectu peccati, etiam præteriti, currit præceptum correptionis: sed tamen his non obstantibus manifestū est, q̄ si peccatum est iam præteritum, ita vt nec maneat complacentia, nec periculum in illo, non est præceptum nec consilium corre-

ptionis. Probatur: quia cessante fine, cessat necessitas mediij: quando ergo peccator emendatus est: nulla est necessitas corripiendi. Imò verò perniciosum esset cicatricem sanati vulneris refricare, cū Propheta beatos eos censeat quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Et in hoc differt correptio fraterna ab accusatione & inquisitione quæ locum etiam habent in peccatis præteritis & emendatis: quia finis eorum est punitio propter bonum commune. ¶ Ex sensu cōclusionis subsequitur secundo, peccatum veniale aliquando esse necessariam materiam correptionis: putà quando in periculum hominem conijcit peccandi mortaliter: maxime si ex genere suo ordinet ad mortale: vt cū quis domū ingreditur suspectam, aut familiaritatē cōferit cum mulierculis: quod illo præcepto regulæ Augu. admonemur. Si oculi petulantiam in aliquo vestrum aduerteritis, statim admone te, ne malè cœpta progrediatur. Sicut enim quid videret hominem subire periculum mortis temporalis, mortaliter peccaret nisi eum seruaret, ita & qui non seruaret hominem à periculo mortalis peccati. ¶ Sed contra hanc scđam cōclusionē: quatenus vniuersalis est, arguitur. Super illis verbis euangelij: Si peccauerit in te frater tuus, ait glossa interlinearis: Id est, si iniuria te affecerit: ergo solū est præceptum vt suas quisq; iniurias corripiat, & non alia peccata. Quod confirmatur ex glossa Hieronymi: Si peccauerit in nos frater, & in qualibet causa nos læserit, dimittendi habemus potestatem: si autem in Deum quis peccauerit, nō est nostri arbitrij. Vbi insinuat, quod peccata in Deum non sunt materia correptionis: sed accusationis potius. ¶ Respondetur quod illa glossa non intendit limitare præceptum correptionis ad solas proprias iniurias: nam Christus, vt diximus, nihil aliud fecit quàm exprimere ordinem præcepti naturalis, quo certè tenemur corripere quocūq; peccata proximi: & ideo non est præceptum de his aut illis peccatis corripiendis, sed de ordine corripiendi omnia: & maxime quia vanum esset corripere propriam iniuriam, postquam illa est. Imò verò proprias iniurias, si probare possumus, non tenemur secretò corripere, sed licet nobis statim in iudicio vindictam peteres sed si recipienda est illa glossa, intelligenda est hoc modo: vt omne peccatum quod sit in præsentia mea appelletur quoddammodo iniuria mea, quia est contra pudorem & reuerentiam meam. Sed verba Hieronymi potius continent ad indulgentiam peccatorum, quàm ad cor

ad correptionem: scilicet quod possumus dimittere peccata propria, sed tamen peccata in Deum, aut bonum commune: vt sunt hæreses, & proditioes, denuntiare tenemur: vt infra dicemus, si secreta correptione statim extingui non possunt. Sed omnia sunt nihilominus materia correptionis, si certa spes sit emenda. ¶ Arguitur tamen secundò ex glossa Augustini super eisdem verbis. Si peccauerit in te id est, te sciente. 2. quæstio. 1. capit. Si peccauerit: quæ germana est illius textus: ex qua colligitur quod sola peccata occulta sunt materia correptionis: & non publica.

Respondetur, quod nos solum asserimus omne genus peccati esse materiam correptionis: sed Augustinus loquitur de ordine corripiendi expresso in Euangelio: quod scilicet peccata secreta secretò corrigantur, cum illa quæ sunt publica, possint publicè corripri: de quo latius quæstione quarta.

Tertia conclusio.

¶ Tertia conclusio. Peccata venialia singularis personæ nisi sint per se ordinata ad mortalia, non tenemur corripere sub reatu mortali: secus si in republica iam percrebuisent. Prima pars probatur: quia nullus tenetur sese de venialibus corrigere, nisi sub reatu veniali: ergo nec frater tenetur corripere fratrem ab illis sub reatu mortali. Et de huiusmodi venialibus puto intelligit Palud. 4. dist. 19. quādo dicit quod de venialibus non est necessaria correptio. Quia tamen posset fratrem emendare à consuetudine leuiter mentiendi, aut iurandi, teneretur quidem: aliàs peccaret venialiter: illud enim etiam est quodammodo lucrari fratri. Et hoc est præceptum Christi. Ioan. 13. Si ego laui pedes vestros, vos debetis alter alterius lauare pedes. Per lotionem enim pedum intelligitur ablutio peccatorum venialium, vt notant doctores super illis verbis præcedentibus: Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet. Secundam verò partem conclusionis mihi persuadeo, saltem de prælatis. Prælatus enim qui posset plebem suam à leuibus iuramentis purgare, aut ab alijs consuetudinibus peccandi venialiter, teneretur id facere sub reatu mortali. Probatur. Nam prælatis ex officio incumbit cura boni publici: & ideo tenentur notabile damnum publicum sub reatu mortali purgare si possunt: & peccata venialia, quamuis in singulis personis non sint notabile malum, tamen quando sunt frequentia in republica, magni momenti est illa extirpare. ¶ Et confirmatur. Nam si in religione nostra caderent obseruationes nostræ, vt putà fratres passim vterentur lineis, vescerentur carnibus, & silentia

rumperent, quamuis hæc apud nos nulla sint peccata, tamen prælatus qui huiusmodi damna resarcire posset & ad regulam reuocare, tenetur certè sub reatu mortali id satagere. Sed de hoc aliàs: ne lineam correptionis fraternæ transgrediamur. ¶ Quarta cōclusio. Tres sunt circumstantiæ requisitæ, vt sit obligatio corripiendi: scilicet cognitio peccati, spes emenda, & oportunitas: loquitur enim hæc cōclusio de solis circumstantijs quæ faciunt necessitatem & obligationem corripiendi: nam prudentia, māsuetudo, &c. sunt circumstantiæ, vt ritè fiat correptio. Primò requiritur antequam quis corripiat, vt nouerit fratrem esse aut in peccato mortali, aut in periculo peccandi: vnde Ecclesia. 20. Priusquam interroges, ne vituperes quèquam. Sunt qui dicant satis esse hominem dubitare de peccato fratris, vt debeat ipsum corripere: sicut ad eleemosynas corporales non solum tenemur quando manifesta est necessitas corporis, sed quādo verisimiliter dubitamus. Sed tamen perfectio nō est par ratio: quoniam in corporalibus nullum est periculum, si eleemosyna erogetur non indigenti: at in spiritualibus, nocet proximo, qui leuiter & temerè iudicasse eum esse peccatorem, obijcit ei peccatum. Verum est tamen, quod pefande sunt coniecturæ facientes rem probabilem, & conditiones personarum: licet enim quandoque insinuare fratri crimina sua, de quibus rumor spargitur, dum modo prudentia & temperamento id fiat. Hoc tamen admonitos esse volo sacerdotes: sane nullatenus licere, de his quæ in confessione audierunt, peccatorum extra confessionem corripere: vsq; ad eum sacrosanctum est sigillum confessionis, vt nisi in confessione, nullo modo liceat peccata exponere aut insinuare pœnitenti.

¶ Secunda conditio est, vt sit spes emenda: nā aliàs correptio esset vana: & ad opus vanū nemo obligatur: & præcepta mediōrum sunt propter cōteutionē finis: debet namque qui arat, in spe arare, & qui triturat triturare in spe fructus percipiendi. 1. Cor. 9. & Matth. 7. prohibemur sanctum dare canibus, & margaritas ante porcos projicere. & prouerb. 9. Noli corripere derisorem ne oderit te. At verò, nō debet hinc ansam capere Christiani vt sint negligētes corripiendi: excusant enim multū negligentiam suam causantes raram esse spem emendationis, cum tamen frequentissimos contrā sentiamus emendatos, de quibus malè sperabamus: vt ad monet August. 23. q. 4. ca. Nabuchodonosor.

¶ Vnde prudenti distiactio vtendura nobis est in proposito. Aut enim quis certus est

sufficientibus comedere is nihil se esse profuturum: & tunc non tenet corripere: nam, vt inquit Ioannes capitu. 5. i. cano. Est peccatum ad mortem: nō dico pro illo vt roget quis: sed tunc locum habet glossa super illud Ioan. 2. Zelus domus tue comedit me, Bono zelo comeditur qui quilibet parua quæ viderit, corrigere tagit: & si nequit, tolerat & gemit. Quod si quis arguat, quia semper erit spes propter præmij ex merito correptionis. Respondeatur, quod si quis ex merito correptionis est vana, non est meritosa. Si vero quis dubitat an proderit: & certus est, quod non oberit corripiendo, tunc debet corrigere: sicut medicus quando certus est medicinam nihil obfuturam, & dubitat esse profuturam, adhibere debet. Hanc regulam docet August. de pœnitent. distinct. 7. ca. Si quis, & secundo. Ideo do tibi pœnitentiam, quia ne scio an tibi proderit: nam si scirem nō tibi prodesse, non tibi darem. & in libro De correptione & gratia: Nescientes quis pertineat ad prædestinatorum numerum, & quis non pertineat: sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri. Itaq; solū excusamur à correptione, quando certi sumus nihil nos profuturos: quia debet qui arat in sperare: sed quādo opinamur sub dubio nos posse prodesse, corrigere debemus: alias qui obseruat ventum, non seminat: & qui confiderat nubes, nunquam metet.

Dubium. ¶ Sed quid si quis timet potius corripiendo obesse quā prodesse? Tūc, aut timet obesse non solū peccatori qui indurabitur, sed bono cōmuni & religionis, & tunc cessandum est à correptione. vt verbi gratia. Vereor si corripiam impudentē & perditum hominē, blasphematurum nomē dei: aut si ex sacris illum admoneā literis, cōtempturum & falso interpretaturū, cessandum est tunc à correptione: quia bonū cōmune, & maximē religionis, præferendum est bono particulari: & illud esset dare sanctum canibus, & mittere margaritas ante porcos: non enim canes aut porci censentur quibus nihil prodest disciplina, sed qui illam impugnant, cōtemnuntq;. Verba sunt Augusti. in libro secundo de sermo. domi. in monte. ca. 31. Canes pro oppugnatoribus, porcos pro contemptoribus, non improprie accipimus. At si quis timet obfuturum solū peccatori in tēporalibus: quia si corripio, verbi gratia, fratrem, maximē inde tristitia & pudore affectus infirmabitur, aut aliud detrimentum incurret, tunc adhibenda est cautela, vt quā minimō damno fieri possit correptione fiat. Nihilominus non est propterea cessandum: quia

bona spiritualia præferenda sunt temporalibus: secundum illud matthæi quinto. Expedi tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quā totum corpus tuum mittatur in gehēnam ignis. ¶ Hoc verū tamē habet quæstionem: si quis timet obesse soli peccatori in spiritualibus corripiendo, an debeat nihilominus corrigere? Ad cuius partem affirmatiuam formatum est secundum argumentū principale. ¶ Sanctus Thomas secunda secunda, quæstione trigelimatertia, articulo sexto, distinguit duplicem esse correptionem: alteram iudicialem, quæ pertinet ad prelatos: & hæc nō est dimittenda propter turbationem delinquentis: etiam si sit incorrigibilis: sed puniendus est ex ordine iustitiæ propter bonum publicum. Alia est correptione fraternali, & dimittenda est quando timetur turbatio & maior peruersio peccatoris. Vnde nos possumus colligere, quod quādo peccatum est in perniciē publicā aut in præiudiciū tertij, vt hæresis, aut proditio: aut cum quis machinatur occidere aliū: tunc, quāuis timeatur turbatio & obduratio peccatoris, est denuntiandum illi qui potest prodesse & non obesse, si peccatum est secretum: & si sit probabile potest etiam denuntiari vt puniatur correptione iudiciali, vt latius explicabimus quæstio. 4. Sed si peccatum non est huiusmodi, tūc, si timetur in duratio fratris, & lapsus in peiora, nulla est necessario correptione. Nam iudicialis non est tunc necessaria, & fraternalis: quia solū ordinatur ad emendationem fratris, esset tunc perniciofa. Vnde Augustinus. 1. de ciuitate Dei. capit. 9. Si propterea quis obiurgandis & corripiendis male agentibus parcat, quia eisdem ipsis metuit ne deteriores ex hoc efficiantur, consilium est charitatis. Et hoc intendit Sapiens, dicens. Noli arguere derisorem, ne oderit te. vbi glossa: Nō est timendum ne tibi derisor cum arguitur contumelias inferat, sed hoc potius prouidendum, ne tractus ad odium inde peior fiat. ¶ Sed est magnum argumentum, quod licet peccatum non sit in præiudiciū reipublicæ, nec tertie personæ, non obstante timore maioris indurationis & peruersionis peccatoris, sit corripiendus. Christus enim præcipit corrigere fratrem, primō secreto: mox adhibere testes: deinde denuntiare: & tandem pertinacem excommunicare: ergo quāuis nulla sit spes emenda, corripiendus est frater, vt de pertinacia excommunicetur. Et Christus loquitur illic de correptione fraternali quæ est respectu cuiuscunque peccati. Panor. in capitul. Nouit. De iudicijs. propter hoc argumentum tenet quod non est cessandum

fundum à correptione: licet non sit spes correctionis: tunc quauis timeatur, peccatorem futurum esse deteriore: quia tunc debet denunciari propter bonum exemplum aliorum.

¶ Sed certè hoc solum est verum, quando peccatum est publicum, aut vergit in detrimentum aliorum. Aliàs falsum est vt iam modò probatum est. ¶ Respondetur ergo ad argumentum, quòd Christus in illo præcepto semper supponit spem emendæ, vt certè habenda est: effect enim nequissimus qui post exhortationem amici, & adhibitionem testium & depunitationem, non obediret Ecclesiæ. Vnde tanquam rarissimum addit Christus: Si ecclesiam non audierit (scilicet, vt sperabatur) tunc sit sicut ethnicus &c. Vnde, si à principio timeatur potius peruersio fratris, quam speretur emendatio, cessandum est à correptione.

¶ Tertia & postrema conditio vt quis sit obligatus corripere, est oportunitas: primò ex parte personæ, vt nò sit alius qui commodius corripere possit: possit, inquam, de potentia (vt dicunt) proxima: nam quauis ego nouerim alios adesse qui melius corripere possint: vt est prælatus aut doctor: tamen video negligentes esse, tunc ego teneor: quemadmodum cum video hominem granem pati necessitatem, licet sint parentes & cognati, qui subleuare possint miseriam hominis, video tamè eos non facere, tunc ego teneor. Nec tamè quum primùm videmus fratrem in peccato, tenemur corripere, quia forsàn sine correptione ipse emendabitur. Requiritur præterea oportunitas temporis: nam si vis hominis recenti iniuria affectu feruentem bilem extinguere, nihil aliud facias, quam igni adhibere ligna. Vnde Augustinus libro De ciui. Dei Cap. 9. Si quis obiurgandis & corripiendis male agentibus parcit, quia opportunum tempus inquiritur, non videtur esse cupiditatis occasio: sed consiliū charitatis. ¶ Sed vt rùm liceat aut expediat quandoque perditum hominum permittit in peiora prolabi crimina, vt ignominia peccatorum confusus facilius respiscat & emendetur. Est enim pro parte negatiua argumentum, quod cum peccatum sit offensa Dei non est propter aliquem finem permittendum: videtur nanque quòd quemadmodum mala non sunt faciendā vt inde veniant bona, ita nec sunt permittenda. ¶ Respondetur. Deus qui nunquam permittit malum nisi propter bonum, bifariam permittit mala: vno modo in poenam priorum peccatorum: sicut gètes, eo quòd eum non glorificauerunt, tradidit in reprobum sensum: vt dicit Apostolus Rom. primo:

& hac ratione nò licet nobis permittit peccatum quòd evitare possumus: non enim pertinet ad iudicium humanum punire homines illa via. Alio modo permittit Deus peccata, vt cautius homo viuat: sicut forsàn permittit peccatum Petri nam, vt habetur Eccle. 42. Melior est iniquitas viri (id est hominis prudentis & fortis) quam mulier (id est homo ignauus, & imprudens) bene faciens: quia illa ex peccato cautius resurgit: hic verò ex boni operis complacentia vana securus periculosius cadit. Et hac ratione licet nobis aliquando permittit peccatorem ad tempus peius cadere, vt cautius resurgat: nam correptio est propter emendationem: & ideo faciendā est vt melius còducit ad illum finem. Nec est idem, propter bonum permittit malum.

¶ Quinta còclusio colligitur ex superioribus. 5. Còclusio Omisio correptionis trifariam contingit. Quandoque enim est officium & virtus charitatis: quandoque peccatum veniale: & quandoque mortale. Conclusionem hanc colligit Sanct. Thom. 2. 2. quaestione. 33. artic. 2. ex Augustino. 1. De ciuitate Dei. capitul. 9. Et prima quidem pars facilis est: nam, quam omisio correptionis, quando est necessaria, peccatum sit ex genere mortale, vt dictum est, tamen si omittatur propter causas expressas in tertia conclusione, est virtus. Secunda & tertia pars habent plus difficultatis apud Sanct. Thom. & doctores. Verba Sancti Thomæ sunt hæc. Fraternalis correptio præmittitur cum peccato mortali, vt dicit Augustinus, quando formidatur iudicium vulgi, & carnis exereciatio, vel peremptio: dummodo hæc ita dominantur in animo, quòd fraternalis correptioni præponantur. Et hoc videtur contingere quando aliquis præsumit de aliquo delinquente probabiliter, quòd posset eum à peccato retrahere, & tamen propter timorem vel cupiditatem præmittit. Sed alio modo omisio est peccatum veniale, quando timor & cupiditas tardiores faciunt hominem ad corripiendum, non tamen ita quòd si hoc constaret, quòd fratrem posset à peccato retrahere, propter timorem vel cupiditatem dimitteret, quibus in animo suo præponit charitatem fraternam. Hæc Sanct. Thomas. Et similia verba dicit Ricardus, & omnes theologii in quarto. distinctio. decimanona. quos sequuntur canonistæ. Quæ verba profecto sub obscura sunt.

¶ Pro quorum expositione quaeritur, vt rùm quotiescunque quis omittit corripere fratrem timore mortis peccet mortaliter. De qua quaeritur

stione sunt duæ per extremum opiniones: in quarum medio, vt puto, consistit veritas. Vna est quòd quotiescunq; quis omittit corripere timore mortis peccat mortaliter. Ita inter alios expresse opinatur Gabri. dist. 74. Si quis (inquit) probabiliter crederet se posse fraterna correptione retrahere adulteram ab adulterio, & timent adulterum ne ab eo occidatur, & metu mortis omittit, peccat mortaliter: & sic in similibus. Altera opinio est quòd nūquam priuata persona peccat mortaliter omittendo correptionem, nisi quando cōsentit & cooperatur peccato. Ita opinatur Franciscus Mayronis super verbis August. commemoratis veritate. 7. Adrianus. q. De cor. frater. licet non ponat tam expressum exemplum sicut Gabriel, tenet tamen opinionem Gabriel. Et ambo videtur sibi manifestè elicere illam opinionem ex verbis August. & S. Thom. nam dicit August. bonos flagellari: quia omittunt corripere, eò quòd formidatur carnis excruciatio vel peremptio: quod Sanct. Thom. exponens: dicit quòd quando quis probabiliter præsumit quòd potest alium auertere à peccato, & omittit propter cupiditatem vel timorem, peccat mortaliter. Et ratio insinuat manifesta: quia tūc postponitur charitas vitæ corporali: nam ordine charitatis tenemur magis diligere vitā spirituales proximi, quàm corporalem propriam. Et Caiet. illic dicit quòd ex quacunque causa quis omittat correptionem, non est peccatū mortale, si saluetur in præparatione animi, quòd si crederet aliū posse retrahere à peccato, omnia postponeret charitati. Vbi designat vniuersalem conclusionem, quòd quicunque & quotiescūq; credit probabiliter se posse corrigere fratrem, quacūq; causa omittat, peccat mortaliter. Sed quicquid sit de alijs, puto nec August. nec S. Thom. id in vniuersum sensisse. ¶ Vnde ad euidenciam quintæ conclusionis statuimus sextam. Personæ priuatæ nullum est peccatum timore mortis aut amissionis notabilis famæ, aut bonorum exteriorum cessare à correptione, vbi correptio nō est simpliciter necessaria: quanuis certum sit correptionem profuturam. ver. gra. In casu posito Gabrielis quo quis timore mortis cessaret corripere adulteram, nullo modo peccaret. Probatur. Præceptum correptionis priuatum hominem solū obligat ex charitate, & non de iustitia: sed ad opera charitatis nemo tenetur cum detrimento vitæ: aut cum notabili detrimento bonorum, aut amæ, aut honoris: ergo nec ad correptionem. Probatur minor. Nullus tenetur facere eleem. s. ynam existēti in extre-

ma necessitate, si inde subsequatur extrema necessitas propria: vt vtiliter quādo est grauis necessitas proximi, nullus tenetur incurrere tā tam necessitatem vt succurrat alienæ.

¶ Secundo probatur. Quando correptio mea non est simpliciter necessaria: quia videlicet frater potest se corrigere sine correptione mea: tunc ego non postpono charitatem proximi vitæ meæ, quanuis cessem corripere timore mortis: quia tunc vita mea non est illi simpliciter necessaria. Et eadem ratione, si quis sine periculo honoris mei & bonorum meorum ipse potest se corrigere, ego non præpono bona mea charitati, quanuis non exponam illa pro correptione: quemadmodum si quis comminaretur se peieraturū aut furaturum citra extremam necessitatem, nisi darem illi bona mea, ego nihilominus non teneor dare, vt seruem illum à peccato, quia ille ex malitia peccat, & non ex necessitate bonorum meorum: sed correptio mea nunquam est simpliciter necessaria peccatori, saltē vbi peccatum non procedit ab ignorantia (de quo statim) nam quicumque cognoscit se esse in peccato, solo auxilio diuino potest intra se conuerti: ergo tunc non postpono charitatem proximi vitæ meæ corporali: quanuis timore mortis cessem corripere. ¶ Tertio probatur conclusio ex vniuerso hominum, & sapientum sensu: vnde magnum sumimus in moralibus argumentum.

Qui enim timore mortis omittit corripere, à nemine pfectò argueretur peccati: quāquam si quis postponeret vitam vt emēdaret fratrem, laudaretur de opere supererogationis & consilij. Et quarto arguitur. Quia secundum doctores nemo obligatur baptizare puerum cū periculo propriæ vitæ: saltē quando periculum est ab extrinseco: putā ex malitia tyranni prohibētis me baptizare puerum: ergo à fortiori nec teneor cum tali periculo corripere fratrem: nam maior est necessitas puero, baptismi, quā adulto, correptionis.

¶ Et hæc omnia cōfirmātur. Nam iugum Domini suaue est, qui non obligat nos ad opera difficillima: sed esset difficillimum in vniuersum priuatos homines obligare vt vitā exponerent pro correptione. Imò credo nec teneor corripere cum magno periculo honoris, aut cum magna iactura bonorum temporalium. Et confirmatur secundo ex sententia S. Thom. 2. 2. quaestio. 38. articul. 5. vbi quaerit an teneatur homo diligere salutē spirituales proximi, potius quàm corp^o propriū: & facit tertium argumentum ad partem negatiuam: quia homo non tenetur exponere vitam corporalem

poralem pro salute spirituali proximi, sed hoc est perfectorum: & respondet concedendo.

Quia (inquit) non est tanta cura nobis vitæ spiritualis proximi, quanta est corporis proprii: nisi in casu quo quis tenetur providere salutem illius. Quod intelligit, quando alicui incumbit ex officio: vel quando vita nostra est simpliciter necessaria salutem proximi: aliàs exponere vitam pro correctione pertinet ad perfectionem charitatis.

7. Cōclusio ¶ Septima conclusio. Prælati aliquando tenentur pro correctione subditorum exponere vitam, etiam ubi peccata non procederent ex ignorantia. Nam quamquam tunc non est usque adeo simpliciter necessaria eorum correctio, tamen, quia ratione officij incumbit illi correctio: fieri potest, ut ubi privata personæ fuerit consilium ponere vitam pro fratre, prælati sit præceptum ponere illam pro filio. Vnde de omnibus in uniuersum amicis ait Christus Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis: quasi hoc ad perfectionem pertineat: sed de pastoribus ait Ioan. 10. Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis: quasi hoc pertineat ad necessitatem. ¶ Sed tunc est dubium, quid sentiat S. Thom. in illis verbis allegatis: scilicet, Quia si quis præsumit de alio quod possit eum à peccato retrahere, & omittit timore peremptionis aut excruciationis carnis, peccat mortaliter: quia vitam corporalem præponit charitati proximi, non enim solum loquitur de prælati, sed de uniuersis hominibus. ¶ Respondetur quod si daretur casus, quo vita corporalis privati hominis esset simpliciter necessaria salutem spirituali proximi, tunc non dubito, quin teneretur ille mori pro correctione fratris. Et hic est sensus S. Thom. nam aliàs præponeret vitam charitati. Sed nescio an talis casus necessitatis correctionis possit occurrere: nam si peccatum procedit ex malitia aut passione, ipse peccator se potest corrigere: postquam cognoscit se esse in peccato: & si ex ignorantia inuincibili, tunc non est peccatum: & si ex ignorantia vincibili, tunc ipse tenetur quærere doctorem. At vero in tali casu si qui peccat ex ignorantia vincibili quærat doctores qui illum instruant, tunc credo quencunq; etiam priuatum hominem, teneri non obstante periculo mortis, docere illum veritatem, si non sit alius qui corripiat: nam ille esset casus simpliciter necessitatis. Et præterea tenetur quis pro bono communi corrigere non obstante periculo mortis. Ut si hæreticus peruerteret Christianos per sua-

dendo falsa dogmata, quicumque qui commode posset, teneretur, non obstante periculo mortis, obijcere se huiusmodi malo.

¶ Sed nunc restat dubium, utrum nunquam priuata persona peccet mortaliter omittendo correctionem, nisi quando correctio est simpliciter necessaria, ut expositum est. Nam si hoc esset, verum rarissime occurreret necessitas huius præcepti: quod tamen nobis summopere commendauit Christus redemptor noster: quin in lex ipsa naturalis.

¶ Ad hoc respondet octaua conclusio: Non solum quando correctio est simpliciter necessaria: sed etiam de peccatis communibus quæ non procedunt ex ignorantia, tenetur priuatus homo fratres corrigere sub reatu mortali: quando id fieri potest sine notabili detrimento vitæ aut bonorum temporalium. Probat. Correctio obligat sicut reliquæ elemosinæ: præceptum autem elemosinæ non solum obligat in extrema necessitate: sed etiam in graui necessitate, de superfluo: at quando peccatum nascitur ex passione vel malitia: quamuis peccator non sit in extrema necessitate correctionis: quia posset ipse respicere: tamen est in graui necessitate: quia difficile homines emendantur sine correctione. Et sicut in diuitibus censetur superfluum diuitiarum illud quo citra graue detrimentum possunt elargiri, ita in correctione: quando quis facili negotio & sine detrimento potest corrigere fratrem, tunc tenetur sub reatu mortali corrigere: nam aliàs negligit salutem fratris: quod repugnat charitati.

¶ Nona & postrema conclusio. Multis modis contingit omissionem correctionis esse peccatum veniale. Primum, quando quis omittit, putans se nihil posse proficere: tamen leuibus conciecturis perdit spem: aut quando ex aliquo metu cessat corrigere, qui tamen est leuis: & multis alijs modis.

¶ Ad primum argumentum principale respondetur, quod a postulo non præcipit importune corrigere, ac si non debeat expectari opportunitas: quia correctio est actus virtutis, quæ requirit circumstantiam temporis: sed importune intelligitur, quantum ad æstimationem perditorum hominum, quibus semper prædicatores & correctores sunt importuni. Et idem dicendum est ad illud: Clama ne cesses.

¶ Ad secundum argumentum late responsum est conclusione quarta: sed ad formam illius dicendum, quod quando ex correctione timetur scandalum publicum, aut maior peruersio peccatoris, cessandum est. Et ad illud Hieronymi: Vtilius scandalum nasci permittitur

tur

tur, quum veritas relinquatur: respondetur dupliciter: primò quantum ad veritatem vite, homo non debet facere cōtra præcepta Dei, quæ sunt necessaria ad salutem, propter scandalum aliorum. Possimus tamen prætermittere opera consilij quæ non sunt simpliciter necessaria ad salutem propter scandalum, secundum illud, primæ Cor. 8. si esca scandalizauerit fratrem meum, carnes in æternum non manducabo. Quare cum præceptum correptionis sit propter emendationem fratrum, cessante fine, cessat præceptum: & ita non relinquatur veritas vitæ, si ad vitandum scandalum vel peruersitatem fratris, dimittatur correptio. Sed quatum ad veritatem doctrinæ non debet homo cessare à prædicatione veritatis propter scandalum Phariseorum, exemplo Christi Matthæi. 15. ¶ Ad tertium latè respõsum est sexta & septima cōclusionibus: quando scilicet timore mortis licet omittit, quando verò nō. Sed ad verba August. 1. De ciuitate Dei. dupliciter possumus respondere: primò quod verba illa nō sonant esse peccatum mortale omittit correptionem timore mortis: ait enim quod propterea boni flagellantur cum malis, quia omittunt corripere eo quod timetur peremptio: & loquitur de flagellis tēporalibus. Quare nō intelligit nisi quod est forsitan peccatum veniale, & ideo illos qui ita omittunt vocat bonos. Sed quia S. Thom. & Ricar. & omnes glossant illud esse peccatum mortale, exponatur, vt dictum est in septima cōclusionione de prælatis, aut quādo correptio est simpliciter necessaria.

QVÆSTIO TERTIA.

VTRVM omnes in vniuersum homines quoscunq; peccatores corripere teneantur. ¶ Ad partē negatiuam arguitur. primò. Præceptū correptionis Matt. 18. soli Petro, tanquā prælato ecclesiæ, datum est, & Matth. 5. solis Apostolis (quibus succedunt episcopi, capite Quorū vices. 68. distinctione) & ceteris discipulis, (quibus succedunt inferiores prælati. cap. In nouo 21. d.) dictum est. Vos estis sal terre. Vos estis lux mūdi: & in veteri lege Ezech. 3. & inferiùs 33. soli speculatores, id est, prælati admonentur illis verbis: Si dicente me ad impiū, morte morieris, non annunciaueris ei vt auertatur à via sua impia, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. vnde Hiero. Sacerdotes (inquit) studeant illud euangelij implere. Si peccauerit in te frater tuus: ergo soli prælati obligantur

præcepto correptionis: quod officio pastoris, quales ipsi sunt, maxime congruit. Et ratione naturali confirmatur: nam inferiora hæc cœlorum influentia & motu gubernantur: & prælati in sacra scriptura cœlorum nomine per metaphoram censentur, qui enarrant gloriam Dei. Secundò arguitur quod nō teneamur corripere quoscunq; peccatores. Correptio, vt dicemus quæstione sequenti, procedit vsq; ad denuntiationem quæ fit prælato: sed multi sunt qui non habent prælatum: vt papa, nisi in materia hæresis, vt habetur capit. Si papa. 40. d. & infideles: de quibus Paulus. 1. Cor. 5. Quid mihi (inquit) de his qui foris sunt iudicare? & vsurarios qui permittuntur ab ecclesia vanū esset corripere, postquam vanum esset denuntiare: immo meretrices videtur esse perniciosum corripere: nā, vt inquit Augu. Tolle meretrices, & oia turbabis libidine: & hæreticos post primā & secundam monitionem præcipit Paulus euertare Tit. 3. immo nec eū excommunicatis licet communicare, vt dicit Paul. 1. Cor. 5. ergo nec illos licitum cuiquā est corripere. ¶ Tertio arguitur. Subditis non licet prælatos suos corripere: ergo non oēs tenentur præcepto correptionis respectu omniū. Probatur antecedens. Correptio (vt nomen sonat) fieri non potest sine increpatione: sed Pau. 1. Timoth. 5. Senio rem (inquit) ne increpaueris, sed admone vt patrem: vnde Exo. 19. Bestia quæ tetigerit montem lapidabitur. & 2. Regum. 6. Oza percussus est à domino quia tetigerat arcam, cum se inclinaret: ad casum: vbi significantur prælati, qui & latores legis sunt & custodes: sicut in monte dabatur lex, & in arca custodiebatur. ¶ Quarto & postremò arguitur. Peccatoribus non est ius alios corripendi: ergo non tenentur hoc præcepto: alias vtroq; modo peccarēt & corripiendo & non corripiendo: & sic dare tur perplexitas: quæ tamen est impossibilis in lege Dei. Probatur antecedens. Christus reprehendit eos qui vident festucam in oculo fratris, & non vident trabem in oculo proprio: & Paul. Rom. 2. In quo alium iudicas, te ipsum cōdemnas. & Psal. 49. Peccatori autē dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Et de poenitent. d. 6. cap. 1. §. Sacerdos. Potentissimum crimen est sacerdotum qui non prius se iudicāt quàm alios ligant. & Isidorus de summo bono: Non debet vitia aliorum corrigere, qui est vitij subiectus. Et ratione id confirmatur: quia correptio est officium charitatis peccator autem qui corripit alium cum se non corrigat, non videtur id ex charitate facere, sed ex iuperbia:

nam in quo quis se non diligit, non presumitur alium diligere. ¶ Sed in contrarium est decretum Anaclæti Pape. 24. quæst. 3. Tâ facerdos, quàm reliqui fideles, omnes summam debent habere curam de his qui pereunt: quatenus eorum redargutione, aut corrigatur à peccatis, aut si incorrigibiles appareant, ab Ecclesia separentur.

Vestio hæc duo insinuat: primum, an omnes attingat præceptum correctionis: alterum, an vniuersis peccatoribus te neamur id officium præstare. Ad quam quæstionem respon-

1. Coclusio

detur sex conclusionibus. ¶ Prima. Omnes in vniuersum mortales, modo sint rationis cõpotes tenentur præcepto correctionis. Duplex enim est correctio, vt. q. 1. adnotauimus: altera quæ est actus iustitiæ: & hæc, quia procedit vñ que ad condensationem & vindictam, atq; adeo vim habet coercitiuam, solis principibus incumbit, & prælatis publicam habentibus auctoritatem: qui, vt habetur. 1. Petr. 2. sunt tanquam à Deo missi ad vindictam malefactorum: laudem verò bonorum. vnde Apostolus Rom. 13. Nõ sine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit. Altera verò est correctio quæ est actus charitatis: cuius finis est emendatio fratris: de qua, & mota est præfens quæstio, & respondet prima conclusio, quæ facile colligitur ex superioribus. Præceptum enim illud euangelicum charitatis: Diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuum sicut teipsum, omnes mortales in vniuersum attingit legem naturæ: sed correctio est opus charitatis, & necessarium, vt iam manifestatum est: ergo omnes mortales ligat, atq; adeo, non modo Christiani tenentur hoc præcepto, sed quæuis gentes, quæcunque lege aut secula viuant.

¶ Et secundo probatur. Ad elemosynas corporales omnes in vniuersum mortales legem naturæ sunt ascripti: ergo ad spirituales: qualis est fraterna correctio. ¶ Et tertio probatur. Quemadmodum in corpore duplex est habitudo, scilicet capitis ad membra, & membrorum ad inuicem: & in exercitu alia est habitudo ducis ad milites: cui ex officio incumbit exercitum gubernare: alia verò singulorum ad singulos milites qui sese mutuo protegere tenentur: ita in humana Republica, & in militia spirituali, qualis est vita hominis super terram, præter curam quæ prælatis ex officio & ex iustitia incumbit, est mutua

necessitudo & charitas inter ciues vt se inuicem ope & consilio iuuent.

¶ Secunda conclusio. Omnes tenentes quoscunque cuiusvis legis & fortis homines corrigere: ita vt Christiani teneantur corrigere infideles, & vice versa. Probatur. Nam actus potentia & virtutis extenditur ad omnia que continentur sub subiecto illius potentia aut virtutis: vt visio extenditur ad omnes colores: sed charitas extenditur in vniuersum ad omnes homines: ergo præcepto correctionis (quod est charitatis) cuncti tenentur quoscunque alios corrigere.

2. Coclusio.

¶ Et confirmatur ex verbis Euangelij: Si peccauerit in te frater: omnes enim mortales ratione creationis censentur fratres, secundum illud Matthæ. 23. Vnus est Magister vester, omnes autem vos fratres: quare, non modo Christiani dicuntur fratres, qui lauacro regene rationis in filios Dei adoptantur: vt ait Chrysostomus super epistolam ad Hebræos. & refertur vñ decem, quæstione tertia. capitul. Ad mensam. sed & infideles sunt proximi nostri, vt est glossa capit. Charitas secundo. De pœnitentiâ distinctio. secunda.

¶ Tertia conclusio. Prælati arctius tenentur præceptæ correctionis, quàm priuati homines. Itaque præter præceptum iustitiæ quopæculariter prælati tenentur correctione iudiciali arcere subditos à peccatis, præcepto charitatis magis tenentur, quàm priuati homines. Quæ sententia est Sancti Thomæ. 2. 2. quæstione trigesima tertia, articulo tertio. secundum Augustinum primo De ciuitate Dei capite nono. Conclusio hæc, vt reor, satis comprobatur rationibus & testimonijs, quæ in primo argumento principali adducta sunt: nam vbicunque sacre pagine mentio incidit huius præcepti, prælati peculiariter designantur.

3. Coclusio

¶ Et secundo probatur ratione. Nam prælatus, eo quod est persona publica, & est custos iustitiæ: vt dicit Aristotel. quinto Ethicor. & exemplar populi, ad omnia opera præceptorum, cuiuscunque sint virtutis, arctius tenetur ratione status, quàm populus.

¶ Et tertio probatur. Prælatus (vt inquit illic Aristoteles) tenetur proprio officio bonos facere ciues: ergo arctius tenetur quocunque præcepto quod institutum est ad correctionem & emendationem ciuium: sed præceptum correctionis fraternæ ad hunc finem ordinatur: ergo strictius ligat prælatos, quàm plebem. ¶ Et quarto id confirmatur. Prælatus tenetur magis diligere filios, quàm priuati

uati

uati homines alios fratres: vnde Christus Ioã. 21. non commisit Petro gregẽ suum, antequã tertio ipsum interroget, an se plus alijs diliget: ergo ad opera charitatis, qualis est correctio, maiori vinculo tenetur erga filios, quã fratres erga se inuicem. ¶ Quod postremò cõfirmatur. Nam quemadmodũ quisq; eleemosynas corporales potiùs tenetur filijs & domesticis elargiri quã extraneis: ita prælatus qui est pater spiritualis tenetur spirituales eleemosynas filijs impendere, magis, quã priuatus homo alijs fratribus. ¶ Sed dubium est circa hanc conclusionem, an aliquid teneantur facere prælati præcepto correctionis fraternæ, amplius quã priuatus homo. ¶ Dominus Caietanus. 2. 2. q. 33. ar. 2. quanquã concedat cõclusionem hanc, negat tamen prælatum tenere præcepto correctionis fraternæ inquirere peccatores, magis q̃ vnus de plebe: quia hoc (inquit) esset obligare prælatum nouo præcepto charitatis: cum tamen præter præceptum iustitiæ quo tenetur corrigere tanquã iudex, non habeat particulare præceptum correctionis fraternæ, nisi quod habet priuatus homo. ¶ Nihilomin⁹ (arbitror) prælatus præter præceptum iustitiæ quo tenetur inquirere tanquã iudex diffamatos de crimine, vt dicemus inferius, tenetur præcepto fraternæ correctionis oculatiùs vigilare super gregem, quã vnus de plebe, & accuratiùs inquirere crimina: nõ quidem ordine iudiciali, vbi non præcessit infamia, sed tamen tenetur esse magis attentus vt coniecturis possit rimari crimina subditorum vt fraternaliter corripiat. Et primò credo esse sententiam. S. Thom. contra dominum Caietanum, in illo loco quem ipse exponit: putã, in solutione ad. 4. ait enim. S. Thom. quod illud quod debetur alicui determinatæ personæ oportet q̃ ei expendamus, non expectantes quòd nobis occurrat, sed debitam sollicitudinẽ habentes vt eũ inquiramus: vnde, sicut ille qui debet pecuniam, debet creditorem requirere, cum tempus fuerit: ita qui habet spiritualem curam alicuius, debet eum quærere, ad hoc vt eum corrigat de peccato: & manifestũ est q̃ non loquitur de correctione iudiciali: sed de fraternã: vnde subiungit, priuatos homines nõ obligari ad inquirendum corrigenda crimina: quibus ait August. De verbis domini. Admoneris corripere, non quærendo quid reprahẽdas, sed videndo quid corrigas. ¶ Sed probatur adhuc responsio nostra. Nam quanquã non teneatur prælatus nouo præcepto correctionis fraternæ, tamen illo communi præcepto tenetur acuti⁹: ob idq; ratione illius tene-

tur facere aliquid quod non tenentur singuli de plebe. ¶ Et confirmatur hoc maxime. Prælati præcepto correctionis fraternæ tenentur quandoq; exponere vitam vt corripiant subditos, quando frater non tenetur vitam exponere pro fratre, vt diximus quæstione proxima: ergo pari ratione tenentur taliter inquirere crimina qualiter non tenetur frater vt corrigat crimina, fratris. Et tertio confirmatur. Quia propterea apud Ezechielem prælati dicuntur speculatores, quibus officium est vigilare super gregem: quia non solum tenentur præcepto iustitiæ inquirere crimina vt iudicialiter puniantur, propter bonum commune, sed certè quia tenentur habere curam particulariter singularum personarum, propter bonum priuatum cuiuscunq;: & præsertim Ecclesiastici prælati, quibus cura & sollicitudo incumbit, non solum peccata punire quæ in forum publicè deferuntur, sed occultè etiã peccata fraternaliter emendare, atque adeò purgare corda & mentes subditorum. Quare nõ satis est ecclesiastico prælato forũ habere caularum vt prætores habent, vt maior eorum cura circa doctrinam & fraternam correctionẽ quæ à charitate procedit, esset collocãda. Sed absit vt os ponamus in cælum. ¶ Sed dubiũ est secundum circa hanc tertiam conclusionem, utrum patres familiãs teneantur maiori vinculo corripere filios & domesticos, quã extraneos. ¶ Respondetur quarta conclusiõ. Quicunq; tenetur corripere domesticos potiùs quã extraneos. Conclusio est Augustini, quæ habetur cap. Duo ista. 23. q. 4. vbi ponit septem conditiones personarum, quibus ab officio incũbit correctio: vt episcopus debet corrigere plebem: pater familiãs domum: maritus vxorem: pater prouinciam: rex regnũ &c. & loquitur de correctione fraternã: nam pater familiãs nõ potest corripere familiã nec vxorem, nec filios correctione iudiciali & coerciua: quia non potest infligere pœnas legis: quare non tenetur arcere seruum à concubina expellendo eum domo, nisi forsã propter scandalum: nec tenetur compellere familiã ad ieiunia Ecclesiæ: sed solum tenetur fraternaliter corripere, maiori tamen diligentia, quã extraneos. Imò verò non tam strictè tenetur ad correctionem fraternam filiorum aut domesticorum, quã prælatus respectu subditorum: nam quanquam pater, quantum ad vitam corporalem, tenetur magis diligere filios quã prælatus subditos: tamen quantum ad vitam spirituale pater spiritualis plus astringitur diligere subditos & vigilan-

4. Cõclusio

lantius

¶ Conclusio.

lantius illis prospicere, quàm pater temporalis filijs suis. ¶ Quinta conclusio. Subditi si rariùs obligantur corripere prælatos, quàm alios fratres aut priuatos homines. Quod teneatur subditi ad correptionem prælatorum manifestè sequitur ex conclusione prima. Duplicem enim correptionem adnotauimus: aliam de iustitia coercitiuâ, qua subditi in prælatos uti nō possunt: aliam fraternam, quæ à charitate dimanat: & manifestum est subditos teneri ad charitatem prælatorum: vnde Grego. in epist. ad cenciliū Nichaciū, quæ refertur. 2. q. 7. cap. si cut. secundo. Sicut (inquit) laudabile discretumq; est, reuerentiam & honorem exhibere prioribus, ita rectitudinis & Dei timoris est si qua in eis sunt quæ indigent correptione nulla dissimulatione postponere: ne totum (quod absit) corpus morbus inuadat, si languor non fuerit curatus in capite. Sed quod artius teneatur prælatos corripere, quàm alios quoscuq; etiam quàm patres temporales, ex vltimis verbis recitatis sumitur primum argumentum. Nam accuratius tenetur occurrere malo communi, quàm priuato: sed peccata prælatorum vergūt in perniciem publicam. vnde idem Grego. ut habetur. xj. q. 3. ca. Præcipuè. Scire prælati debēt, qd si peruerfa vnq; perpetrāt, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt: ergo subditi accuratius obstringuntur prælatos corripere, q̄ quosuis alios. ¶ Et secundo, quia subditi propèsius tenentur diligere prælatos quàm ad spiritalia, q̄ quoscuq; alios, etiam q̄ patres naturales. Nam sicut in corporalibus post amorem patrum in filios, secundum locum tenet amor filiorum in patres, ita in spiritalibus: sed præceptū correptionis fraternæ est præceptum charitatis, ergo propèsius obligat subditos respectu prælatorum, quàm respectu aliorum fratrum. ¶ Et tertio: quia prælati plus indigent correptione, q̄ priuati homines, vnde August. in regula. Non solum vestri sed etiam ipsius (scilicet prælati) miseremini, qui quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. ¶ Quarto id cōprobatur. Quia inde grauius indigent prælati correptione, quod rarissimi sunt qui prælatos & maiores corripiant. Nam alij verecūdia, alij timore: alij ambitione gratiæ comparandæ apud prælatos, à correptione erga prælatos prohibentur: quæ iniquissima conditio & fors infelicissima est prælatorum & principum, atque adeo quanto in sublimiori gradu sunt, tanto sunt hoc beneficio peius priuati. ¶ At verò quia iuste quod iustum est exequi debemus,

vt est Deut. 16. plures sunt obseruandæ circumstantiæ in correptione prælatorum q̄ priuatorum hominum. Primò vt summa ratio habeatur famæ & pudoris eorum, nepe vt de occultis criminibus occultissimè corripiantur. Nam vt inquit Anacletus, sententia Cham filij Noë damnantur, qui suorum doctorum vel præpositorum culpâ produnt: ceu Cham, qui pudenda patris non operuit, sed irridenda monstrauit. 2. q. 7. Secundo, vt nō quicūq; de plebe præsumat prælatū corripere, sed ille qui sit & spectatæ virtutis & prudentiæ. Nam si homo de plebe & peccator tentaret corripere prælatū, ille esset vt bestia quæ tãgit montē, & vt Oza qui non erat dignus tenere arcam. Vnde Gregorius in Pastoralī. Sanctorum vitam corrigere non præsumat, nisi qui de se meliora sentit. ¶ Quod si arguas contrā, quod asina reprehendit Balaam: Respondetur in desolū sumi exemplum, vt quiuis in causa propria, cum in iustitiam vexatur à prælato, possit interrogare causam vt se compuret: sicut dixit asina: Cur percusis me etiam tam tertio, nonne animal tuum sum. &c. Tertio qui corripit prælatum, maxime Episcopum, aut principem, debet id facere cum reuerentia non increpando, sed admonendo, sicut dicit Paul. hoc est explicando grauitatem flagitiorum quæ augentur ex dignitate personæ: & detrimētum subditorum quod patiuntur ex malo exemplo superioris. Vnde Diony. in epist. ad Demophilū, eum reprehendit, qd sacerdotem irreuerenter correxerat.

¶ Quod si peccata prælatorum fuerint in perniciem reipublicæ: tunc publicè fas est illos reprehendere: primum si sit crimen hæresis, nec Papæ ipsi in hoc parcendum est, vt habetur ca. Papa. 40. d. Vnde Paulus Petro in faciē restitit, Galat. 2. quia scandalum dabat Gentilibus in fide. ¶ Quod si quis arguat quod adhuc in materia fidei & scādali non liceat publicè subditis reprehendere prælatum, ex glossa Hierony. illic Paulus Petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparem sciret.

¶ Respondetur, quod omnis fidelis, quantumcūq; minimus censetur par cuiusque quantumcūque maximo in materia fidei, vt possit & debeat ipsum reprehendere & denuntiare. Tanta est enim labes illius criminis, quod ad eius accusationem & serui aduersus dominum, & quilibet criminosi & infames aduersus quemlibet admittantur. capit. Præsumunt. secund. quæstio. septim. Nec solum in materia fidei, sed quando peccata prælatorum sunt scandalosa, licet eos reprehendere publicè: vt habetur in capit. Paulus dicit. eadem causa

& q.

& q. Imò Petrus non admiserat peccatum heresis, sed quia scandalum dabat, nec adeò graue vt esset mortale, reprehensus est. Vnde Augustinus illic. Petrus exemplum maioribus præbuit, vt licubi rectum tramitem reliquissent, non dedignarentur à posterioribus corrigi.

Quinimo Christus ipse magister summus qui peccatum nõ fecit, voluit legi correptionis se subijcere, vbi ait: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo. ¶ At verò inter priuatas personas magis tenemur corrigere eos qui in vita spirituali cõiunctiores sunt nobis, quã alios: vt religiosi maiorem diligentiam adhibere tenentur corripiendis fratribus spiritualibus; quã fratribus naturalibus. At qui in æquali necessitate strictius obligamur melioribus, quã peioribus: vt si homo aliàs probus incipit labari, maiori cura tenemur eum seruare, quã perditum hominem. Nam ex genere obiecti propensius tenemur diligere meliores: sed quia peiores plurimum grauius indigent correptione, ex hac parte augetur quandoque obligatio respectu illorum.

6. Cõclusio ¶ Sexta conclusio. Peccatores cuiuscunq; generis sint, tenentur præcepto correptionis: atq; adeo, cum sunt in peccato possunt corrigere. Prima pars probatur. Præceptum charitatis omnes in vniuersum obligat: ergo peccatores ratione peccati non liberantur illo præcepto: aliàs commodum reportarent à peccato.

¶ Secunda pars probatur. Duplex est correptio, vt dictũ est, scilicet iudicialis & fraterna: & à iudiciali correptione multi repelluntur ratione peccati: vt lege cauetur, 3. q. 4. per totã, & alibi sæpe in iure, vt videbimus in De accus. Infames enim & publici peccatores, & ex cõmunicati accusare non possunt, nec ius dicere: & hoc, quia ad publicum iudicium requiritur estimatio & opinio probitatis, & iudicis, & accusatoris, & testium, vt fidem faciant: sed tamẽ à correptione fraterna nullus repellitur: quia de necessitate & natura correptionis solũ est docere & persuadere veritatem: quod quicunq; mentis & rationis cõpos facere potest: & cum peccatum rationis vsũ non tollat, sit vt peccatores non sint prorsus inhabiles correptioni. ¶ At verò peccatum multis modis extenuat & impedit efficaciam correptionis. Primo ex parte corripiantis, quem indignũ reddit vt alium corrigat, maxime si corripiens maioribus criminibus sit obnoxius. Vnde Hieronymus super illud Matth. 7. Quid vides festucam &c. De his (inquit) loquitur, qui cum mortali crimini detineantur obnoxij, minora peccata fratribus non concedunt. Et secundò

ratione conditionis peccati: vt putã, si publicus peccator publice corripit alios: tunc enim non solũ correptio nihil prodest, imò nocet ratione scandali: nam ille non præsumitur corrigere ex charitate cum seipsum prius nõ corrigat, sed vt per bonam doctrinam propria cõlet flagitia, vt inquit Chrysofost. super eisdẽ verbis. Matth. 7. Et tertio ratione periculi. Nam peccator qui aliena peccata obiurgat, inde superbia effertur, quod proximis sese indignè præfert. Vnde Augustinus libr. De ser. Dom. in monte. Accusare vitia officium est bonorũ & beneuolorum: quod cum mali faciunt, alienas partes agunt. Et de peccatore publice prædicante intelligitur illud Psal. Quare tu enarras &c. vbi glossa, Quare communi sermone ad populũ profers aliquid de mea maiestate?

¶ Sed est dubium, vtrum peccatoribus peccatum sit corrigere. Arguitur enim pars affirmatiua: quia correptio est opus charitatis: peccator autẽ non est in charitate, ergo si corripit, nunquã corripit ex charitate. ¶ Respondetur, quod quicunq; peccator potest sine peccato corrigere: imò meritorie, si modò correptio fuerit circumspecta: primò nõ publicus peccator publice corripiat: nã illud esset peccatum ratioẽ scandali: deinde vt peccator corripiat, non increpando & superbe accusando, sed aut gemendo proprium peccatum, aut reprehendendo se simul cũ alio. Illo modo & vsurarius, & meretrices, & perditissimi homines possunt alios sue fanne corripere. Vnde Augustinus libr. De serm. Dom. in monte, loco citato. Cogitemus (inquit) cum aliquem reprehendere nos necessitas cogit: vtrum tale sit vitium quod nunquã habuimus, & tunc cogitemus nos homines esse, & habere potuisse, vel tale quod aliquando habuimus, & iam non habemus: & tunc tangat memoriam communis fragilitas, vt illam correctionem, non odium, sed misericordia præcedat. Si autem inuenerimus nos in eodem vitio esse, non obiurgemus sed congemiscamus: vt nõ alium solum ad poenitendũ, sed ad æqualiter conandum inuitemus. Hæc Augustinus. Adde quod nõ solum peccatori meritum est alium corrigere, sed certè meritũ peculiariter accõmodũ ad obtinendã remissionem proprii peccati. Nam opera misericordie peculiariter conducunt ad remissionem peccatorum: secundum illud Danielis. 4. Peccata tua elemosynis redime. Sed maxime ad id cõfert remittere aliena peccata, secundum illud Matth. 6. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Cui proximum est corrigere fratrem. ¶ Vnde ad argumen-

gumentum modò factum respondetur, q̄ quāquam correctio non procedat ex habitu charitatis infuso, sufficit tamen ad implendum præceptum quantum ad substantiam, atque adeo vt inter alios bonos mores sit laudabilis, q̄ procedat ex naturali charitate. ¶ Sed tandē adnotauerim, q̄ si esset quispiā tam perditus & infamis homo, vt correctio sua profus redderetur inutilis, tunc non teneretur præcepto correctionis: nam ad opus vanum obligatur nemo. Quòd si contra arguas, q̄ tunc peccator teneretur resipiscere, vt possit corripere, quod insinuat Richard. 4. dist. 19. artic. 2. ad. 1. & Paul. q. 3. aliàs peccatum esset ei cōmodum, cū eū excusaret à præcepto. Respondetur, quòd nemo obligatur ad opera misericordie, nisi q̄n̄ habet facultatē exhibendi. Vnde sicut non tenetur quis recuperare perditam pecuniam ad subueniendum pauperibus, quāuis posset, nisi fortē in extrema necessitate, nec tenetur procurare scientiam, quæ requiritur ad corripiendum: ita nec tenetur resipiscere à peccato, eā ratione vt adimpleat præceptū correctionis. Nec propterea est cuiuspiā commodū peccatū: nam cuiusq; salubrius esset agere in gratia, q̄ excusari ab aliqua lege Dei. At verò prælati quia ratione officij semper tenentur ad correctionem, re vera obligantur tales esse, vt suo exemplo & correctioe prodesse possint: quare si sunt publici peccatores tenentur aut abire officio, aut taliter corrigi, vt frugi esse possint subditis.

¶ Ad Primum argumentum responsum est in tertia conclusione. Probāt enim illa testimonia prælatos astrictius teneri præcepto correctionis, quā priuos homines: non tamen excipiunt quemquam ab illo præcepto. Vnde August. 1. de ciuit. Dei. ca. 9. Ad hoc populorum præpositi constituti sunt in ecclesijs, vt nō parcant oburgando peccata. Nec ideo tamen ab huiusmodi culpa penitus alienus est, qui licet præpositus non sit, in eis tamen quibus vitæ huius necessitate coniungitur, multa monēda, vt arguenda nouit, & negligit.

¶ Ad secundum respondetur, argumētum nō probare, q̄ non liceat omnes peccatores corripere, sed quòd nō semper oporteat vsq; ad denunciationem procedere, quando illi qui corriguntur non habent superiores prælatos quibus conuincantur. Vnde, quando Papa secreta admonitione non emendatur, illic sistendū est, nisi sit in crimine heresis: quia Papa nō potest denuntiari nisi quando potest accusari, vt notat glossa ca. Si Papa. 40. distinct. Item in correptione infidelium, si corripiantur de

criminibus contra legem suā denunciādi sunt præpositis suis: si modo apud illos notitia fuerit fraternæ correptionis. Et hoc est quod dicit Paul. Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? Id est: Nos non possumus eos in iudicio cōpellere: nisi aut nobis infelli essent, aut nostra detinerent, aut essent fidei contumeliosi: at de infidelitate admonere illos licet, & increpare, & ad fidem pro viribus appellere: vt notatur ca. Infidelis. 23. quaestio: 4. Sed tamen denunciare illas vanum esset postquam cōpelli iuridicè non possunt ad fidem. Et eadem ratione meretrices & vsurarios publicos sanctissimum est corripere: imò præceptum, si sit spes emendæ. Sed verba Augustini hoc solum sonant, vt principes impune permittant meretrices, ad euitandum maiora mala. Cum hæreticis verò, post secundam monitionem non licet disputare, nec conuersari, vbi fuerit periculum ne nos peruertant. Qui tamen certo speraret hereticū luerari, posset & deberet ipsum corripere. Sed cū excommunicatis, quāquam non licet cibum sumere, licet tamē correctionis gratia conuersari. Vnde idem Apostolus qui Corinthijs inter dixerat cū excommunicatis cibum sumere, admonet Thessalonicenses: Si quis non obedit verbo nostro, hunc notate, & nē commisceamini cum illo, vt confundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem. ¶ Ad tertium argumentum latè responsum est in quinta conclusione. Non enim argumentū probat, q̄ nō debeant subditi corripere prælatos, sed quòd debeant id reuerenter præstare. ¶ Et eadem ratione responsum est ad quartum in sexta conclusione. Sed ad aliud De pœnitē. distin. 6. Potentissimum est crimē sacerdotū. & c. respōdetur, illud intelligi de sacerdotibus ministrantibus sacramenta in mortali: quod est mortale, nisi forsan quādo ministratur baptismus in extrema necessitate, citra solemnitatem.

Q V A E S T I O Q V A R T A.

T R V M ordo Euangelicus fraternæ correptionis cadat sub præcepto.

¶ Ad partem negatiuam arguitur, quòd non sit necessitatio à secreta monitione inchoandum. Deus, cuius nos vult Paulus imitatores esse, Ephesios quinto. occultos peccatores nonnunquam publicè absque præuia monitione castigat: vnde apostolus. 1. ad Corinthios. 11. dicit propter occulta peccata,

C & ma-

& maxime indignè sumentium Eucharistiam infirmos esse multos, & dormire multos. Et sancti, ex quorum gestis conijcere oportet, qualiter sunt præcepta scripturæ sacræ intelligenda, vt inquit Augustinus lib. con. mend. saepe leguntur publice denunciasse, quos antea secretò non admonueram: vt Ioseph. Genes. 37. legitur accusasse fratres suos apud fratrem de crimine pessimo: & Petrus Actuum. 5. refertur, publicè reprehendisse Ananiam & Sapphiram, qui occultè defraudauerant de pretio agri: in quibus locis nulla fit mentio de secreta monitione. & Leuit. 5. præcipitur vt qui audierit vocem falso iurantis, statim indicet crimen: vbi nec commemoratur, vt fiat aliqua monitio. Neque August. 22. quæstio. 5. ca. Hoc videtur. exponens illud præceptum, meminit de aliqua monitione: sed dicit indicandū esse occultum crimen illis, qui possunt prodesse, & non obesse: ergo nulla est necessaria secreta monitio ante denunciationem fraternam. ¶ Et confirmatur argumentum vsu religioso, qui est, vt fratres proclamantur in capitulo quibus non fuerint secretò præmoniti. Et secundo confirmatur. Grauior est accusatio, qua publica petitur punitio, quam denuntiatio, qua sola intenditur emendatio fratris: & ante accusationem nulla est necessaria admonitio, sed sola inscriptio causæ: vt habetur cap. Superbis, & cap. Qualiter & quando. el segundo. De accusat. ergo nec denunciationem fraternam necessarium est, vt admonitio præcedat. ¶ Secundo arguitur, quod non oporteat post admonitionem testes ante denunciationem adhiberi. Aut enim peccatum est publicum: & tunc, vt dictum est, publicè arguendū est: nam quæ manifesta sunt, iudicium ordinem non requirunt. 2. quæstio. 1. ca. Prohibetur. Aut est secretum, quod tamē probari potest: & tunc non videtur opus esse nouis testibus, quia potest probari. At si peccatū est simpliciter secretum: tunc vel adducendi sunt testes ad probandum crimen præteritum: & hoc esset vanum: postquam probari non potest: vel ad obseruandum & capiendum peccatorem si reciderit in futurum: & hoc apparet non esse licitum: quia, vt dicit Augustinus de verbis Domini, non debemus esse exploratores vitæ aliorum: ergo nullatenus, dum crimen est omnino secretum, ius est adhibere testes. ¶ Tertio & principaliter arguitur. Augustinus in regula admonet vt prius præposito crimen ostendatur, quam testibus: ergo inductio testium non debet antecedere denunciationem, sed vice versa.

¶ Quarto & postremò hæc omnia confirmantur. Obedientia quæ debetur prælato, præstantior est, quam iustitia quæ debetur priuatis hominibus: sed quandoq; prælatus interrogat subditum iureiurando occultum crimen fratris, ante admonitionem & inductionem testium: ergo tunc tenetur, prætermissio ordine euangelico veritatem patefacere.

¶ In contrarium est præceptum euangelicum, quo, vt supra adnotauimus, explicatur ordo iuris naturalis in correptione fraterna obseruandus.

QUÆSTIO hæc de ordine fraternæ correptionis præcipua est huius materis: vt pote, quo seruando aut anteuertendo, ius & iniuria secreti tegendi consistat. Atqui, ordo correptionis, vt verba sonant Euangelica, tribus membris constat: quæ sunt, secreta admonitio, testium inductio, & fraterna demum denuntiatio: nam inobedientis excommunicatio, ad iudicalem spectat correctionem. Et vt de singulis perspicue dicamus, respondetur ad quæstionem octo conclusionibus. At illius in primis meminisse opus est, quod supra statimus fundamentum: videlicet, correptionis fraternæ esse finem, vt frater corrigatur & emendetur, sed accusationis & inquisitionis finis est vt puniatur. Quare de crimine fratris distinguendum est. Aut enim publicum est, aut secretum.

¶ Si primum, tunc est prima conclusio. Peccatum publicum non in secreto corripiendum est, sed publicè arguendum. 1. Conclusio Nam finis tunc non est sola emendatio fratris, sed quo illi, quibus scandalum datum est occasio peccandi, exemplum capiant, & terrore arceantur. De quo peccatorum genere inquit Paulus. 1. Timot. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant, & de poenitè. & remiss. cap. 1. Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda. & 2. quæstio. 1. c. Si peccauerit. Corripienda ipsa sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ipsa vero corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distingue tempora, & concordabis scripturas, scilicet, illam: Si peccauerit in te, corripe inter te, & ipsum. & illam: Peccantem coram omnibus argue.

¶ Sed conclusio primum intelligitur de peccato publico, quod est notorium notorietate facti: quod videlicet nulla tergiversatione celari potest: nam alia, etiã si probabilia sint & infamia laborent, non sunt continuò publicè corripien-

ripienda. Atqui secundò intelligitur, nō solum de peccatis quæ sunt in præiudicium reipublicæ, aut tertiæ personæ, sed de quibuscūq; quo modocunque scandalosis.

¶ At percontatur quispiam, an ad publicam correctionem soli prælati teneatur: nam postquam eiusmodi correctio non fiat gratia fratris emendandi non est fraternæ, atque adeo, nec obligare videtur priuatos homines. Respon- detur, priuatos etiam homines teneri publicè reprehendere fratrem, in conspectu populi delinquentem: quoniam præcepto charitatis non solum tenemur corripere fratrem, sed succurrere scandalo aliorum. Hoc verum tamē differt, quòd prælati tenentur præcepto iustitiæ publicè corripere: priuati verò solum præcepto charitatis. Quocirca hi non tenentur ad publicam correptionem, nisi sicut ad alia opera charitatis: vt pote quando id possunt sine notabili detrimento præstare. Qui enim timeret honori aut vitæ suæ, si corripere quēpiam publicè, tunc non astringitur: nisi forsandum peccatum grauius læderet honorem Dei. Si enim sacrilegus homo impiè blasphemaret nomen Dei, vnde offendiculum presentibus objiceret contemnēdi diuinum nomen, obligatus esset quicumque blasphemiam retūdere. Et ille est casus quo obligat præceptum dilectionis Dei, & quandoq; cum periculo vitæ. ¶ Sed quis tenetur quisque notorium peccatum scandalosum statim in facie reprehendere, nō tamen obligamur statim denunciare iudici, quando non vergit in perniciem publicam: quia multa licēt quæ non expediūt. 1. Corint. 6. & 10. Quare peccata priuata corripienda sunt eo modo, qui melius conducit ad emendationem fratris. ¶ Si verò peccatum sit secretum, tunc subdistingendum est. Aut enim vergit in perniciem publicam, in nocuumēto vè proximi. Et de hoc est secunda cō-
2. Conclu. clusio. Peccata perniciofa Reipublicæ, aut proximo statim denunciāda sunt. Probat ur, quia si sunt contra bonum publicum, illud præferendum est particulari, qualis est fama delinquentis. Et quanquam non sint nisi contra priuatam personam, melior est in hoc conditio iniuriæ patientis quàm inferentis: atque adeò potius debemus consulere illi, denunciando, quàm huic tacendo. Moderantur tamen doctores conclusionem hoc modo. Nisi fortè quis firmiter æstimaret, quòd statim per secretam admonitionem posset huiusmodi mala impedire. verba sunt Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 37. arti. 7. cui subscribunt Doctores theologi. quart. distinct. 19. & iurisperiti super

ca. Nouit. de iudic. & super ca. Si peccauerit. 2. quæstio. 1. Nos tamen perspicaciter censemus audiendam esse hanc moderationem. Nam quando peccata sunt in perniciem publicam, vt proditio ciuitatis, aut crimen læsæ maiestatis, aut hæresis, quàm rarissimè vsu venire potest, vt priuatus homo posset abundè succurrere huiusmodi contagionibus. Et ideo dicit Sanct. Thom. Nisi forte quis firmiter æstimaret &c. Atque adeò, non est qui debeat confidere soli correptioni secretæ & priuatæ, nisi vir fortè magnæ autoritatis, & efficacis, cui competentissimum esset, per secretam monitionem posse penitus extinguere id genus flagitia.

Quapropter in proditione, vt plurimū, & hæresi statim procedendum est ad denunciationem. Id vel maximè, si sit hæreticus dogmatizans, quales ferè sunt hæretici omnes. De quibus iustissimè alex est, vt quàm primum absq; aliqua præuia admonitione denunciētur. Sed quando peccatum secretum est in præiudiciū tertij priuati hominis, non imminet tantum periculi si secretè corripatur: vt cum secretò noui latronem, qui furatus est bona proximi, satis est si de operam vt secretò restituat: aliàs teneor denunciare: modò id possem sine detrimento meo: quia solum ad id teneor ex præcepto charitatis. Nec vetat quòd quis iur euando fidem secreti promiserit, quominus teneatur huiusmodi crimina manifestare.

¶ Sed quid si secretò scio Petrum insidias parare Paulo, quem certus est occidere, nec colibe re possum? Nam iurisperiti quidam temporibus nostris Maiorica censebat in tali casu denunciandum esse, etiam iudici.

¶ Nihilominus respondetur, quòd dum crimē omnino est occultum, ita vt probari non possit, denunciandum est illi, qui solum posset prodesse, & non obesse: secundum Augustinum. 22. quæstio. ca. Hoc videtur. vt doctè respondit tunc dominus Adrianus: quia crimē quod probari non potest, nec per infamiam aut, per indicia disquiri, iudici tanquam iudici denunciari non licet. At verò in casu posito, quo Petrus parabat insidias Paulo, si nullo alio modo ille qui sciebat, poterat illum amouere ab homicidio, deberet certè denunciare Paulo, vt ipse sibi provideret: & Paulo licet denunciare hostem iudici, tanquam iudici, vt se protegeret. ¶ Verum est tamen, quòd in his criminibus secretis & perniciosis detegendis cauendum est: vt quàm minimo fieri possit nocuumēto famę detegantur, si sunt secreta: vt si damna publica aut priuata euitari possunt per reuelationem in genere, non fiat reuelatio in

particulari. Et si fieri potest, non est reuelanda persona, si satis est reuelare crimen, aut alia via euitare illud. Sed si nullatenus euitari possunt graua damna, nisi reueletur persona, reuelanda est, nisi sit secretum sacramenti confessionis. Si tamen crimen probari potest quod est in perniciem publicam, denunciari potest iudicialiter & accusari, vt dicemus quaestione sequenti. ¶ Sed dubium est, vtrum clericis liceat huiusmodi perniciofa crimina reuelare, maxime quando est periculum effusionis sanguinis: vt puta si reueletur latro aut proditor, aut haereticus. Et videtur id non esse licitum, nam in concilio Toletano. 2. 3. quaestione. 8. ca. His à quibus. & capitu. Clericus. & capitu. Sententiam. extra. Ne clerici vel monachi. prohibentur clericis sententiam sanguinis proferre: aut quoquo modo se immiscere iudicio sanguinis. Et quauis, cap. Prælati. De homicidio libr. 6. fiat illis facultas petendi emendam in seculari iudicio à malefactoribus in causis proprijs, tamen non datur facultas in causis alienis proximorum. ¶ Respondetur cum Caetano. 2. 2. quaestione. 33. articulo. 7. licitum esse hoc clericis, etiam sacerdotibus: non solum quando peccatum est perniciosum reipublicæ, sed quando est in detrimentum graue tertie personæ, dummodo id faciant, protestantes, non reuelare huiusmodi criminosos petendo vindictam sanguinis: sed quod euitent damna. Nam quanquam in dicto capitu. Prælati. solum exprimat facultas defendendi causas proprias, etiam cum periculo sanguinis, tamen iure naturali extenditur illa facultas, etiam ad causas proximorum. Quia licet ecclesia prohibeat clericis quæ licita essent laicis, vt venationes, tamen non censetur prohibere illa, ad quæ tenentur iure naturali & vnicuique iure naturali mandatum est de proximo.

3. Conclusio ¶ At si crimen occultum solum est in malum peccantis, de hoc est tertia conclusio. Crimen secretum quod non est perniciosum nisi peccanti, ante denunciationem & ante testium inductionem, secretam monitione corripiendum est. Probatur conclusio: primo ex verbis euangelij Matthæi. 18. Si peccauerit in te frater, corripe eum inter te, & ipsum solum. quæ verba particulariter intelliguntur de huiusmodi peccatis. Vnde Augustinus loco saepe citato sermone. 16. De verbis Domini, qui refertur, secunda quaestione prima. capitulo Si peccauerit, Si peccauerit (inquit) in te frater, corripe eum inter te & ipsum solum: Quare? Quia in te peccauit. Quid est: In te peccauit? Tu scis quia peccauit. Quia enim secretum fuit quan-

do in te peccauit, secretum quare cum corrigis quod peccauit in te: nam si solus nosti quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non eris corrector erroris, sed proditor. Quare illa particula In te: non est exponenda: Si te iniuria affecerit: (quæ est glossa interlinearis) sed intelligenda est, de omni peccato quod fit coram te, vt notauimus quaestione. 2. Vnde subiungit Augustinus. Sic agendum est, non solum quando in nos peccatur, sed etiam quando peccatur ab alio, & altero nescitur. Nam quodcumque peccatum fiat coram me, est quodammodo aduersum me: quia mihi est offendiculum: vnde quodammodo iniuria afficior, quod peccator præsentiam meam non veretur. Et forsan iste est sensus illius glossæ interlinearis: Si te iniuria affecerit.

¶ Et secundo, conclusio probatur ratione. Differt enim correptio fraterna ab accusatione & inquisitione: quia finis correptionis est emendatio fratris: accusationis vero & inquisitionis, punitio: ergo correptio eo modo fieri debet, qui melius conducat ad eius emendationem: fama vero plurimum iuuat vt peccator resipiscat. vnde Hieronymus: Scorsum corripiendus est frater, ne si semel pudorem & verecundiam amiserit, remaneat in peccato: ergo primum omnium tentandum est vt peccata, salua peccatoris fama, corrigantur.

¶ Et confirmatur exemplo medici corporalis: qui quam minimo fieri possit dispendio, tenetur ægroto mederi. Vt enim qui sanare posset sine abscissione membri, grauem inferret iniuriam abscindendo: ita qui fratrem corrigere posset sine dispendio famæ, quæ pretio sum bonum est, iniuriosissimum esset diffamando. Quocirca, De accusatio. Qualiter & quando, secundo habetur. Et si tribus modis possit procedi: per accusationem videlicet denunciationem, & inquisitionem: tamen, vt diligens adhibeatur omnibus cautela, ne forte per breue compendium ad graue dispendium veniatur: sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic & denunciationem charitatiua monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio præuenire. Et secunda quaestione septi. capitul. Accusatio prima. excommunicantur qui sacerdotes ante charitatiuam monitionem lacerare aut accusare præsumpserint. ¶ Sed mouentur circa hanc conclusionem dubia nonnulla. Primum aduersus distinctionem inter peccatum illud quod est in perniciem publicam, & illud quod priuatum cedit in malum peccatoris. Est argumentum: Omnia cuiuscunque generis peccata viden-

videntur offendere bonum publicum: nullum enim est peccatum quod non sit in scādalum & malum exemplū fratribus: ergo vniuersa deberent statim denunciari.

¶ Multū refert hic scire quæ peccata dicuntur in perniciem publicam: & pro hac materia correptionis & pro materia accusationis, & præsertim pro materia inquisitionis: nam sunt qui putant omnia peccata esse in perniciē publicam. Respondetur ergo, quod illa sola peccata censentur in præsentiarum & in sequentibus in perniciem publicam, quæ habet pro obiecto proximo bonum publicum: putā quæ ex genere suo contagiosa sunt & contaminant rempublicam: vt hæreses & proditioes: nam huiusmodi homines peruertere moliantur populum. Item ambitio & subornatio suffragiorum in cathedris & in alijs electionibus: & in vniuersum quando quis in aliquo conuentu aut ciuitate fatagit peruertere fratres. Hæc enim sunt quæ statim sine admonitione, si sit periculum, sunt denuncianda & accusanda. Item compilatio ærarij publici: crimen læsæ maiestatis. Sed adulterium, homicidium, & simplex furtum, non sunt proprie in perniciem publicam: quia sunt aduersus priuatas personas, & ideo huiusmodi peccata vocabimus in præiudicium tertij. Latrones verò publici, qui vias publicas obsident, ijs censentur in rempublicam peccare: nempe quorum animus est quoscunque de populo occidere & deprædari. Sed fornicatio & gula & similia sunt omnino priuata. Ex quo sequitur ad intelligentiam dicendorum, quod peccatum publicum, vno modo dicitur vt distinguitur contra secretum, vt supra diximus: alio modo vt distinguitur contra priuatum: quia scilicet sit in perniciem publicam.

Secundam dubiam: ¶ Alterum dubium est, vtrum secreta admonitio in huiusmodi peccatis priuatis debeat semper necessariò præcedere in quocunque peccato quomodocunque occulto, quāquam sit notum pluribus; aut de illo sit infamia. Nam videtur non esse necessaria quando peccatum est pluribus notum, sed tunc licitum esse statim corripere coram alijs qui sciunt crimen, postquam tunc non violatur fama proximi. ¶ Respondetur, quod quauis peccatum sit plurimis notum, non est statim coram alijs, etiam scientibus, arguendum: nam quanquam non lædatur fama, læditur tamen pudor & verecundia proximi, cum reprehenditur in præsentia plurium. Obidque experiendum est prius, an per secretam admonitionem frater corrigatur: Quod ego noto in

illis verbis Augustini, secunda quæstione prima. capit. Si peccauerit. Fortè quod scis & ego scio: non tamen oram te corripio: quia curare volo, non accusare. Vbi docet, quod nec coram illo qui scit, corripendus sit in principio frater.

¶ Tertium dubium est. An quando ego solus noui crimen fratris, liceat antequam illum admonere id patefacere amico illius qui commodius quàm ego possit eum corripere: Videtur nanque hoc esse licitum postquam cōfert vt facilius frater corrigatur.

¶ Respondetur quod nullo modo sine extrema necessitate licet crimen occultum fratris ante admonitionem, quantuncūque cordatissimo & eius amicissimo detegere. Sunt enim qui ignoranter putant non diffamare fratrem, quando amico illius secretò reuelant occulta eius peccata: cum tamen optarem ego peccata mea nota esse tribus aut quatuor, quàm vni grauissimo & mihi coniunctissimo viro: sanè cuius bonam de me æstimationem plaris facio, quàm si quatuor alij bene de me opinarentur. Sed quando illi qui scit crimen non pateret accessus ad fratrem qui est in peccato, aut compertissimum illi esset suam admonitionem nihil profuturam, tunc licitum esset alteri insinuare, qui id vtiliter faciat. Atqui, consulerem ego tunc & prælato primū id tanquam patri insinuaretur, dum tamen ille esset qualem oportet esse prælatum: vt puta, qui prodesse possit, non obesse fratri. Nam postquam in correptione fraterna tādē procedendum est vsque ad denuntiationem quæ fit prælato, optimè consultitur fama fratris, si quando est necessarium, soli prælato denuntietur. Et in hoc casu consentirem cum Richardo in quart. distinctio. 19. articulo quarto. quæstione prima: vbi ait quod ante secretam monitionem potest fieri denuntiatio prælato tanquam patri: atque ad eò quod prælatus potest ad id compellere subditos. Consentirem (inquam) casu quod subditus certissimus esset nihil profuturam suam admonitionem: aliàs profecto iniustitiam faceret, qui ante monitionem denunciaret prælato: nam fama subditi apud prælatum magno æstimanda est: & ideo sine extrema necessitate non est prodigenda. Nec prælatus potest ad id compellere: imò in vifitatione debet mouere, vt occulta peccata non denuncientur, nisi præuia admonitione. Et Augustinus in regula: quanquam dicat, ante inductionem testium denunciandum esse fratrem prælato tanquam patri, non tamen id permittit ante monitionem.

Tertium dubium.

usio nem. ¶ Quarta conclusio. Si secreta admonitione corrigitur frater, ita ut nullum sit reliquum recidendi periculum, illic sistendum est. Quapropter cautè legendus est Richardus in loco modo citato, ubi dicit, quod quamquam frater sit correctus per secretam admonitionem, denuntiandus est tamen praelato, ut obseruet ipsum à reciduo. Intelligitur enim dum correctus adhuc manet in periculo verisimili: aliàs nullatenus denuntiandus est, postquam corrector consecutus est finem correctionis: quia lucratus est fratrem: iuxta illud Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: ubi in sinatur illic esse sistendum. Quare iniuria est fratrem emendatum denuntiare.

¶ Quinta conclusio. Quando frater secreta admonitione non corrigitur, tunc adhibendi sunt vnus aut duo testes antequam denuntietur praelato. Conclusio hæc omnibus concorditer est receptissima: quia est in euangelio: non tamen omnes eodem sensu eam intelligunt: sunt enim duæ opinioniones, ut meminit Sanct. Thom. 2.2. quæstio. 33. arti. 8. ad primam. Dicunt quidam quod quando peccatum est occultum in secundo gradu, ut diximus ante primam quæstionem huius secundi membri, ut puta, quando plures sciunt per quos iuridicè probari potest: tunc habet locum ordo euangelicus, & adhibendi sunt testes in correptione: non quidem noui, sed illi quibus aliàs notum est crimen. Sed quando peccatum est omnino secretum ut pote quod solus scit ille qui admonuit, tunc non sunt adhibendi testes, nec de illo loquitur Euangelium. Quare siue frater corrigitur secreta admonitione, siue non illic sistendum est quò adulesque sint aliqua indicia vel testes per quos conuincatur. Quam opinionem sustinet Durandus quart. distinctione. 19. quæstione quarta: sed antè tenuit illam Alti. libro. 3. tracta. 25. capitulo secundo. vnde desumpsit eam Durandus. addit tamen quod poterit tale peccatum secretum sine testimonio inductione reuelari praelato in secreto tanquam patri qui possit prodesse & non obesse. Subscribunt huic opinioni nonnulli canonistæ. Quæ opinio fundatur in argumento quod secundo loco posuimus ante quæstionem. Enim uerò, quando peccatum est omnino secretum, aut adhibendi sunt noui testes ad probandum præteritum crimen: & illud esset vanum, postquam probari non potest: aut ad obseruandum peccatorem, si in futurum reciderit: & hoc est iniuriosum: quia (ut dicit Augustinus) non debemus esse exploratores alienæ vitæ. Imò tunc (dicit Durandus)

magis esset secundum charitatem indicandum illi qui possit impedire, quam illi qui possit capere peccatorem in delicto. Nec potest dici (inquit Durandus) adhibendos esse testes ad probandum, quando denuntietur, quod frater fuit prius admonitus: hoc enim esset sine fructu. Nam quando denuntians non probat crimen per testes criminis, vanum est probare se admonuisse: quia non potest tunc iudex procedere ad punitionem, ut statim dicari sumus. ¶ Et secundo arguit Durandus. Quia si, dum crimen est omnino secretum, quis addit testes, exponitur periculo talionis: nam reus potest illum conuenire de infamia: & ideò puniendus est, si non probauerit crimen. ¶ Et vltimò nos arguimus in gratiam illius opinionis. Nemo habet ius diffamandi proximum ipso inuito, nec propter eius bonum spirituale: sed qui reuelat crimen illis qui non norunt, quod immo diffamat fratrem: ergo illud non licet. Probatur maior. Nullus habet ius nocendi proximo in bonis temporalibus, propter bonum spirituale: licet enim nulli rapere bona proximi, ne illa alea & scortatione dilapidet: sed fama pretiosius bonum est quam extræ facultates: ergo nec ius est lædere famam proximi, quo arceatur à peccato. ¶ His veruntamen non obstantibus, opinio est Sanct. Thom. loco citato, & Richard. & Palud. in quart. distinctio. 19. & Gabriel. in cano. lectu. 74. & Caieta. & Theologorum quos ego viderim præter Durand. & Alti. sio dorensem, quod quinta conclusio debet intelligi, etiam de crimine quantuncumque occulto, & Adrianus idem sentit. Et putò, si oculatè res inspiciatur, neutiquam posse recta ratione inficiari, quin debeant adhiberi testes noui in crimine occulto, si modò speretur emenda. Et probatur primò ex verbis Euangelicis: ubi nihil distinguitur de hoc aut illo peccato, sed in vniuersum præcipitur: Si te non audierit, adhibe vnum aut duos testes: vnde subinde consequitur, ut non solum quando peccatum est probabile, sed quotiescunque peccat in secreta admonitione non corrigitur, sint adhibendi testes: imò verò expresse loquitur euangelium de peccato secreto: nam de eodem peccato de quo dixerat: Si peccauerit in te frater (id est te solo sciente, ut dicit Augustinus) subiungit: Si te non audierit, adhibe vnum aut duos testes: ergo dicere quod de peccato secreto sit necessaria admonitio, & tamen quod non liceat post admonitionem tunc inducere testes, est negare formam Euangelij.

¶ Et secundo id probatur: quia verbum ipsum,

sum, adhibe, hoc designat quod est, nouos testes adiunge: vt quod tu solus noueras, plures sciant. Nam re vera non dicerentur adhiberi ad cognitionem rei illi, qui antea nouerant. ¶ Et tertio arguitur. Salus spiritualis proximi multo est praestantius bonum quam fama: ergo quando salus spiritualis recuperari non potest sine detrimento famae non solum licet, sed magnoperè expedit iacturam facere famae proximi, pro eius salute spirituali. Sicut medicus nihil aliud quam operèpretiū facit dum membrum aegroti secat, quo vitam feruet. Eò vel maxime, quòd qui pertinax est in peccato, ius quodammodo famae perdit, saltè vt testes necessarij adhibeantur.

¶ Et confirmatur hæc ratio. Si quispiam auarissimus mori mallet, quam dispendio paruae pecuniae seruare vitam, posset quicumque fur- tim ab illo capere pecuniam, qua vitam eius seruaret: ergo potiori ratione licet famam proximi postponere saluti eius spirituali: quā nobis Christus redemptor noster tantoperè commendatam esse voluit.

¶ Quarto & postremo probatur, quòd inductio testium in Euangelio praecipitur, quando peccatum est omnino secretum. Nam ratio illius ordinis procedendi, vt explicat omnes doctores, est vt ab vno extremo in aliud non procedatur, nisi per medium: vt videlicet cognitio paulatim diffundatur ad plures: sed si non liceret adhibere testes, nisi illos qui peccatum nouerant, tunc vix potest intelligi, quomodo trāseatur ab vno extremo in aliud per medium: ergo ordo ille intelligitur in peccato secreto: vt quod vnus solus scit, non denunciet in publico ecclesiae, nisi prius id paucioribus patefaciat.

¶ Et confirmatur: quia ille ordo praecipitur iure naturae, vt quā minima fieri potest iactura famae corrigatur frater: vt scilicet prius diffametur apud paucos, quā apud multos: si autem non liceret inducere testes nisi illos qui iam nouerant, non videtur quomodo diffamatur prius frater apud paucos: quia apud illos qui nouerant, non diffamatur de nouo. Et hæc omnia confirmantur autoritate Augustini in regula: vbi ait. Si autem post admonitionem iterum, aut alio quoque die, id ipsum eum facere videritis, iam veluti vulneratum sanandum, prodat quicumque hoc poterit inuenire, prius autem alteri aut tertio demonstratur, vt duorum vel trium possit ore conuinci: demonstrare autem, sonat reuelare alijs qui nesciebant peccatum proximi: er-

go peccatum omnino occultum licet reuelare illis, quibus erat occultum. Sed respondet Durandus, quòd Augustinus non intelligit reuelandum esse crimen, sed petulantiam oculorum, quae disponit ad crimen: de qua praemisera, vt statim admoneretur frater nē male coepta progrediantur. Hæc tamen solutio non satisfacit verbis Augustini. Primò, quia Augustinus praesupponit, quòd post secundam aut tertiam admonitionem petulantiae oculorum, iam censetur frater vulneratus: id est, peccati reus. Et tunc dicit esse demonstrandum alijs per quos conuincatur, scilicet de peccato. Et secundò id patet, per exemplum quod adducit de vulnere corporali: vt quemadmodum hoc reuelandum est, nē putrescat in corpore, ita & illud reuelandum est, nē putrescat in anima, dum tamen sit pēdens in futurum. Et tertio manifesta est intentio Augustini, in verbis subsequētibus, scilicet. Et hoc quod dixi de oculo non figendo, etiam in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, iudicandisque peccatis, diligēter & fideliter obseruetur. Ecce non dicit solum in occasionibus peccatorum, sed in cæteris peccatis indicandis obseruetur, vt post admonitionē testibus demonstratur. Non potest ergo dubitari, quin sint adhibendi testes quantuncunq; sit secretum crimen, modò sit aliqua spes correctionis & emendationis fratris: vt ait Sanctus Thom. 2. 2. quaestione. 33. articul. 81. & Paul. quar. distinctio. 19. quaestione quart. nā si nulla penitus esset spes, fateor nec esse adhibendos testes, imò nec esse denunciandum, nec admonendum fratrem, nisi peccatum esset perniciosum Reipublicae, aut tertiae personae, vt diximus quaestione secunda. Sed tamen, quāquam frater non emēdetur per secretam correctionem, non subinde desperandum est, quò minus emendari possit per testium inductionem: nam adhibitis testibus, aut confundetur frater, & emendabitur, aut metuens ne capiatur in crimine, cautiùs viuet. Et præterea, mitiùs fortè tentabitur de peccato: nam aduersarius noster diabolus debiliùs tentat, quādo plures sunt qui fratrem custodiāt. Verum est tamen, quòd non satis est semel admonere secreto antequam testes adhibeantur: sed secundo aut tertio: vt notatur in verbis Augustini: Iterum vel alioquoque die: non tamē est necesse expectare tempus longissimum, sed ad arbitrium boni viri admonitio fieri debet, quoad iam non sit spes emendae, nisi per inductionum testium.

¶ Quapropter ad primum argumentum cōtrariæ opinionis respondetur, quòd quando peccatum est omninò secretum, testes sunt adhibendi, tribus de causis, vt notat San. Tho. mas loco citato. artic. 8. ad tertiu argumentum. Primò, si fortè frater dubitat illud quod facit, esse peccatum, vt potest contingere in contractibus vsurarum, tunc, vt dicit Hieronymus, adhibendi sunt testes, vt ostendatur illud esse peccatum. Secundò, si sit periculum iterationis peccati, adhibendi sunt testes qui peccatorem obseruet. Vnde illud Augustini in cōtrarium, ne simus exploratores vite alienæ, intelligitur quando nullam frater dedit causam, vt eum obseruemus; aliàs cum crimē fratris notum est cuiusdam: per cuius monitionem non emendatur, ille dat causam vt iustè deinceps obseruetur. Quod Augustinus dicit in regula vt modò dicebamus. Tertio adhibendi sunt testes, vt dicit Chrysostomus, vt dum corrector denuntiat prælato crimen, si non potuerit probare crimen, saltem probet se ad monuisse illum. Nec illa denunciatio tunc est vana, vt arguit Durandus. Nam, quanquam tunc iudex, vt statim dicemus, non possit iuridicè condemnare, debet tamen reum secretò reprehendere, & admonere se vigilaturū esse deinceps ad capiendum eum in crimine: vt, vel hoc metu saltem arceatur.

¶ Ad secundum argumentum Durandi, negatur quòd qui fraternaliter adhibet testes, aut denuntiat, periculum subeat talionis. Nam huiusmodi denuntiator euangelicus non obligatur probare crimen. Et in hoc differt ab accusatore, vt notat egregie San. Thomas. 2. 2. quæstio. 68. artic. 2. ad tertium argumentum. quia denuntiator euangelicus non petit pœnam denuntiati, sicut accusator pœnam accusati. Et ad tertium, quod nos adiecit, respondetur, quòd nemo habet ius nocendi alij in bonis temporalibus propter bonum spirituale, quando de se, & ex natura rei priuatio bonorum temporalium non est medium ad bonum spirituale. Sicut capere bona proximi non est de se medium, vt proximus non fornicetur: sed reuelare crimen fratris ad emendationem illius, est medium ex natura rei ordinatum ad illud: & ideo illud est licitum: sicut inter arguendum dicebamus, licere capere pecuniam proximi ad emendum medicinam necessariam ei, non obstante eius avaritia. ¶ Sed notandum est circa hanc conclusionem, quòd non sunt adhibendi statim duo testes, sed prius vnus, deinde alter: vt si fortè

frater corrigatur adhibito vno teste, non diffametur apud duos. Et hoc est quòd dicitur in euangelio: Adhibe vnum aut duos testes: id est, prius vnum, & si non suffecerit, deinde alterum. ¶ Sexta conclusio. Si correctio coram testibus fratrem corrigere nō sufficit, denuntiandus denum est prælato. In hac conclusione nulla est controuersia: quia expressa est in euangelio. Sed id solum est adnotandū, vt intelligatur conclusio, quando aliqua est spes emendationis, nec timetur maior peruersio fratris. Quod quæstione secunda adnotauimus aduersus Panormit. qui capitu. Nouit. De iudic. in ea est opinione, vt non sit cessandum à denuntiatione, quanuis timeatur potius induratio fratris, quam speretur emendatio. At enim nihilominus denuntiandum est, vt ceteri in eum habeant, nam in euangelio præcipitur vt habeatur tanquam et hinc qui non audit prælato: & est sermo de illo qui denuntiandus est fraternaliter: & 23. quæstione quart. capitu. Est iniusta. habetur, non esse indulgendum facile peccatori, ne facilitas veniæ in centium tribuat delinquenti. His tamen non obstantibus dicendum est cum Sancto Thom. 2. 2. quæstione. 33. artic. 6. quòd quia fraternæ correctionis finis est emendatio fratris, omnia disponenda sunt quòd vtilius ad finem illum conferant. Ob idque vbi cunque omnino perditur spes emendationis, cessandum est à correctione, nisi crimen sit perniciosum reipublicæ, vt dictum est. De quo loquitur Ambros. in dicto capitulo Est iniusta. vel loquitur de correctione iudiciali, quæ procedit ad punitionem. Veruntamen quanuis frater nec secretò, nec coram fratribus admonitus emendetur, non est continuò desperandū quominus emēdetur, per denuntiationem. Primò, quia verba prælati plus pōderis habent in correctione: vnde timor augetur subdito, vt caueat in futurum. Et secundò, qui prælatus oculatius vigilabit super fratrem, & instantius orabit Deum pro perditâ oue. Et ideo Christus in euangelio præsupponit quòd nunquam est desperandum, quousque frater denuntietur & admoneatur à prælato.

¶ Sed restat nunc tandem videre, quid prælatus facturus sit, aduersus subditum denuntiatum, an liceat illi pœnas iuris infligere. De hoc sit septima conclusio. Prælatus quando subditus fraternaliter denuntiat, non habet ius plectendi statim subditum pœna iuris, quanuis crimen idoneis testibus proba

6. Conclusio

7. Conclusio

probari possit. Probatur. Finis correptionis fraternæ est sola emendatio fratris: ergo omnia prius tentanda sunt, ut frater sine correptione iudiciali corrigatur. Quo circa prælatus debet denuntiatum subditum admonere prius secretò, maximè si crimen probari non potest, quando videlicet solus denuntians, illud scit. Admonere (inquam) prius leniter si viderit expedire: deinde minis admonedo, quòd explorabit deinceps eius vitam. Et si iudicauerit expedire, poterit admonere coram patribus. Adhibere tamè verbera ne utiquam licet. Imò, quamquam crimen possit probari testibus, si subditus promittit se corrigere, non licet ipsum punire. Est tamen differentia, quòd quando crimen non potest probari, tunc nec prælatus potest subditum iudicè interrogare: quando tamen potest probari, tunc potest & ipsum interrogare tanquam pater. Et si subdito constat, quòd prælatus habet testes sufficientes aut indicia, tenetur cõfiteri crimen tanquam patri: sed nec tunc confessum licet poenitentis iuris pleetere, si proponit se corrigere. Probatur: quia in Euangelio non præcipitur, quòd habeatur pro ethnico, nisi quando Ecclesiam nõ audierit: ergo, si Ecclesiam audierit, nec est excommunicandus, nec subinde alia poena pleetendus. Licitum erit tamen huiusmodi cõfessum cædi flagello fraternaliter: non ad punitionem præteriti, sed ad terrorem in futurum. Caueant ergo prælati præcipites esse & imprudentes in processu fraternali: nam quãdo crimina non sunt pernicioosa reipublicæ aut contagiosa, aut emendatio non fuit iudicialis, non sunt iudicialiter punienda. ¶ Sed quid si frater non emendatur? ¶ In hoc casu est octava conclusio. Si crimen idoneis testibus probari non potest, nec sit infamia, nec indicia sufficientia ad inquisitionem, tunc prælatus nihil aliud facere potest, quam orare pro subdito, & admonere illum, & expectare dum sint indicia ad inquirendum, aut testes ad conuincendum delictum. Caueat tamen ne per viam id sacramenti confessionis sacrilegus inuestiget. Si verò crimen idoneis testibus probari potest, tunc, ut reor distinguendum est: nam nulla speratur emenda fratris, sed potius maior peruersio timetur, puto cessandum esse, nec procedendum ad punitionem, dum modò peccatum solum noceat peccatori. Ita dicit Caieta. 2. 2. q. 33. artic. 8. Et credo id verum esse si denuntiatio est fraternalis: nam tunc omnia agenda sunt propter solam emedationem fratris. Secus si esset iudicialis. At si non spera-

tur emenda fratris, tunc aduersus pertinacem procedendum est via iuris. Et in hoc articulo de finit via correptionis fraternæ, & incipit via iudicialis: secundum illud: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Quare tucius est prælato in carcerem retrudere subditum pertinacem, & iudicè interrogare sub cõfessuris, & quæstione si opus fuerit tormentorù: & tandem confessum poena iuris damnare.

¶ Inno. ca. Nouit. De iudi. in principio ait, qd si peccatù est occultum, debet priuatim prosequi mandatù Evangelicum: & tãdè in priuato debet peccator haberi pro ethnico & publicano. Vnde nonnulli canonistæ sumpserunt occasiõnem opinandi, qd ante cõprobatum crimè debet quisq; peccatorè in occulto habere p ex cõmunicato. Nihilominus, quòd ad correptionem attinet fraternalè cõpertissimum est, qd frater nõ potest ex cõmunicari quoad usq; fuerit inobediens Ecclesiæ, & probatù fuerit iudicè crimè. Nec aliquis tenetur euitare p ximùm, quoad usq; fuerit ex cõmunicatus. Et vtrunq; habetur expressè cap. Multi. & cap. Nemo. 2. q. 1. Possunt tamè generaliter ex cõmunicari occulti peccatores qui damna dederunt: ut habetur cap. Si sacerdos. De officio. ord. Et de illis intelligit Innoc. qd sunt in occulto habendi tanquam ethnici: licet iam modò post concilium Constantiense non teneamur euitare, nisi si nominatim ex cõmunicatos aut manifestos percussores clericorum.

¶ Sed dubium egregium est circa hanc octauam conclusionem. Vtrum quando iam prælatus procedit ad punitionem, possit denuntians fungi officio testis. Et videtur id non esse licitum: nam contra ius naturæ est, ut idem sit accusator & testis: sunt enim distinctæ personæ. Respondetur, probabile esse denuntiantè fraternaliter posse esse testem, cum finito processu fraternali, incipit forum iudiciale. Hoc videor mihi intelligere in verbis illis Euangelicis. Si te non audierit, adhibe tecum vnũ aut duos testes, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum. vbi quòd dicit, Ut in ore duorum: refertur ad primam partem. Adhibe tecum vnũ: & quòd addit: Vel trium refertur ad illud: Vel duos. Vnde videor mihi rectè colligere, quòd denuntians connumeratur alijs testibus: ut videlicet cum vno faciat duos, & cum duobus faciat tres. Et hoc habetur expressè. ca. In omni. De testi. scilicet, quòd dicens veritatem, id est, denuntians, cum vno facit duos testes, & cum duobus facit tres, & inducit Papa Evangelica verba. ¶ Et confirmatur ratione.

Nam processus fraternalis, & iudicialis sunt diuersi. Quapropter, qui fuit denuntians fraternaliter, non est à iudiciali testimonio repellendus. Hoc dixerim probabiliter, vt ostēdam saltē in crimine prauitatis hereticæ, nihil fieri contra ius si denunciatus recipiatur in testem: quanuis in alijs priuatis delictis non esset forte ad eò consulendum: quanquam etiam tunc sit licitum. ¶ Vnde ad argumentum conceditur, quòd accusator & denuntians iudicialiter, quia petit pœnam rei, cōtra ius naturę admitteretur in testē, & maximè in causa propria. Secus est de denuntiante fraternaliter, qui solum ex charitate denuntiat: & propter opus charitatis non est arcendus à testimonio.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quòd Deus qui est scrutator cordium, omnia peccata quantūcunq; occulta habet tāquam publica: & ideo potest illa punire, sicut iudex humanus potest statim punire publica. Et quanquam idiuste possit facere, tamen propter suam misericordiam neminem punit, nisi si pramonitum interiùs per inspirationes.

¶ Et Ioseph forsan admonuerat secretò fratres: quanquam, vt textus scripturę insinuat, crimen fratrum erat iam commune & publicum inter eos: nam pluraliter legitur, quòd accusauerit fratres suos. Et postremò non est necesse excusare factum iuuenis, qui forsan zelo non secundum scientiam accusauit fratres.

¶ Petrus verò reprehēdit Ananiã & Sapphiram auctoritate Dei, cuius nutu peccatum eorum nouerat: vt dicit Sanctus Thom. 2. 2. citata. artic. 7. Expediebat enim in primitiua Ecclesia sacrilegia quanuis occulta publicè puniri: saltē ex speciali iussu diuino: vt, vel illa ratione, religionem venerarentur. Vnde legitur quòd postquam reprehēsus Ananias cecidit, & expirauit, factus est timor magnus super omnes qui audierant. Tamen si (quātum conjicio) peccatum Ananiæ, vt putà venditio agri, non potuit ad eò latitare, quin rumor, & infamia veniret ad aures Petri, & illo iure interrogaret Ananiam.

¶ Ad illud Leui. quinto. qui audierit vocem iurantis falso, reuelet. respōdetur illud intelligi, seruato ordine correctionis fraternæ. Et idem præsupponit Augustinus in dicto capit. Hoc videtur. Et maximè quia præcipuè intelligitur illud de periurio, quòd fit in iudicio in præiudicium tertij: quòd reuelandum est illi qui possit prodesse, & non obesse.

¶ Ad primam cōfirmationem de vsu religionis, respondetur, quòd de leuibus culpis quæ

nullatenus vergūt in infamiã, vsus est proclamare fratres sine præuia monitione. Neq; illud est propriè denūtiare, sed reducere illas leues culpas in memoriã fratris, de quibus præsumitur, ipse se accusaret, si haberet in memoria. Sed quādo culpæ sunt graues, has nō licet proclamare sine præuia monitione. Voco graues, nō solum illas quę sunt peccata mortalia, sed quę sunt contra famam, aut honorem proximi. Quare, si quis intraret domos suspectas, non esset illico proclamādus sine præuia monitione, vt est exemplum in regula Augustini de oculi petulantia. ¶ Ad secundam confirmationem negatur consequentia. Non enim necessariò requiritur admonitio in accusatione, sicut in denuntiatione, quòd amplius explicabimus quæstione sequēti. Nam accusatio procedit ad punitionē, quanquam frater sit emendatus: denuntiatio verò fraterna cessat, si frater sit emendatus per admonitionem. Et ideo, sicut ante denuntiationem requiritur admonitio, ita ante accusationem requiritur inscriptio, vt supra citatum est ex cap. Qualiter, & quando. secundo. De accusa. ¶ Ad tertium ex verbis Augustini respōdetur, quòd quāquam ante denuntiationem quæ sit prælato tanquam iudici, necessarium sit prius adhibere testes quibus reus conuincatur, tamen consiliū est antequam aliquis testis inducatur, vt crimen reueletur prælato tanquam patri. Et ratio est, vt supra nos diximus, quia correctio fieri debet quā minima fieri possit iactura famæ: & cum, si testes non sufficiant, denuntiandum est peccatum prælato, consilium est vt ante testes denuntietur prælato, tanquam patri: vt si forte frater correctus & emendatus fuerit à prælato: excusetur diffamari apud testes. Quare, illa littera Augustini, quam aliqui legunt duabus negationibus, scilicet, Nè fortè possit secretiùs correctus non innotescere cæteris: fortè legēda est vnica negatione, vt legit Erasmus, scilicet, Nè fortè possit secretiùs correctus innotescere cæteris. Sed vtrolibet modo legatur, sensus est. Si fortè possit secretiùs correctus, non innotescere cæteris. Hoc tamē documentum Augustini non est præceptum sed consilium. Qui enim existimaret commodiùs per aliū, quàm per prælatum posse corrigere fratrem, iuste reuelabit prius alteri.

¶ Ad vltimum argumentū respondetur, quòd quando prælatus interrogat subditum de occulto crimine, præter ordinem iuris, subditus nō tenetur obedire. Nam obedire Deo magis oportet, quàm hominibus. Actuum. 5. Nec præla

praelatus est iudex occultorum Sed solus Deus. Sed de hoc latius in tertio membro. Et haec de correptione fraterna.

QVAESTIO QVINTA.

VTRUM accusatio non nunquam sit in praepcepto.

¶ Ad partem negatiuam arguitur. Accusatio est delatio rei ad vindictam: sed in Euangelio Matthaei. 6. praecipimur dimittere peccata debitoribus nostris, si nostra nobis volumus a Deo dimitti: & Paulus Roma. 12. Non vosmetipsos defendetes (alias vindicantes) charissimi: sed date locum irae: ergo nemo tenetur fratrem accusare.

¶ Secundò. Si accusatio esset virtus & praepceptum, nemo esset, quin ab illo exciperetur: sed multi repellentur ab accusatione: vt late patet 2. quaestio. 7. per totam quaestionem: & excommunicati & infames accusare non possunt: nec subditi maiores suos: ergo accusare non est in praepcepto.

¶ Tertio arguitur. Accusator obligatur crimine probare: alias poenam subit talionis: sed nemo obligatur subire tantum periculum, si vult cedere iuri suo & remittere debitum: ergo accusatio nunquam est in praepcepto: sed satis est vt sit licita. ¶ Sed in contrarium est illud Leui. 5. Si peccauerit anima, & audierit vocem iurantis (scilicet falso) quod ipse vidit aut conuersus est, nisi indicauerit, portabit iniquitatem. Quod praepceptum, quia morale est, manet in noua lege, tanquam de iure naturae.

IN prima quaestione huius membri distinximus in genere inter denuntiationem, accusationem, & inquisitionem, & ratione finis: & ratione virtutis. Quia denuntiatione est officium charitatis ordinatum propter bonum priuatae personae: reliquae vero sunt ratione iustitiae, propter bonum publicum. Iam vero modo opera pretium est singula in particulari amplius explicare.

¶ Quatuor genera denuntiationum notant Doctores decretorum capitulo. Nouit. De iud. & 2. quaestio. prima. capitulo. Si peccauerit: quae sunt, Euangelica, iudicialis, canonica, & regularis. De Euangelica satis dictum est quo fine & ordine fiat. Denuntiatione iudicialis est duplex. Publica: qua iudex ex officio per de-

denuntiationem suorum officialium procedit: vel ad multandum reum poena fiscali, vel alia poena arbitraria. Priuata, quae est manifestatio criminis, qua quis praetendit resarciri sibi damnum acceptum, & se in pristinum statum restitui. Et differt inter denuntiationem iudicalem & Euangelicam: primo, ratione finis. Nam finis Euangelicae est emendatio trahis, vt poeniteat: sed finis iudicialis est bonum denuntiantis, vt delinquens satisfaciatur. Et secundo in ordine. Nam illa procedit ordine Euangelico sine strepitu iudicij: & propterea dicitur Euangelica: sed iudicialis procedit in scriptis: & forma iudiciali, & propterea dicitur iudicialis, & tenetur denuntians probare crimine, licet quandoque iudicialis procedat, nihilominus de plano, id est, sine strepitu iudiciali. Differt tamen denuntiatione iudicialis ab accusatione: primo, quia denuntians non intendit vindictam publicam, & punitionem denuntiantis propter bonum publicum, sed solum suum interesse, in quo per iniuriam laesus est. Accusator vero petit vindictam publicam, quae infligitur propter bonum commune. Quare iudex denuntiatum iudicialiter, non potest punire tota poena legis, sicut tenetur punire accusatum. Et, vt ex nominibus ipsis naturam vtriusque explicemus, denuntiatione est mera manifestatio criminis, sine aliqua actione: qua, scilicet, denunciatur crimen praelato, vt ipse ex officio faciat quod visum ei fuerit secundum ius. Sed accusatio est delatio criminis cum actione, qua iudex petitur & compellitur punire reum. Quare denuntiator non dicitur actor sicut accusator. Quo fit, vt denuntiatione locum habeat, vbi actio esse non potest: quod potest contingere tripliciter: aut ratione personae, quae agere non potest: aut ratione iudicis, qui non est directus: aut ratione criminis, quod lege permittitur. Exemplum primi. Seruus qui non potest agere in iudicio, potest tamen denuntiare iudici asperitatem, & sauitiam domini, vt ipse ex officio compellat dominum, aut mitius agere secum, aut vendere: vt habetur Inst. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. Sed & maior. Eadem ratione religiosi quando agere non possunt aduersus praelatos, possunt eos denuntiare: vt notant doct. cap. insinuante. Qui de. vel mo. Exemplo secundi. Quando iudex secularis non seruatur iustitiam, potest quisque illum denunciare papae: ad cuius officium spectat de quo cunctis peccato mortali corripere quemlibet christianum: vt dicit papa. capit. Nouit. de iud. vbi Rex Franciae denuntiatum est papae de crimine, quod commiserat aduersus Regem Angliae.

Quatuor genera denuntiationum. Denuntiatione iudicialis.

Anglia: Et è conuerso iudex Ecclesiasticus potest denuntiari principi seculari, ad reprimendam eius vim per iniustum iudiciam. Nam secularis princeps ius habet repellendi vim, à quo cunquè illatam. 2. 3. quæst. 2. cap. Regum. Exemplum tertij. Quia vsura lege impune permittitur, accusari non potest vsurarius: tamen potest denuntiari, vt iudex ex officio admoneat illum ad restitutionem. Et eadem ratione, quãdo quis decepit alium citra dimidiũ iusti pretij. In his ergo casibus non est propriè accusatio, sed denuntiatio, id est, mera manifestatio criminis, vt iudex ex officio emendet erratum. Accusatio verò fieri nõ potest, nisi ab illo qui potest agere directè. Quanquam, & qui agere potest, & coram proprio iudice, potest quandoque merè denuntiare sine accusatione.

Denunciatio
canonica.

¶ Tertia est denunciatio canonica: quia à iure canonico inuenta est, & est manifestatio criminis, non ad vindictam publicam, sicut accusatio, nec propter proprium interesse, sicut denunciatio iudicialis, sed qua coerceantur crimina, nè vltra procedant. Sed hæc vix profectò potest distingui à denuntiatione fraterna: nisi dicamus, quod denunciatio fraterna est illa sola, quæ procedit ad solam emendationem fratris, propter bonum suum: sed canonica est illa qua proceditur ad euitandum damnum publicum, aut priuatæ personæ: vt cum quis denuntiat prælatum, aut habentem beneficiũ, vt priuetur officio aut beneficio: quia est perniciosus plebi. Et secundum Innocentium in dicto capit. Nouit, quando denuntiat crimen quod est in perniciem publicam, aut præiudicium tertij personæ: non solum ad emendationem illius, sed vt euitetur aut resarciatur damnum: tunc est denunciatio canonica: quæ quidem denunciatio non est fraterna: nec est iudicialis, quia non petitur proprium interesse: nec propriè est accusatio, quia non petitur omnino vindicta legis. Sed tamen conuenit hæc denunciatio cum fraterna in hoc: quia requirit præuiam admonitionem vt notant doctores loco citato.

¶ Denunciatio regularis est illa, quæ fit in religionibus secundum constitutiones & regulas diuersas diuersarum religionum: siue sit iudicialis, propter proprium interesse: siue canonica propter bonum commune. Et ideo dicitur regularis, quia in religionibus non necesse est seruare totum ordinem iuris. ¶ Præter has notificationes criminum, dicitur propriè exceptio: quando alicui obijcitur crimen ne eligatur ad dignitatem: aut quando obijcitur accusatori, vt repellatur ab accusatione: vt habe-

tur capit. Super his. De accus. Hæc adnotaue- rim, ne theologi ignorantia prorsus horum no- minum laborent. Nam theologi non tractant, nisi de denuntiatione fraterna, & accusatione, & inquisitione: sed reliquas denuntiationes, præter fraternam generali nomine appellant accusationem: cuius ignorantia decipiuntur multi. Quanquam accusatio, si propriè definitur, est delatio rei de crimine ad vindictã, propter bonum publicum: vt colligitur à Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 68. Sed doctores vtriusque iuris, vt notat Syluester in verbo: accusatio, dicunt accusationem etiam posse fieri propter bonum priuatum: sicut denuntiationem, e conuerso, propter bonum publicum. At verò, si naturam rei inspiciamus: in accusatione per se & primò, intenditur vindicta publica per pœnam legis, ad terrorem populi: quod est ordinari per se in bonum publicum. Sed in denuntiatione per se intenditur, aut proprium interesse, si sit iudicialis: aut cohibitio peccati, vel euitatio damni, si sit canonica, licet de per accidens quandoque sequatur vindicta & punitio publica.

¶ HIS prænotatis respondetur ad quæstionem sex cõclusionibus. Prima. Quicumque tenetur eum accusare, cuius crimen est in perniciem publicam, & potest idoneis testibus comprobari. Quæ peccata vergant in perniciem publicam, superiori quæstione declaratum est. Conclusio est Sanct. Thomæ loco citato, & Alexand. 3. par. quæst. 42. membro. 1. & denique theologorum. 4. dist. 39. & canonistarum cap. Nouit. De iud. Probatur conclusio. Vnicuique mandatum est de proximo suo: vt habetur Eccles. 17. & præsertim vnicuique lege naturæ incumbit cura boni communis: sicut membra corporis naturali instinctu sese obijciunt periculo capitis: ergo quando bonum publicum periclitatur, vnusquisq; tenetur per ueriores accusare. ¶ Summa Ang. in verbo, accusatio: negat quenquam teneri accusare proximum: quia in causa propria nullus cogitur accusare, vt statim dicemus: sed in causa publica satis est denuntiare crimen, vt euitetur damnum: nec opus est accusare petendo vindictam. ¶ Ad hoc respõdetur dupliciter. Primò, quod Sanctus Thomas, & theologi generali nomine accusationis comprehendunt omnem denuntiationem, præter fraternam. Et ideo quam Sum. Ang. vocat denuntiationem, theologi vocant accusationem: atque adeò non est contradictio nisi solo nomine. Atqui, vt superiori quæstione dictum est: concedimus quòd quacunque alia via quis abundè possit prouidere

i. Cõclusio

tomus
- 26 -
- 27 -
- 28 -
- 29 -
- 30 -
- 31 -
- 32 -
- 33 -
- 34 -
- 35 -
- 36 -
- 37 -
- 38 -
- 39 -
- 40 -
- 41 -
- 42 -
- 43 -
- 44 -
- 45 -
- 46 -
- 47 -
- 48 -
- 49 -
- 50 -
- 51 -
- 52 -
- 53 -
- 54 -
- 55 -
- 56 -
- 57 -
- 58 -
- 59 -
- 60 -
- 61 -
- 62 -
- 63 -
- 64 -
- 65 -
- 66 -
- 67 -
- 68 -
- 69 -
- 70 -
- 71 -
- 72 -
- 73 -
- 74 -
- 75 -
- 76 -
- 77 -
- 78 -
- 79 -
- 80 -
- 81 -
- 82 -
- 83 -
- 84 -
- 85 -
- 86 -
- 87 -
- 88 -
- 89 -
- 90 -
- 91 -
- 92 -
- 93 -
- 94 -
- 95 -
- 96 -
- 97 -
- 98 -
- 99 -
- 100 -

dere bono communi, non tenetur accusare. Secundò respondetur, quòd potest esse crimè adeò perniciosum adeoq; manifestum aduersus bonum publicum, vt quicumque teneretur, non solum denuntiare, sed accusare, tanquam actor: non solum ad euitandum damnum, sed vt peccatum puniatur poena legis propter exemplum. Nam quanquam in causis priuatis nullus accusare possit, nisi ille cuius interest: tamen in causa publica quicumque potest accusare: vt patet per Extrauagant. Ad reprimendum. ¶ Quòd si quis arguat contra hanc conclusionem: vt dicebamus tertio argumento principali. Nullus tenetur graui suo periculo alium accusare: accusator verò, si deficiat in probatione, subest periculum talionis: & posset nonnunquam ex malitia testium sine culpa sua deficere: ergo nullus tenetur cum tanto periculo accusare. ¶ Respondetur, quòd nullus tenetur accusare nisi crimen quod possit probare, vt asserit conclusio. Et qui bona fide accusat, non tenetur ad poenam talionis, licet deficiat in probatione: vt dicit Sanct. Thomas. 2.2. quaest. 68. artic. 4. ad. 1. Vnde elicitur documentum, vt qui fraternaliter denunciant, aut ad obuiandum malo communi, protestentur se non accusare, sed simpliciter denuntiare: vt, si defecerint in probatione, non subeant periculum talionis. ¶ Secunda conclusio. Nemo tenetur accusare quenquam de iniuria sibi proprie illata. Quàmquam id nihilominus licitum sit. Prima pars probatur primò ex illo Matthæi. 6. Nisi dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis delicta vestra. Vbi datur consilium remittendi iniurias: tantum abest vt eas aut accusare, aut vlcisci cogamur. ¶ Et confirmatur iure imperatorio C. Vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur. l. vnica. Tametsi Bartolus. l. In eum. ff. De accus. notet textum. l. si quis homicidij. C. eod. tit. vbi videtur compellendum esse nonnunquam actorem ad accusandum. Et. ff. De his quibus vt indignis. lege auferuntur. adnotatur vt hæres occisi hominis causam homicidij persequatur: aliàs abeat hæreditate. Sed, quicquid sit de foro exteriori, in quam messem falcem non mittimus, tamen in conscientia nullus tenetur quenquam de propria iniuria accusare, nisi perniciosissimum forsan hominem: vt putà, publicum latronem, propter bonum publicum. In quo casu videtur loqui lex illa citata à Bartolo. Si quis homicidij. Imò nec constringitur quisquam denuntiare iuridicè, ad recuperandum damna quæ accepit: nempè, cum illa quisque possit remitte-

re & cõdonare: nisi forsan quis esset adeò pauper, vt non posset alere & sustentare familiam suam, nisi repetendo bona per iniuriã sibi ablata: tunc deberet ea repetere.

¶ Secunda pars conclusionis: videlicet quòd quicumque possit accusare reum de iniuria sibi illata, probatur. Nam accusatio & vindictio iniuriarum autoritate publica, est actus virtutis iustitiæ: actus verò virtutis, si debitis ornatur circumstantijs, nunquam est prohibitus. Verum est tamen, consilium esse Euangelicum non accusare: nam accusatio non debet procedere ex odio: quod tamen quàm rarissimè abest accusatori. Qui tamen absque odio petit vindictam legis, nihil aliud exercet, quàm iustitiam.

¶ At, dubium est quinam sint illi qui accusare possunt: & primò de clericis, quo iure prohibeantur accusare in causa sanguinis.

¶ De quo sit tertia conclusio. Clerici solo iure humano prohibentur iudicare, aut quomodo tuncque agere causam sanguinis. Probatur. Nam iure natura eadem est clericis conditio cum laicis. Nempè, vt priuata autoritate neminem occidere possint, possint tamen via iuris proprias iniurias, & repellere & vindicare. Nec in sacra pagina locusest expressus, quo prohibeantur clerici iure diuino iniurias publicae autoritate vindicare. Nam illud primæ Timothei tertio. Oportet Episcopum sine crimine esse, non violentum, non percussorem: non planè pertinet ad hoc propositum. Primò, quia Apostolus non videtur loqui de clerico percussore autoritate publica: sed loquitur de percussione, quæ fit ex ira autoritate priuata. Debent enim in hoc clerici excellere laicis. Et ideo coniungit illa duo: non violentum, non percussorem: quia ex violentia suboritur ira. Secundò, quia quanquam Paulus illic prohiberet clericis effusio nem sanguinis autoritate publica, non continuo sequitur, illud esse proprie præceptum diuinum.

Duplex enim potest distingui præceptum in Epistolis Apostolorum. Vno modo tanquam positum immediatè à Deo, cuius autoritate loquitur Apostolus: & illud proprie est præceptum iure diuino. Alio modo, quòd sit præceptum vel admonitio ipsius Apostoli, sua propria autoritate loquentis. Quæ duo genera præceptorum distinguit ipse Apostolus primæ Corinth. septimo. His qui matrimonio iuncti sunt præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, & virum vxorem non dimittere: nam cæteris ego dico, non Dominus: Siquis frater vxor-

3. Conclusio

3. Conclusio

rem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Ecce uxorem à viro non discedere, est propriè præceptum diuinum: sed virum fidelem nō dimittere vxorem infidelem, est præceptum humanum Pauli. Et illa admonitio Pauli de honestate Episcoporum: sicut multa alia, sunt huius secundi generis, quæ proinde non propriè sunt de iure diuino, sed largo modo. ¶ Sed secundo arguitur, quod sit de iure diuino: saltem quod clerici non sint iudices in causa sanguinis. Nam Christus redemptor noster quauis potuerit, etiam in quantum homo, accipere quancunq; voluisset potestatem & iurisdictionem orbis, tamen reuera non accepit nisi potestatem spirituales, & eam temporalem quæ erat necessaria ad finem redemptionis: vt putà potestatem corrigendi leges seculares, si essent cōtra fidem & bonos mores: & mulctandi reges, si exorbitarent à fide: non tamen assumptit potestatem sæcularem ad discernendas causas ciuiles & criminales, vt in De potestate ecclesiastica, latius tractant doctores rationabilius sentientes. Et hoc est quod dixit. Regnum meum non est de hoc mundo: vbi non negauit se habere regnum orbis, etiam in quantum homo: sed negauit habere regnum, quale habent principes seculares: & qualem ipse habuit potestatem, talem reliquit Ecclesiæ: ergo iure diuino videtur prohibitum esse clericis ius dicere in causa sanguinis. ¶ Respondetur, quod argumentum fortè probat, potestatem Ecclesiasticam, quam Christus reliquit Ecclesiæ, non extendi ad causas sanguinis: nisi forsan vbi necessitas fidei exigeret, vt bello propugnaretur: nam tunc clerici possent pugnare, secundum illud Luc. 22. Qui non habet gladium vendat tunicam, & emat gladium. Sed tamen argumentum non satis probat, quod clerici non possint iure diuino vti alia authoritate quàm Ecclesiastica: vt putà, quod nō possint esse duces aut prætores in causis sanguinis. Colligitur ergo solo iure humano canonico interdictum esse clericis exercere causam sanguinis: vt habetur in concilio Toletano. capitul. His à quib. 23. quæst. 8. & capitul. Clericis. & capitul. Sententiam. Ne cl. vel mo. secular. negotijs se immisceant. & eodem iure imponitur pœna irregularitatis clericis percussoribus: vt habetur in capit. Presbyterum. de homicidio voluntario, & in multis alijs: nam in sacra pagina nulla talis pœna legitur. Vnde Sanctus Thomas. 2. 2. quæstio. 64. articulo. 4. non fundat hanc prohibitionem clericorum in aliquo iure naturæ, sed solum duabus congruentijs. Prima, quia

sunt electi ad altaris ministerium, in quo representatur passio Christi, qui cum percuteretur non repercutiebat. Secunda, quia clericis committitur ministerium nouæ legis, in qua non determinatur pœna occisionis, vel mutilationis corporalis. Quæ quidem conditiones non conueniebant sacerdotibus antiquæ legis: atq; adeo illis non erat interdictum exercere causas sanguinis, eo modo quo clericis nouæ legis. ¶ Ex hac conclusione sequitur: quod Papa & Ecclesia potest dispensare pro causa rationabili cum clericis, ne sint excommunicati, aut irregulares propter percussorem: atq; adeo omninò dispensare, vt quæcunque occisio licita secularibus, vel in bello, vel in iudicio posset, etiam licitè & sine peccato exerceri à clericis. Habemus ergo, quod clerici accusare nō possunt, petendo vindictam sanguinis, nec in causa propria, nec in causa publica. Possunt tamen, vt diximus in superiori quæstione, denuntiare crimina: non solum in causa propria, sed quando peccatum est in præiudicium publicum, aut tertiæ personæ: & etiam si sit periculum effusionis sanguinis & homicidij: modò id faciant, protestantes, se non petere huiusmodi vindictas, vt citatum est supra capitul. Prælati. De homicidio voluntario, eodem libro. 6. ¶ Notandum est præterea, quod. 2. 2. quæst. 7. per totam habetur, quod laici non possunt accusare clericos, nec clericos laicos, nisi in certis casibus, nec subditi possunt accusare prælatos, nec hæretici Christianos. Et. ff. de accus. c. Qui accusare. habetur, quod infames & publici peccatores accusare non possunt. Quæ lex recipitur iure canonico. 2. 2. quæstio. 1. capitul. Prohibentur. Sed hæc omnia sunt de iure positivo, pertinentia ad forum exterius: & ideò non est theologi illa examinare. Sed satis est hic adnotare circa subditos, quod solum prohibentur in iure accusare prælatos ex odio: nam si faciant ex charitate, licitè faciunt: vt docet Sanctus Thomas. 2. 2. quæstio. 68. articulo. 1. ad. 2. Sed circa infames & excommunicatos, iam adnotauimus superius differentiam, quod à denuntiatione fraterna, quæ est propter emendationem fratris: nullus repellitur.

¶ Sed dubium est quando crimen est in perniciem publicam, vtrum etiam infames possint accusare. Videtur quod sic: nam illud est in præcepto vt diximus in prima cōclusionè: & à præcepto, nullus propter culpam suam expellitur: alias commodum reportaret ex culpa. ¶ Respondetur, quod nullo modo infames sunt admittendi, etiam in illo casu, vt dicit Sanctus Thomas, loco citato ad primum argu

Dubiam.

argumentum; sed tamen in tali casu possunt, & debent denuntiare crimina iudicij (quod ait illic Caieta.) vt ipse faciat, quod ex officio debitum sit ei facere. ¶ Sed quātum ad formam accusationis est quarta conclusio. Accusatio debet fieri in scriptis. Hæc habetur in iure canonico. 2. quæst. 8. capit. Accusatorum. & cap. Qui crimen. Et. ff. De accusa. l. Si cui. Quare illud non est præceptum naturale, sed solum positium. Nihilominus est ratio congrua huius, quæ sumitur ex differentia inter denuntiationem & accusationem: maxime fraternam aut canonicam. Quia in denuntiatione non petitur vindicta: quare, nec denuntiator proprie est actor, nec pars aduersa denuntiator: sed prælatus & denuntiator ambo intēdunt emendare fratrem: aut evitare malum publicum. Sed in accusatione, quia accusator petit vindictam, constituitur actor pars aduersa reo: & iudex est medius inter ambas partes. Quare, actor tenetur probare quicquid obicit reo. Et inde fit, vt cum iudex non possit omnia tenere in memoria: expediat, vt accusatio scripto proferatur, vt si defecerit in probatione, puniatur de calumnia: vt habetur in dicta. l. Si cui. Quod & in denuntiatione iudiciali est etiam quandoque necessarium. Tametsi, vt habetur capit. leuia. ff. De accusat. de leuibus peccatis possit fieri accusatio de plano, id est, solo verbo, sine strepitu iudicij: vt exponit Bartol. in Extrauag. Ad reprimendum.

Dubium. ¶ Sed dubium est circa formam accusationis, vtrum sicut denuntiationem Evangelicam: ita iudicalem accusationem necessarium sit, vt secreta admonitio antecedit. Nam Sanct. Thom. in 4. dist. 19. quæstio. 2. artic. 3. duas recitat opin. primam quæ tenet partem affirmatiuam: alteram quæ tenet partem negatiuam. Et Syluest. in verbo Accusatio. §. 3. existimat Sanct. Thom. consentire cum opinione affirmatiua. Sed profecto verisimilius videtur consentire cum negatiua, vt pote quam recitat secundo loco. Durand. 4. dist. 19. quæst. 4. dicit, quod in foro exteriori non exigitur vt admonitio præcedat, nec hoc petit iudex: sed tamē in foro conscientie, tam in accusatione quā in denuntiatione requiritur admonitio: nam Evangelium nihil distinguit inter denuntiationem & accusationem. Sed Caietanus. 2. 2. quæst. 33. artic. 7. dicit, quod quando accusatio solum est licita, non tamen in præcepto, tunc prærequiritur admonitio: sed quando est in præcepto, non est necessaria.

¶ At vero alia forte ratione melius dissoluetur hoc dubium. Primum, in foro exteriori nun-

quā exigitur ab accusatore an prius admonerit, sed solum vt causam inferbat: iuxta illud. Sicut denuntiationem admonitio, ita & accusationem inscriptio præcedere debet. ca. Qualiter & quando. De accusat. Sed & in foro conscientie statuerim regulam generalem: quod quotiescunque quis habet ius accusandi, eodem iure potest, sine præuia admonitione statim accusare. Probat. Accusationis finis est vindicta & punitio criminis, sine respectu ad emendam: cum tamen admonitio solum fiat ad emendationem in futurum, colligitur vt qui habet ius accusandi, non astringatur admonere: quia potest accusare, quanquam crimen iam cessauerit. Est nihilominus nonnunquam consilium admonendi ante accusationem, verb. grat. quando crimen est in perniciem publicam, tunc si certissimus ego sim, posse me satis succurrere illi malo per admonitionem meam, debeo admonere ante accusationem: aliàs si sit periculum in mora, teneor statim sine admonitione accusare aut denuntiare. Sed in causa propria, vbi tamen non est præceptum accusandi (quanquam Caietanus oppositum insinuet) non est dubium, quin possim statim accusare illum qui occidit patrem meum, sine aliqua monitione. Nam quanquam homicidā poenituerit delicti, possum nihilominus iuste petere poenam capitis. Licet esset forte consilium remittere iniuriam & admonere illum vt restituat damnum: & tunc cessare ab accusatione. Imò in causa aliena priuata: vt si scirem aliquem esse latronem aut fornicarium in conuentu: essent que legitimi testes: possem forsan statim accusare sine admonitione, si vellem subire periculum probandi. Licet in hoc casu posset forsan sustineri opinio Caieta. Videlicet, quod deberet præcedere admonitio: atque adeo, emendato fratre, non esset procedendum ad accusationem.

¶ Sed de iniqua accusatione statuitur quinta conclusio. Tria sunt accusationis vitia, calumnia, præuaticatio, & tergiversatio. Conclusio est iuris canonici. 2. quæst. 3. cap. Si quem poenituerit. & iuris civilis. ff. Ad senatusconsult. Turpi. l. Accusatorum. Calumniari enim est falsa crimina scienter intendere. Præuaticari vero est vera crimina abscondere. Tergiversari est in vniuersum ab accusatione desistere. Nam, vt Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 68. artic. 3. sapienter exponit, bifariam accusator peccare potest: aut contra reum, imponendo falsa crimina: & illa est calumnia: aut contra bonum publicum, ne criminosus puniatur: & id dupliciter: aut abscondendo

5. Conclusio

vera

vera crimina: quæ est præuaticatio, aut recedendo ab accusatione, quæ est tergiuersatio.

¶ Ex hoc sequitur, quod quauis calumnia in quocunque iudicio sit peccatum, tamen præuaticatio & tergiuersatio solum sunt iniuriæ, & peccatum ubi quis tenetur accusare: puta quando crimen est in perniciem publicam: nam tunc iniuria fit bono publico: si accusans iuret accusatum, vel desistat ab accusatione: sed in causa propria integrum est cuicunque desistere ab accusatione. ¶ Sequitur secundo, quod ubi nulla est malitia, nulla est calumnia nec iniuria. Vbi enim qui bona fide quempiam accusauit de crimine, quod putabat esse crimen, nulla est calumnia: tamen si ratione rei accepta, tenetur nonnunquam famam restituere. Et in hoc casu bonæ fidei, intelliguntur verba dicti capituli: scilicet. Si quem pœnituerit accusare de eo quod probare non potuerit, si cum accusato innocente conuerit, inuicem se absoluant. At qui notandum est, non solum adesse calumniam ubi est accusatio de falso crimine, sed præterea, ubi est accusatio de occulto. Nam quod crimen probari non potest: pro falso reputatur in iure. At præuaticatio cōtingit duobus modis: aut dissimulando proprias probationes, aut falsas excusationes admittendo.

Vnde præuicator dicitur, quia defleuit in partem aduersam: qui auaricare, id est quod defletere: & eadem ratione præuaticatio dicitur alio nomine collusio: instar ludentiū, quando alter sociorum iuuat partem aduersam. Et hoc vitium potest cadere in actorem, aduocatum, procuratorem, & scribam. Et paria dicantur de tergiuersatione. Et cōtingit hoc vitium siue accusator desistat propter pecuniam, aut propter aliam causam, nisi desisteret ex metu cadente in cōstantē virū. ¶ At cum quis accusat de propria iniuria, & punitio nō est necessaria ad bonum publicum, tunc integrum ei est, aut desistere, aut persequi accusationem. At verò his non obstantibus, potest princeps iusta de causa abolere accusationem: vt si ille qui petitur pœna capitali, est dux præcipuus, vel aliàs valde necessarius Reipublicæ: vel si certò scit falsum esse crimen de quo accusatur. Potest (inquam) tunc, aut in principio refutare accusationem, aut postea abolere: siue accusatio sit de iniuria publica, siue de priuata: dummodò alia via restituantur damna, & fiat sine scandalo. Sed tamen inferior iudex non habet talem potestatem. ¶ Sexta & postrema conclusio. Calumniator qui in probatione defecerit, reus est pœna talionis. Conclusio est vtriusque iuris. 2. 2. quæst. 3. cap. Calūniator. & ca.

Qui non probauerit. & ff. De abolitio. l. 1. & l. Mulier. & l. Quæsitum. Et sancita est hæc lex instar legis veteris. Exo. 21. Oculum pro oculo, dentem pro dente: & Deut. 19. Cumq; diligentissimè perferutantes, intenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum medicum, reddent ei sicut patri suo facere cogitauit. Non tamen subinde sequitur, vt multi subinferunt, legem talionis esse de iure diuino. Nam vt sæpissime admonere solemus, tota lex vetus prorsus cessauit in passione Christi secundum illud Hebr. 7. Translatio sacerdotio, necesse est vt legis traslatio fiat: ubi non distinguitur inter præcepta moralia, aut ceremonialia, aut iudicialia. Quare omnia cessarunt, quantum ad vim quam habebant à lege antiqua. Ob idque argumentum huiusmodi hoc antiquitas obligabat de iure diuino: ergo nunc obligat de iure diuino: nihil aliud est quam hæreticum. Sed est differentia, quod præcepta moralia, quia sunt de iure naturæ: aut præcepta sunt iterum in noua lege, sicut decalogus, aut iure ipso naturali obligant. Iudicia verò quanquam cessauerunt, tamē possunt modò institui iure positiuo in lege noua, ad exemplū veteris legis. Sed ceremonialia, quia erant figura nouæ legis, nō possunt iam modò iterato institui, nec ad imitationem illorum. Ad propositum ergo. Quanquam sit ius naturæ, quod qui proximū falso accusat pœna aliqua puniatur, tamen quæ talis pœnæ reus sit qualem intendebat infligere, hoc erat in veteri lege iudiciale: & ideò iam non est de iure diuino, sed iure positiuo institutum est, ad imitationem illius: vt S. Tho. dixit in simili de quota decimarum. 2. 2. quæst. 87. Soluere enim decimas in stipendia clericorum est de iure naturæ, sed tamen talem quotam soluere erat antiquitūs iudiciale, & ideò modò est de iure humano, posito ad imitationem antiquæ legis. ¶ At verò quantum ad legem attinet talionis, illa, vt author est Arist. 5. Ethic. cap. 5. ortum habuit à Pythagoricis, secū dū illud Rhadamāthi: Si quæ fecit patiat, & ipse, reatum fuerit iudicium. Quod tamen temperat Aristoteles, dicens. Talionem, id est, repulsionem, non iuste fieri secundum a qualitatem. Vt si princeps plebeium percutiat, non est iustum repercutiatur ipse: & si plebeius percutiat magistrum, non satis est vt ipse simili modo percutiatur: sed debet fieri secundum analogiam, seruata ratione & proportionem personarum, & c. Vnde quauis dicta lex talionis in scripta sit in duodecim tabulis sub titulo. De iniurijs, tamen prætoris clementia reuocata est: vt refert Gellius libr. 20. noc. att. & meminit Iulianus

Iustinianus Instit. de iniur. §. Poena. Vnde iā ferè non est in vsu poena talionis. Et in regno nostro Castellæ, solum decernitur poena talionis in testem, qui falsum testimoniū dixerit in causa capitali: vt iubetur. l. Tauri vltima. & Christus Redemptor noster Matth. 5. annotauit illam legem talionis tanquam acerbā: Dentem pro dente, oculum pro oculo, atque adeo datam aduersus malitiā Iudæorum. Tam etsi illic nō reuocauit legem talionis, vt aliqui putant: nam solum illic dedit Christus consiliū condonandi & remittendi iniurias: quod solum est præceptum quantum ad præparationem animi tempore necessitatis.

¶ Ad primum argumentum respōsum est in secunda cōclusionē. Dimittere enim peccata debitoribus est præceptum, in hoc sensu, q̄ non debemus nos vindicare autoritate priuata, sed tamen non petere vindictam authoritate publica: id solum est consiliū, vt modo dicebamus. ¶ Ad secundū respōsum est in tertiā cōclusionē: vbi explicuimus, qui, & qua ratione repellantur ab accusatione. ¶ Et ad tertiū respōsum est in prima & vltima cōclusionib⁹: vbi diximus, q̄ qui bona fide accusat: licet deficiat in probatione, nō subit poenā talionis.

QVAESTIO SEXTA.

VTRV Minquisitio occulti peccatoris nulla præcedente infamia sit iusta. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur: Quæcunque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt. Rom. 15. sed Iosue. 7. legimus inquisitionem diuina autoritate factā de Achā anathemate nulla præcedente infamia, aut personæ aut delicti: nempe qui secretò absconderat de hostili præda pallium coccineum: qui sortimissa per tribus inuentus est & lapidatus: Et numeri. 5. lex erat, vt si spiritus zelotypiæ concitasset virum contra vxorem suam, cuius adulterium lateret, nec testibus comprobari possit, tunc vir vxorem afferret sacerdoti, & celebratis certis cæremonijs, si erat in peccato, putrescebat ei foemur: sin autē foecūdabatur cōcepta prole: ergo licita est iure diuino nulla præcedente infamia, inquisitio criminis.

¶ Secūdo. Diuus Grego. quæst. 1. ca. Quidam maligni. excommunicauit quēdam occultum diffamatorē, qui libellum famosum in publicum ediderat: præcipiens vt huiusmodi diffamator, quicūq; ille esset, proderet se: aliās sententiæ excommunicationis subiaceret, cum tamen nulla antecessisset infamia personæ, ergo

licita est iure canonico huiusmodi inquisitio: nulla infamia reclamante. ¶ Et tertio arguitur: Prælatus ex officio debet & solent generaliter inquirere, certis temporibus subditorum statum & mores: quāuis nulla laborent infamia. ¶ Et confirmatur id tādē, quia prælatus vt habetur Ezechiel. 3. & 3. eō dicuntur speculatores, quod debet vigilare super gregem, & suorum mores explorare: ergo sine clamore & infamia obligantur inquirere errata subditorū. ¶ Sed in contrarium extant decreta Innocentij, extra de accusationibus. ca. Cū oporteat. & ca. Inquisitionis. & ca. Qualiter & quando. el segundo. vbi strictè cauetur, ne inquisitio personæ, nisi præcesserit infamia & clamorosa insinuatō, vllō modo fiat. Et idē habetur ca. licet Heli. extra De simonia. & capit. Deus omnipotens. 2. quæst. 1.

POST correptionē Euāgelicam & iudicialem accusationē, consequitur tertiū, vt de inquisitione dicamus. Et præter alias differentias, hoc etiā differt inter hās tres vias cognitionum, quod correptio & denuntiatio Euāgelicā omnibus in vniuersum incumbit, tam iudicis quā prælatis: accusatio verò solis subditis: sed inquisitio solum prælatis. Vnde inquisitio est inuestigatio, aut criminis, aut peccatoris occulti: quæ fit à prælato. Et autores decretorum in dicto ca. Qualiter & quando. distinguunt (quæ sua est consuetudo) plura genera inquisitionis: sed satis est duas adnotare. Aliā est em̄ inquisitio generalis, aliā verò specialis. Generalis est, qua prælatus ex debito officij, visitans prouinciam, aut conuentum, discunt vitam suorum & mores, an seruentur leges & institutiōes. Et dicitur generalis, quia nec nominatur persona, nec crimen de quo inquiritur: sed in genere, vtrum sit qui crimē aliquod admiserit. Inquisitio verò specialis est, qua in particulari & nominatim inquiritur certa persona, aut de certo crimine: vt vtrum Petrus sit in aliquo delicto: vel, quis nā perpetravit hoc homicidium: vel, vtrum Petrus hoc homicidium fecit. ¶ Atqui specialis inquisitio fieri potest, aut ad poenā: vt eum inquiratur aduersus quempiam ad priuandum eum officio vel beneficio: aut ad infligendum aliam poenā positiuam. Aut fieri potest non ad poenam, sed ad euitandum errorem aut damnum aliquod: vt cum inquiruntur merita personæ, ne assumatur indignus ad dignitatem: aut, cum inquiritur, sit ne aliquod impedimentum contrahendi matrimonij. Atq; adeo, inquisitio specialis, qua intenditur poena, ortum habet semper ab aliqua denuntiatione canonica.

D qua

quæ sit, vel à priuata persona, vel à publico officiali: nempe à fiscali, aut syndico.

¶ His præhabitis respondetur ad quaestionē
1. Conclusio quatuor cōclusionibus. Prima. Inquisitio specialis, qua intenditur pœna delinquentis, fieri nequit, nisi infamia & clamorosa insinuatione præcedenti. Conclusio receptissima est omnibus, tam theologis quàm iuris vtriusq; peritis: sanè quia expressè habetur in decretis omnibus citatis in contrarium quaestionis. Explicatur conclusio. Quauis quispiam denūtiat prælato crimen subditi, & sint duo aut plures testes iurati cōscij criminis, prælatus (nisi tanq̄ actor accusauerit) nec punire potest pœna publica, nec procedere ad inquisitionem, nisi infamia præcesserit, aut clamorosa, insinuatio. Verba sunt expressa dicti capituli. Inquisitio nis. Et intelligitur, q̄ non potest eum punire, nisi post fraternalem admonitionem rebellis extiterit; nam tunc, quia non audit ecclesiam puniri potest: vt diximus quaestio. 4.

¶ Et probat papa conclusionem in capitulo. Qualiter & quādo. testimonijs diuinis vtriusque testamenti. Primò ex illo Luc. 16. vbi habetur, q̄ post quā villicus diffamatus est apud dominum de iniqua villicatione, tunc dominus vocauit eum, & interrogauit, quid est hoc quod audio de te? redde rationē villicationis tuæ. Et secūdò ex illo Gen. 18. Clamor Sodomorum & Gomorraorū multiplicatus est: de scendam & videbo vtrum clamorē, qui venit ad me, opere cōpleuerint. Ex quibus locis colligitur, q̄ nisi præcedente infamia aut clamorosa insinuatione, nō est ius procedēdi via inquisitionis. Quod potest cōfirmari ex illo Gen. 4. de Chaiu. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. ¶ Sed insinuāt se se circa hanc conclusionem dubia nonnulla.

1. Dubium. Primum quo iure nitatur hæc conclusio. Apparet enim repugnare iuri & rationi naturali. Nam præter argumēta ante quaestionem obiecta arguitur sic. Officium & cura prælatorū est nō dissimulare peccata quæ norūt: de qua negligentia reprehenditur Heli sacerdos. 1. Reg. 2. q̄ refert Inno. c. Licet Heli. De simonia sed duo aut tres testes satis sunt ad cōuincendum & puniendū reum: quia vt est Deut. 17. & Matth. 18. in ore duorū vel triū stat omne verbum. ergo quomodocunq; Iudex cognoscat crimen per duos aut tres testes: licet nulla præcesserit infamia: potest & debet reū punire. ¶ Respondetur, fundamentum huius conclusionis hoc esse, q̄ neminē iudex punire potest, nisi ad petitionem partis: putā, accusatoris, vel vicem gerentis accusatoris. Et ra-

tio est, vt egregiè docet S. Thom. 2. 2. quaestio. 63. articu. 3. q̄ iudex (inquit Aristo. 5. Ethic.) est interpret & custos iustitiæ: ad quem cōfugiunt qui iniuriam patiūtur tanquam ad iustitiam quandā animatam: iustitia verò, quia est æqualitas, nō est nisi inter duos: quapropter iudex nō constituit iustitiam, nisi inter duos, quorum alter sit actor, alter verò reus, inter quos iudex sit vt medium, in neutram partē inclinans. Vnde & Gentibus lumine naturali lex erat, neminē sine accusatore punire: quā Felix ille cōmemorat Actu. 25. Nō enim est (inquit) cōsuetudo Romanis dānare aliquem hominem, priusquām is qui accusatur, presentes habeat accusatores: lo cumque defendēdi accipit ad abluenda crimina, quæ ei obijciuntur. Et Ambros. super illud. 1. Corin. 5. de incestuoso. Iudicis (inquit) nō est, sine accusatore damnare quēquam: quia & dominus Iudam, cum fur esset, sciebat: sed quia non est accusatus, minimē abiecit. Atqui, Deus ipse, cui omnia patent, nō castigat sine accusante, saltē cōscientia peccatoris: secūndū illud Roma. 2. Testimonium illis reddente consciētia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus: in die cum iudicabit Deus occulta hominū. Quinimò, in finali iudicio stabūt quodāmodo accusatores publici, vt innuitur Matth. 12. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, q̄ condēnabūt eam. Est ergo lex celebratissima, vt, cessante accusatore nullus subeat pœnam legis. Vnde Felix Papa. Si legitimus (inquit) non fuerit accusator, non fatigetur accusatus. extrā De accusat. cap. 1. Et. l. Rescripto. ff. De mune. & hono. Si quis accusatorem nō habet, ab honoribus prohiberi non debet: quē admodum non debet is cuius accusator deslterit. Quam legem insinuauit Redemptor noster Ian. 8. Nemo te cōdemnauit mulier? Nec ego te condemnabo. Satis enim pacatus & tranquillus est status publicus, si publica & notoria peccata non dissimulentur, & petentibus vindictam resarciātur iniuriæ. Quare, iudices non debent, tanq̄ hostes, occulta peccata præter ius in publicū traducere: sed, vt patres, ex charitate corripere, aut dissimulatione prætereire. Quocirca, quando quis sine actione & accusatione denuntiat crimen (quia tunc merus denuntiator nō est accusator, nec est pars aduersa) nō potest iudex denuntiatum punire: sed solū, vt supra diximus, fraternaliter admonere, vt caueat in futurū aliās idem esset accusator & iudex: quòd iura strictissimè cohibēt. 4. quaestio. 4. ca. 2. & cap. Multi. 2. quaestio. 1.

¶ At

¶ At verò præter proprium accusatorem, sunt multa quæ præ se ferunt vicem accusatoris. Primò quando crimen est in perniciem publicam, sola denuntiatio valet pro accusatione. Nam in tali casu quilibet habet ius accusandi, vt diximus quæstio. proxima. Sed in criminibus priuatis, quando sunt notoria, tunc euidetia ipsa facti valet pro accusatore: vt habetur ca. Euidetia extra. De accusa. At verò in occultis, quando proceditur per denuntiationem fraternam, tunc ante rebellionem, quia nulla est accusatio, non potest esse punitio: quando verò denuntiatus non audit ecclesiam, rebellio est pro accusatore. Quando verò proceditur via inquisitionis, infamia aut indicia funguntur officio accusatoris: vt habetur in dicto cap. Qualiter & quando. Ecce fundamentum & ratione conclusionis: quia iudex sine infamia, via inquisitionis neminem damnare potest. Et de hoc reprehenditur Heli, q̄ filios nō correxisset, cū essent publicè diffamati: quod eius verbis constat loco citato. Quare facitis res huiusmodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo non enim est bona fama, quā ego audio. ¶ Nec solum id verum est, q̄ nemo via inquisitionis sine infamia cōdemnari potest, sed & hoc præterea, q̄ quanq̄ sit infamia, & inquisitus conuincatur, nō debet damnari tota pœna legis, ac si esset accusatus. Quod expressè habetur in dicto ca. Inquisitionis. vbi legitur, q̄ si crimen de quo quis inquiritur sit tale, quod impediatur ordinis excusationem, aut retentione beneficij: vt homicidium, aut simonia: tunc priuandus est & cōdemnandus reus, ac si procederetur via accusationis. Alioqui, secundum personæ (inquit) merita & qualitatem excessus, pœnam poterit iudicantis discretio moderari. Sed adhuc citra hæc crimina, poterit via inquisitionis conuictus priuari officio prælaturæ: vt habetur in dicto ca. Qualiter & quando. & facilius si sit tēporale & regulare in religionibus.

3. Dubium ¶ Sed oritur dubium alterū ex solutione huius prioris, videlicet, an cōclusio posita sit de iure naturali aut diuino: adeo vt ecclesia non possit in illa dispensare. Videtur enim esse de iure naturæ: nam iustitia suapte natura est æqualitas inter duos: inter quos iudex debet æqualitatem constituere: ergo contra naturam iustitiæ est, vt iudex sine auctore condēnaret reum: & per consequens, q̄ sine infamia procederet ad inquisitionem. Et secūdo videtur conclusio de iure diuino: postquam papa corroborat illam testimonijs diuinis. ¶ Respondetur primò conclusionē esse de iure humano: vt patet in capitulis citatis. Secūdo, conclusio est valde con-

formis iuri & rationi naturali. Sed tertio dicimus, illam non esse propriè de iure diuino positio: quia nullum est tale præceptum in sacra scriptura, vt nemo sine infamia via inquisitionis damnetur. Et illa testimonia citata solum explicant factum diuinum conformiter ad rationem naturalem. Et quarto dicimus, quod non est de iure naturæ: saltem nō est de genere illorum, quæ sunt immutabilia: qualia sunt præcepta Decalogi: quæ dicit S. Thom. nullatenus esse dispensabilia. Ex quibus colligimus, quod papa in ecclesia, & princeps in foro suo pro magna & rationabili causa possent dispensare in tali lege. v. g. Si essent frequentissimi criminosi & scelerosi homines, à quibus res publica grauius perturbaretur, posset fieri lex, vt quotiescunq; fuerint duo aut tres testes infligeret pœna legis: vel quādo crimen esset grauisimum, vt statim conclusione tertia euidetia fieret: nā illa ratio, q̄ iudex debet constituere iustitiam inter duos, explicat id quod plurimum fieri debet: sed rationabilis causa potest facere, vt testimonium duorum vel trium valeat pro accusatore: sicut euidetia facti. Nihilominus nemini prælatorum aut iudicum licet agere contra tenorem conclusionis, nisi in casibus expressè exceptis à lege: de quibus statim videbimus. Nā solus papa vel princeps posset mutare hæc legem. ¶ Tertium dubium est, quæ nam infamia sufficiat ad procedendum via inquisitionis: vtrum sit destinatus certus numerus testium qui sufficiat facere infamiam: nam sunt nonnulli canonistæ qui in dicto ca. Inquisitionis. censent denarium numerum esse necessariū ad faciendam infamiam. ¶ Ad hoc nihilominus respondetur, quod quamquam fama, si accipiatur pro bona fama secundum ius, sit illæsa dignitatis status, moribus & legibus comprobatus. ff. De var. & extraor. cogn. l. Cognitionū. tamē quantum attinet ad propositum vt nota. Barto. ff. de quæstio. l. De minore. §. Tormenta. fama est cōis opinio voce manifestata ex suspitione pueniens: quæ, si sit de malo, dicitur infamia. Vnde, ad rationem infamiæ, quantum ad qualitatem testium, exigitur q̄ sit opinio bonorum. Vnde in ca. Qualiter & quando. habetur, q̄ infamia nō debet procedere à maleuolis & maledicis: sed à prouidis & honestis: nō semel tantum, sed sæpe. Sed quantum ad numerum testium nihil in iure definitū est: nam in ca. Inquisitionis. solum habetur, q̄ propter dicta paucorum nō debet quis reputari infamatus: nisi opinio eius apud bonos & graues læsa existat. Quare, iudicium sufficientis infamiæ, sumendum est ad arbitrium boni viri, quādo iam opinio dicitur esse communis.

Sed putant aliqui, q̄ numerus denarius sicut sufficit facere populum, ita sufficit facere opinionem cōmunem. Nihilominus illa non est regula certa: sed regula est (vt dicit glossa in dicto cap. Inquisitionis.) q̄ rumor sit sparsus per maiorem partem vicinæ: aut per maiore partem collegij, aut vniuersitatis in qua quis commoratur, vt notat Barto. loco citato. Hostiens. distinguit inter clamorosa in sinuationem & infamiam: quod clamorosa in sinuatio sit inter paucos, & infamia inter multos. Sed existimo nullam esse differentiam, sed vtrinq; esse inter multos, vt censuit illic Innocē. Nec requiritur ad infamiā, q̄ sint testes omnes oculati: sed satis est q̄ audierint à fide dignis: vel habuerint indicia & coniecturas sufficientes. Infamia tamen ex auditu, licet sufficit ad inquirendum: non tamen ad cōdemnandum, sed quando nō inueniuntur legitimi testes, tunc infamatus tenetur se cōpurare, vt habetur in dicto cap. Inquisitionis. Atqui, maior infamia requiritur in maioribus criminibus, quàm in minoribus. Et, vt habetur in dicto cap. Qualiter & quando. multo maior infamia requiritur, ad inquirendum aduersus prælatos & magistratos, quàm aduersus personas priuatas. Nam prælati positi sunt quasi signum ad sagittam: & frequenter odium multorum incurrunt. Imò habetur illic q̄ aduersus prælatos non est inquirendum, nisi quando infamia est tanta, vt sine scandalo tolerari non possint. Sed est præterea adnotandum, q̄ vbi sunt manifesta indicia, non est necessaria alia infamia, nam indicia æquipollent infamiæ. Vnde S. Thom. 2. 2. quæstio. 69. art. 2. tria ponit sub disinctione sufficientia ad interrogandum iudicè reum aut testem: scilicet, infamiam, aut indicia, aut semiprobationē. Et semiprobatio est vnus testis omni exceptione maior. ¶ Quòd si quis arguat contra tertium membrum. In cap. inquisitionis, vt dictum est, cauetur, vt, quanquam sint duo aut plures testes iurati, non condemnatur aut inquiratur reus, nisi ad sit infamia: ergo semiprobatio sola nō sufficit. Respondetur, q̄ semiprobatio sufficit ad interrogandum reum vel testem, quando proceditur via accusationis. Quando enim quis accusat & adducit vnum testem, tunc, licet ille non sufficiat ad cōdemnandum reum, sufficit tamen ad interrogandum alios testes, & reum ipsum. Et idem est vbi denuntiatio habet vim accusationis: vt in crimine hæresis, & alijs quæ sunt in perniciem publicam. Sed vbi proceditur per nudam denuntiationem & inquisitionem, non sufficit semiprobatio: nisi ad sint vel infamia, vel indicia manifesta.

¶ Sed ad maiorem euidentiā conclusionis mouetur dubium quartum. An quādo crimen est notorium, sed persona quæ crimen admisit est secreta, ius habeant iudices inquirendi malefactorem. v. g. Inuentum est cadauer occisi hominis iacens in via, an liceat interrogare vicinos, quisnam hominem occiderit.

4. Dubium.

¶ Et ad partem affirmatiuam arguitur primò auctoritate Sancti Thom. qui (vt refert præter alios Caieta. 2. 2. quæstio. 69. articul. 2.) dum esset bacalarius Parlijs, & in conuentu accidisset flagitium quoddam, consultus, liceret ne inquirere occultum malefactorem, respondit licitū esse, & expedire. ¶ Et confirmatur. Quia, vt supra diximus, euidētia patrat sceleris locum habet accusatoris: sed quando factum est notorium iam est euidētia patrat sceleris: ergo tunc sine alia infamia potest procedi via inquisitionis: quemadmodum si procederetur via accusationis. ¶ Et secundo arguitur ex consuetudine: nā vbiq; crimen est notorium, solent iudices procedere ad inquisitionē malefactoris. Et videtur rationabilis consuetudo: aliās censerentur dissimulare iudicia, & correptiones criminum: vnde populus scandalum acciperet, si iudices in tali casu non solite disquirent delinquentes. ¶ Nihilominus respōdetur, quod hoc quod apud aliquos est dubium, certe nullam habet obscuritatē, si semel intelligatur statuta conclusio. Nā canones illi citati: scilicet, quod sine infamia non procedatur via inquisitionis, hoc manifestè præcedūt, quòd quāuis crimen sit notorium, si peccator sit ad eò occultus, vt nulla sint indicia, nec infamia personæ, nō procedatur ad inquisitionem eiusmodi occulte peccatoris. Verba sunt in dicto. c. Cum oporteat. Nisi super prædictis famam ipsius (scilicet personæ) læsam esse noueritis, vos ad inquisitionem nō subito procedatis. Et in cap. Inquisitionis. habetur, nullū esse, pro crimine super quo aliqua non laborat infamia puniendum. Et in dicto ca. Qualiter & quādo. Si super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, tunc procedendum est ad inquisitionē. Et testimonia ipsa diuina testātur, requiri infamiam personæ ad inquisitionē: scilicet: Clamor Sodomorū multiplicatus est, & in euāgelio de villico: Quid est hoc quod audio de te? Est ergo in iure definita conclusio, quòd quanquam crimen sit notorium, nisi sit infamia personæ, non procedatur ad inquisitionem. Vnde emanat aliud ius, vt statim videbimus, videlicet, quod cōfessus crimē nō interrogetur de socio: quia quanquam iam tunc crimen est notum, tamen socius est occultus. ¶ Et secundo probatur ratione. Canones illi

nes illi & iura, q̄ sine infamia non procedatur ad inquisitionē, fundant in illo euangelij Matthe. 7. Nolite iudicare. vbi secundum Augusti. cohibemur iudicare temerē de occultis peccatis: sed quanquam crimen est notorium, si non sit infamia, aut indicia personæ, tunc temerē qs iudicaret quisnam fecerit: ergo hoc non licet inquirere. ¶ Ad hoc respondent nonnulli non esse felicitum interrogare in particulari, vtrum Petrus occiderit: nam talis interrogatio non potest fieri sine suspitione: & iniuriam irrogat qui sine coniecturis malē suspicatur de proximo. Sed dicunt, quod licitū est tunc in genere: & interrogare sub iuramento quisnam perpetravit hoc crimen. Sed certē hęc distinctio non satisfacit. Nam qui interrogatur in genere teneretur respondere in particulari: eadem ferē iniuria est interrogare an Petrus fecerit, & interrogare quis fecerit. ¶ Et tertio arguitur particulariter contra hanc solutionem. Si, dum crimen est notorium, licet in genere inquirere malefactorem, sequeretur, q̄ si inter alios fortē interrogaretur, ipse malefactor teneretur confiteri proprium crimen: nam certē si illa interrogatio esset iuridica, sicut testes, tunc tenerentur respondere quis fecerit, ita & reus ipse: sed consequens nullus concederet: videlicet, q̄ aliquis teneretur confiteri crimen proprium, de quo non est infamatus, nec sunt manifesta indicia. Habetur ergo sensus cōclusionis, quod quāuis crimen sit notorium, non licet inquirere peccatorem sine infamia: exceptis tamen nonnullis casibus: vt in crimine læsæ maiestatis, & alijs quos adnotauimus in tertia conclusionē. Adiecerim tamen huic responsioni, q̄ quando crimen est notorium: & patratō occultus, fortē liceret in genere inquirere: non quidem quis patrauerit, sed inquirere aliqua indicia. Vt gra. possēt tunc interrogari testes, an sciant quā hora occisus est homo, quibus armis: si forsan ex illis testimonijs sumantur indicia sufficientia occisoris: & tunc habitis indicijs, poterit descendere ad inquisitionem personę. Hoc dixerim sub dubio, alij iudicent, sit ne verum nec ne.

¶ Vnde ad auctoritatem. S. Thom. in contrarium respondetur, q̄ si verum est tunc iuuenē ita sensibile, tamen (vt fertur) non fuit tunc eius sententia probata magistris. Quare in summa sententiam mutauit. 2. 2. quæstio. 69. artic. 2.

¶ Ad confirmationē respōdetur, quod tūc cui dētia patrati sceleris valet pro accusatore, quādo non solum crimen, sed patratō criminis notorius est. Et ille est sensus verborum Augusti. in capitul. Euidētia. De accusationibus.

¶ Ad consuetudinem, quæ videtur in contra-

riū inoleuisse, dicemus in fine tertiæ conclusi.

¶ Quintum dubiū est, vtrum ē conuerso quando persona diffamata est & conuicta de vno crimine, possit iure interrogari de alijs criminibus occultis. Est enim opinio Petri de Palu. affirmatiua in quart. distinct. 19. quæstione. 4. Et fundamentum eius est: quia ratio (inquit) qua non licet iudicare de occultis, non est propterea quod crimen sit occultū, sed propterea quod persona sit occulta: ergo, quādo iā persona est diffamata de vno crimine, licitum est de alijs interrogare. Et peccator interrogatus de occultis criminibus tenetur confiteri veritatē. Imò addit, quod non solum de se, sed de socijs, quando sunt alij diffamati de eodem crimine, tenetur respondere, si interrogetur de alijs criminibus sociorum. ¶ Caieta. loco citato oppositam sententiam tenet: cui censeo omnino subscribendum esse. Nam expressē in canonicis subscitatis. De accusat. habetur, quod non solum requiritur infamia personę ad inquisitionem, sed quod nō potest fieri inquisitio, nisi de illo crimine, de quo quis est infamatus. Legitur enī in cap. Cum oporteat. Discretionem vestra mandamus, quod nisi super prædictis famā ipsius legam esse noueritis, vos ad inquisitionem illorum non subito procedatis. Et in cap. inquisitionis. legitur. Respōdemus, nullum esse pro crimine sup quo aliqua non laborat infamia puniendū. Et S. Thom. 2. 2. quæstio. 70. artic. 1. dicit, quod si exigatur ab aliquo testimonium de occultis peccatis, de quibus infamia non præcessit, non tenetur ad testificandum. Requiritur ergo infamia personę & de delicto, vt iuste fiat inquisitio. Et hoc confirmatur ratione. Nam quanquam quis sit diffamatus de adulterio, potest habere bonam famam in materia furti: & ideo iniuria fieret illi, si interrogaretur de furto: aliās sequeretur, quod quicūq; infamatus de vno crimine licitē interrogaretur de quibuscūq; criminibus mundi: quod tamen nullus concedet. At verò duobus modis licet conuictum de vno crimine, interrogare de alio.

Primò, quādo vnum est sufficiens indicium aut infamia alterius: vt si quis infamatus esset & conuictus de adulterio, & de consuetudine cum muliere, & postea inuenitur necatus maritus adulteræ in camera eius, iure posset tunc adalter interrogari de homicidio. Et si quis esset conuictus de homicidio, & cadauer inueniretur spoliatum, posset interrogari de spolio.

Et secundò quādo non potest cognosci perfectē vnum crimen sine cognitione alterius, tanquā circumstantiæ prioris: vt cum quis conuictus est de consuetudine cum puella, iu-

Nam propterea q̄ quis secretò coram vno aut duobus: imò etiam coram prælato, lapsu linguæ aut alio modo, sponte diceret se cõmississe aliquod crimen: aut si prælatus aperiret literas subditi, in quibus subditus ipse assereret aliquod crimen admisisse, non esset certè ius inquirendi iudicialiter, sed solum fraternaliter corrigendi: nisi forsitan crimen aduersus bonum publicum vergeret. ¶ Tertium casum excipiunt, quando iudex procedit ex mero officio, aut ad denuntiationem publici officialis. Sed tamen ego non video, quod amplius privilegium habet denuntiatio publici officialis, quam denuntiatio priuatæ personæ, saltem quatum ad hoc. Nec Bartolus dicit aliud, quam quod potest fieri inquisitio ad denuntiationem publici officialis, quod probat per. l. Ea quidem. C. de accusa. vbi solum habetur, quod ea quæ per officium publicum denuntiantur, citra solennitatem accusationis cognoscantur: vbi sermo est, vt dicit glossa, de criminibus notorijs. Colligamus ergo, q̄ quando denuntiatio publici officialis est de crimine pernicioso reipublicæ aut de crimine notorio, tunc quia denuntiatio, vt supra diximus, valet pro accusatione, potest sine infamia fieri inquisitio. Sed tamen si crimen est priuatum, nec est in præiudicium tertij, illud non incumbit officiali denuntiare: & quanquam denuntiet, non potest fieri inquisitio absque infamia vel indicijs: quemadmodum si denuntiatio fieret ab alia persona priuata. ¶ Quartus casus excipitur propter incidentem cognitionem: vt si iudex inquirendo vnum crimen detegit aliud, tunc potest inquirere de illo. Hoc tamen cum grano salis intelligatur, vt adnotauimus in quinto dubio circa primam conclusionem. Si enim quis inquiratur de concubinato, de quo laborat infamia: & incidenter cognouerit iudex concubinam esse monialem aut consanguineam, tunc potest inquirere de illa circumstantia: quia aggrauat concubinatum. Et eodem modo, vbicumque peccata habent talem cõnexionem, quod vnum est indicium alterius, aut vnum non potest perfe etè cognosci sine alio. Sitamen crimina sunt omnino disparata, tunc incidens cognitio occulti criminis, non dat ius inquirendi. Vt si ille qui inquiritur de concubinato inueniatur occultus homicida: non potest de homicidio fieri inquisitio, absque infamia aut indicijs. ¶ Quintus casus est quem ponit Barto. in tertia sua regula: videlicet, quando iudex aut prælatus in inquisitione generali comperit aliquem deliquisse, potest tunc ad specialem inquisitionem descendere. Sed tamen ipse ex

plicat hoc licere absque infamia, vel indicijs, nec ego ita credo. Imò quanuis in inquisitione generali comperiat delinquens quispiam, & delictum probari possit, & non sit in perniciem publicam, nec in præiudicium tertij, non potest de illo fieri inquisitio specialis, nec potest puniri, nisi solum fraternaliter. Possent tamen si ille flagitiosus esset prælatus, priuari officio regulari, propter periculum regiminis. Et certè si tunc fieret inquisitio sine infamia esset contra capit. Inquisitionis. & Qualiter & quando. ¶ Sextus casus est propter atrocitatem criminis: vt patet in primis, in crimine læsæ maiestatis: de quo specialiter habetur in extrauagã. Ad reprimendum. vt de plano, quod est citra solennitatem iuris, procedatur ad inquirendum qui tale crimen commisit. Quare, absque infamia & manifestis indicijs si quis occulte occidisset, aut percussisset principem, posset inquiri quicumque; esset suspectus de tali crimine. Et additur hæc ratio. à iurisconsultis, quando facinus esset admissum aduersus episcopum, aut aliam personam huius ordinis aut quomodocumque; esset crimine atrocissimum. Quod forsitan est verum. Nam vt supra diximus, non est adeò de iure naturæ requisita infamia & indicia ad inquisitionem, quominus possit in hoc dispensari ob rationabilem causam.

¶ Et postremò dicunt inquisitionem specialem fieri posse absque infamia & indicijs, quando crimen commissum esset in iudicio, aut in conspectu iudicis. Et afferunt exempla de calumniatore, de falso teste, de iniquo tutore. Et credo hoc verum esse; non propter atrocitatem criminis, vt illi putant, sed propterea, quia huiusmodi crimina sunt in præiudicium tertij. Nam conclusio prima, videlicet, q̄ absque infamia non potest fieri inquisitio, intelligitur de criminibus priuatis, quæ non sunt in præiudiciũ tertij. Crimina enim publica, aut quæ sunt in præiudicium tertij, quomodocumque; cognoscantur, inquirenda sunt & coercenda: & si sunt in fieri, & damnum pendet in futurum. Vnde si iudex cõperit, quod reus accusatus est per calumniam, sine alia infamia, potest inquirere contra calumniatorem & punire: vt habetur. C. de calumnia. l. i. Et idem, si comperiat falsum testem: vt iubetur. l. Nullum. C. de testibus. aut si comperiat quempiam falsam scripturam finxisse: vt. l. penult. C. de probationibus. aut si comperiat tutorem infideliter gerere rem pupilli. l. Tutorem. De his quibus vt indign. Et idem in vniuersum obseruandum est, in criminibus quæ sunt in præiudicium tertij.

¶ Per hæc facile soluitur vltimum dubium

4. Cōclusio

huius quæstionis, vtrum conuictus de proprio crimine, iure possit interrogari de socijs occultis, qui nulla laborant infamia: nam consuetudo ferè est vbiq; quoscunq; malefactores interrogare de socijs. ¶ Ad dubium respondetur quarta & postrema cōclusione. Nullos conuictus de proprio crimine debet interrogari de occultis socijs, quorum nulla est infamia, aut indicia manifesta. Cōclusio hæc in primis corollariè sequitur ex prima cōclusione, quatenus exposita est in quarto dubio: vbi dixim⁹, quod quanuis crimen sit notorium, non est ius inquirendi specialiter aduersus quenquam, nisi sit de illo infamia aut indicia. Vnde colligitur, quod quanuis crimē sit notorium per confessionem huius malefactoris, nullum est ius inquirendi a lijs occultis socijs.

¶ Secundo cōclusio expressè determinata est vtroque iure: puta iure canonico. capitul. Cum monasterium. De confessio. cap. Veniens. extra de testibus. & 17. quæstio. 3. capit. Nemini. & iure ciuili. C. de accusat. l. fina. & ff. de quæstio. l. Repeti. in quibus locis expressè cauetur, nè confessi super aliorum conscientijs interrogentur, crimine læsæ maiestatis excepto. Et inter theologos eadem est sententia Caietani in opusculis respon. 7. quæ est de hoc dubio ad fratrem Cherubinum de Florentia.

¶ Sed excipiuntur ab hac cōclusione aliqui casus: quos notat Bartol. super dictam l. Repeti. Est primum omnium in consuetudine interrogare omnes latrones & fures de socijs. Et fundant iure consulti hanc consuetudinē in l. Provinciarum. C. De ferijs. Illic tamen non habetur expressè, quod latrones interrogentur de socijs: sed quod eorum occulta consilia per tormenta conquirantur. Et est sermo specialis de quodam genere latronum Hifaurorum. Sed. l. Diuus Adrianus. ff. de custodia reorum. habetur quod latrones interrogentur de socijs. Et idem colligitur ex l. quart. ff. ad legē Iuliam peculatus. §. Mandatis. Item falsarij monetæ, puta, qui monetam adulterant aut falsam eundem interrogari debent de socijs: quod iubetur. C. De falsa moneta. l. prima. Vnde Bartol. in dicta l. Repeti. fingit hanc distinctionem. Quando sunt delicta quæ non committuntur principaliter in odium alterius: sed propter commodum committentium: qualia (inquit) sunt latrocinium & adulteratio monetæ, tunc conuicti interrogandi sunt de socijs: quando verò sunt crimina, quæ committuntur in odium alterius: vt est homicidium, tunc conuictus non debet interrogari de socio. Et ratio est (vt ait) quod quando flagitium commissum est in

odium & iniuriam aliorum, tunc illi ad quos crimen spectat, poterunt accusare socios: & idè non est necessaria inquisitio illorum: sed quando crimina non committuntur in iniuriam alterius, tunc, quia non est qui accuset, cõuenit alios socios interrogare de alijs. Sed certe hæc ratio non videtur satisfacere. Primum, quia fallit (vt ipse fatetur illic) nam aliquando occisores interrogandi sunt de illo qui præcepit homicidium: vt constat. l. Prius. ff. ad senatusconsultum Syllanianum. Et secundo, quia licet crimen non sit in iniuriam alterius private personæ, dum tamen sit in perniciem publicam, vt latrocinium & adulteratio monetæ, quicumque habet ius denunciandi & accusandi, vt supra dictum est. Et idè propter defectum accusatoris non esset necessarium inquirere de socijs. Alia ergo via ratiocinanda est hic. Nam cōclusio hæc quarta fundamentum habet in prima. Enimvero quia non licet occultos malefactores absque infamia & indicijs inquirere, sit vt non liceat conuictum de manifesto crimine interrogare de occultis socijs. Quocirca, idem casus qui excipiuntur à prima: excipiuntur ab hac cōclusione. Primum excipitur casus, quando crimen est in perniciem publicam, sicut est hæresis, & proditio: tunc enim vt supra diximus, quia simplex denuntiatio valet pro accusatione absq; alia infamia vel indicijs, possunt inquireri occulti peccatores: atque adeo, socij interrogari de socijs. Idem patet in crimine læsæ maiestatis: vt patet. l. Quisquis. in fine. C. ad legē Iuliam maiestatis. & expressè in extrauag. Ad reprimendum. Idem liceret propter grauem atrocitatem criminis, vt dicebamus circa tertiam cōclusionem. Et quia adulteratio monetæ & latrocinium, sunt peccata in Reipublicam, propterea licet conuictos interrogare de socijs & de fautoribus, & receptoribus &c. At verò, latrocinium non designat quodcunq; furtum priuatum: nam latrones soli dicuntur qui obsident vias, & qui ex animo conspirauerunt depraedari quoscunq; possent: & idè quicumque capiatur, iure interrogatur de socijs: ad obuiandum malo publico: atque adeo, hi soli sunt qui non gaudent privilegio ecclesiarum: vt habetur De immuni. eccles. capit. Inter alia. Imò quanuis non interrogaretur, admonendus esset à confessoribus vt proderet socios: & ille tenetur proderet: saltem dum malum adhuc pendet in futurum: secus, si iam socij essent prorsus emendati: nam nullus tenetur criminosos emendatos sua sponte proderet, nisi iuridicè compulsus.

Imò

Imo verò quauis periculum non immineat Reipublicæ, sed priuata personæ, posset conuictus interrogari de socijs: vt si multi conspirauerunt occidere Petrum, & vnus capitur, iure interrogatur, an sint alij animati ad tale homicidium: nam quòd non liceat occultos peccatores inquirere absq; infamia, semper intelligitur de crimine iam præterito, quòd inquiritur punitionis gratia: secus si inquiratur ad euitandum futurum damnum. ¶ Citra hos casus non licet à conuicto inquirere socios, nisi sint indicia, aut infamia illorum. Et ita intelligenda est dicta lex Prius. ff. Ad senatusconsultum Syllaniamum. vbi habetur, quòd postquã inuentus est occisor, inquiratur, quo mandante homicidium fecerit: videlicet si fuerint indicia alium id mandasse, vt dicit glossa.

¶ Ad primum argumentum principale respondetur, vt supra diximus, quòd Deo sunt manifesta occultissima peccata, sicut homini illa quæ sunt notoria, ob idq; , sicut potest illa statim punire, potuit, pro rationabili causa, dispensare in lege: vt videlicet, occulta peccata absque infamia præcedente inquireretur: quia hæc lex non est omnino indispensabilis, vt supra diximus. Et ita dispensauit, vt fortibus disquireretur Acham anathema: qui occultè peccauerat: primò quia populus ille duræ cervicis, terroribus arcendus erat à flagitijs: atque adeò expediebat, vt saltem in re grauissima, qualis erat illa diuina prohibitio, nè de execratissimis gentium quicquam caperent, etiam occulta crimina reuelarentur, quando Deus ipse in genere insinuasset crimen: sicut legitur illic: Surge, cur iaces? Peccauit Israel, præuariatusest pactum meum. ¶ Pari ratione respondetur ad legem de adultera Num. 5. Deus enim tum ad cohibendam libidinem mulierum, tum etiam ad vitanda homicidia, quæ propter zelotypiam possent multa accidere, indulgit maritis sacrificium illud zelotypiæ ad disquirendum adulteram. Et fortè (quantum coniecio) non licebat facere illam disquisitionem, nisi esset infamia adulterij, aut indicia manifesta. At verò iam modò non est licitum per huiusmodi fortes veritatem inquirere, sed solum per testes humana fide: quia fortes illæ erant iudicia lia, & ideo iam cessarunt. Vnde Stephanus. 5. capit. Consulisti. 2. qua st. 4. prohibet vulgares illas quas vocant probationes. Nam ferri (inquit) candentis, vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, fieri non censent canones. In veteri enim lege fortibus illis & sacrificijs (quia à Deo instituta erant) diuinum expetebatur iudicium: sed

iam modò indicijs superfluis non expectaretur nisi iudicium dæmonis: & esset tentare Deum: vt docet sanctus Tho. 2. 2. q. 95. artic. 8.

¶ Secundum argumentum principale quod factum est ex capit. Quidam maligni. certè est difficile, & multos malè torquet in hac materia: nam Gregorius illic videtur excommunicare occultum peccatorem nisi se prodiderit: qui tamen nulla laborat infamia. Quòd videtur repugnare doctrinæ huius quæstionis, & illi authoritati Chrysostomi super epistolam ad Hebræos, quæ citatur capit. Quis aliquando. De pœnitend. d. 1. vbi ait occulto peccatori, Nò tibi dico vt te prodas, sed reuola ante Deum viam tuam. Imò profectò illud videtur pugnare cum iure naturali. ¶ Glossa illius capituli multis modis respondet. Primò, quòd forsan præcesserat admonitio secreta ante illam excommunicationem. Sed hoc non satisfacit. Nam, illa admonitio non potuit esse nisi in generali, cum peccator esset omnino occultus: & ideo ille admonitus, cum nulla esset infamia nec indicia, non tenebatur se prodere. Secundò, paulò inferius respondet glossator, quòd cum crimen esset publicum, licet persona esset occulta, potuit propter atrocitatem criminis excommunicari ille, nisi proderet. Et hæc solutio rationabilior est, sed non est sufficiens.

Primò, quia non erat tanta atrocitas criminis diffamare priuatum hominem, vt propter illud esset inquirendus occultus peccator, sicut in crimine læsæ maiestatis. Et secundo, quam liceret inquirere alia via, tamè statim excommunicare occultum peccatorem nisi se proderet, erat nimis rigidum. ¶ Dominus Caiet. 2. 2. q. 69. art. 2. respondens ad illud capitulum, dicit tria, licet alio ordine. Primò, qd sicut potest fieri excommunicatio pro crimine antequàm fiat: vt pro percussione clericorum &c. ita post factum potest excommunicari quicquid fecerit. Secundò dicit quòd papa potuit absolutè & sine aliqua conditione excommunicare illum peccatorem occultum propter præteritum crimine: sed nihilominus ex sua benignitate apposuit conditiones: nisi se reuelaret. Itaque excommunicatio (inquit Caietanus) non fertur illic super illam conditionalem: nisi se reuelauerit: ita vt excommunicetur propter inobedientiam futuram, si non reuelauerit, sed excommunicatur propter peccatum præteritum: quia infamauit proximum. Tertio addit, qd Papa non potuit præcipere absolutè vt se reuelaret: nec ille tenebatur obedire: quia hoc (inquit) excedit formam humani iudicij. Et addit, quòd doctores oppositum sentientes sunt nimis timidi.

¶ Nihilominus (bona venia dixerim doctoris grauisini) aliter, nisi fallor, cēsendum est de illo cap. Primum enim fundamentum Caietani est falsum: videlicet, quòd sicut potest ferri ex cōmunicatio pro crimine futuro, ita pōt ferri p̄ crimine p̄terito. Nam, vt receptissimū est apud omnes, nullus potest excommunicari nisi propter inobedientiam: iuxta illud Matt. 18. Si Ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus. Vnde colligitur probatissimus canon, vt nullus excommunicetur absque p̄auiā monitione: vt habetur cap. Sacro. & cap. Per tuas. extrā De senten. excommunicationis. Quando verò ius prohibet peccatum futurū, prohibitio ipsa valet pro admonitione. & ideo iure tūc opponitur excommunicatio: sed propter crimē p̄teritum, quia nulla p̄auescit admonitio, non potest quis excommunicari, cū nulla illic fuerit in obedientia. Quare Gregorius nō excommunicauit illum occultum diffamatorem propter crimen p̄teritum, nec potuit: sed excommunicare eum potuit nisi proderet. ¶ Et argumenta in contrarium facillē soluantur ex his quæ diximus in decisione quæstionis. Diximus enim quòd peccatum cuius non p̄auescit infamia vel indicia, non potest inquiri, si omnino sit p̄teritum, p̄tionis gratia. Quando tamen adhuc pendet in futurum, certē potest inquiri, vt euitetur peccatum & damnum. Et quia ille qui occultē posuerat libellum diffamatorium, tenebatur restituere famam diffamato: & id facere non poterat, nisi aut probaret quod dixerat, aut in publico se retractaret, iuste Papa p̄cipere potuit vt exiret in publicum, sub pœna excommunicationis: quod nimirum ipse iniussus tenebatur facere.

¶ Et confirmatur solutio ex capit. Si sacerdos. De offi. ordi. vbi habetur, quòd si qui damnum dedit sit occultus: & qui damnum accepit petat iustitiam, debet delinquens excommunicari in genere, sed non nominatim. Sed est notandum, quòd quanquā potuit Gregorius p̄cipere illi occulto peccatori, vt in publicum exiret sub pœna excommunicationis, mitiūs tamen egit cum illo. Non enim p̄cepit vt exiret, sed, nisi exiret in publicū, abstinere à sacramento Eucharistia: quod profectō ipse tenebatur facere: nam erat in peccato, postquam tenebatur restituere famam, atque adeò tenebatur abstinere ab Eucharistia. Itaque excommunicatio in hoc fertur illic: si receperit Eucharistiam, antequam restituat famam. Quare ille textus nullatenus militat aduersus nostram primam conclusionem. ¶ Ex quo sequitur, quòd si ille occultus peccator, qui libellum in-

famatorium in publico posuerat, potuisset restituere famam non se manifestando, aut per tertiam personam secretò potuisset aliter satis facere diffamato, non tenebatur exire in publicum, nec abstinere à sacramento Eucharistia: quia p̄ceptum eò tendebat, vt ille restitueret. ¶ Iuxta formam horum capitulorum, scilicet. Quidam maligni. 5. quæst. 1. Et si sacerdos. De officio ordi. solent officiales excommunicare in genere eos, qui occultē iniuriam irrogarunt, aut dederunt damnum, putā eos qui occultē furtum fecerunt, aut fuste, aut gladio percusserunt. Et nescio profectō an plus nimo extendant iam modò hanc potestatem. Nam, quanuis idiure liceat, deberet tamen fieri in primis quando damna, aut iniuriæ grauisima sunt: vt putā pro bonis Ecclesia. Et deinde deberet admoneri in literis excommunicatorijs, quòd excommunicatio solū fertur vt restitutio fiat damni & iniuriæ: aliās multi decipiuntur, putantes quòd tenentur manifestare huiusmodi malefactores, vt puniantur: cū tamen solū teneantur malefactores restituere, & sciētes admonere illos vt restituant. Quòd si noluerint, tunc debent manifestare illis qui possint prodesse & non obesse: vt habetur in capitulo. Hoc videtur. 22. quæstione. 5. nam inquirere p̄tionis gratia non possunt, nisi illos qui laborant infamia aut iudicij.

¶ Ad tertium principale responsum est in cōclusionione secunda: videlicet, excommunicationem generalem ferri posse, absque aliqua infamia p̄cedente.

¶ Et tandem ad postremam confirmationem respondetur, quod quanuis p̄lati debent vigilare, nec sub dissimulatione p̄terire errata subditorum, tamen vias habent iure p̄scriptas cognoscendi crimina, quas nefas est transilire. Quare licet peccata cognouerint, si non sint aduersus bonum publicum, nec sit accusator, nec infamia, nec indicia, eatenus ius habent vt solū fraternaliter corripiant.

Q V A E S T I O S E P T I M A.

TRVM quicūque iure interrogatur de secreto, iure teneat veritatē fateri. ¶ Ad partem negatiuam arguitur primo. Seruare secretū, vt supra diximus, est officium fidei. & rebellare est vitium infidelitatis: secundum

dum proverbium assumptū: Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana; qui autem fidelis est, celat amici commissum, sed virtus, nulli repugnat virtuti: ergo virtus obedientiæ nulla ratione compellit secreta reuelare.

¶ Et confirmatur. Virtus religionis (cuius actus est iuramentū seruare) maior est quàm virtus obedientiæ: sed sæpe vsu venit, vt quis sub iuramento promittat fidem secreti, ergo tunc saltē, nullo modo licebit illud reuelare.

¶ Secūdo arguitur. Iugum Domini suauē est; & præcepta eius leuia: vt redēptor ipse noster testatur Matthæ. 11. sed sunt casus plurimi, in quibus grauissimum esset hominem obligare ad reuelandum secretum: vt si ab aliquo exigeretur testimonium de crimine capitali aduersus patrem suum, aut aduersus filium aut vxorem: & maximē si reus ipse interrogaretur aduersus proprium caput: ergo tunc apparet neminem iure constringi secretum pro palare, vnde Chrysostrōmus super epistolā ad Hebræos (quæ glossa citatur De poenitent. distinctio. 1. capitul. Quis aliquando) Non tibi (inquit) dico, vt te prodas: sed reuela ante Deum viam tuam, vbi innuit neminem teneri reuelare crimen suum, nisi in sacramento confessiois.

Et confirmatur. Nemini licet sese occidere: & per consequens, nec tenetur quis actiue concurrere ad sui homicidium: sed qui confitetur iudici crimen suum, sine cuius confessione iure reus occidi nequit, videtur agere aduersus seipsum: ergo in tali casu nemo tenetur veritatem confiteri.

¶ Tertio arguitur. Si non reuelare crimen occultum esset peccatum, quando quis iure interrogatur, eo esset, quod omne mendacium est peccatum: sed potest quis citra mendacium veritatem celare: quia, vt exponit Augustinus in quæstione super Genesim, Abraham dicens de vxore: Soror mea est, voluit veritatem celari, non mendacium dici: ergo non reuelare crimen fieri potest absque peccato.

¶ Et confirmatur. Si celare secretum in iudicio esset peccatum, sequeretur id semper esse mortale: quia versatur in re graui: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Probat̃ur Minor. Quia sæpe mendacium illud in iudicio non est perniciosum, nec contra charitatem, sed solum officiosum: vt quoties quis negat crimen vt seruet se aut amicum à periculo mortis. Et præterea secundum iura, licet reo in causa sanguinis corrumpere accusatorem aut colludere cum illo, vt scilicet tergieretur, aut abscondat veritatem: ergo à for-

tiori, si quis neget crimen proprium, non peccabit mortaliter.

¶ Sed in contrarium est, quia confessio criminis in iudicio sapissime est necessaria ad bonum publicum: ergo id est in præcepto. Quod præsertim confirmatur ex illo Iosue. 7. vbi Iosue inquirens confessionem Acham ait. Filii mi da gloriam domino Deo Israel, & confitere: atque indica mihi quid feceris, nè abscondas.

N H A C postrema quæstione huius secundi membri, opera pretium est in summa colligere casus vniuersos, in quibus quisque aut tenetur, aut ius habet secreta reuelare. Hoc enim

potest contingere, aut in iudicio, aut extra iudicium. Extra iudicium, vt diximus membro primo, quæstio. tertia, primo tenetur quis de iustitia proprium crimen reuelare, quando per iniuriam abstulit tantam alterius: vt si quis falsum dixit testimonium aduersus proximum, tenetur se retractare. Item ex charitate tenetur quis crimen alienum reuelare, quando est in præiudicium proximi, vt si non possum auertere à perpetrando homicidio, illum qui animatus est occidere: aut non possum latroni persuadere vt restituat magnum furtum teneor ex charitate, si possum sine detrimento meo reuelare illi qui iniuriam patitur, aut illi qui potest prodesse, & non obesse: & à fortiori, si peccatum vergit in malum publicum. Et præterea ius, & arbitrium habet quicumque reuelandi proprium secretum amico, ad capiendum consilium vel solatium. Et propter amicitiam, vt diximus, si amicus falso diffamaretur de crimine, quod ego commisi, liceret mihi forte me prodere, vt amicum purgarem infamia: atque adeo alijs forte modis id licet, vt supra insinuauimus.

¶ Sed in iudicio quatuor sunt personæ, quæ tenentur crimina occulta quādoq; reuelare: scilicet actor, iudex, testis, & reus. Et de actore satis dictum est, quemadmodum quis teneatur: aut ordine correctionis fraternæ: aut per viam accusationis: aut iudicialis, aut canonicæ denūtiationis, crimina denūciare. Iudici verò & prælato absq; accusatore, aut infamia, aut indicijs, nullatenus licet crimina manifestare: vt supra determinauimus ex capitul. Si tantum episcopus. sexta quæstione. secunda. capitul. Si sacerdos. de offic. ordina. & ex alijs similibus. Postquam verò iudex legitime cognouerit crimen

crimen, debet reum in publico condemnare: nisi forsan denunciatus fuerit via correctionis fraternæ, & sit emendari paratus.

¶ Superest ergo vt dicamus de teste, & reo.

1. Cōclusio

De quibus respondetur ad quæstionem quatuor cōclusionibus. Prima est generalis. Quicū que legitime & secundum iura interrogatur, tenetur quam scit veritatem palam confiteri: siue testis is fuerit, siue reus. Cōclusio est Sancti Thomæ. 2. 2. quantum ad reum. quæstio. 69. articul. 1. & quantum ad testem. quæstio. 76. articul. 1. & facile probatur. Nam inter partes iustitiæ potissima est obedientia, quippe quæ pertinet ad iustitiam legalem: obedientia verò est, parere maioribus, quoties quid iuste præcipiunt: ergo eodem iure quo prælatus interrogat veritatem, subditus astringitur illam confiteri. ¶ Et confir. Bellum non potest esse iustum ex vtraque parte: ita vt quis iuste forsan ex ignorantia, aut alter falsò putaret ius habere petendi, aut alter se defendendi, vbi ius non habent: ergo si subdito constat iudicem via & lege interrogare, respondere tenetur veritatem. ¶ Et secundò principaliter id probatur ex fine. Bonum publicum pacificè cōseruari non posset, nisi crimina punirentur: id tamen fieri nequiret: nisi iudex & testium testimonio & confessione rei causam cognosceret: ergo tam testis quam reus tenetur, si modò legitime interrogatur, veritatem confiteri. ¶ Et postremò id maximè confirmatur de reo, vbi maior apparet difficultas. Lex est sanctissima, vt nemo criminali sententia antequàm sit confessus cōdemnetur, nisi aut notorietate facti, aut testimonijs luce clarioribus possit conuinci, quòd si per legitima testimonia non confessus cōdemnetur, tamen non est ei deneganda appellatio: nec infligenda pœna, quoadusque crimē confiteatur, vt cauetur. l. Observare. C. Quorum appell. non recip. Sed illa lex perniciofa esset, nec posset seruari, si reus legitime interrogatus, eadem lege non constringeretur veritatem confiteri: ergo quicumque legitime interrogatur, iure tenetur veritatem respondere.

2. Cōclusio

¶ Secūda cōclusio. Tā negare quam celare veritatem in iudicio, ex genere suo est peccatum mortale, licet fiat sine iuramento. Probatur, quia, vt dicit Sanctus Thomas. 2. 2. quæstione. 69. articul. 1. in solutione ad. 3. illud peccatum est contra iustitiam, & in re magni momenti, & per consequens est contra charitatem: quia negans veritatem in iudicio, siue reus sit, siue testis, saepe iniuriã facit actori (vt putà quando proceditur per viam accusatio-

nis) qui cum iuste petat vindictam, iniuste diffamatur de calumnia, per negationem accusati: & semper facit iniuriam bono communi, atque adeò iudici, qui ius habet inquirendi veritatem: imò iniuriam facit Deo, cuius est iudicium: nam omnis potestas à Domino Deo est, & qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit Rom. 12. ¶ Et secundò probatur cōclusio. Negantes veritatem in iudicio, quandoque tormentis austerissimis iuste petuntur: quod nunquam liceret, nisi mortale esset & graue veritatem celare. Grauius tamen est negare, quam celare: quia celare non dicit mendacium, sed solam omissionem respondendi, quod quis tenetur. Et multò grauius esset, si negatio veritatis fieret cum iuramento: accumulatur enim tunc circumstantia peccati contra veritatem religionis. ¶ At verò, quia dictum est mendacium in iudicio esse mortale ex genere, dubium est, an ratione leuitatis materiæ possit esse in indiuiduo veniale. ¶ Dominus Caieta. 2. 2. quæsti. 69. articul. 1. dicit, quòd omnem mendacium, quanquam sit in materia leuissima: nempe quòd extra iudicium, esset veniale: in iudicio tamen est mortale: siue in foro sacramentalis confessionis, siue in foro exteriori. Verb. gra. Si quis in secreto confessionis interrogatus, an dixerit verbum otiosum, falsò id neget, peccat mortaliter. Et idem censet, si iudex in iudicio exteriori interroget de quocunque leui. Ratio Caietani est, quia tanta est obligatio dicendæ veritatis in iudicio, vt quauis materia sit de se leuissima, tamen in iudicio efficiatur grauis. Itaque concludit Caietanus, quòd quemadmodum periurium non solum ex genere, sed in quacunque materia quantumcunque leuissima est semper mortale, ita mendacium in iudicio, licet sit sine iuramento.

¶ Sed re vera (vt bona venia dixerim) & ratio Caietani leuissima est, & opinio eius nullam habet probabilitatem. Imò credo, quòd mendacium in iudicio potest esse veniale propter leuitatem materiæ, si fiat sine iuramento. Et primò, Caietanus est contra Sanctum Thomam: qui, quauis in illa solutione ad tertium absolute dicat, quòd mendacium in iudicio est peccatum contra charitatem, tamen inferius. q. 70. ar. 4. exponit se dicens, quòd est mortale ex genere: vbi subinde insinuat, quòd in indiuiduo potest esse veniale. ¶ Et arguitur ratione contra Caietanum. In materia fidei & charitatis & religionis potest contingere veniale peccatum ex leuitate materiæ: ergo pari ratione iniuria in iudicio & in sacramento potest esse venialis. Probatur antecedens. Nam furari obolum

lum in Ecclesia est solum peccatum veniale: & leuissimè percutere clericum. Imò, in materia fidei posset esse tam leuissimum verbum, vt esset venialis hæresis: ergo contaminatio iudicij & sacramenti per mendacium, si leuissimum sit, esset venialis. ¶ Et secundo arguitur. Peccatum ex genere mortale dupliciter fit veniale: aut ex defectu plenæ deliberationis: aut ex leuitate materiæ: sed potest esse peccatum veniale in iudicio ex defectu plenæ deliberationis: vt si subito & absq; consensu cogitet quis mentiri in iudicio & in confessione: ergo eadem ratione potest esse veniale ex leuitate materiæ. ¶ Et tertio arguitur. Quia si quodcunque mendacium in iudicio est mortale, tunc etiam tacere rem leuissimam, quam quis teneatur fateri, esset mortale: nam proinde est tacere & negare quod quis tenetur confiteri.

¶ Et quarto arguitur. Si quodcunque mendacium subditi in iudicio & in confessione est mortale, eadem ratione, quicunque defectus iudicis & confessoris esset mortalis: quia pari ratione tenentur iudices fideliter tractare iudicia, quæ subditi: consequens tamen nullus concederet. ¶ Et postremo peculiariter arguitur, quod negare peccata venialia in sacramento non sit peccatum mortale: quia illa non sunt de necessitate confessionis: & ideo si sacerdos interroget illa, pœnitens non tenetur respondere: atque adeo si respondens mentiatur, non peccat mortaliter, magis quam extra sacramentum. Nec facit satis responsio Caietani: videlicet, quod quanquam pœnitens non teneatur respondere, tenetur tamen, si respondet, dicere veritatem sub peccato mortali. Fundatur enim Caietanus in hoc, quod sit iniuria grauis sacramento: & tamen argumentum probat, quod postquam pœnitens non necessariò subditur confessori in materia venialium, non est mortalis iniuria mentiri in illa materia.

¶ Vnde ad argumentum Caieta. conceditur, quod grauius est mentiri, etiam citra periurium, in iudicio, quam extra: & grauius in sacramento, quam in iudicio exteriori: respectiue: scilicet, quod veniale est grauius, & mortale grauius, non tamen ita vt in vniuersum mendacium, quod est veniale extra iudicium: fiat mortale in iudicio: nisi sit in materia principali, aut in his quæ possunt facere indicia, aut coniecturas pertinentes ad rem: vt si homicida legitime interrogatur vbi erat tali hora, an talis gladius sit suus, tenetur sub mortali dicere veritatem, quemadmodum si interrogaretur de homicidio ipso de quo est diffamatus: quia illæ sunt, coniecturæ homicidij. ¶ Ad aliud de periurio

concedimus omne periurium esse mortale, in re quantuncunque leuissima: quod proprie conuenit huic vitio, eò quod impietas periurij stat in hoc quod Deus adducitur in testem falsi: & est falsitas in re leuissima, sicut in re graui: & ideo tam iurat falsum iurans me non leuisse festucam (si leuauit) quam iurans, me non occidisse hominem quem tamen occidit.

¶ Ex his sequitur tertia conclusio. Si confessor noverit eum, à quo iuste & legitime petitur testimonium, nolle confiteri veritatem non potest eum absolue, antequam dicat testimonium, etià si testimonium sit aduersus proprium caput: vt si homicida aut latro est in vinculis, & flagrat infamia, aut sunt indicia manifesta, aut semiprobatio (si proceditur via accusationis) id est, vnus testis omni acceptione maior, & petitur ab illo confessio, non potest absolui antequam veritatem palam confiteatur. Et à fortiori si sit testis, cuius testimonium requiritur aduersus alium. Probatur: quia peruersus in peccato nullatenus absolueendus est: sed legitime interrogatus, non respondens secundum formam interrogationis est in peccato: quia implicat contradictionem, quod quis sciat se iuridice interrogari, & tamen, quod non teneatur respondere: ergo huiusmodi homo non est absolueendus. At verò cauendum est illis: ne imprudenter reuelent crimina: sed si reus noluerit parere iudici, non absoluant, & taceant: eò vel maxime, quod iudices vtuntur illa cautela, vt fingant se velle occidere inconfessos: e ratione, vt patefaciant delicta. ¶ At verò quia res est præcipui momenti, cauendum est confessoribus ne sint præcipites: id præsertim in causa mortis: aut vbi agitur de honore & fama. Primo, vt interrogatus teneatur respondere, requiritur, quod interrogans sit verus & legitimus eius iudex. Vnde qui aliquo priuilegio excepti sunt: vt putà si clericus interrogetur de crimine à iudice seculari: aut si reus per iniuriam extractus sit ab Ecclesia, quauis esset infamia, adessentq; alia iura interrogandi, iuste potest veritatem, citra mendacium celare: & quanuis neget, mendacium non est nisi officiosum & veniale, nisi intersit iuramentum. Et præterea, esto interrogetur à vero iudice, requiritur vt circumstant merita quæ supra statuta sunt: nempe, si processus fiat per correctionem fraternam requiritur, quod reus prius admonitus à prælato sit rebellis, & sit alius testis saltè præter denuntiantem, aliàs prælatus non potest tanquam iudex eum interrogare. Si verò procedatur via accusationis, requiritur semiprobatio, aut manifesta indicia. Quod si procedatur

3. Conclusio

tur

tur via denuntiationis canonica & inquisitionis, requiritur, quod præcesserit infamia, quæ non à dyfcolis, sed à fide dignis emanauerit: & præterea, quod infamia sit iuridicè probata, saltem per duos testes iurantes se audiuiffe à pluribus personis fide dignis: vt doctores adnotant Decretorum. cap. Inquisitionis. & cap. Qualiter & quando. De accusatq; adeò, vt probe notauit dominus Caieta. 2. 2. quæst. 69. art. 2. antequam reus teneatur respondere requiritur, vt ei constet iudicem iuste & legitime interrogare. Cuius ratio præst oest: nam quem admodum nemo tenetur legi ante eius promulgationem, ita nullus tenetur parere, nisi constet eum qui iubet esse prælatum, & iuste præcipere. Et quanquam vbi nullum est periculum in præstanda obedientia, non exigendum est à prælato, vt ostendat se iuste præcipere: tamen vbi agitur de periculo subditi, non tenetur aduersus se respondere: imò nec testis aduersus alium in re graui, antequam illi iuridicè constiterit iudicem iure præcipere. In quo vtinam non sit abusus iudicum, qui miseros homines compellunt crimina confiteri, antequam eis notum faciant ius quod habent interrogandi. Et addiderim ego quòd in re dubia, an videlicet iudex iuste inquirat nec ne, declinandum est in fauorem rei, maximè in causa mortis: quia peius esset in tali casu occidere hominem, quàm non parere iudici: & iura, potissimum in causa capitibus, permultum fauent reis: de quo amplius in membro tertio. quæstione. 2. ¶ Hæc autem dicta sint, quando crimen non est eorum quæ vergunt in perniciem publicam: in quibus, vt supra dictum est, non requiritur tanta solennitas iuris ad interrogandum, aut reum, aut testes, quanta in criminibus priuatis: vt legibus optimè sancitum est: nempe, de crimine læsæ maiestatis in Extrauagan. Ad reprimendum. & de hæresi. ca. si. De hære. lib. 6. vbi habetur, quòd in inquisitione horum criminum procedi possit simpliciter, & de plano & absque aduocatorum & iudiciorum strepitu & figura. Et subiungitur illic, quòd nomina testium & accusatoris non teneantur inquisitores manifestare hæreticis, quando testibus imminet periculum ab hæreticis: vt potèsi essent personæ potentes. Vnde, à contrario sensu colligitur, quòd quando non imminet periculum, aut adest alia iusta causa, debent manifestari nomina testium accusatis, anteq̃ interrogètur de positionib⁹. ¶ Ex his colligitur hoc commèdandum corollarium, quòd quanuis in principio litis, & à reo, & ab actore exigatur iuramentum calumniæ, vt habetur

in authen. Vt ligantes iurent. & C. de iur. iur. propter calum. l. Cum & iudicis. & extra. De iur. calum. capit. 1. & vna pars iuramenti sit, quòd interrogatus non negauit, quòd verum esse credit: tamen si postea accusatus interrogetur de aliquo præter ius, non tenetur respondere, nec quanquam neget est periurus. Vergra. Iuramentum calumniæ exigitur sub clausulis generalibus: putà, quòd iurans credit se habere bonam causam, quòd interrogatus non negabit, quòd verum esse credit &c. Et ideò nihil periculi est, si exigatur statim in principio, ante publicationem testium. Sed si postea vigore illius iuramenti interrogetur reus in particulari de aliquo occulto crimine, de quo non est infamia nec indicia, quanquam celet non peccat, nec quãuis falsò neget, facit contra iuramentum, sed est simplex mendacium officiosum, & veniale. Probat: quia iurans se non negaturum veritatem, intelligebat de veritate quæ interrogaretur legitime & iuridicè: & quãuis ipse non intelligeret, tamen iura id interpretantur. Aliud esset si iuramentum exigetur in particulari: putà, an occidisti Petrum: nam tunc, quanquam exigeretur contra ius, peccaret mortaliter qui iurasset tunc falsò: quia nulla tunc potest fingi interpretatio, quæ excusasset à periurio. ¶ Vnde rursus subsequitur, quòd quanuis in principio possit exigi ab accusato iuramentum calumniæ, ante publicationem testium & meritum causæ, tamen de positionibus in particulari non potest interrogari antequam illi constet quo iure interrogatur. ¶ Sed oriuntur hic egregia dubia tam circa reum, quàm circa testes. Primum dubium est non dissimulandum: vtrum quando fit inquisitio de crimine læsæ maiestatis aut hæresis, vbi non requiritur tanta solennitas ad inquirèdum, teneatur reus occultus qui non laborat infamia nec indicijs, si fortè interrogatur, confiteri proprium crimen. Exempli gratia. Est notorium crimen læsæ maiestatis: aut hæresis: vt putà, quia productæ sunt in compitis ciuitatis conclusiones hæreticæ: sed nullus est in tota vrbe qui infamia labore de illo facinore, nihilominus fit inquisitio per vrbe (quàm diligentissimè fieri concedet) interrogantur ciues, an sciant quisnam sit in culpa, & fortè inter alios interrogatur ipse patrator sceleris, an teneatur confiteri se fecisse, cū nulla laboret infamia. Aut fortè edicto publico & generali iubet, vt quicūq; scierit aliquod crimen illud denunciet: an teneatur reus denūciare se. ¶ Et ad partem affirmatiuam est argumentum: nam certissimum est, vt enuntiauius conclu-

1. Dubium.

conclusionem prima, quae in quocumque casu iudex iuste interrogat, subditus tenetur respondere: sed in tali casu iudex propter euidentiam & atrocitatem criminis, iuste interrogat absque speciali infamia; ergo & reus constringitur respondere. ¶ Et confirmatur: quia testes tenentur respondere; imò iniusti tenentur denuntiare, ergo reus pari ratione, saltè interrogatus tenetur se prodere. ¶ Et confirmatur secundo: quia, ut diximus quaestione proxima, euidentiæ facti valet pro accusatore; sed si ille esset accusatus tenetur respondere; ergo. ¶ In contrarium est, quia iugum Domini suaue est: res tamè esset grauisissima obligare quempiam, ut absque aliqua infamia vel iudicijs se prodatur: imò hoc videtur contra ius naturæ; nam id perinde esset, atque obligare aliquem ut se occideret: quare S. Thom. 2. 2. q. 69. ar. 2. vniuersaliter dicit, quod reus non tenetur respondere sine infamia, aut iudicijs, aut semiprobatone. ¶ Respondetur ergo ut diximus quaestione precedenti, quod quantuncumque sint crimina huiusmodi aduersus Rempublicam, nihilominus non potest reus interrogari sine aliquibus iudicijs aut infamia, aut coniecturis quæ ipsum proprie insinuant: licet forsitan non requirantur tam manifesta quàm in criminibus priuatis. Sed tamè possunt interrogari testes: imò edicto publico possent iudici, ut quicumque scientes denuntiarent: nam ipsi iniusti id tenentur denuntiare. Et ita intelliguntur iura citata, quæ dicunt sine strepitu iudiciorum licere inquirere. Neque est par ratio de teste & de reo: nam testis ad obuiandum malo publico, de quo semper praesumitur periculum in futurum, tenetur denuntiare: sed reus, quia potest cessare à malo futuro, & scire nullum ex parte sua superesse periculum, non tenetur illa ratione se prodere. In quo casu non absurdè potest intelligi illud Chrysostomi, quod citatum est in secundo argumento. Non tibi dico ut te in publicum prodas.

¶ Unde ad formam argumenti respondetur, quod iudex iuste interrogat, tanquam testes, sed non tanquam reos, & ideo testes tenentur denuntiare alios: sed reus non tenetur prodere se: imò iuste potest celare crimine dicendo se nescire, quis fecit: quia nescit ut dicat, ut infra dicemus: & si dicat sine iuramento se non fecisse, solum erit peccatum officiosum & veniale.

¶ Et per hoc respondetur ad primam confirmationem: nam secundum nona est ad propositum: tunc enim euidentiæ non indiget accusatore, quando scelus est notorium & patet obuiare malo, quod incurreret accusans, si deficiat in probatione.

de aliquo quod verè fecit: quod tamen esset sufficiens indicium, ut convinceretur de crimine quod non fecit: utrum teneatur fateri veritatem? ver. gra. latrones occiderunt hominem in via, gladio forte innocentis hominis, qui tunc illac transibat. Innocens ille accusatur postea cum falsis testibus de homicidio, & interrogatur de illo. Verè negat. Sed rursus interrogatur an tali hora transiuit illac, & an gladius qui inuentus est in cadauere sit suus? Verè teneatur confiteri. Videtur quod sic. Nam iudex iuste & legitime interrogat, postquam procedit secundum allegata & probata.

¶ Respondetur, quod non tenetur confiteri, si periculum subiret, ut propter illam confessionem condemnaretur de homicidio: nam iudex non interrogat legitime, nisi quia procedit ex falsa praesumptione: & ideo subditus nullam faciat iniuriam celando: & si negaret sine iuramento, solum esset mendacium officiosum & veniale. ¶ Eodem modo si innocens falsò accusatur de adulterio, & ad illum sine interrogetur an intrauerit tali nocte, non tenetur respondere: nisi forsitan manifestè se posset compurgare. ¶ Sed de testibus est tertium dubium, utrum testis aliquando antequàm sit vocatus, teneatur sua sponte offerre se ad dicendum testimonium, an non teneatur, quemadmodum reus nunquam ultro tenetur se prodere. ¶ Diuus Thom. 2. 2. quaest. 70. arti. 1. hac vtitur distinctione. Aut testimonium requiritur, i. petitur & exigitur auctoritate iudicis: & tunc non est dubium (quod in nostra prima conclusione assertum est) quin teneatur testis semper dicere testimonium, si legitime interrogetur: puta de his quorum est infamia, Nam de occultissimis (inquit) nullus tenetur testimonium dicere. Si verò testis non petitur, nec vocatur à iudice habente auctoritatem: tunc aut testimonium est necessarium ad liberandum innocentem ab iniusta morte, infamia, aut alio damno temporali, & tunc tenetur testis iniustus se offerre ad testimonium dicendum: iuxta illud Psalmi. Eripite pauperem & egenum, de manu peccatoris liberate. Et insinuat peccatum esse mortale, si quis in tali casu non se offerret ad seruandum innocentem: nam dicit in virtute id esse, consentire in malum innocentis. Si verò testimonium sit necessarium, solum ad puniendum reum: tunc nullus tenetur se offerre in testem, nisi accersitus à iudice, quanquam reus sit legitime accusatus. Et addit Sanctus Thom. quod testis non tenetur obuiare malo, quod incurreret accusans, si deficiat in probatione.

3. Dubium.

2. Dubium.

Verun-

Dubium.

¶ Veruntamen dubium est circa primum membrum, vtrum si quis timeat se vocandum esse in testem aduersus patrem, vel aduersus amicum, possit se abscondere. ¶ Respondetur, quod si testimonium illius non est simpliciter necessarium: quia possunt facile inueniri alij testes: tunc non censetur grauis iniuria, si se abscondat. Si tamen eius testimonium sit simpliciter necessarium, tunc licet non teneatur se offerre, tenetur tamen non se abscondere per fraudem, maxime si testimonium est necessarium, in fauorem tertiae personae quae laesa est. Quod velinde constat, quia si quis haberet instrumentum quo scripta est haereditas, vel aliud quodcunque ius tertiae personae, & per fraudem illud celaret, aut se absconderet, ne compelleretur exhibere, profecto peccaret contra iustitiam, & teneretur ad restitutionem: ergo pariter peccaret, qui se absconderet ne diceret testimonium necessarium alteri. Si vero solum ageretur de poena aut punitioe patris vel amici, non video quod esset peccatum, saltem mortale, si se absconderet testis: dummodo damna restitueretur. Vocatus in semper tenet comparere.

a. Dubium.

¶ Sed maius dubium est circa secundum membrum: vbi ait Sanctus Thom. quod quicumque tenetur, etiam non vocatus, se offerre ad dicendum testimonium, vt liberet proximum ab iniusto damno, sub peccato mortali. Arguitur enim contra hoc primo. Nullus tenetur succurrere proximo sub peccato mortali, nisi in extrema aut saltem graui necessitate: sit ergo casus, quod innocens est in periculo quo iniuste mulcatur. 30. aut. 100. ducatis, vnde eum possum testimonio meo liberare. Ecce argumentum. Si ille esset pauper qui alias indigeret illis. 100. aureis: dummodo non esset grauisissima necessitas, ego non tenerer illi dare saltem sub peccato mortali: ergo nec tenerer iniustus dicere testimonium, vt leuem eum illo damno. ¶ Et secundò arguitur. Si quicumque teneretur se offerre ad dicendum testimonium in causa innocentis, sequeretur, quod astringeretur subire quodcunque detrimentum, vt diceret tale testimonium: quia precepta naturalia non sunt pretermittenda propter aliquod detrimentum: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur minor. Si ego non possem dicere testimonium ad liberandum innocentem sine periculo vite: quia videlicet pars aduersa me occideret, aut alia me afficeret iniuria, certe non tenerer dicere testimonium: imò si non possem dicere tale testimonium sine periculo patris, aut amici, non videor mihi ad id obligari. Vt si pater, aut amicus meus oc-

cidit hominem coram me, & innocens accusatur de illo homicidio, & ego non possum testificari illum esse innocentem, quin patrem, aut amicum conijciam in vehementem suspicionem homicidij: atque adeò in periculum capitis: certe nemo me censeret iniustum si non me offerrem ad proferendum tale testimonium.

¶ Respondetur, Primum, aliter tenetur dicere testimonium testis requisitus, & interrogatus à iudice, aliter is qui à iudice non accersitur.

Nam primus tenetur de iustitia: sed tamè qui non vocatur à iudice, solum tenetur se offerre ad liberandum innocentem ex charitate: quod est maxime adnotandum. Sicut tenetur quicumque extinguere ignem ardētis domus vicini: & arcere latrones à domo proximi: quia vnicuique mandatum est de proximo suo. Et idè qui non accersitur vel petitur à iudice, solum tenet offerre se, sicut ad alia opera charitatis: vt puta, si id posset comode sine notabili detrimento: & alias non tenetur, nisi forsitan crimen vergeret in graue damnum reipublicae, vt crimen haeresis, aut laesè maiestatis: quibus malis ciues tenentur occurrere, cum aliquo detrimento proprio. Sed tamen qui accersitur à iudice: tenetur de iustitia comparere, & interrogatus dicere veritatem aduersus fratrem & patrem, & aduersus proprium caput, si legitime interrogetur, vt supra dictum est. ¶ Sed nunquid testis interrogatus à iudice, obstringitur dicere testimonium cum periculo proprii capitis? Ver. gra. Ego sum testis homicidij perpetrati à Petro, & necessari? quia sine me homicidium probari non potest: sed si testimonium dixerò: certus sum me necatum iri ab amicis Petri: vtrum teneor testimonium dicere. A parte enim affirmatiua est argumentum: quia legitime interrogor à iudice: atque adeò teneor de iustitia parere. Sed à parte negatiua est argumentum, quod lex esset grauisissima, quae in tali casu obligaret subire mortem: cum essem innocens. ¶ Respondetur, quod in tali casu testis non tenetur dicere testimonium: quia iugum Domini suauè est: quod proinde non praetumitur nos obligare subire mortem in tali casu. Quare eiusmodi testis posset se abscondere, & vocatus fugere, & interrogatus occultare veritatem: dummodo non mentiretur. Imò testis posset eodem modo excusari à testimonio dicendo, si timeret exceptionem à parte aduersa, vnde graui infamia notaretur.

¶ Ad primū ergo argumentū dubij principalis respondetur, quod arctius tenetur quod liberare innocentem à damno. 100. aureorum, quod accepit per iniuriam, quam à simili miseria, quam

quam patitur in paupertate, licet ad vtrumq; teneatur ex charitate. Primo quia maior est necessitas proximi quando patitur detrimentum per iniuriã. Et præterea quia facilius quis potest succurrere proximo dicendo testimonium, ne priuetur. 100 aureis, quam dando illi eleemosynam. 100 aureorum. Quemadmodum ego teneor arcere latrones, si facile possum de prædantur domum proximi: & tamen post expoliationem non teneor dare tam largam eleemosynam. ¶ Per hæc quæ dicta sunt soluitur dubium: vtrum quando quis accipit damnum, eo quod ego non dixi testimonium, teneor ego restituere damnum. ¶ Respondetur enim, quod si ego teneor de iustitia dicere testimonium, & possum dicere sine graui detrimento meo: vt si ego legitime interrogor à iudice & celo veritatem vnde agitur damnum proximi: teneor quidem ad restitutionem. Si tamen solum teneor ex charitate: vt in casu secundi membri S. Thom. quia videlicet non vocor à iudice, sed tamen possum liberare innocentem: tunc licet peccem contra charitatem, non me offerendo, non tamen teneor ad restitutionem. In tertio membro S. Thom. est præterea dubium, dū dicit quod nullus tenetur offerre se ad dicendum testimonium quod solum est necessarium ad puniendum reum legitime accusatum: quanquam sit periculum accusanti deficiendi in probatione. Arguitur namq; sunt casus in quibus quicumque tenetur accusare reum: vt puta de crimine quod vergit in perniciem publicam, vt quæstione 5. definitum est: ergo in eisdem tenentur testes testimonium dicere. Probatu confitentias quia si cū tenentur occurrere publico malo Republicæ accusando: ergo à fortiori, testimonium dicendo. Et præterea iniqua esset conditio accusatoris & testis, si casu quo alter teneretur accusare, alter non teneretur testificari: nam tunc accusator sine culpa sua deficeret in probatione. ¶ Respondetur eum dno Caieta. in eodem loco, quod S. Thomas solum intelligit testem non teneri offerre se ad dicendum testimonium vt reus puniatur, in causis priuatis: puta quando quis accusauit in causa propria, vbi non compellitur accusare: nam tunc ipse se obiecit periculo deficiendi in probatione: quia poterat non accusare: & ideo testis non tenetur liberare eum illo periculo.

At verò in casu quo quis tenetur accusare propter bonum publicum, non negaret S. Thomas testes teneri ad accusandum.

¶ Quarta & postrema conclusio. Nihil obstat si des quã quis secreti promisit, etiã si iure iurãdo se astrinxerit, quominus teneatur secretum dete-

gere: si id modò in iudicio via & ratione petatur. Probatu: quia fides secreti & iuramentum non habet vim obligandi contra ius: nec præiudicium parat iudici, quin possit compellere subditos, quando necessum fuerit. Eadem ratione, vt diximus supra, nulla fide aut in iuramento secreti obstante, tenetur quicumque etiã iniussus reuelare secretum, quod est in præiudicium Republicæ, aut tertie personæ: quod notat S. Thom. 2.2. quæstio 70 articulo 1. ad 2. Attamen quod via sacramenti confessionis notum est, nulla prorsus de causa reuelare licet, quanquam sit in præiudicium totius mundi: quod latius quæstio vltima tractabimus. Docendi tamen sunt literarum ignari, quod non eadunt sub sigillo confessionis quæ vulgo dicuntur in confessione. Sunt enim qui vt arctius obligent ad secretum, signant se signo crucis, & flectentes genua dicunt se committere secretum in confessione: cum tamen, vbi quis non confitetur omnia sua peccata cum intentione accusandi se, nullum est sacramentum: atque adeo nec interuenit sigillum confessionis vt illud secretum reuelare sit sacrilegium. Quare illæ ceremonie non sunt permittendæ.

¶ Ad primum argumentum principale respondetur per quartam conclusionem, quam modò posuimus: officium enim nullum est virtutis, nisi vestiatur debitis circumstantijs. Quare quicumque fidem suam alteri astrinxit, iure ipso interpretate, intelligat id facere secundum ius, atque adeo quando legitime auctoritate iudicis reuelat secretum, nihil infidelitatis admittit.

¶ Et eadem ratione respondetur ad confirmationem: quia iuramentum non potest contra ius obligare.

¶ Ad secundum respondetur, quod quanquam id videatur durum, vt quis aduersus patrem, & aduersus proprium caput, dicat testimonium, tamen quia ad pacem & tranquillitatem reipublicæ necessarium est, nimirum si Deus iure naturali propter bonum nostrum id nobis præceperit. Naturale enim est, vt corpus membra propter suam salutem exponat. Atqui illud Chrysostomi: Non tibi dico vt te prodas, solum id sonat, vt nullus sua sponte, nisi auctoritate publica legitime compulsus se in publicum prodas: sed satis est si sacerdoti tanquam Deo secreto confiteatur.

¶ Ad tertium respondetur, quod non solum tenetur qui legitime interrogatur non negare veritatem (quod esset mendacium) sed etiã teneatur non tacere aut celare per æquiuocam responsionem: quia licet tacere non esset mendacium, esset tamen iniustitia & inobedientia.

E ¶ Ad

¶ Ad primum membrum confirmationis iam responsum est; quod de genere suo negare veritatem in iudicio est mortale: sed tamen in iudicio potest esse veniale, propter paucitatem materiae. Ad alterum respondet S. Thom. 2. 2. quaestio. 69. articulo. 2. ad primum, quod quamquam reus qui legitime accusatur, peccet colludendo cum accusatore, id est, componendo pacem cum illo, ne accusetur, tamen non imponitur ei poena legis, sicut accusatori si colludat cum accusato. Quia, cum omnium terribilium terribilissimum sit mors, indulgendum est accusato, si recuset mortem, quamvis eam digne fuerit meritus. Quod tamen dicit S. Tho. videlicet tantum quam actorem peccare colludentes; supra nos exposuimus, ut intelligatur quando accusator tenetur accusare: puta dum crimen est in perniciem publicam: quia in criminibus priuatis nullum peccatum est accusatorem cessare ab accusatione: atque adeo nec accusatum componere pacem cum accusatore. Et haec de secundo membro.

Verum qui praeter ius interrogatur de secreto crimine, respondere tenetur veritatem. ¶ Ad partem affirmatiuaui arguitur primo. Apostolus Cor. 3. Filij (inquit) obedite parentibus per omnia. & subdit. Serui obedite per omnia dominis carnis, & 1. Petri. 2. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discoloris. ergo quicquid praelati, etiam iniqui, praecipiant, tenemur parere. ¶ Secundo arguitur. Praelati sunt ministri Dei, secundum illud. 1. Corinth. 3. Sic nos existit angelum dei excepistis me, sicut Christum Iesum, ergo praelatis ut deo, obediendum est: sed Deo obediendum est ad nutum: in hoc enim obedientia Abraham commendatur, quod cum filium innocentem iuberetur occidere, quod iuri naturalitatem apparebat contrarium, nihil eum status parere parauit: ergo & praelatis ad nutum est obediendum. ¶ Et tertio ad rem propius arguitur. Iudicium atque praelatorum munus, est bonos facere ciues, ut author est Aristot. 7. Ethico. sed multo eos facerent meliores, si omnia subditorum crimina essent illis manifesta: nam tunc cognoscerent gregem intus & in cute: & quamuis non possent secreta crimina iuridice punire, iuuant tamen subditos, tanquam partes con-

BAP I

filij & exhortationibus: ergo commodum esset subditis, si ius esset praelatis quod de quoque secreto in crimen interrogare: atque adeo esset subditis obligatio veritatem respondere. ¶ Et confirmatur. Media ordinantur in finem: finis autem civilis vitae est, ut eius boni fiant: at si subditi tenerentur quaeuis occulta crimina praelatis patefacere, re vera illo metu detererentur a peccatis, ut sexta quaestione praecedentis membri adnotauimus, propterea deus in antiqua lege voluit, ut occultum adulterium mulieris sacrificijs detegeretur, & peccatum secretum anathematis dilqueretur fortibus, ut nec in abscondito, quis auderet id genus flagitia perpetrare: condecet ergo ut praelati quaeuis subditorum peccata cognoscant: atque adeo subditi tenentur ea quae libet occulta reuelare. ¶ Sed in contrarium est, quod oportet deo magis obedire quam hominibus, Actuum quinto ergo quando praelati quid contra ius praecipiant non est illis obsequendum: quia infideliter gerunt ministerium dei.

Dostquam superiori membro pro captu nostro tractauimus rationem de tegendi secretum, quando via & iure inquiritur, subsequitur, ut in hoc membro tertio rationem tegendi persequamur, nempe quando quispiam contra ius de secreto interrogat. Vbi quatuor disputabimus quaestiones: primam, quando quis per manifesta iniuriam interrogatur, an teneat respondere: secundam, an semper in re dubia teneamur veritatem fateri praelato: tertiam, quibus amphibologijs se possit subditus iniuste interrogatus protegere, atque adeo postremam, quid prius perpeti debeat homo, quam secretum pandat, quando iniuste interrogatus non se potest defendere.

¶ Ad primam ergo quaestionem respondetur quatuor conclusionibus. Prima. Extorquere secretum alienum praeter ius, est genere suo graue peccatum mortale. Probat. Extorquere secretum crimen alienum, est genere suo est in detrimentum fama: sed damnum in fama est graue, cum fama sit praecipuum hominis: ergo illud est contra charitatem, atque adeo peccatum mortale. Adde quod extorquere secretum ab homine grauius est, quam reuelare secretum alienum, verbi gratia, qui sponte sua reuelat secretum alienum, & qui fraude aut vi compellit alium, ut reuelet secretum, uterque genere actus peccat contra famam proximi: nam ex cognitione criminis quod proximo sequitur, est infamia illius qui crimen

1. Conclusio

admi-

admisit. Alia verò damna consequuntur non nunquam de per accidens: sed qui per fraudem & maximè qui per vim secretum extorquet, grauius peccat ratione violentiæ: quæ potissimum causat inuoluntarium: atque adeo auget iniuriam. At verò quemadmodum reuelare secretum alienum ex genere suo leuius peccatū est, quàm homicidium aut adulteriū, grauius verò quam furtum, vt dictum est quæstio. 2. membri primi. ita & extorquere: quia vtrunque est contra famam proximi: quod est bonum medium inter vitam & bona exteriora temporalia. ¶ Secunda conclusio. Prælatum aut iudicem extorquere præter ius secretum à subdito, grauius peccatum est, quàm si persona priuata id faceret. Primò, quia prælatus qui est virtutum exemplar, arctius obligatur ad omne officium virtutis, quàm priuata persona. Et præterea, quia magis tenetur diligere subditum (vt pote tâquam filium) quàm priuatus homo proximum suum. Et postremò quia prælatus est custos iustitiæ, ad quem ciues concurrunt tanquam ad iustitiam animatam, vt dicit Aristot. quinto. Ethicorum. ob id quæ si quid contra iustitiam committit in subditos, multò grauius peccat quàm si persona priuata id faceret. Quod vtinam iudices & magistratus ob oculos semper haberent.

3. Conclusio

¶ Tertia conclusio. Subditi non tenentur obedire prælatis, præcipientibus secreta pandere contra ius: quod latè superiori membro expositum est: vt putà vbi non præcessit infamia, aut indicia, &c. Intelligitur quando constat subdito iniustitia prælati: nam quādo est dubium, id disputabitur quæstione sequenti. Probat. Iudex est lex viua (vt inquit Aristot. quinto. Ethico.) lex autem nulla est obligatoria, nisi quatenus deriuatur à lege diuina: quæ est prima regula omnium agendorum: vt docet S. Thom. 1. 2. quæstio. 93. artic. 3. quemadmodum omnia mobilia naturalia mouentur à primo mobili: ergo quando prælatus præcipit aliquid contra ius, tunc præceptum eius non est obligatorium: quia non est secundum legem diuinam: & per consequens, nec subditi tenentur tunc parere. Vnde glossa Augustini super illud Roma. 13. Qui resistunt: ipsi sibi damnationem acquirunt. Si quid (inquit) iusserit: scilicet potestas quod non licet hic facere contemne potestatem, timendo potestatem maiorem. Et infert. Ergo si aliud imperator aliud Deus iubet, contempto illo obtemperandum est Deo. Et explicatur aliter hæc ratio. Iudex nullam habet virtutem mouendi subditos, nisi per iustitiam, cuius est cu-

stos: sicut cælum per motum & calorem mouet ista inferiora: ergo quando aliquid præcipit contra iustitiam, nullam habet virtutem motiuam: sicut cælum sine calore & motu non moueret. Et secundo probatur. Sicut qui iubetur aut interrogatur à non suo iudice, non tenetur parere: ita nec qui interrogatur à iudice contra legem: si quidem iudex non potest nisi per legem obligare. Quare. 32. distinctione capitul. Erubescant. habetur, quòd secretorum solus Deus est iudex: ac si dicat: qui de occultis præter ius interrogant, in hoc non sunt iudices. ¶ Et postremò arguitur. Quemadmodum, vt quæstione proxima diximus, repugnat, prælatum quicquam iuste præcipere, & subdito licere non obedire (quia tunc bellum esset iustum ex vtraque parte) eadem ratione repugnat, prælatum quicquam iniuste præcipere, & subditum obligari ad obedientiam: quia sicut lex iniusta non obligat, ita nec præceptum iniustum. Vnde iidem canones: putà Inquisitionis, & Qualiter & quando. El segundo. De accusatio. qui cohibent prælatos contra ius inquirere, faciunt subinde subditis facultatum contra ius non respondendi.

4. Conclusio

¶ Quarta conclusio. Quauis prælatus interroget secretum crimen sub sententia excommunicationis, vel sub quacunque alia pœna: si modò constet crimen esse occultum, nec habere ius inquirendi, non tenetur subditus obedire, nec propterea incurrit in foro conscientie sententiam excommunicationis. Conclusio manifestè consequitur ad præcedentem: nam excommunicatio nullatenus incurritur: nisi propter inobedientiam: vt habetur Matthæi. 18. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. & capitul. Nemo episcoporum. 1. quæstio. 3. habetur nullum posse excommunicari, nisi manifesta peccati causa: sed quando iudex contra ius quid præcipit, tunc subditus qui non parit, nec est inobediens nec peccati reus: ergo nullatenus potest excommunicari. Et secunda quæstio. 1. capitul. Multi. habetur quòd nullus possit excommunicari, nisi sit sponte confessus, aut in iudicio conuictus: quod in casu conclusionis non contingit. ¶ Syluester in verbo, Correctio. 59. asserens prius hanc nostram conclusionem, adnotat præterea, quòd quauis prælatus in aliquo casu non possit cogere subditum ad reuelandum secretum, si id nihilominus præcipiat sub sententia excommunicationis, parere debet subditus, aliàs incurrit excommunicationem quantum ad pœnam, li-

Dubium.

cet non committat culpam. Quibus verbis sub-
mouetur vulgata illa quaestio, an sententia ex-
communicationis iniqua, quando non est nul-
la, nec continet intolerabilem errorem liget.
Quam nos in quart. distin. 8. late disputaui-
mus, vbi eam tractant theologi: canonistæ ve-
rò. 1. quaestio. 1. capit. 1. & capitul. Qui iniu-
stus. & ca. Sacro. De sent. excommunicationis.
¶ Notant doctores tres gradus peruersæ sen-
tentia excommunicationis. Est enim senten-
tia nulla: vt putà, quæ à non iudice procedit: &
est sententia continens intolerabilem errorem:
vt putà, manifestissimum omnium iudicio, li-
cèt procedat à verò iudice: & est sententia in-
iusta citra intolerabilem errorem: aut ex parte
iudicis, quia scilicet ex odio prolata: aut ex
parte causa, vt pote quia aut nulla est, aut non
legitima: aut ex defectu ordinis iuris: vt docet
S. Thom. 5. distin. 88. quaestio. 2. articul. 1. que-
stio. 4. Dicit ergo Syluester loco citato: vt per-
feremus in exemplo de secreto, quod si quis
præcipiat illi qui non est ei subditus, sub sen-
tentia excommunicationis reuelare secretum,
tunc non obediens non incurrit sententiam,
quia est nullatidem si prælatus præcipiat sub
sententia excommunicationis, vt quicumq; sub-
ditorum sciuerit aliquod crimen illud pandat
quanuis nulla sit infamia, aut indicia, nec il-
lud possit legitimis testibus probari: tunc sub-
ditus non obediens non incurrit: quia illa sen-
tentia continet intolerabilem errorem. Qui e-
nim probare non potest crimen, nullo modo
tenetur denunciare, nisi forsan in correctione
fraterna. At verò si prælatus iusserit sub sen-
tentia excommunicationis, vt quicumq; sciuerit
crimen quod legitimè potuerit probare, quan-
uis nulla sit infamia aut indicia: tunc (inquit)
sententia quidem iniqua est: quia nullus po-
test compelli manifestare crimen quod non la-
borat infamia aut indicijs: tamen quia senten-
tia nec est nulla, nec continet intolerabilem er-
rorem, ligat, & intelligit quo ad pœnam.
¶ Adrianus in quolibet. quaestio. 6. mouet in
genere, vtrum sententia excommunicationis,
quæ nec est nulla: nec continet intolerabilem
errorem obliget in consciētia. Et dicit. S. Tho.
& Palud. & Richard. in. 4. distin. 18. tenere par-
tem affirmatiuam: & Alexand. quart. P. qua-
estio. 82. membro. 1. quibus tamen ipse contra-
dicit. Et idem videtur tenere Gratianus. 1. 1.
quaestio. 3. cap. Qui iustus est. quem sequuntur
multi canonistarum, confirmantes suam
sententiam illo celebri dicto Gregorij, quod
refertur eadem causa & quaestione capit. 2. Sen-
tentia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timentur

da est. At verò quia hic non est locus disputan-
di hanc quaestionem, satis est si dixerimus quæ
ad rem pertinent præsentem. Primum omnium
certissimum est, nec vlla potest ratione dubi-
tari, qd vbi simplex præceptum non obligat, quia
procedit ab iniusta causa, illic nec sententia ex-
communicationis potest ligare in consciētia,
vt sit culpa non obedire: nisi modò cesset cont-
ceptus. Verbi gratia, in casu posito Syluestri,
si prælatus præcipiat sub excommunicatione
subdito reuelare secretum, quod nec infamia
laborat nec indicijs, quod tamen possit legiti-
mè probari, sententia illa non obligat ad cul-
pam, nec est aliquod peccatum nõ obedire, hoc
est manifestum: quia nullus potest excommu-
nicari nisi propter inobedientiam: vt iam modò
dicebamus, iudex verò obligare non potest ni-
si per legem & iustitiam. Quando ergo quid præ-
cipit contra legem, nulla est obligatio præcep-
ti, atq; adeò nec in subdito est peccatum ino-
bedientia, licèt non pareat. ¶ Et confir. quia
aut iudex procedit ex falsa præsumptione, pu-
tans habere ius, quod tamen non habet: & tunc
clarum est quod non ligat innocentem, post-
quam, si veritatem nosset, non excommunica-
ret innocentem: aut procedit ex passione vel
malitia, & tunc à fortiori non ligat: nam quis
dicat iniquitatem iudicis contra ius ligare sub-
ditum quoad culpam? Vnde Gelasius Papa. 1. 1.
q. 3. c. Cui est. Si iniusta (inquit) sententia est, tan-
to curare eam nõ debet, quanto apud deum & ei-
ecclesiã neminem potest grauare iniqua sententia. Ita
ergo ea se non absolui desideret, quæ se nulla
tenus prospicit obligatam. Et August. eadē causa
& q. c. Illud planè. Si quis fidelium iniuste fuerit
anathematizatus, potius ei oberit qui facit, q̄
qui hanc patitur iniuriã. Et Hierony. Qui non
recto iudicio foras mittitur, si nõ ita egit vt me-
reretur exire, nihil læditur, ex eo qd nõ recto iu-
dicio ab hoibus videtur expulsus. 24. q. 3. ca. Si
quis non recto. Nihil ergo ligat sententia ex in-
iusta causa procedens, quoad culpam, si non obe-
diatur. Eadē ratione si sit iniqua ex defectu no-
tabili ordinis iuris. Secus si fuerit iniqua ex in-
tentione iudicis: quia videlicet ex odio fert il-
lam: nã tunc nihilominus ligat, si aliàs est iusta
Nec est aliquis (qd ego viderim) qui oppositum
huius teneat. Quocirca Adria. ait qd S. Thom.
& alij quos citat, videntur tenere sententiam
excommunicationis iniquam ligare in conscien-
tia, si intelligat illos tenere esse culpam non
obedire, certe id falsò illis imponit: nam ver-
ba S. Thomæ. in loco citato sunt hæc. Quan-
do sententia excommunicationis est iniqua
ex parte causa, aut ex defectu ordinis iuris,
dum

dum tamen non sint nulla, tunc habet effectū, & subditus debet obedire, & erit ei ad meritū & vel absolutionem petere, vel ad superiorem recurrere. Non dicit quod erit culpa non obedire: sed quod erit meritum pati illam pœnam iniuste: scilicet, non cōmunicare sacris. Et hæc est intentio Alexand. Richar. Syluestri, & credo Gratiani & omnium.

¶ Ex quo sequitur secundò, quod si verum sit excommunicationis sententiam aliquo modo iniquam ligare, intelligendum est in foro exteriori quoad pœnam: vt in exemplo posito, si prælatus præcipiat subditum reuelare crimen quodcunque, quod probare possit quavis nō flagret infamia: certè nulla culpa est nō obedire, tamen qui inuentus fuerit non obedire, excludetur à sacris, & à fidelium communione: quia non admittetur excusatio subditi dicentis non teneri, quia nulla erat infamia, nec indicia: nam præsumendum est iustum esse præceptum prælati: aliàs deberet prælati quotiescunq; quid præcipiunt, manifestare quo iure id faciant: quod esset in detrimentum gubernationis. Et propterea dicit S. Tho. quod erit meritum subdito pati illam pœnam iniuste.

¶ Sed addiderim tertio, quod eiusmodi iniqua sententia, excommunicatione priuatur suffragijs & orationibus ecclesiæ: vt scite notauit Adrianus loco citato, & Palud. 4. distin. 8. quæstio. 1. cōclusionem. 4. Nam ecclesia non cesetur iniuste velle quenquam ledere, in re tam grau. Nec oppositum huius (putò) sentit S. Tho. vt Adria. illi impingit. Nūquā enim dixit S. Tho. quod taliter excommunicatus priuatur suffragijs ecclesiæ: sed verba eius loco citato in solutio. ad. 1. sunt hæc. Excommunicatio gratiam Dei subtrahit, nō gratiam facientem, sed aliquā dispositionem illius: puta cōmunicationem in sacris & cum fidelibus.

¶ Postremò notandum est, qd si quis sententiam excommunicationis, quamlibet iniquam cōtemnat, cōtemptus erit peccatum: vt putà si negligat absolutionem petere ad cautelam, cū facile possit: vt si in publico dicat se nihil facere iudicem &c. Et hic est sensus verborū Gregorij. Sententia iudicis, siue iusta siue iniusta, timenda est: id est, non contemnenda.

¶ Quintam & postremam cōclusionem principale adiecerim. Quando iudex iniuria extorquet secretum subditi, nō potest fortè per illam cognitionem vltra procedere, sed quicquid inde dimanet iniustum est. Verbi gratia. Si iudex tormentis sine infamia & indicijs, iniuste extorquet crimen, non potest, aut ad punitionem, aut certè ad inquisitionem proce-

dere, quanquam reus manifestet testes, per quos potest conuinci: saltem si secretum extorsit per metum grauem: & præterea, si non sequatur scandalum propterea quod non punitur. Probatür cōclusio. Quicquid ex iniuria iudicis manat iniustum est: nam iniusticia causæ permanet in effectu: ergo quando cognitio criminis est iniusta, quicquid inde procedat est iniustum: atque adeò quassandum & irritandum. Dixerim, si per grauem metum extorqueatur: nam si iudex leuiter minaretur tormenta subdito, nisi crimen proderet, atque adeò subditus ex leuitate animi illud proderet, & detegeret testes & indicia, non sum adeò certus, quod non posset iudex procedere ad inquisitionem. Nam quantuis iudex aliquam tunc fecerit iniuriam, tamen non tam censetur iudex extorsisse, quam reus liberè propalasse.

¶ At cōtra cōclusionem est graue argumentū. Esto, iudex per grauisima tormenta extorsisset ab aliquo crimē occultū, atque adeò indicia, & testes quibus possit conuinci. Tunc videtur, qd iudex non posset deserere causam, & cessare à vindicatione sine graui scandalo: & maximè si crimē illud esset fœdissimū, vt grauisimus incestus, aut peccatū cōtra naturam, quod per cōfessionem ipsius rei esset iam publicum, & certissimum in toto populo.

¶ Respondetur, qd forsan in tali casu iuste posset procedere iudex ad inquisitionem & punitionem, ad sedadum scandalū: tamen si certè res est dubia: quā nos aliorū iudicio cōmittimus.

¶ Sed nascitur ex hac cōclusionem dubiū, vtrū si iudex nō uerit crimen aut indicia, per iniuriā quam non ipse, sed alia persona priuata intulerit, possit procedere ad inquisitionem & vindictam? Et videtur quod nō: postquam cognitio processit ex iniuria.

¶ Respondetur, quod iniuria illata extra iudicium à priuata persona: nihil obstat quominus iudex possit inquirere. Vt si Petrus secretò occidit hominem, & filius occisi suspicatus Petrum fuisse occisorem tormentis & minis extorqueat ab illo cōfessionem & testes quibus possit conuinci, & tandem eum deferat in iudicium, tunc posset iudex procedere: quia nihil sua interest quomodo alter extorsit cōfessionem. Hoc tamē vnum strictè admonuerim, vt si cognitio criminis (qualecunque sit) ortum habuerit ex cōfessione sacramentali, tunc (quicūque ille fuerit qui secretum aut extorsit aut propalauerit) nullatenus licebit ad inquisitionem aut ad pœnam procedere iudiciale. Exempli gratia. Si sacerdos sacrile-

Dubium.

gus reuelauerit confessionem homicidij: ac de-
mum per ora deuenit in aures iudicis, consti-
teritq; iudici, via id sacramenti dimanasse, tūc
nullo modo potest illud iudicia liter inquirere
aut punire: & sacrilegiā cōmitteret inquirē-
do aut puniendo. Probat. Quæ in sacramen-
to sacerdoti deteguntur, dicunt tanquā Deo:
ergo in quascunq; aures eiusmodi secreta de-
ueniant, reputari debent ac si profus nescian-
tur: quæ proinde si reuelentur, grauis fit iniu-
ria sacramento & religioni. Et præterea oppo-
sito dato periret sacramentum confessionis:
quod tamen summè necessarium est in eccle-
sia dei. Nā detererentur homines à confessione,
si vel suspicarentur aliquod inde detrimen-
tum eis posse vlla via parari. Eadem ratione si
laicus audiens cōfessionem quæ fit sacerdoti,
confessionem reuelaret: atq; adeò si laicus ha-
bitum mentitus sacerdotis, confessionem au-
dieret, & in publicum produceret, nefas esset iu-
dici ad inquisitionem aut punitionē inde pro-
cedere. Quocirca cauēdum præsertim est præ-
latis cum aliquid via confessionis, siue per ini-
uriam, siue per imprudentiam confessorum
aut confitentium nouerint, ne illud prætentāt
iudicialiter aut inquirere aut punire. De quo la-
tius quæstione vltima.

¶ Ad primum argumētum respondetur, quòd
verba Apostolorum id solum sonant: vt filij &
subditi per omnia obediant parentibus & præ-
latis, in quibus iure illis subduntur.

¶ Ad secundum respondetur, quod quanuis
prælatis omnes sint Dei ministri, non tamen ha-
bent absolutam, & infinitam potestatem, si-
cut Deus. Dei enim intellectus est regula in-
fallibilis suæ voluntatis, vt quicquid ipse iudicauerit bonum, eò sit bonū & æquum, quod ipse ita iudicauit. Homines verò quia falli & fallere possunt, habent præscriptas regulas & leges: quas si prælati transgrediantur, non habent vim ligandi subditos: habent enim potestatem, non in destructionem, sed in ædificationem. 2. Corinth. 13.

¶ Ad tertium respondetur, quòd quia in hominibus nihil potest esse perfectum, ita prouidendum est huic bono, vt non detur occasio alterius mali. Et in proposito, si omnes prælati perfectissimi essent, forsan expediret vt omnes cognoscerent intima cordis subditorum: vt per hoc subditi arcerentur à peccatis: sed tamen cum rari sunt illi, periculum esset ex alia parte, si scirent omnia occultissima peccata: nam fortè illa imprudenter proderent. Et præterea non esset tantus amor prælati erga subditos: nam vix inueniret quos

posset ex corde diligere: adeò sunt multa occulta hominum criminosa. Et postremo, Iugum Dñi suauis est: quare noluit obligare homines ad rem tam difficilem, vt prælatis occultissima peccata manifestarent. Inde enim sacramentum confessionis existimatur adeò difficile, qd homines obligat intima cordium confiteri: quæ proinde confessio soli Deo & eius vicces gerenti fuit expediens vt fieret.

Q V A E S T I O S E C V N D A.

Trum subditus teneatur obedire prælato interroganti secretum, quotiescunq; dubitat iure ne interrogetur, an iniuria. ¶ Ad partem affirmatiuā arguitur primo. Quicumque rem possidet, quāuis dubitet sua sit nec ne, iure vtitur ea, quoad usq; certus sit sententia iudicis, vel alia via, rem non esse suā: vt legitur vtroque iure. c. Si virgo. 34. q. 2. & glo. c. fin. de præscri. & l. Qui scit. ff. de vsur. sed prælatus est in possessione respectu subditorū: ergo in re dubia habet ius præcipiendi: & per cōsequens subditi tenent tunc obedire. ¶ Et confirmat. Quia aliās sequeretur, qd prælati quotiescunq; quid iuberent, tenerentur manifestare quo iure id faciūt, anteq̄ subditi tenerentur obedire: quod in graue vergeret detrimentum gubernationis.

¶ Secundò arguitur. Coniux, dum dubitat an alter sit eius coniux, tenetur reddere debitum petenti, eò quòd est in possessioe: vt ex presc̄e iubetur. cap. Dominus. De secundis nuptijs. & cap. Inquisitioni. De senten. ex com. ergo pari ratione, postquam prælatus est in possessione, tenentur subditi ei parere in dubio.

¶ Et confir. Si princeps indicat bellum, edicat que ciuibus vt armentur ad illud, quanuis subditi dubitent iustum ne sit bellum, an non, tenentur nihilominus parere, & si fortè princeps iniquè præciperet (nisi manifestè constaret edictum esse iniquum) vt est sententia Augustin. capitul. Quid culpatur. 23. quæstio. 1. (qui forsan est sensus illius documenti. 1. Petri. 2. Serui subditi estote dominis, etiam dyscolis) ergo pari ratione, quando dubia est iustitia præcepti, tenentur subditi parere.

¶ Tertio. Qui se exponit periculo peccandi, peccat, secundum illud Eccles. 3. Qui amat periculum, peribit in illo: sed quicumq; dubitans an præceptum sit iustum, si parere recusat, exponit se periculo non obediendi: ergo peccat non obsequendo.

¶ Et confirmatur argumento vulgato ad hoc propo-

propositum. Quandoquæq; aliquis est dubius, an aliquid ei liceat (siue de iure, quæ sunt æquales rationes aut opiniones pro vtraque parte: siue de facto, vt cum quis dubitat, an infirmitas sua sit sufficiens ad frangendū ieiunium) tunc consilium est receptissimū, vt adueniente præcepto prælati, in illam partē inclinēt subditus: quia cum rationes prius essent æquales, superueniens præceptum facit illam partem pondere præ altera: ergo eadē ratione quoties prælatus præcipit aliquid, & dubiū est an ius habeat præcipiendi, parendum est illi.

¶ In contrarium est, quæ ex duobus malis minus est eligendum: vt admonetur apud Aristot. 2. Ethico. cap. 9. & in octauo Toletano concilio. distinct. 13. ca. Duo mala. sed quādoque dum quis dubius est an teneatur parēre prælato, contingit grauius imminere periculum si pareat, quā si nō pareat: putā quia agitur de vita hominis, in quem nondum est certum eis crimē: ergo tunc non est illi obediendum.

Quæstio generalis est inter doctores, quam Adrianus Papa quot. 2. tractat prolixè: sit ne obediendum prælato, vbicunq; dubium est an ius habeat præcipiendi. Et Syluester in verbo, Obedientia. §. 4. dicit omnes doctores tenere partem affirmatiuam. Fortè intelligit summistas. Adrianus verò in multis casibus tuetur partem negatiuam. Nos in præsentiarum nō verfabimur casus vniuersos, sed illos qui peculiari ter spectant ad rem secreti tegendi, aut detegendi. Et in hac materia secretorum est sententia Petri de Palud. in. 4. distinct. 19. quæstio. 4. dicentes quòd quando prælatus exigit secretum, tunc si certum est subdito prælatum iure præcipere, parere tenetur: si verò certum est contraria iura præcipere (quæ exposita sunt membro. 2.) obedire non debet: sed si dubium est vel iuris vel facti, tunc præsumendum est de iustitia iudicis, & debet ei dicere veritatē. Cui sententiæ subscribit Syluester in verbo, Inquitio. §. 3. & ferè Doctores canonistæ. Atqui si prælati illi essent, quos nulla ignorantia decipere nullaque posset corrumpere iniquitas, nulla esset tunc quæstio, nec dubia esset sententia hæc, quæ asserit in dubio inclinandum esse semper in præceptum prælati: at qui prælati homines sunt qui & decipi & decipere facile possunt, maiori negotio veranda est quæstio. Præmittendum est in primis, aliud esse habere dubium, aliud habere scrupulum. Dubius enim est ille, qui neutri parti contradictio nis assentitur, sed ita habet suspensum animum,

vt in neutram præpondeat: vt ego modò sum dubius paria ne sint astra, an imparia. Scrupulus verò est (vt reor) formido vnius partis contradictionis, quæ stat simul cum opinione alterius: vt cum quis habet opinionem aliquè contractum esse licitum, & formidinē de parte contraria, illa formido est scrupulus: qui potest esse maior aut minor, vt statim monstrabitur, & de vtroque scilicet tam de dubio, quā de scrupulo, dicturi sumus.

¶ Sed notandum præterea, quòd præceptum prælati, quando dubium est an ius habeat præcipiendi, bifariā potest accidere. Aut enim certum est & compertum opus illud quod præcipitur esse licitum, ita vt nullum sit periculum id fieri: aut opus tale est, vt periculum habeat ad vtranque partem. ¶ His habitis respondetur ad quæstionem quatuor conclusionibus.

¶ Prima, quando præceptum est de re tutavbi nullum imminet periculum aut bono publico, aut tertiæ personæ, in re dubia vt plurimū obediendum est. Verbi gratia. Præcipit mihi prælatus studere, aut seruire infirmis, quæ sunt opera, vbi nullum imminet periculum, quanquam sit dubium an id possit præcipere, debeo obedire. Probat, quia cum obedientia sit virtus perfectissima, nec debet subditus rationē omnium præceptorum exigere, nec prælatus tenetur reddere: maximè vbi id quod præcipitur licitum est: sub hac cōclusionē cōprehēdimus casus designatos in vltima confirmatione, ad partem affirmatiuam quæstionis: vt putā cum valetudinarius dubius est, debeat ne ieiunare, aut horas canonicas soluere: aut si sit dubium de iure: accedente authoritate prælati, illa pars est tenenda.

¶ Quòd si quis arguat non esse omnino tutam partem, quando præcipitur fractio ieiunij propter dubium infirmitatis aut aliud huiusmodi: nam periculum est tunc frangendi præceptum ecclesiæ.

¶ Respondetur, quòd prælatus est sicut interpres Dei: & ideo vbi non est aliud periculum nisi fractionis legis, tunc periculum cessat: quia præceptum prælati habetur pro interpretatio ne legis. secus quando est periculum damni re publicæ, aut tertiæ personæ: vt diximus in cōclusionē. Addiderim tamē: vt plurimum: quia nec in vniuersum obediendū est in re dubia, quāuis nullū sit periculū: vt putā si res est molestissima & difficilis subdito. Si enim mihi prælatus præciperet longū iter, aut rem difficile, dubiumq; esset mihi ius præcipiendi, non tenerer statim parēre. Vnde sententia est Sancti Thomæ in quart. distinct. 36. exponentis verbum

magistri, quod est in concilio Vermeriensis. 29.
 quaestio. 2. cap. Si quis ingenuus, quod si quis
 liber desponsaret sibi puellam, quam bona fi-
 de credit esse liberam, & postea ex causa proba-
 bili dubitet illam esse seruam, non tenetur ei red-
 dere debitum, quanquam Ecclesia praecipiat:
 nam si reddit animo non maritali, fornicatio-
 nem committit: si vero animo maritali, incur-
 rit graue detrimentum: puta quia inuitus con-
 summat tunc matrimonium cum serua. Ecce
 quemadmodum nemo constringitur parere in
 re dubia cum graui suo detrimento, quanuis
 opus quod praecipitur esset tutum, periculum
 ageretur tertiae personae, eò quod id subditus
 exequeretur. ¶ Ex hac conclusione sequitur,
 quod quando praelatus interrogat sub praeco-
 pto aliquo secretum, unde nullum imminet cui-
 quam periculum, & dubium est an habeat ius
 praecipendi, tunc tenetur subditus reuelare,
 praesertim si reuelatio illius secreti iuuat ad tol-
 lendam malam suspicionem praelato. ¶ Secun-
 da conclusio. Quando praelatus inquit in que-
 rita, & interrogat sub praeco-
 pto, quod ex proba-
 bilibus causa dubitatur esse iustum, non sem-
 per tenetur subditus respondere, sed in eam par-
 tem inclinandum est, in qua est minus pericu-
 li. Exempli gratia. Inquit iudex aduersus ho-
 micidam aut furem, aut in quemuis alium ream
 priuati criminis, puta quod non est in perniciem
 publicam, & dubium est probabile pro vtraque
 parte, sit ne infamia aut indicia quibus legiti-
 me possit inquirere: tunc testes hoc modo du-
 bitantes non tenentur testimoniū dicere: imò
 tenentur celare crimen, quauis sint confesij: &
 a fortiori, nec reus ipse si interrogetur tenetur
 se prodere, quia maius periculum est si occi-
 datur homo contra ius, quam si non obediatur
 praelato. ¶ Probatum conclusio primò ra-
 tione generali. Regula est receptissima magi-
 strorum in materia de ignorantia, quod in du-
 bio sequenda est pars tuta: quod si neutra fue-
 rit tuta, illa potius eligatur, ubi minus est pe-
 riculi. ver.g. Dubitat quis p̄a an obligetur men-
 tiri offi-
 cioso pro seruanda vita hominis: consi-
 derandum est tunc vtrum eorum esset grauius
 (si vtrūque procederet ex scientia) permittere
 mortem hominis, quom quis tenetur seruare,
 an mentiri officiose: & quia manifestū est pri-
 mum esse grauius (quia illud est mortale & se-
 cundum est v-
 coniale) sit vt ille teneatur men-
 tiri si non potest tollere dubiū, quanquam sint
 plures rationes pro parte negatiua. Sed si est
 dubius an teneatur peccare pro vita seruanda,
 tunc tenetur potius permittere mortem,
 quam peccare: quia si vtrūque procederet ex

scientia, grauius esset periculum, quam homi-
 cidium: itaque in materia morali non censetur
 illa pars minus dubia, quam plures compro-
 bant rationes, sed illa potius, quae minus est pe-
 riculosa, nam minus periculum habetur pro
 maiori ratione: tamen, quando vtraque est
 aequè periculosa, illa deligenda est, in quam
 probabiliores rationes propendunt. Ad pro-
 positum ergo. Non obedire iudici ex scientia,
 casu quo inquit ad vindicandum priuatum
 homicidium aut furtum, est peccatum morta-
 le, sed tamen non infinitum, vt nonnulli fora-
 midanti: imò grauius est hominem iniuste oc-
 cidere: ergo in probabili dubio potius eligen-
 dum est periculum inobedientiae, quam homi-
 cidij: atque adeo tunc non est dicendum testi-
 monium. Quo fit, vt si praelatus interroget sub
 praeco-
 pto aduersus aliquem, putans grauiora
 commisisse crimina, & testis scit leuiora esse,
 nec vergere in infamiam aut detrimentum al-
 terius: dubiusq; est iustum ne sit praeco-
 pto, tenetur tunc parere: quia minus est in illa par-
 te periculum. ¶ Secundò probatur conclusio
 peculiari argumento huius materiae inquisi-
 tionis. Vnū quisque praesumitur bonus quo-
 adusque probetur malus, sed quandiu dubium
 est, an sit ius inquirendi aduersus aliquem, tunc
 nec probatus est malus, nec iure exillimatur ta-
 lis (nam sola infamia aut indicia sunt quae faciunt
 praesumptionem iuris) ergo re dubia & inde
 inquirens peccat, & testis si obsequatur iniu-
 stus est.

¶ Et tertio arguitur. Iura fauent reo sicut pos-
 sessori: ergo quoadusque constiterit ius esse in-
 quirendi, reus habet ius vitae, famae, & bonorum
 suorum: atque adeo in dubio nec licet in eum
 inquirere, nec testimoniū dicere.

¶ Sed quid si quis habeat opinionem quod te-
 netur obedire, formidinem tamen & scrupulū
 quod non tenetur?

¶ Gerson in tractat. De poenitent. & in De
 praeparatio. ad missam, videtur prima fronte
 tenere, quod quando quis habet opinionem
 & assensum vnius partis, tunc potest, imò fre-
 quenter debet agere contra formidinem al-
 terius. In quam sententiam citat Altiſiodoren-
 sem. At profecto doctores grauisissimi non in-
 telligunt hoc in vniuersum: sed quando pars
 illa quam quis opinatur, est tuta: unde videli-
 cet non imminet periculū tertiae personae: aut
 quando formido est leuissima. Vt si quis habet
 opinionem integre esse confessum (quod est e-
 xemplum Gersonis) non tenetur propter for-
 midinem contrarij iterum confiteri: aut absti-
 nere à communione.

Dubium:

¶ Sic

3. Cōclusio ¶ Sit ergo in proposito tertia conclusio. Licet quis habeat opinionem partis minus tutæ, & solam formidinem alterius, non semper tenetur sequi opinionem, si modo ab illa parte magnum immineat periculum, & formido alterius apparentem habeat probabilitatem. Exēpli gratia. Interrogat te iudex aduersus dignissimam personā, nempe cuius vita pretiosa est in re publica, opinariſque iudicem legitime inquirere, sed cum probabili formidine partis contrariæ: certe non tibi consulere opinionem sequi ut testimonium dicas, sed potius celer; nam periculum graue, ne dignissima persona præterius occidatur, facit ut in moralibus formido præponderet opinioni. At verò si formido tenuissima est, nempe quæ à pauore potius & ignauiâ meticulosi hominis, quàm à ratione proficiscitur, talis vincenda est, aut contra illam agendum. ¶ Hinc consequitur quid sit scrupulus. Cum enim quæstio sit de nomine, posset quis omnem formidinem in vniuersum vocare scrupulum, quando contrariæ partis habetur assensus, saltē opinatiuus. Sed tunc consequenter concedendum esset, quod non semper agendum esset contra scrupulum, imò quod nonnunquam agendum est secundum illum, ut modo dicebamus. Ob idq; significantius forsitan dicetur scrupulus, nō omnis formido, sed illa quæ adeò tenuis est, ut sit contra illam agendum: nam scrupulus breuissimum lapillum significat qui in calceo latet, atque adeò in moralibus significat illam formidinem, quæ ex pauore & metu procedit, cuius nulla est habenda ratio. ¶ Sed contra secundam conclusionem, & præsertim contra tertiam arguitur. Agere contra conscientiam est peccatum, ut omnibus est receptissimum (perinde enim de linquit, qui accipit rem suam quam credit esse alienam ac si acciperet rem alienam) sed qui in dubio non obedit prælato, præsertim si opinatur iustum esse præceptum, agit contra conscientiam: ergo peccat. ¶ Respondetur duobus modis. Primo, quod agere contra conscientiam tunc solum est peccatum, quando agere secundum conscientiam est tutum, nec inde aliquod imminet periculum, nec rei publicæ, nec tertie personæ. Ut si habeo conscientiam, quod hodie teneor audire missam tunc aut debeo conscientiam deponere, aut missam audire: quia si audiam, nullum sequitur periculum. Sed quando neutra pars est tuta, nec potest homo conscientiam tollere, tunc nullum est peccatum agere contra partem minus tutam. ¶ Et quauis solutio hæc verissima sit, notandum tamen est secundo duplex esse dubiū, aliud spe-

culatiuum, aliud verò practicum. Dubiū speculative est, quod pertinet ad intellectum speculative: nempe qui nihil ordinat ad opus practicum verò est, quod pertinet ad intellectum practicum: ut putat qui de actionibus dicitur humanis. ver. gra. Habeo pacificam possessionem rei quam bona fide acquisiui, sed incipio dubitare an sit mea: dubiū illud est speculative sed tamen non sequitur. Dubito an res quam possideo sit mea: ergo dubito an teneor dare (quod est dubiū practicum) nam possessio facit me certum ut non teneor, quoadusque iuridice compertum habeam, rem nō esse meam: ut colligitur ex cap. Si virgo. 34. q. 2. Quemadmodum Iacob quauis dubitasset speculative, an illa quæ erat in lecto esset sua, tamen quia ignorantia erat inuincibilis, non dubitabat practice quin teneoret debitū illi reddere. Ad hunc modum dicere possumus in proposito, quod quando quis dubitat an prælatus ius habeat inquirendi, si videat maius imminere periculū testimonium dicendo q̄ celando, tūc certū est, quod ille nō tenetur obedire atq; adeò non facit contra conscientiam practicā, quauis faciat cōtra dubiū speculative: quod nullū est peccatum contra bonos mores. ¶ Sed per contrariam forte, quid sit in re dubia præcepto addatur cōminatio sub sententia excommunicationis? Videtur quod tunc tollatur dubiū, & nō teneatur subditus parere. Nam si sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timenda est, ut Gregorius admonet. 1. 11. q. 3. capit. 2. a fortiori in re dubia magis est formidanda. ¶ Respondetur, quod quādo dubiū est ius præcipiendi, nihil refert qua cōminatione præferatur præceptū, siue ex cōmunicationis, siue ex alius pœnæ. Nam sicuti dum præceptū est manifeste iniustum, nihilo magis ligat, quātuncūq; addatur pœna ex cōmunicationis: ita dum res est dubia nihil affert certitudinis: præterq; quod iuxta sententiā Gregorius tūc magis timendū est atq; adeò oculatus vestigandū est, an præceptū sit iustū & legitimū. ¶ Quarta conclusio. Quando crimina de quibus sit inquisitio, ea sunt quæ vergant in perniciem publicam: ut proditio, chimæ hæresis, maieſtatis hæresis, & alia id genus: tunc in re dubia, vice versa, dicendū est potius testimoniū, q̄ celandum. Nēpe si dū inquisitores hæreticæ pœnitentiæ interrogant aduersus hæreticum, dubius sit testis propter aliquā sorte probabilem rationē, an sit tunc casus iuste interrogandi, parere debet & testimoniū dicere in periculū hæretici: etiā si rationes sint aliquantulo probabiliiores pro parte contraria. Probatur cōclusio eodem fundamento. In re dubia illa pars diligenter

Dubium.

4. Cōclusio

da est ubi minus est periculi, sed minus periculum est si persona priuata iniuste occidatur, quam si Reipublicæ damnum detur (si utrunque procedat ex scientia) ergo in re dubia potius inclinandum est in periculum particularis personæ, quam in damnum publicum: atque adeo in casu conclusionis, dicendum est potius testimonium, quam in celandum. ¶ Quod si contra quis arguat, quod in re dubia reus adhuc presumendus est bonus, ut supra arguebamus: postquam iura non sunt certa & manifesta inquirendi aduersus illum. ¶ Respondetur, quod ubi arguitur de bono publico, non requiruntur tot merita, ut supra dictum est, ad procedendum contra personam particularem, quia membra posthabenda sunt capiti: & ideo in dubio ius est declinare in periculum potius priuati boni, quam publici. ¶ **Dubium.** Tandem postremum restat in hac quaestione. Quid si homo ignoret doctrinam harum conclusionum: est ver. gra. qui dubitat sit ne præceptum prælati iustum an iniustum, & præterea nescit, an tali casu debeat sequi partem minus periculofam: quales sunt fere plebei. ¶ Respondetur, quod hoc dubium generale est in omni materia. Nos enim solum dicimus quod censemus, ratione & iure faciendum. Qui illo modo dubitat & ignorat, consulat peritiores, alias faciens contra ius, si ignorantia fuerit inuincibilis excusabitur: si verò vincibilis, peccabit. ¶ Ad primum principale respondetur, quod prælati & iudices non sunt in possessione respectu subditorum, nisi quatenus iusta præcipiunt: & ideo quando dubium est, an præcipiant iustum, tunc si sit in præiudicium tertij, quia ille tertius est etiam in possessione famæ suæ & bonorum, in eam partem inclinandum est, ubi est minus periculi. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod quando prælati qui præcipiunt vnde nullum periculum religioni aut Reipublicæ, aut tertiæ personæ timetur, non constringuntur rationem reddere, sed simpliciter parandum est illis etiam in dubio, ut supra dictum est: quia tunc nullum est periculum, si præsumatur iudex iuste præcipere. Quando verò eiusmodi periculum imminet, tunc si subditus dubitat, nihil facit contra obedientiam, si exigat à prælato rationem præcepti, proponens humiliter rationes dubitandi. ¶ Ad secundum principale respondetur, quod quando coniunx incipit dubitare, an vir sit vere maritus, cui tamen bona fide nupsit, tenetur reddere debitum petenti, non solum quia vir est in possessione, sed præterea quia illa pars est magis tuta. Nam si utronque fieret ex scientia, maius peccatum est fraudare coniugem

coniugali debito, quam fornicatio. Et ideo in dubio soluendum est debitum: quia, non soluere est periculum iniustitiæ coniugalis: & soluere solum est periculum fornicationis.

¶ Ad confirmationem respondetur, quod principi imperanti arma sumere, re dubia an bellum sit iustum, parandum est: non solum quia possessionem habet præcipiendi, sed quia præceptum spectat ad bonum publicum: puta ad defensionem Reipublicæ: & ideo quanuis tunc imminet periculum, ne (si bellum sit iniustum) occidantur innocentes, non tantum ponderat hæc pars, sicut alia: quia ciues debitores sunt suæ Reipublicæ, non alienæ. Non enim posset princeps bene defendere & tueri Reipublicam, si quoties indicit bellum, deberet singulis ciuium rationem reddere belli. Satis est si optimatum id consilio faciat.

¶ Ad tertium principale respondetur, quod quando utrinque est periculum, qui se exponit minori, nihil agit contra doctrinam sapientis.

¶ In confirmatione latet fallacia. Antecedens enim facile conceditur: videlicet, quod quando ante præceptum prælati subditus dubitat de iure aut de facto, tunc adueniens præceptum prælati (si modo probus & sapiens sit, nec agatur de periculo tertij) facit illam partem certam: quia non dubitatur quin prælatus habeat auctoritatem interpretandi ius & factum in dubio. Sed quaestio nostra est, quando dubitatur de iure prælati: puta quando dubium est an iustum sit eius præceptum. Et ideo consequentia non tenet.

Q V A E S T I O T E R T I A .

T R V M qui præterius de secreto crimine interrogatur, iure possit verborum obscuritate & amphibologia interrogantem eludere.

¶ Ad partem negatiuam arguitur. Mentiri nulla de causa licet: tunc late confirmat Augustinus super quintum in Psalmum, & in libro de mendaciis: quod refertur, vigesima secunda quaestione secunda. cap. Ne quis. & cap. Si quis. sed qui verbis amphibologicis alium decipere intendit, quodammodo mentitur: nam mentiri (ut nomen sonat) est contra mentem ire: quod ille videtur facere, qui aliud quam ipse habet iudicium gignere intendit auditori: vnde Augustinus libr. Contra mendacium

cap. 3. *Culpa* (inquit) mentientis est in enuntiando animo suo fallēdi cupiditas. Ergo illud non licet. ¶ Et confir. Veritatis virtus ea est, vt suam quisq; mentē illis explicet verbis, quæ secundum comunem vsūm talem habēt significationem. Nam (vt. 26. Moral. inquit Gregorius, & refertur. 2. 2. q. 5.) humanæ aures talia verba iudicant, qualia foris sonant: diuina verò iudicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferruntur. Et subiungit, q; non debet intentio verbis deseruire, sed verba intentioni. Ergo verbis obscuris & amphibologicis aliū decipere, est veritati contrarium: atq; adeò vbiq; malum. Ob idq; August. in libr. de conflictu vitiorum; quod habetur. 2. 2. q. 2. Nec artificiose (inquit) mendacio, nec simplici verbo oportet quenq; decipere, quia quomodolibet mentitur quis, occidit animam. Et Isidorus lib. 2. sent. & refertur eadem causa. quæst. 5. Quicumq; (inquit) arte verborum quis iurat, Deus tamen, qui conscientię testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iurator intelligit. ¶ Secundò principaliter arguitur. Si liceret verborum amphibologia respondere ad mentem respondentis ad decipiendum interrogantem: eadem etiam verborum arte liceret iurare: nam quibuscunq; verbis, quæ citra mendacium licitè proferri possunt, licet, quando est necessarium, adijcere iuramentum: sed iurare illo modo non licet: ergo nec citra mendacium alium decipere. Minor comprobatur sententia Augusti. in quodam sermone qui scribitur. 2. 2. q. 5. cap. Ecce duo. vbi ait. Qui super lapidē iurat fallum periuus est. Erant enim qui putabant excusari à periurio, iurantes per hæc Euangelia superponentes tamen manum, non libro, sed lapidi; quem ille qui iuramentum exigebat, putabat esse librum. Dicit ergo Augustinus illos esse periuros: quia, Cum iuras (inquit) non iuras lapidi, sed proximo & ante Deum: & quia proximus intelligit te iurare per Euangelia, periurus es.

¶ Tertio principaliter arguitur. Decipere aliū iure interrogantem, vitium est contra veritatē & fidelitatem: sed quod est contra huiusmodi virtutes, de se intrinsecè est malum: ergo nulla ratione, nec ad repellendam iniuriā, licet alium decipere. ¶ Et postremò cōfirmatur. Si fas esset obscuris verbis eum fallere, qui contra ius percontatur secretum id etiam esset pro libito licitum sine necessitate: vt putà cum interrogatus posset tacendo, vel appellando, vel alia iusta via secretum celare: quod tamen non est facile cōcedendum: ergo neutiquam ius est, verborum amphibologia quenquam, quàmlibet iniuste percontantem decipere. ¶ Sed in con-

trarium est, quia vbi quispiam iniuria petitur vt secretum patefaciat, ius habet quacunq; arte celandi secretum, quàmuis interrogans æquiuocatione verborum fallatur, modo verba aliquem habeant sensum, quo citra mendacium proferri possint: vt docet August. super Genesim. q. 27. & latius contra Faustum libr. 2. 2. vbi exponens illud Abraham, Genes. 2. Dic obscuro quòd soror mea sis: ait, aliud esse verum celare: aliud verò mentiri.

Quæstio hæc præcipua est in hac materia secreti tegendi: atque adeò in qua aliorum mallem auscultare sententiam, quàm meā dicere. At verò, quia rem necessariam silentio præterire nō possumus, tentabimus ad quæstionem septem cōclusionibus vt cunq; respondere.

¶ Et quo certa primum omnium ab ambiguis separemus, iaciamus oportet primam hanc cōclusionem, qua dicenda cuncta nitantur. Mendacium nulla prorsus de causa licitum est. Cōclusionem hanc compertissimam habet Augustinus libro De mendacio. Fuerat enim fortè antiquitūs philosophorum opinio licitum esse mentiri pro vita amici seruāda, aut pro aliquo id genus grauissimo malo vitando, quod mendacium misericors appellabant: cuius meminit Plato. 3. De rep. & 2. de legi. & Cic. pro Q. Ligia. Et aduersus hunc errorem composuit Augusti. libros illos duos de Mendacio, & Contra menda. vbi ait, nec pro vita hominis, nec (quod multo maius est) ad euitandum quodcunq; aliud peccatum quantumcunq; grauissimum, licere vnquam mentiri. Cui perinde sententiæ theologi vniuersi in. 3. d. 3. 8. vno consensu subscribunt. Ratio Augustini & doctorum est: quia absolutè præceptum est in decalogo. Non falsum dices. & in. 5. Psalm. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. & Eccles. 7. Noli mentiri omne mendacium. Vbi in vniuersum, nulla causa excepta, prohibetur omne genus mendacij. Quòd si quis hæsitans arguerit, inde solum colligi mendacium sine causa prolatum esse malum: nihil tamen vetare, quominus aliqua de causa possit fieri bonum, sicut Ecclesiasticum ieiunium licitè frangitur propter infirmitatem. Respondetur, quòd ratio conclusionis ad intentionem Augustini est huiusmodi: ut est apud Sanct. Tho. 2. 2. q. 100. artic. 3. Id quod est intrinsecè & de genere suo malum, nulla de causa fieri potest vt sit bonum: sicut ignis quia suapte natura est calidus, nullatenus fieri potest vt non sit calidus, sed mendacium, vt dicit Arist. 4. Ethic. cap. 7. per se improbum est &

1. Cōclusio

cōclusio.

est & vituperabile: quia voces naturæ ordine debent verè significare conceptus: ergo mendacium propter nullam causam potest esse licitum. Attamen dissensio est inter S. Thom. & Scot. & plerosq; alios, quòd S. Thom. hac ratio nō putat, omnia præcepta decalogi ad eò esse intrinsecè bona, vt nec Deus posset in illis dispensare: itaq; nō potest facere vt mendacium (salua semper ratione mendacii) sit bonū: què admodum nec facere potest vt ignis nō sit calefactiuus. Alij verò putant Deum posse dispē sare aut in omnibus, aut in aliquibus præceptis decalogi. Quam quidem controuersia, non est præsentis loci dirimere: sed satis est, hoc esse apud omnes cōpertissimum (quicquid sit de dispensatione diuina) communi lege nullatenus fas esse mentiri. Hoc ergo sit fundamentū huius quæstionis, quod ponit Sanct. Thomas, 2. 2. quæst. 69. art. 1. Qui per iniuriam interrogatur, iure potest veritatem celare: cui tamen mendaciū dicere, nulla ratione licet. Quo fit vt possit vt i quibuscunq; amphibologijs: dummodo possint aliquo vsitato sensu citra mendacium intelligi: quanuis interrogans in alio sensu decipiatur: quia ius est cuiuscunq; repellendi propriam iniuriam, non obstante alterius detrimento. ¶ Hoc habito fundamento, dicendum nobis prius est, de modo tegendi confessionem sacramentalem, vbi minus est ambiguitatis: mox de alijs secretorum generibus secularium. ¶ Sit ergo secunda conclusio. Ad tegendum secretum confessionis licitum est vbiq; sacerdoti, dum ea interrogatur quæ in confessione nouit, respondere se nescire, nec alia opus habet verborum arte: quia id potest in tali casu citra mendacium responderi. De hac conclusione satis conuenit inter doctores (præter Gabrielem) in. 4. dist. 2. tametsi de ratione dissentiant. Enimverò Ricardus in. 4. quæst. 1. hac vtitur ratione. Eadem persona verè affirmare potest aliquid, loquens in persona alterius, quod verè negat loquens in persona propria. Angelus enim loquens Moyfi in persona Dei Exo. 20. verè dixit. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxit te de terra Ægypti: quod verè negasset si loqueretur in persona propria: sed sacerdos ea quæ audiuit in confessione nouit in persona Dei, & extra confessionem interrogatur vt persona propria: ergo quod in confessione potest affirmare se scire vt Deus, potest extra confessionem simpliciter dicere se nescire. Hæc verò ratio meritò non placet Scoto: qui eadem dist. quæst. 2. scite arguit aduersus eam. Aliud enim est quempiam loqui in persona alterius: id est fingendo se esse alium

(sicut persona comœdiæ loquitur vice Chremetis aut Pamphili, cuius personā induit: quomodo Angelus de rubo loquebatur in persona Dei) aliud est loqui in persona alterius: id est, autoritate alterius (quemadmodū Prætor autoritate quam accepit à rege, profert sententiam perinde ac si à rege pronuntiaretur) & sacerdos in sacramento cōfessionis non agit personam Dei primo modo, vt putat Ricardus: sed secundo modo, tanquam minister: secundum illud. Io. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: vbi collatum est hoc ministeriū: ergo quæ audiuit in confessione, nō solum scit vt Deus, primo modo, sed vt propria persona & minister Dei. ¶ Et secundo arguitur argumēto Scoti. Clavis scientiæ ordinatur in clauem potestatis: ergo quemadmodum sacerdos absoluit, cognoscit peccata: sed in persona propria dicit, ego te absoluo: sicut in alijs sacramentis dicit, Ego te baptizo: aut, Ego te consigno: ergo in persona propria nouit illa peccata à quibus absoluit Magister enim sententia est qui in. 4. dist. 8. opinatur, quòd sacerdos non absoluit: confidentem, sed ostendit absolutum. In quo non tenetur. Imò certè sacerdos absoluit quod vel illo verbo Christi exprimitur: Quorum remiseritis. Vnde Chrysostomus libr. tertio De sacerdotio. Sententiam (inquit) Dei præcedit sententia sacerdotis, & sententiam sacerdotis confirmat Deus. Quo nostri interim præstant sacerdotibus veteris legis: qui vim non habebant animarum purgatoriam. ¶ Et tertio arguitur. Quia si sacerdos loqueretur in persona Dei: ad sensum Ricardi, non præmitteret precē illam, Dominus te absoluat: nec diceret: Autoritate mihi commissa, ego te absoluo: nam verba illa in persona Dei prolata falsa essent.

¶ Et postremò confirm. Quia si vera esset opinio Ricardi, tunc sacerdos reuelans peccata in genere, dicens se scire multa esse peccata in populo, aut se scire conscientiam Petri mentiretur (cum loqueretur in persona propria: & tamen non scit illa, nisi in persona Dei) sed consequens est falsum: quia secundum doctores in eadem dist. illo modo reuelare peccata, nullum est peccatum, si fieret sine scandalo.

¶ Statim Scotus prosequitur probare, quòd non licet sacerdoti reuelare confessionem, alijs rationibus quam Ricardus: quas non est præsentis loci recensere. Sed nihil dicit an liceat sacerdoti respondere: nescio. Tametsi in. 4. dist. 15. quæst. 4. artic. 3. id insinuat licere. At verò Gabriel dist. 2. art. 3. propter argumenta Scoti dicit, quòd sacerdos simpliciter scit ea quæ audi-

audiuit in confessione. Vnde colligit, quod interrogatus nec potest respondere: scio: nec nescio: quia primum esset reuelare secretum sacramenti, & secundum esset mendacium. Et quantum silentium sacerdotis suspicionem faciat interroganti, verum esse id quod interrogat, nihil (inquit) ad sacerdotem: quia silentium de se non generat magis illam opinionem: quam contrariam, sed à malitia interrogantis gignitur illa suspicio. His verò nihil obstantibus, primum omnium non est neganda illa locutio: quod videlicet sacerdos quæ audiuit in confessione scit vt Deus, & non vt homo: quippè, quæ non solum apud doctores in. 4. dist. 21. & de pœni. cap. Omnis vtriusq; sexus. sed apud p̄tifices est receptissima: vt capit. Si sacerdos. De offic. ordi. & alibi sæpe. Sed tamen verba illa non faciunt sensum, quæ putat Richardus: putà quod scit vt Deus, sicut Angelus loquebatur in rubo: imò sensus est quem cōprobant rationes, quas iam modò faciebamus: nēpe q̄ scit vt minister autoritate Dei. At verò nihilominus vera est nostra conclusio: vt putà q̄ sacerdos interrogatus (modò nihil nouit nisi in confessione) potest respondere se nescire. Et quando nulla esset alia ratio, satis esset autoritas theologorum & canonistarum id concorditer asserentiū locis citatis: & præsertim Bernardi, qui ait: Nihil minus scio, quam quod in cōfessione scio: & præterea vsus omnium Christianorum. Voces enim eo modo significant, quo recipiuntur à populo: populus autē Christianus, dum audit sacerdotem iuratem se nihil scire, nihil intelligit, de his quæ nouit in confessione: quare verba illa solum significant nihil se scire extra confessionem. ¶ Est tamen secūda quidem propria ratio. Nam sacerdos ea quæ audiuit in sacramento, quanquam nouerit vt particularis persona, nouit tamen eam foro & iudicio Dei: quod quidem Deus voluit esse ad eò occultum, vt peccata illie confessa habeantur omninò pro oblitis, ac si non fuissent: secundum illud Psal. 31. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata. & Ezech. 18. In quacunque hora ingemuerit peccator: iniquitatū eius non recordabor. Quare sacerdos, quemadmodum Deus, dicens: Ego te absoluo: promittit habere peccata ac si nunquam audiisset: atque ad eò in foro exteriori citra mendacium potest dicere, se illa nescire. Et hic est sensus illorum verborum: sacerdos scit vt Deus: id est, scit, tanquam minister Dei & ad modum eius. ¶ Et confirmatur hæc ratio. In alijs iudicijs cū iudex tanquam persona publica in vno foro, putà Ecclesiastico, nouit aliquam causam, si

postmodū sit iudex in alio foro, videlicet seculari, tūc potest dicere se nihil nouisse de illa causa: intelligitur enim in illo foro. ¶ Sed tertio arguitur. Sciri, quantumuis vulgari sermone dicatur etiam illud quod idoneis testibus credimus, tamen propriè id solum sciri dicimus, quod mentis firma ratione comprehendimus (verba sunt Augustini. 1. retract. capit. 14.) & tamen quod aliorum relatione nouimus, profectò nō certò cognoscimus: quia cū sit omnis homo mendax, potuit qui retulit mentiri: quare propriè non dicimur illud scire, sicut loquitur Aristot. de scientia. 1. Post. Nam sciētia est certa & euidens cognitio veritatis. Quæ definitio à iuris etiam peritis recipitur: Baldus enim. L. Scire leges. ff. De leg. Scientia (inquit) est infallibilis notitia veritatis. Quò fit, vt quantumuis ille qui est testis ex auditu, multum faciat aliquādo in iudicio ad coniecturas: vt colligitur ex ca. Præterea. De test. & cap. Hoc videtur. 22. quæ st. 7. tamen nunquam absolutè testis in iudicio dicitur rem scire, nisi qui visu illam, aut alio sensu experimentaliter nouerit: vt habetur capit. Testis. 3. quæ st. 9. vnde L. 3. Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur. & 1. Ioan. 2. Quod audiimus (scilicet ab ipso ore Christi) quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt, hoc testamur. Et ideo sub disunctione testis interrogatur, an sciuerit vel audiuerit: quia audire nō est scire. Tūc sic arguitur. Sacerdos ea quæ audiuit in confessione, non nouit nisi relatione illius qui mentiri poterat: ergo dicens se nihil eorum scire, non mentitur. Et quantumuis illa verba possent facere sensum vulgarem, vt negetur etiam scientia ex auditu, satis tamen est, quod habent vnum verissimum sensum, vt citra mendacium proferantur.

¶ Et postremò arguitur. Si sacerdoti, dum tyrannicè interrogatur, nihil aliud liceret, quam tacere, profectò multum inde sigillum detrimenti pateretur. Nam, quantumuis qui tacet nec ait nec negat, tamē in communi vsu hominum, cū quis non negat, crimen cuius negatio in laudem cederet, confiteri videtur. Vnde qui tacet in iudicio, habetur pro confessio: vt. L. prima. titu. tertio. lib. tertio. ordinationum. & l. 12 & 13. De ordine iud. in pragmat. reg. Aliæ rationes communes sunt, & sigillo confessionis & secularibus secretis. ¶ Alia secretorum genera secularium nō sunt (vt puto) tam celatu difficilia, in teste qui de alieno crimine interrogatur, quā in eo, dum interrogatur de proprio. Et ideo in hac secunda parte huius quæstionis dicendum est de teste, & in tertia, de reo.

¶ Sed

¶ Sed tamen de utroque statuitur primū tertia cōclusio. Qui per iniuriā interrogatur de secreto crimine, debet prius, si potest defendere se aut appellādo, aut tacendo, ostēdendo in promptu per iniuriā interrogari: vt colligitur ex S. Tho. 2. 2. q. 66. artic. 1. si modò id facere possit, absq; eo q̄ generet vehementē suspicionem criminis: quod tamen iam modò dicebamus nō esse facile. Probat, quia legitimus & iuridicus modus est, cū quis per iniuriam interrogatur, non respōdere: & alia remedia nō admittuntur nisi in necessitate: puta quando modus legitimus, grassante iniuria, nō sufficit. ¶ Quarta cōclusio. Testis qui præter ius de occulto crimine interrogatur, nec se potest defendere tacendo (salua maiorum censura) respondere potest se nihil scire. Hanc cōclusionem non tã habeo compertam, q̄ secundam: nec eam volo esse tã certam & probatam. Haud enim nescio doctores esse grauissimos, qui cū certò affirmant fas esse sacerdoti dicere, Nescio: id tamen dubitāt in alijs secretis secularibus: tamen si nec adeò id negent, vt iuniores quidam opinantur. Verba sunt Gersonis alphabeto. 34. Q. Postq̄ enim dixit licere sacerdoti respondere, Nihil scio, subiungit: Si autem possit similiter in alijs purè secretis ita respondere sine mendacio, ego non audeo definire: videretur tamen alicui par ratio, vt par verbi intellectus. Hæc Gerson. Vbi magis alladit ad partem affirmatiuam, quàm ad negatiuam. Et Scot. 4. d. 15. q. 4. artic. 3. cū admonuisset reū iniuste interrogatū, vt ad modum iuristarum neget proposita vt proponuntur, subnectit. Sed nunquid si neget, intendens negare sicut sacerdos facit de confessio, dicens: Nihil mali scio: an teneatur poenitere? Responso. Bonarū mētū est culpā agnoscere, vbi culpa non est: & ideo in tali casu tutum est poenitere. Vbi Scotus certè nō loquitur de teste, nec negat ipsum licitè posse respondere, Nescio: sed loquitur de reo qui negaret se fecisse. De quo adhuc dubitat. Et S. Tho. 2. 2. q. 69. artic. 1. nec ait nec negat: sed hoc solū dicit, quod reus iniuste interrogatus, potest per appellationem vel aliter licitè subterfugere, mendacium tñ dicere non licet. At verò Adrianus non ignobilis author, quot. 11. respondendo ad secundū principale, dicit esse licitum in alijs secretis respondere, Nescio, sicut in secreto confessionis. Cui consentit noster Syluester, verbo, mendacium. §. 6. ¶ Sed quicquid sit de authoribus, probatur conclusio ratione. Et primò. Si qui interrogatur solū id nouerit ex aliorum relatione, ambigi non potest, quin possit simpliciter respondere se nescire: vt patet ex tertio

argumento modò facto ad secundam conclusionem. Imò non solū si iniuste, sed dum iure & ratione interrogatur, nullam iniuriam facit qui respondet se nescire, quod aliorum relatu nouit, qui mentiri poterant. Nisi esset res admodum manifesta. Si enim ego negarem me scire esse Romam; quanuis eam non vidi, mentiri iudicaret. Sed ad rem probatur, q̄ dum testis secretum de quo interrogatur, nouit visu, vel experimēto cuiusq; sensus, respōdere possit se nescire. Quādo quis in iudicio interrogat veritatem, solū interrogatur secundū ius (nam præter ius, nullus habet iudex potestātē interrogandi, id enim possumus, quod de iure possumus. capitul. Faciet. 22. quæstio. 2. & l. Filius. ff. de constituto.) sed secundum ius inquisitio fieri non potest de occultis: vt expresse cauetur ca. Qualiter & quando. el. primero. De accus. ergo testis solū interrogatur, an sciat aliquid quod non sit iure occultum: & per consequens, respōdens se nihil scire nō mētitur, si nihil aliud sciat quam quod est iure occultum.

¶ Ad hoc iuniores quidam, aliàs egregiè docti, sustinentes contrarium, respondent, quod in illo capit. citato, solū habetur quod iudex exigens iuramentum, debet in forma excipere occulta crimina: vt videlicet iurent testes quicquid sciunt: exceptis occultis: & tunc manifestum est, testem posse citra mendacium respondere se nihil scire: quia respondet ad intentionem iudicis. Si tamen iniquus iudex nihil excipit, sed petit iuramento, vt dicant testes quicquid nouerint simpliciter: tunc est quæstio an liceat respondere se nihil scire: & dicunt isti nō esse licitum: quia verba vt excusentur à mendacio, debent proferri ad intentionem interrogantis: & in tali casu verbum, Nihil, non habet vnde restringatur: & ideo sensus est, quod ille nihil scit, nec publicum nec occultum: quod est mendacium.

¶ Hi tamen, aut non capiunt, aut dissimulant vim argumenti. Enimuerò non solū iure tenentur iudices inquirētes exceptionem exprimere de occultis: vt latè membro secundo monstratum est: sed quando iniquus iudex illam nō faciat, iure ipso intelligitur facta: & ideo verba, Nihil scio, iure ipso restricta sunt, vt intelligantur de illis criminibus, quæ iuridicè possunt inquiri, in quibus reuelandis testis subijcitur tali iudicio. Vnde, licet non respondeant ad intentionem iudicis iniquitatis, interrogatis sine exceptione, respondent tamen ad illam quam iure deberet habere. ¶ Et confirmatur hoc: quia si probus iudex & sapiens, me interrogaret in vniuersum quicquid scio, optimè responderē, Nihil

Nihil scio (quoniam quis aliquid secretum sciret) quia conijcerem intentionem suam esse solum interrogare illa qua iure potest: ergo eade ratione, quando improbus aliquid praeter ius interrogat, qui respondet ad intentionem iuris non mentitur. ¶ Sed quid si in particulari me interrogat, utrum Petrus occidit Ioannem. (quod ergo solus vidi) videtur esse mendacium si respondeam. Nescio: nam non apparet quomodo illud verbum restringitur à iure. ¶ Respondetur, quod iure possum respondere. Nescio: quia iure intelligitur. Nescio ut dicam: aut nescio eodem modo quo iure debeam dicere. Nec hoc est tam pulchrum commentum, quam nonnulli existimant: nam cum voces sint signa eorum quae sunt in anima: ut inquit Aristoteli. Perihier. nemo potest respondere nisi illud quod scit: & idè perinde est: quempiam interrogare de aliquo facto: ac si interrogetur quid sciat de illo facto. Unde sicut iniuste interrogatus quid sciat de hoc homicidio: potest respondere. Nihil: nam iure intelligitur: quod debeam dicere: ita interrogatus an Petrus fecit hoc homicidium: potest respondere. Nihil scio: quod est: nihil debeo dicere. ¶ Nec abs re certe adducitur hoc illud Marc. 13. De illo die nemo scit, nec filius hominis. Nam quamvis multifariunt à doctoribus exponatur: ut adnotat S. Th. 3. part. q. 10. art. 2. (Origenes enim exponit de corpore Christi mystico: quia Ecclesia nescit illum diem: alij glossant de Christo secundum scientiam acquiritam secundum quam Christus non nouit illum diem, atque aliter alij) tamen profectò germanus sensus illius verbi est, quod Christus nescit illum diem, ut dicat in hac vita: non modò propter auctoritatem sanctorum ita exponentium, sed quia textui nullus alius sensus cohæret. Cùm enim Apostoli rogassent Christum: Dic nobis quando ista fiet, & quod signum erit, quando hæc omnia incipient: & Christus ad secundam partem interrogationis respondisset, tradendo signa iudicij, ad primam partem, quasi responsum negans, ait. De die illo nemo scit: nec filius hominis, id est. Nec vobis in hoc tempore expedit scire (ut ait Hiero. super Matt. ca. 24.) nec mihi conuenit dicere (ut ait Aug. libr. 1. super Genes. contra Manichæos) quali dicat. Ego quatenus redemptor, habeo vos docere quae pertinent ad redemptionem: & ad finem redemptionis pertinet, ut ignoretis hunc diem. Ergo tamen valet: filius nescit: sicut filius non debet facere ut sciat. Sicut è contrariò Gen. 22. Nunc cognoui quod times Deum: tantum valet, sicut: Nunc feci ut cognosceres. Re vera absq; scrupulo affirmauerim hanc quartam conclusionem, quoad

non est

me maiores contrarium doceant. ¶ Sed est contra illam argumentum. Quando una pars contradictionis est vera altera est falsa: sed quando quis secretum quid scit, verum est si dicat, scio: ergo falsum est si dicat, nescio. ¶ Respondetur, quod quoties quis per iniuriam petitur, ut reuelat secretum: siue sit secretum sacramenti, siue aliud seculare, responsio negativa est vera, & affirmatiua falsa: quia restringitur à iure sicut negatiua, scilicet. Aliquid scio: quod debeam dicere. Si tamen sua sponte absque necessitate sacerdos illas contradictorias proferat, tunc ait Durand. 4. d. 21. q. 4. quod affirmatiua est vera: quia tunc non restringitur, & negatiua est falsa. Sed nihilominus dicens se scire, peccat reuelando confessionem. Palude vero eadem distinctione q. 3. ait, quod quamuis sua sponte proferat illas contradictorias, ubi affirmatiua est falsa, & negatiua vera: quia sensus est, se aliquid scire quod debeat dicere, tanquam homo: quod falsum est, siue compulsus id dicat, siue non. At verò crediderim (cum sermo est de cognitis in sacramento) negatiuam semper esse veram, & affirmatiuam falsam, ybi cunq; proferantur, propter tertium argumentum: quod fecimus ad secundam conclusionem: quia quod notum est solum ex reuelatione, proprie non dicitur sciri: nec opus est alia restrictione. Si tamen scire extendatur ad ea quae testimonio aliorum nouimus, tunc quando sacrilegus sacerdos sua sponte reuelat confessionem, parum refert quomodo loquamur, nam siue affirmatiua sit vera, siue falsa, utroque modo est graue peccatum referre sigillum. Fortè verisimilior est opinio Petri de Palu. non tantum propter rationem suam, sed quia sacerdos non modò quando petitur per iniuriam, sed extra illum casum, potest dicere se nescire quae audiuit in confessione. Exempli gratia. Est sacerdos in concione & colloquio, ubi incidit sermo de illo cuius confessionem audiuit, cuius mors alij probant, alij reprobant. Potest profectò sacerdos, & deberet dicere. Nihil mali scio de homine. Et id non solum quando eius silentium suspicionem faceret, aliquid se scire in confessione (nam tunc teneretur omnino) sed etiam propter comitatem, posset hominem illa ratione laudare. Quare tunc etiam negatiua est vera, & affirmatiua falsa. At verò nulla aut necessitate aut utilitate id exigente, non debet sacerdos temerè affirmare se nihil scire (quamuis nihil sciat nisi in confessione) quia tunc fortè aut accipitur in sensu vniuersali, ut ait Durandus, & sic erit mendacium, aut saltem verbum erit vanum.

¶ Quod

Quòd si quis arguat. Sequeretur, quòd sacerdoti nullatenus liceret in genere dicere: scio aliqua esse peccata in populo, nam eadem ratio à illa affirmatiua esset falsa, si non sciret nisi in confessione: consequens est falsum: nam illud citra scandalum licitum est, qui non est reuelatio cōfessionis, nec condemnamus sacerdotem dicentem, se scire conscientiam & peccata Petri. Respondetur, consequentiam nō valere: quia illa affirmatiua non est reuelatio sacramenti: & ideo accipienda est in sua propria significatione: atque adeò tunc est vera.

¶ Sed de alijs secretis secularibus quando quis sua sponte reuelat secretum quod proprie scit, putà visu vel alia experientia, credo verum dicit, cum ait se scire. Est enim alia ratio de sigillo confessionis; vbi, cum sacerdos nihil sciat nisi vt Deus, quomocumq; reuelet vt homo, forte mentitur. Alia uerò secreta sciunt homines, vt homines: ideo dicentes se scire, verum dicunt, (nisi cum vi & iniuria interrogantur) peccant tamen contra secretorum fidem.

Dubium.

¶ Sed hoc est quod me dubium peius torquet. Quid si improbissimus homo interrogaret te, dic mihi quicquid scis de hac re quantum tuncque secretum sit, nec possit iure reuelari? Videtur enim tunc responderi non posse, nescio: nam tunc cum alter expressè interroget id quod non debet dicere, non video quomodo in verbo, nescio, possit subintelligi restrictio contradictoria, vt dicam: quippe quæ exclusa est ab interrogante. ¶ Re vera fortè tunc responsio illa, nescio: non caret mendacio.

Sed esset sic interrogans obiurgandus, tanquā indignus cui aliquod responsum redderetur. Tametsi forsàn etiam tunc à iure restringitur responsio quicquid malitia interrogantis verbis expresserit. ¶ Attamen super sunt ex his conclusionibus dubia nonnulla. Primum.

Dubium.

Quid si tyrānus nō satis habet, vt sacerdos dicat se nescire, sed vrget vt dicat an audierit.

¶ Respondetur, quod potest verè respondere se non audisse: primò, quia Christianus populus nihil intelligit per illa verba de illa quæ audiuit in confessione, & præterea quia id non audiuit, nisi tanquā Deus, vt habeat tunc pro obliuio, ac si non esset dictum. ¶ Sed quid si percontetur, an audierit in sacramento confessionis? vtrum licitè possit negare se audisse? nā dicere, nescio, nihil iuuabit, maximè dum est verisimile non fuisse oblitum. ¶ Hactenus opinionem secutus communem, respondebam inter legendum, licitum esse sacerdoti dicere, se non auduisse in confessione, sed re modo oculatius inspecta, verisimilius mihi videor aliter

sentire. ¶ Et probatur id non licere. Primò, quia quanuis in illo verbo non audiui: commode possit intelligi restrictio: extra confessionem, in hoc tamen, nihil audiui in confessione: in congruè profectò admodum intelligi potest; eo quòd interrogans explicat contrarium, scilicet an audiuit in confessione. Et ideo non excusatur à mendacio: quemadmodum non excusaretur, si diceret: nihil audiui, nec tanquā Deus, nec tanquā homo. Et cum, nec propter sigillum confessionis, mentiri permittatur, fit vt illud responsum non sit licitum. ¶ Secundò probatur, tale responsum nūquam esse necessarium. Sigillum enim confessionis adeò debet esse sanctum, vt non solum non affirmemus quæ illic audiimus, sed nec negem⁹ quæ illic non audiimus. Vnde si sacerdos inductus in testem interrogetur, an pœnitens fecerit homicidium: quanuis ille fuerit innocens, nec crimen fuerit confessus, non debet sacerdos dicere: nunquā hoc audiui in confessione: quia quanuis illud sit verum, nec sit reuelatio sigilli, quæ cauetur in iure, est tamen quædam contaminatio sacramenti, nec potest esse sine scandalo. Secus, si post mortem dicat confessor. Nunquā talis confessus est mihi peccatum mortale: quod etiam rarissimè fieri debet. Ergo si impudentissimus tyrannus roget sacerdotem: an hoc audisti in confessione inquantū Deus: hoc illi responso exprobandum est verbum. Sacrilege hæc est sacramenti religio, vt nec si pœnitens mihi dixisset, affirmare possem: nec si non dixisset, negare deberem: nec affirmatio nec negatio mea potest tibi facere fidem: quare neutram à me responsionem expectes. Quæ quidem verba nullam profectò de se suspicionem generant, vtrum ne sit quod interrogatur. At non contendo renuere, quin dato casu quo non possit aliter celari sigillum, liceat respondere: non audiui in confessione: quia vniuerso populo receptū est, vt verba illa excusent à mendacio. Sed credo nunquā esse necessarium: atque adeò difficile posse excusari à mendacio. ¶ Sed tamen si tyrannus interrogaret sacerdotem, an Petrus occidit Ioannē (quod sacerdos nouit in confessione) nec esset contentus illa responsione: nescio tunc. Adrianus in. 4. quaest. De sigillo. dicit, quòd sicut potest respondere se non auduisse in cōfessione, ita potest respondere, quòd Petrus non occidit. Sed re vera in hoc nulla prorsus est apparentia. Primò, quia in illo verbo: Petrus non occidit: nullus potest subintelligi modus, qui illud excuset à mendacio. Ineptissima enim interpretatio esset: non occidit: vt dicam: quia facta non

ta non habent ordinem immediatum ad hoc quod est dicere, sicut, scire: & alia verba sensationum. Et præterea, quia illa responsio nunquam est necessaria. Potest enim convinci tyrannus, non solum hoc responso quod modo dicebamus, sed potest adhuc addere sacerdos. Quomodo possum dicere Petrum occidisse, cum id nesciam? Nam quæquam id mihi esset confessus, forsitan esset mentitus: & quanquam tacuisset, forsitan voluit celari, & fictè confiteri. Et hæc de sacerdotibus secretis. Vtrum qui iniuste interrogatur de secreto, & postquam respondet se nescire adhuc videtur ut respondeat simpliciter an Petrus occidit Iohannem, affirmando vel negando, vel an vidit homicidium fieri, an audiuit: vtrum (inquam) liceat respondere non vidi, nec audiui, aut Petrus non occidit? Aliquando in lectionibus nostris ex cogitavimus modum, quo testis abunde se posset protegere. Dicebamus enim, quod quemadmodum licet tunc testi dicere se nescire, ita licet ei negare omnia verba sensuum quæ pertinent ad scientiam: ut puta dicere quod nec vidit nec audiuit, nec est memor: quia hæc omnia verba explicant quodammodo scientiam: & ideo videntur posse eodem modo restringi: scilicet, nec vidi, nec audiui ut dicam. Et si hæc responsio saluaretur à mendacio, profecto sufficientissima esset ad celandum secretum alienum. Nam tunc cum testis iniuste interrogatur an Petrus occidit, posset respondere quod nec audiuit, nec vidit, nec omnino scit: & quod nescit, nec affirmare potest nec negare. At verò iam modò vereor rem adeò extendere, nec sum tam certus an in verbis non vidi: non audiui: possit aptè subintelligi: ut dicam: sicut in verbo, nescio. Nec forsitan ego ita responderem: sed tamen nec eum prorsus condemnarem qui ita responderet. Tertia & postrema pars huius quæstionis ad rem spectat, quem non est tam facile instruere, ut citra mendacium se protegat. De quo statuitur quinta conclusio. Reo cum iniuste interrogatur de proprio sed secreto crimine, nec prodest respondere se nescire, nec licet negare verum crimen, dicendo: non feci. Prima pars est manifesta: nam ridicula esset responsio, si homo diceret se nescire, dum interrogatur de proprio opere: nempe cuius non est verisimile se esse oblitum. Secunda verò parti conclusionis non consentiunt omnes doctores. Imò Adria. in. 4. q. De sigillo. in solu. 2. argu. quanvis loquatur de sacerdote producto in teste, interferit tamen generaliter, quia reus iniuste adiuratur de crimine, quod iure est occultum: quia non tenetur semetipsum prodere potest

secundum omnes doctores respondere, quod nihil de facto illo novit, vel certe quod non fecit. Hæc Adria. Veruntamen nescio qui sint illi omnes doctores. Fateor me nullum legisse. Sunt qui impingunt Scoto, quod licet adulteræ, cum iniuste interrogatur à marito de adulterio sub comminatione mortis, respondere se non esse adulteram: quod tamen nunquam legi apud Scotum. Imò verò Scotus in. 4. d. 17. q. 4. art. 3. ubi loquitur de reo iniuste interrogato, admonet ut respondeat his verbis. Nego proposita ut proponuntur: ut in re publica. Quod si iudex urgeat eum, ut confiteatur propositum, vel ut neget, respondere posset, quod ipse respondit sufficienter ad accusationem. Hæc Scotus. Vbi non concedit licentiam dicendi: non feci, sed nego proposita ut proponuntur. Subiungit tamen. Sed nunquid si neget, intendens illud negare ut propositum est. s. ut publicum, tenet ille poenitere tanquam de mendacio? Respondeo Bonarum metum est culpam agnoscere, ubi culpa non est: & ideo tutum est tunc poenitere de illo quod est, sub dubio an sit veniale, vel mortale. Hæc Scotus. Vbi sub dubio relinquit an liceat dicere: non feci: & magis inclinatur in partem negativam. At verò quicquid sit in aliorum opinione, nulla mihi tamen, vel apparenti ratione, persuadere possum, ut liceat occulto peccatori iniuste interrogato dicere: non feci. Nec video quomodo possit illud excusari à mendacio: nam maxime quia subintelligitur: non feci ut dicam, sed profecto sensus ille violentissimus est: etenim quia dicere procedit ex scientia in verbo, nescio, potest subintelligi: ut dicam, id est, non scio tali scientia quæ iure sit propalanda: attamen opus non habet talem ordinem ad firmamentum. Sed ais forte alia ratione posse illud verbum excusari à mendacio, per aquivocationem temporis. Ut si adultera admisit amicum heri, possit modò iurare, non fecisse adulterium: ut subintelligatur: hodie. Quemadmodum Ange. de Perus. super. l. Idem. in de condi. ob turpem causam. & Ananias. ca. Qui cum fare. extra De fartis. referunt de beato Francisco, quod cum Perusij rogaretur à pretore persequente criminosum quendam, an vidisset eum transire, respondit non transiit hac: si non vestis insinuans. Sed re vera commentum hoc minus placet. Nam et si qui iniuste interrogatur, non tenetur respondere ad intentionem interrogantis, tenetur tamen eis verbis secretum celare, quæ in aliquo sensu recepto apud vulgus, vel apud sapientes sine vera: alias mentitur: quod neutiquam licet. Et certe oratione non feci: facit sensum vniuersalem: nunquam feci: & non transiit hac: refertur ad illum locum de quo alter interrogat. Atqui dicitur

Franciscus forsitan aut falso circūfertur vt autot illius respōsi, aut putauit vir sanctissimus id esse licitum. Alium cōmemorat diuus Aug. sanctum episcopum Firmū nomine: sibi miore (inquit) voluntate: qui cū ab eo quærerent apparitores, quem ad se confugientē occultauerat, hoc solum respondit, nec mentiri se posse, nec hominem prodere. Multa q̄; passus tormenta in sententia permansit. Qua nimirū patientia indulgentiam ab imperatore homini calamitoso impetrauit. ¶ Sexta conclusio. Mendaciū quo qui iniuste interrogatur, negat proprium crimen, non est perniciosum, sed officiosum: at que adeo, si fiat sine iuramento, nunq̄ est mortale, solū veniale: siue in iudicio interrogetur, si ne forma iuris, siue extra iudiciū: vt cum adultera interrogatur de adulterio à marito: qui nō est iudex. Probat. Nam qui sic mentitur, nemini facit iniuriā, imo ipse est qui iniuriam patitur. ¶ At vero cū nec venialiter peccare quo quo modo liceat, quid facturus est miser homo, qui contra omnē ius interrogatur de secretissimo proprio crimine? ¶ Respondetur septima conclusione. Si verba non occurrerint, quibus per æquiocationem, vsu hominum receptam, citra mendaciū celare possit crimen, mori debet, antequā mentiatur: licebit tñ non nunquā id reuelare, vt videbitur. q̄ sequēti. Interim tamen si percōtetur quis, quibus amphibologis poterit se miser tueri, nō possumus illas sigillatim colligere: sed pro sua quisq̄ peritia & prudentia illas poterit excogitare. Posset. v.g. occultus homicida cōtra ius interrogat⁹ respōdere: iuro me neminē occidisse: nam illa oratio Latine amphibologica est: & si primus accusatiuus accipiatur passiuē: & secūsus actiuē, est vera. Quemadmodū Pyrrho respōdisse fertur Apollo: Aio te Æcidas Roma. vincere posse. Atqui posset adultera, cū adulterium percontatur maritus, respondere. Quid proderit mihi iurare non fregisse fidē, aut quomodo dabis fidem dictis eius, quā non credis seruare fidē thoris? Item posset iurare se non fregisse matrimonium (nā post adulteriū adhuc manet integrū matrimonium) quāuis maritus intelligat, non fregisse fidē thoris. Posset item mulier quæ nupsit consobriuo, si ab apparitore iniuste interrogatur, an maritus intrauit domum, respōdere neminem intrasse præter cōsobrinum suum. Quemadmodū Sara celauit esse vxorē Abrahamæ, dicens se esse sororem. Crediderunt enim Ægyptij nō posse sororem nupsisse fratri. Attamen inutilis iam modo sup̄ huiusmodi respōsiones. Tanta est interrogatiūm versutia. ¶ Sed vtrum posset homo, vt celet se iniuste

quæsitum dum interrogatur an sit ipse ex fratribus minor iurare se esse maiorem: cum tamen sit natu minor, sed qui succedit in primo genitura paternæ domus? Et videtur quod sic. Imo q̄ posset iurare se esse Petrum, cum tamē non sit nisi frater eius. Nam hac ratione excusat Augu. Iacob à mendacio, dicentem se esse Esau. ¶ Respondetur, q̄ non auderem hoc admittere. Quia aut non est adeo certum Iacob non fuisse mentitum: aut id respondit inspiratione diuina: aut (quod puto sentit Augustin.) sermones illi erant apud gentem illam vsitati in illa significatione, vt citra mendacium posset proterri. Vnde Gregorius, vt refertur. 22. quæstio. 2. Si quis (inquit) per vetus testamentum: suum vult tueri mendacium: quatinus illie quibusdam fortasse nocuerit dicat necesse est, rerum alienarum raptum, retributionem iniuriæ, quæ infirmis illie cōcessa sunt, sibi nocere non posse. ¶ At nunquid si quis interrogatur, vt testis, an vidit Petrum fugientem: vel tanquam reus, an occidit Petrum, poterit respondere: nō vidi Petrum: aut, non occidi Petrum: quem tamen occultē occidit? Videtur enim id licere, nec esse mendacium: nam, vt scripsimus in dialecticis, nomina singularia æquiocē significant: & ideo potest respondens subintelligere alium Petrum quem non occidit, aut quem non vidit: quemadmodum dicunt dialectici has non contradicere. Canis est in mari: Non est canis in mari. & vtranque esse veram, eò quod subiectum accipitur æqui uocē. Respondetur quod nō esset sine mendacio huiusmodi respōsio. Nā secundum receptissimum vsu omnium, affirmatio, & negatio in omnibus his proprijs pro eodē accipiuntur: ac si non esset nisi vnus, qui nuncuparetur illo nomine. Vt si me percontante an Petrum videris, respondeas: non: negatio ad eum refertur, quem ego quæro. Nec alium potest sensum admittere. Sed immensum opus, esset per singula discurrere. Prudentis erit ex his cætera perpendere.

¶ Sed instas adhuc pressius, quid faciet miser homo qui mortem comminante tyranno nisi verum fateatur, non habet qua se amphibologia protegat? Aut adultera, quam maritus nudo gladio petit fateri adulterium, vt iuret an adulterium fecerit? Respondetur, quod plures sunt homines, nequitia, & violentia, quā vt possit omnibus obuiam iri. Ob idque in tali casu mori opus est: quemadmodum si tyrannus mihi comminaretur mortem, nisi peierarē aut leuissimē mentirer, mortem prius deberem oppetere, quā mentiri.

¶ Ad pri-

¶ Ad primū argumētum principale, concessa priori præmissa: putā nunquā esse licitū mendaciū, negatur secunda. Nec enim sat est ad integrā rationem mēdacij, fallendi cupiditas, nisi oratio sit falsa. Est enim mendaciū: vt inquit illic Aug. falsa significatio cū voluntate fallendi: modō qui amphibologia cum fallit, qui iniuste interrogat, in aliquo sensu verum profert, quo excusatur à mendacio. Neque tūc venit cōtra mentem: quia id in aliquo sensu verū profert, quod habet in mente: quanuis alius aliud cōcipiat. ¶ Atque eodem modo respondetur ad cōfirmationē, quod quando homo interrogatur absque iniuria, simpliciter & cādide respōdere debet: putā verbis quibus interrogans nō decipiat. Sed quando vi & iniuria petitur: quia licet ei veritatē celare, nihil agit cōtra virtutem, proferēdo æqui uocum verbum: quia eiusmodi respōdenti præcipua intentio non est fallendi, sed ius suū seruandi. ¶ Dicta verò sanctorū cōtendunt, vt prohibeant respōsa per verba quæ nullum possunt facere verum sensum, secundū significationē vsu receptam: quippe quæ non possent à mendacio vlla ratione excusari. ¶ Et eadē ratione respōdetur ad secundum principale. Qui enim per lapidem iurat falsum, nō excusatur à mendacio, post q̄ falsum est quod iurat, nec à periurio: nam cum enuntiet se iurare per euangelia: quanuis ponat manum in lapide, tamen omnes intelligunt se iurare per euangelia, nec possunt aliud intelligere. ¶ Ad tertium respondetur q̄ quāuis mendaciū id est falsum dicere cum intentione fallendi: eatenus sit intrinsecè malum, vt nulla de causa iuste fieri possit, tamen decipere non est adeò de se malū, quin per amphibologiam liceat, ad repellendum iniuriam. ¶ Vnde subsequitur solutio confirmationis. Nam citra necessitatem non licet vti huimodi amphibologijs: non quòd essent mendacia, sed quòd hominum conuictus & societas id exposcat, vt homines vsitatoribus, atq; perspicacioribus verbis in serijs vtantur nē se fallant, nisi ioco, in ridiculis: vt auctor est Aristot. 4. Ethic.

Q V A E S T I O Q V A R T A.

Vtrum vsq; adeò obligamur ad secretorum fidem, vt teneamur non nunquam mortem prius oppetere, q̄ secretum detegere. ¶ Ad partē negatiua n̄ arguitur. Reuelare secretū, vt supra dictū est, ex genere suo nō est nisi damnū, & iactura famæ, quæ violatur prodicione criminis: sed vita bonum est multò pretiosius q̄ fama: nam pellem pro pelle: & cūcta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Iob. 2. Ergo si alterius corū

iactura facienda est, potius debemus famā, vel propriam, vel alienam abijcere, quā propriā vitam. ¶ Cōfir. quia, vt frequenter solemus repetere, iugum domini suaue est, & onus leue. Matth. 11. sed cū terribilium terribilissimū sit mors: vt est in 3. Ethico. grauissimū esset præceptum, vt alienā famam dispendio vitæ protegere astringeremur: ergo nemo ad id obligat. ¶ Secūdo principaliter arguit. Si teneremur fidē secreti seruare cū periculo mortis, id maxime esset, quia p̄palare secretū est ita intrinsecè malum, vt nulla ratione possit esse iustum: quale est, occidere, fornicari, mentiri: sed hoc falsum est: nā reuelare secretū multis de causis iustum est: putā ad obuiandū communi malo: & causa fratris corripiedi, vt secundo mēbro dictum est: ergo & causa defendendę vitæ, quę in bonis tēporalibus summū est, id etiā licebit. ¶ Et confir. Nam in operibus charitatis nullus tenetur providere p̄ximo cū graui detrimēto proprio: imò nec seruare promissum: q̄ eleganter tractat Cicer. lib. 1. de offic. Si constitueris (inquit) te cuiquam aduocatū in rem præsentē esse venturū, atq; interim grauius ægrotare filiū coeperit, nō est contra officium, nō facere q̄ dixeris. Ergo quanquā fidē quis secreti promiserit, nō tenetur cū dispendio vitæ seruare. ¶ Tertio principaliter arguitur. Cuiusq; integrum est & liberū, propriū crimen, aliās occultum detegere, vt vitam seruet, nā pōt quis dare famā pro vita, vt diximus. q. 3. mēbri primi: ergo facilius pōt quis anteponeere vitā propriā famæ alienæ; atq; adeò nunquā tenetur homo mortem obire, vt secretū contegat. ¶ In contrariū est, quia tenentur Christiani pro fide, p̄ religione, & bono publico mortē oppetere: ergo sacerdos antequam sigillū referet confessionis (quæ sacrilega esset sacramenti contaminatio) mortem perpeti debet: & cui arcanum publicum committitur, eadem ferē lege tenetur.

In hac quæstione quarta huius mēbri: atque adeò totius operis postrema, dicere tandem restat, quid facturus est miser homo cum vi & iniuria petitur reuelare secretū, nec se potest citra mendaciū defendere, an debeat prius mori, q̄ secretum detegere. Sed sunt fortē qui quæstionem hanc superuacua iudicabūt. Nam si secretū celare, ius naturale est, diuinū & humanum vt supra cōmonstrauimus: atq; adeò secretum reuelare, sit suapte natura vitiū: ambigit nemo mortē esse potius oppetēda, quā reueletur arcanū. Est enim doctrina Arist. 3. Ethic. summa cuiq; tormēta, mortemq; ipsam obeunda, ante quam inhonestum quid adimat, imò documē-

tum est Pauli Roma. 3. iustā esse damnationem eorum, qui faciunt mala ut inde veniant bona. His verū tamen respōdemus, quod quauis dubiū nō sit, imō per se sit manifestū: non esse licitum peccare, nec pro vita, nec propter aliū quēcumque finē (nā est contradictionis implicatio, esse aliquid licitū quādo est peccatū) hoc tamen est sub iudice in quæstione nostra, an sit peccatum reuelare secretū, quando quis non potest id cōtegere, nisi cū dispendio vitæ. Et quidem si illud esset eo modo intrinsicē malū, sicut p̄iurium aut adulterium, nulla esset quæstio id nō licere, sed quia non est adeo malū, quin pro iusta causa illud liceat, ut insinuauimus in tertio argumento, quæstio est utrū adeo obligemur secreta celare, ut antequā reuelē⁹ moriamur.

¶ At qui, ut. 2. & 3. q. primi mēbri attigim⁹, sex sunt secretorum gradus, qui varias & diuersas habent considerationes. Ob idq; decem cōclusionibus respōdebimus ad quæstionem. Secretorum enim aliud est alienum, aliud verò proprium: & ex alienis aliud pertinet ad religionē sigilli cōfessionis, aliud verò est seculare: & ex secularibus, aliud pertinet ad bonum publicum, aliud ad priuatū: & ex priuatis, aliud extortum est per iniuriam, atq; aliud citra iniuriam cognitum: & ex his aliud recipitur data fide, velut in deposito, & aliud fortē & casu cognoscitur.

¶ Prima ergo conclusio sit de secreto cōfessionis. Sigillum sacramenti cōfessionis, adeo sanctum est, tantoque vinculo ligat, ut mors sit prius obeunda, quā modo aliquo reueletur. Conclusio hæc supponit primum, arctissimum esse præceptum sigilli seruādi: quod partim probatum est. q. 2. membri primi. Vbi monstrauimus fidem generaliter secretorum, iure naturali, diuino, & humano esse in præcepto: primò ex conditione vitiorum, quæ suapte natura digna sunt quæ contegantur, quemadmodū virtutes dignæ contrā sunt quæ palām fiāt. Et secundò ratione charitatis: nam quæ nobis optamus, & alijs præstare tenemur: & vnusquisq; id ratioe optat, ut quod cōmilit secretū secreto custodiatur. Et tertio, ratione finis: nā fide secretorum de medio sublata, cessarent cōmoditates plurimæ amicitia: ut patē consilia, solatia, quæ amici ab amicis secreto petunt.

Quæ quidem rationes, & aliæ quas illic tractauimus, multo efficacius comprobant sigillum sacramenti confessionis, quā secretorum fidem secularium. Sed est præterea ius diuinum speciale de sigillo confessionis. Qui enim finē præcipit, iubet & necessaria media: sed Christus seruator noster Ioan. 20. instituit sacramentum confessionis sub præcepto; vbi ait:

Accipite spiritum sanctum: quorū remiseritis peccata, remittentur eis: & quorū retinueritis, retenta erunt: & sigillum est necessariū medium: nēpe sine quo homines à cōfessione deterrerentur: ergo simul iussit, & vniuersos confiteri, & sacerdotē secretum tenere. Non enim dedit illic solum sacerdoti potestatem dimittere, relinquēs hominū arbitrio, si vellent confiteri, sed certē dedit ecclesiæ coercitiuam potestatem iudicandi de peccatis: quæ ad modū si rex mitteret prætorē in urbem, qui ciuū errata aut cōdonaret, aut pro sua prudētia puniret. Sed de hoc alibi. Neq; ecclesia cap. Omnis vtriusq; sexus. aliud fecit, q̄ vtrunq; præceptum diuinū determinare, sanē ut singulis annis cōfiteremur, & sacerdotes sigillum cōfessionis arctissimē seruarēt. At qui hoc est quod S. Thom. in. 4. dist. 23. q. 3. ait, sigillum secreti esse de necessitate cōfessionis. Non enim intelligit esse de substantia, tanquā materia & forma: neq; ita de necessitate ut si sacerdos referret sigillum, nullū esset sacramentum præcedens: sed ita, ut naturæ sacramenti expediat sigillū, nempe sine quo præceptum cōfessionis iustineri nō possit. Et probat S. Tho. nam quæ exteriori geruntur in sacramentis, sunt signa rerū quæ interiori contingunt: & idē cōfessio illa quæ fit sacerdoti, est signum quod poenitens cōfiteatur deo: quare sicut deus ita cōtegit peccata, ut habeatur pro oblitis (quod dictum est quæst. proxima) idem obligat facere sacerdotes. Nec obstat argumentum Durand. 4. d. 11. q. 4. vertentis sensum S. Tho. Non enim sentit S. Tho. quod celatio sacerdotis repræsentet aliquid quod interiori cōtinetur, tanq̄ effectum sacramenti, veluti absolutio repræsentat remissionē peccatorū, sed vult, quod quemadmodum in foro interiori celatur à deo, hoc significet per secretum sacerdotis. Deus enim, nec in die iudicij reuelabit peccata remissa ad confessionē: sed ad cōmendationē & gloriā poenitentium.

¶ Ex quo sequit, quod nec Papa, nec tota ecclesia potest dispensare, ut reuelēt sigillum cōfessionis: non solū quia ecclesia in his quæ sunt de iure diuino (quale est sigillum) facultatem nō habet dispensandi, sed specialiter quia multo minus potest sacramentorū naturam mutare. Et naturæ confessionis necessarium est sigillum modo iam exposito. Et enim, quauis sublato sigillo nihilominus confessio esset sacramentum, tamen esset tunc intolerabile præceptum confessionis.

¶ Supposito ergo præcepto, probatur illud obligare etiam cum dispendio vitæ. Media pensanda sunt ex conditione & necessitate finis: finis autē sigillum seruandi, est necessitas sacramenti confessionis: vnde pro-

fectò falus Christianorum pēdet (sublato enim de medio sacramēto cōfessionis, omnia plena essent iniquitatibus, atq; adeò religio Christiana perditum iret: quæ res multo maioris momenti est, quàm temporalis vita) ergo sigillū cōfessionis adeò est necessariū, vt pro eius obseruatione vita sit postponenda. ¶ Et cōfir. Sacerdoti qui sigillum referat (quia pœna capitis sacerdotēs plecti non possunt) decretū est prius perpetuum exilium. ca. Sacerdos. De pœni. d. 6. postmodum mutatū est in carcerem perpetuum. ca. Omnis vtriusq; sexus. De pœnit. & remiss. quorū vtrūque proximū est morti. l. 2. & l. Capitulum. ff. de pœnis. Nec ab hac pœnā eximētur, qui metu mortis fidem frangeret sigilli. Ergo crimen est atq; adeò mortale, etiā metu atrocissimæ mortis, cōfessionem reuelare. ¶ Et tertio id cōprobatur: Potest princeps pro salute tēporali Reipublicæ præcipere cui vt stationem in prælio custodiat, nec pedem retrahat, sub pœna capitis: in quo casu peccatum esset mortale edictū transgredi (nā potest princeps legē facere, quæ obliget ad mortale: vt ait S. Tho. 1. 2. q. 69. arti. 4. vbi adnotat Caietanus posse etiā obligare cum periculo mortis: saltem pro bono publico) ergo multo magis non solum Deus, cuius est præceptum sigilli, sed Ecclesia potuit sacerdotes obligare, vt in periculo mortis, tenerent sigillum. Profectò adeò necessarium est sacramentum cōfessionis, ac subinde illius sigillū, vt videatur Christus ipse spopōdisse fidem Christianis, quod tuti essent in hac parte. Nā cum multa præterea narrētur hic miracula (vt est illud quod Altisiod. 4. p. c. De confess. ex Vitæ patrum citat, q̄ cum quidam in naui metu mortis, publicè confessus esset crimina permulta, adeò statim omnes oblitus sunt, ac si nunq̄ audissent) hoc verū tamen omnium maximum miraculorū existimauerim, q̄ cū sint sacerdotes, & alijs perditissimi, & multi in dementiam versi, tamen perq̄ rarissimè visum est, sigillū cōfessionis periclitari. Quo fit, vt prælati, & quicunque iudices per quāmaximè teneantur, in causis cognoscendis cauere, ne sanctissimū sigillum cōfessionis violent: nec illa via tentent quicq̄ cognoscere, nec prætextu cuiuscūq; boni publici, nec vt malo, quāuis hæreticæ prauitatis, occurrant. Nihil em̄ est tam ecclesiæ necessariū, quā sigillū. ¶ Verum enim verò nō sat est conclusionē in genere statuere, si nō ad particularia descēderimus. Sacerdos enim non solū peccatā tenetur celare, verū & alia detecta in cōfessione. Nec solus sacerdos sed alij item personæ tenentur seruare sigillum. De quibus perinde dubiū est, an cūcta tenentur

vniuersi celare: nullo obstāte metu mortis. *Pri. Dubium.* mū ergo dubiū est: vtrū peccata q̄ quis perstās in proposito, cōfiteatur perpetrāda, teneatur sacerdos celare. ¶ Res fuit anceps antiquitus inter doctores. Et fuerunt qui dicebant q̄ peccatā futura, putā quæ pœnitēs emēdare non promittit, non clauduntur sub sigillo: vt recitat S. Tho. in. 4. dist. 21. q. 3. & Innoc. cap. Omnis vtriusq; sexus. De pœnit. & remiss. Et inter theologos Alexā. ab aliquibus acersitur in hāc sententiā. Et Panor. c. Omnis vtriusq; sexus. eandē affirmat, nēpe quā putat esse opinionem Innoc. Et Syluest. verbo, cōfessio. 3. citat Raynerium, & Innoc. cum tamen Innocētius cōtrarium autumet. Et arguit pro illa opinione Alexan: Id quod directē opponitur cōfessionis, non est de necessitate cōfessionis: sed propositum perpetrādi peccata, opponitur cōfessionis: nam est signū impœnitētis, per quod videtur se eximere à iudicio sacerdotis: ergo peccata huiusmodi nō cadunt sub sigillo. ¶ Et confirmamus hoc in gratiam huius opinionis. Secretum sigilli sacerdotis est ad imitationem secreti Dei, vt dictum est: sed peccata impœnitētis Deus non celat, nec habet pro obliis: sane quæ in die iræ reuelauit ad vindictam: ergo nec ea tenentur sub sigillo seruare sacerdos. ¶ His verū tamen nihil obstantibus fit secunda conclusio, quæ certissima est. Omne peccatum detectum in cōfessione, dummodo sit cōfessio, clauditur sub sigillo, siue præsens, siue futurum, siue qui cōfiteatur verè pœniteat, siue nō. Conclusio est S. Thom. Scoti. & Richardi & cetero theologorū loco citato, & Innocentij, & singulariter Caiet. quol. 1. q. 11. quam de hoc fecit specialē. Imò (quātum conijcio) quicquid sit de antiquioribus, tamen nec Alexan. nec Rayn. contradicunt, si sanè intelligatur. Et abundè probatur ex verbis cōcilij. c. Omnis vtriusq; sexus. Qui peccatum in pœnitētia iudicio sibi detectum præsumperit reuelare, &c. Vbi vtiliter omne peccatū celari præcipitur, nullo excepto: At verò non requiritur contritio, ad hoc vt accusatio pœnitētis sit verè cōfessio, imò nec absolutio. Probatur, quia sicuti baptismus fictus, est nihilominus baptismus, & recedente fictione incipit habere effectum virtute formæ præteritæ (vt ait August. ca. Tunc valere. De consec. d. 4.) ita cōfessio ficta est quidē cōfessio, quāuis nō sit perfecta. Quare quomodocūq; sit ficta, scilicet, quia non est cōtritio, vel nō est integra, clauditur sub sigillo. ¶ Et cōfir. Nam ille qui in contritus accedit, præcipit ecclesiā vt audiat in cōfessione, & salubribus mōitibus adhibeantur ei cōsilia, vt habetur. cap. Quod quidem

2. Conclusio

de pœnitentijs & re. imò fortè cōfessio illa satisfaceret præcepto ecclesiæ vt latius disputauimus in lectionibus super quartum: ergo hmōi cōfessionē vult ecclesia abscondi sub sigillo. ¶ Et confir. 2. quia si in cōtritus integrè cōfiteatur, potest adueniente contritione, absolui ab eodem cōfessore, sine noua cōfessione: nisi longa fortè intercesserit mora. ¶ Quòd si percontaris qđ requiritur vt sit cōfessio. Respondetur, qđ satis est esse accusationē. Potest enim pœnitēs accusare se de peccato, dicēs se nō posse abstinere, petendo cōsiliū, & auxiliū à sacerdote. Et certè qui sic accusatur celāus est de quo cunq; crimine mundi quātuncūq; pernicioso aut tertiæ psonæ aut reipublicæ: quāuis debet tūc sacerdos in genere admonere, aut reipublicā, aut illum cui periculum imminet, vt caueant tali hora, aut tali loco: & dummodo fieri possit sine periculo reuelationis personæ.

Quòd si generalis admonitio nō sufficit, nulla tenuis licet personam exprimere. ¶ Et secundo principaliter arguitur, quòd quanquā peccatū sic perpetrandum, cadat sub sigillo. Nam si peccatum esset præteritum, tunc, quālibet confitens non esset contritus, sed esset impœnitens, nec esset absolueudus, illud caderet sub sigillo: vt Alexand. illic ipse confitetur, quia sacerdos est iudex sit ne contritio sufficiens ad absolutionem, nec ne: ergo eadem ratione quāuis peccatum sit in futurum perpetrandum, cadit sub sigillo. Tam impœnitens enim est quem nō pœnitēt præteriti: quāsi qui tenax est propositū in futurum. Eo vel maxime, quòd dū reuelatur peccatum perpetrandum, simul reuelatur præteritum, putā propositum deliberatum perpetrādū illud. ¶ Et postremo arguitur. Si quis contritus confiteretur alia peccata, & postmodum confuleret sacerdotem, an esset peccatum id quòd inuincibiliter putat nō esse peccatū: putā occidere vxorem deprehensam in adulterio: aut certum contractum facere: & audiens esse peccatum, nihilominus non vult mutare propositum occidendi vxorem, si eam deprehenderit, abijtq; perinde sine absolutione: profectò totum illud cadit sub sigillo.

¶ Veruntamē sunt qui fingunt se accedere ad confessionē, & tamen nō veniunt quò se accusent, & remedium postulent animæ suæ, sed vt confessorem fortè peruertant, aut fauorem & auxiliū petant perpetrādis flagitijs, vt temporibus nostris vsu venisse fertur quibusdam, qui in pontificem conspirauerant. Et huiusmodi peccata celanda non sunt, sed statim potius denuntianda. Quòd plurimum timendum est in crimine hæresis. Huiusmodi enim est versu-

tia dogmatizantium, vt hac confessionis simulatione sacerdotes pervertere moliantur. Et in hoc casu verum habet vulgatus ille versiculus: Est crimen hæresis, qđ nec cōfessio celat: nam si de cōfessione loqueret, quæ verè est accusatio, quāuis impœnitentis, falsissimus est, atq; adeò Christianis auribus indignus. Et de peccato hoc ultimo modo perpetrando, loquitur Rayne, in titu. de pœnit. & rem. & Alex. cuius verba sunt. Peccatum quod quis confitetur vt perpetrādum, nō cadit sub sigillo, id est. Quòd ita confitetur, non vt se accuset, sed vt aliū moueat, aut auxiliū petat ad perpetrandum. Nec Inno. aliud opinatus est, vt egregie adnotauit Caietanus, opusc. citato. Nam postqđ citauit opinionem dicentium, qđ peccata futura im pœnitentis non cadunt sub sigillo: quia non dicuntur sacerdoti tanqđ de ministro, subiungit: hæc tamē ratio nō placet: quia bene credimus qđ sacerdos vt minister recipiat, etiā si confitens in peccato remanere proponat. Quæ verba aut nō vidit, aut sinistre legit Panorm. ¶ Vnde ad argumentum quod recitat Alex. respondetur, qđ quāuis impœnitentia opponatur confessioni, quantū ad absolutionē, atq; adeò quantum ad perfectionem sacramenti, tamē non obstat quominus sit confessio sacramentalis, si modo reuera sit accusatio, vt expositum est. Et ideò celanda sunt peccata quæ illic deteguntur.

¶ Et ad cōfirmationem quam nos adiecimus, respondetur, qđ quāuis peccata impœnitentis non celentur adeo, veluti peccata remissa, tamē si proferantur per modum accusationis ad petendum cōsiliū vel auxiliū: iam tunc disponunt & ordinantur ad veram pœnitentiā: & ita recipiuntur ab ecclesia, tanqđ in sacramentali confessione. ¶ Alterum dubium est, vt in reuelatione sigilli confessionis possit continere peccatum veniale, ratione paruæ quantitatis materiæ: quemadmodū in furto, quòd de genere suo est mortale, potest contingere peccatum veniale: vt si quis obolum furetur, atq; adeò vt in eadem causa paucitatis materiæ, liceat sigillum reuelare, gratia vitæ seruandæ.

¶ Tertia conclusio. Nō solū peccata omnia, tam venialia, quā mortalia, verū & qualitates vniuersæ circumstantes, quæ notitiam pœnitentis quoquò modo suggerere possunt directè cōcluduntur sigillo: atq; adeò sub pœna mortalis culpæ celanda sunt: siue illa fuerint de necessitate confessionis, siue ex leuitate pœnitentis prolata. Conclusio colligitur ex illis verbis, capit. Omnis vtriusque sexus. Caueat omnino (scilicet sacerdos) ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodatur pecca-

Dubium

3. Conclusio

to rem.

torem. Hoc cōclusionē cōprehēduntur primò peccata venialia, quę licet nō sint de necessitate confessionis, nihilominus celandā sunt. Item locus & tempus. Vt si homicida mihi est confessus, reuelatio esset dicere, Petrus tali hora fuit in tali loco (putā ubi factum fuit homicidium) si inde possit coniectari illum esse homicidam. Item personę consortes. Aliquando enim est necessarium pœnitenti consortes patefacere: vt puella quę fecit stuprum cum patre, non satis confitetur se fecisse stuprum, nisi exprimat cum patre: quia id per quā multum auget: vt docet S. Tho. in 4. distin. 16. q. 3. ad vlti. arg. totius quęstio. Et tunc pater celandus est à sacerdote, sicut puella. Imò quanuis puella ex leuitate, & sine aliqua necessitate exprimeret cōsortem: vt si confiteretur fornicatam fuisse cū Petro. Quia licet illa persona nō esset de necessitate, aut commoditate cōfessionis, tamē efficitur postea necessaria ad contegendum peccatum pœnitentis. ¶ Sed arguitur, quòd hæc omnia reuelare nō sit peccatum mortale. Primò. In alio quocunq; peccato ex genere suo mortali, potest contingere peccatū veniale, ratione paucitatis materię: præterq̄ in periurio: imò cōtra materiā fidei potest esse tā leue verbum, vt nō sit nisi veniale: ergo proderet pœnitentem, qui mentitus est iocose, non erit nisi peccatum veniale. Et confit. In reuelatione sigilli posset esse veniale ex defectu deliberationis, vt si quis motu subito illud referaret: ergo eadem ratione, propter paucitatem materię potest esse veniale. ¶ Respondetur primò, q̄ si sacerdos detegeret minimum veniale: vt constaret illud audisse in confessione, putā quia vt sacerdos exprimat Petrum sibi cōfessum esse, aut quia audientes id conijciunt, peccatū est mortale grauissimum: adeò vt mortē deberet perpeti sacerdos antequam id detegeret. Probat, quia quāuis id quod detegitur tenuissimè lædat famam, tamen sacramentum grauissimum recipit detrimentum. Deterret enim homines à confessione si suspicarentur, vel in minimo detegendam esse confessionem.

¶ Sed quid si in Francia audiri confessionē Petri, quem hic coram illis quibus notus est, dico fecisse peccatum veniale, non tamen suspicantur me audisse in confessione?

¶ Fortē esset probabile illam reuelationem nō esse peccatum mortale: quia est in re minima. Mihi tamen verisimilius est esse mortale. Nam quanuis in reuelatione secretorum secularium frequenter contingere possit peccatum veniale in re parua, tamen sacrosanctum sigillū non permittit, vt vel in minima materia, citra mor-

tale violetur. Et probatur, quia in dic. cap. vniuersaliter dicitur, q̄ qui peccatū in confessione detectum reuelauerit perpetuā agat pœnitentiam. Perpetua tamē pœnitentia nō decerneretur, nisi pro grauissimo peccato mortali.

¶ Secundò arguitur, q̄ non sit necessarium sub pœna peccati mortalis, celare personas reuelatas in sacramento. Celare alias personas non est necessarium, nisi quatenus ex reuelatione aliarum, sequeretur reuelatio pœnitentis (nam in. d. c. solūm cauetur vt non reueletur persona pœnitentis) sed sepe possent reuelari peccata aliarū personarū sine reuelatione pœnitentis: ergo tunc reuelatione illarum non violaretur sigillum. Probat, minor. Puella temerè & sine necessitate nominat personam consortem delicti: & quanquam sacerdos postea dicat Petrū fornicarium, nullo inde oriretur suspicio id admisse cū tali puella. Et addamus: nec posse vnquam suspicari, id sacerdotem nouisse in confessione (nam aliàs grauissimum esset peccatū scandali, in detrimentum confessionis).

¶ Respondetur, quòd peccata quę pœnitens aliena detegit in confessione, non solum sunt celandā quando per illa reuelarentur peccata pœnitentis, sed etiam per se: quia quomodo cūque reuelaretur, deterrerentur homines à confessione. Plebei nāq; in docti confitendi, multa temerè reuelant aliena peccata, quę si non caderent sub sigillo, esset periculosa confessio. Et credo sacerdotem ea reuelantem incurere pœnas canonis. Hoc enim est, proderet pœnitentem: nō solum detegere peccata quę ad ipsum pertinent, sed quęcunq; ille protulit in confessione: atque adeò mori debet antequam ea patefaciat. ¶ Sed nunquid permittitur sacerdoti in genere ea pro palare, quę in confessione audiuit? ¶ Panormitanus in dic. cap. Omnis viriūque sexus. dicit, nec peccatum in genere posse in publicum proferri citra fractionē sigilli: quāuis nulla inde oriatur suspicio personę. Nam habetur (inquit) in textu, quòd qui peccatum pœnitentia iudicio detectum reuelauerit, perpetuam agat pœnitentiam. Sed tamen absque vlla hæsitacione credendum est contra Panorm. Et satis esset ad ipsum conuincendum vniuersalis consuetudo. Passim enim sacerdotes proferunt quę audierūt in confessione, nō solum ad capiendum consiliū, sed in colloquijs: nec tamen censentur fractores sigilli, quando nec minimum timetur periculum reuelationis personę. Imò quanuis dicant illud aliquando audisse in confessione, non est fractio sigilli, nec peccatum de se mortale, si fiat sine scandalo. Quāuis id fieri non debeat.

¶ Et ad argumentum Panormitani respondetur, quod illud verbum; quoniam qui peccatū in pœnitentiā iudicio detectum, &c. reddit causam verbi præcedentis. Caveat autem omninò sacerdos ne prodat peccatorem. Et ideo non frangit quis sigillum reuelando peccatum, nisi applicatum ad personam.

¶ Et confir. quia si reuelatio peccati in genere esset fractio sigilli, tunc non liceret illo modo in genere reuelare, nec ad capiendū consiliū, sine licentia pœnitentis: quod tñ est falsum, vt patet ex verbis eiusdem textus, & in capit. officij. eod. tit. ¶ Ex quo sequitur q̄ quanuis dicam: Petrus ritè cōfessus est mihi sua peccata: nō reuelo confessionem: dūmodo nullā speciem nominem, etiam si sint publicæ meretricis, aut latronis. Sed si non absolui, nō possum interrogatus dicere non absolui: quanuis, vt inquit Caieta. in summa, verbo, confessor: qui illud diceret, non esset propriè fractor sigilli, vt incurreret pœnas canonis, nisi speciem peccati exprimeret, propter quod nō absoluit. Debet tamē sacerdos tunc respondere: feci officium meum: vel aliud simile. ¶ Cætera verò quæ nec sunt peccata, nec circumstantiæ quibus peccatum perpendatur, quanuis narrentur in confessione: ne nullo modo cadunt sub sigillo. Cauendum tamē est ne passim sacerdotes quoquo modo loquatur, sales de confessionibus in colle quijs spargendo. Nā propter scādalum saepe vsu venire solet, vt illi in aures pœnitentiū perueniāt: vnde grauitè offenduntur. Imò nec pœnitentes laudibus cōmendēt. Primò, quia laus vnus quādoq; est reuelatio cōfessionis alterius: vt si quis audiuit duas sorores, vnam solū commendat pudicitia, alteram subinde tacendo notat impudicitia. Et præterea quia indè præbetur anfa, leuisimis præsertim mulierculis, mentiēdi in cōfessione, quo se cōmendent apud sacerdotes. Et maxime cauendū est, quando quis de aliquo secreto crimine petitur, ne id via cōfessionis traçetur: vt si vir suspicatus adulterium vxoris, petat ab ea vt cōfiteatur sacerdoti, qui de eius licentia certum faciat maritum, nullatenus admittēdum est. Nam adultera, quo se purgaretur, facile mentiretur in confessione.

Dubium.

¶ Tertiu dubiu est de psonis alijs, quæ præter sacerdotē, tenentur seruare sigillū, an oēs equa huiusmodi tenentur obire, sigilli gratia seruandū. ¶ De quo sit quarta conclusio. Quanuis solus sacerdos propriè teneatur custodire sigillum, sub pœnis canone decretis, tamē multialij tenentur seruare secretum confessionis, etiam non obstante periculo mortis. Conclusio communis est S. Thom. & doctorum in. 4.

distin. 21. Probat prima pars. Nā in. d. cap. Omnis vtriusq; sexus, solus sacerdos est qui iubetur seruare sigillum, cui subinde decernuntur pœnæ fractiōis: & quæ pœnæ legis non sunt ampliāda, sit vt ille solus incurrat pœnam depositiōnis, & ppetui carceris. Et secunda pars probat. Sunt enim multi præter sacerdotē, qui iure, & multi qui iniuria audiunt cōfessionem: qui proinde tenentur seruare secretū. Vt interpres, quādo pœnitens & sacerdos non sunt eiusdem linguæ: & laicus, cui quis in extrema necessitate vbi non est copia sacerdotis, confitetur: & prælatus, à quo sacerdos casum referuatū petit, & magister quem consultit, dum imprudentia confessoris deprehendunt pœnitentem: item laicus qui fraude & dolo personam induit sacerdotis, vt confessionem alterius audiat. Hi enim vniuersi mortaliter, & quidem grauitè peccarent, si secretum panderent confessionis, atque adeò mortem & quodcunq; aliud damnū perpeti debent, antequā id manifestet. Non tamē in omnibus esset delictū æquale. Interpres nanque non est persona necessaria confessioni, nemo enim (vt dicebamus super Quartum, distin. 17.) tenetur per interpretem confiteri. Nam vt probè inquit Caietanus in summa. verbo, confessio: nemo tenetur cōfiteri nisi sacerdoti, qui solus habet clauēs cognoscēdi & remittēdi peccata: & ideo cū quis per se non potest confiteri, non tenetur alteri se prodere. Eo vel maxime, q̄ peccata, quæ dicuntur interpreti, non denunciantur tanquā confessoris: quippe qui non fungitur vice confessoris, sed agit partes pœnitentis. Ob idq; quando quis per se non potest cōfiteri, cōfendum est, quantum ad necessitatem, ac si non esset copia confessoris. Nihilominus licitum est confiteri per interpretē: & quādoq; salutare: vt putā quando adest interpres, cui tutè possit committi tam altum secretum. Quod dum interpres violat, quacunq; id causa faciat, quāuis non incurrat pœnas canonis, committit tamen sacrilegiū: quia, cū illud sit verum sacramentū, violator est rei sacra. Quare mori cōstringitur anteq̄ violet. ¶ At confessionem fieri laico vbi nō est copia sacerdotis, multo minus necessarium est in quacunq; necessitate. Nam quāuis Aug. dicat tantam esse vim cōfessionis, vt vbi non est copia sacerdotis, facienda sit proximo. De pœn. d. 1. c. Quē pœnitet. & d. 6. ca. 1. non tñ insinuat esse præceptū, sed solū cōsulit, vt merito verecundia maiorē grām cōsequat apud deū. Imò verè iā non est tanta consuetudo huiusmodi confessionis, quāta in primitiua ecclia. Nec forsā est cōciliū. Fæcti eā nō damnauerim: māsit em̄ consuetudo solū inter nūtas

Quere.

Quare laicus cui sit huiusmodi confessio, si fidem secreti frangat, nec incurrit poenas canonis, nec proprie est sacrilegus. Tenetur tamen pro nulla causa mundi infringere: nec pro bono publico (pro quo teneretur si in alio secreto etiam sub iuramento suscepisset) sed tenetur prorsus celare ac si fuisset sacramentalis confessio: atque adeo mori potius quam detegere. Prælati verò à quo confessor petit casum referuatum, si inciderit in suspicionem poenitentis, multò maiori vinculo tenetur seruare secretum, quam præfata personæ, ut potè cum sit in tali casu persona necessaria, sine qua confessio perfici non potest. Imò quodammodo est confessor, quanuis non ita proprie, sicut ille qui confessionem audit. Et ideò nec debet inquirere, nec aliquid demoliri aduersus personam illam, magis quam si eius confessionem audiisset. Ille tamen doctor quem sacerdos consulit, non tam arctè tenetur ut prælati: quia non est necessaria persona: nihilominus adhuc tenetur, sicut interpret sub reatu mortali, mori potius, quam secretum pandat. Imò si quis fortè papyrus reperiret, qua quispiam peccata scripsit ad confitendum, celare strictissime tenetur. Nec illa sunt quoquo modo in forum exterius deferenda. At quanuis poenitens teneatur etiam quodammodo confessionem celare, ut dicit Paluda, tamen celatio huiusmodi nihil pertinet ad sigillum: sed solum quia tenetur poenitens non detrahare sacerdoti reuelando poenitentiam: aliasque eius admonitiones, nisi fortè ad capiendum consilium quando se sentit sacerdotis imprudentia nimis oneratum. ¶ Quartum quod postremum dubium est, postquam nec ad vitandum mortem licet reuelare sigillum, vtrum alia quæuis possit excogitari causa, ob quam ius fuerit illud aperire. Nam Altisiodorensis antiquus author. 4. par. capit. De confess. quaestio. De sigillo. dicit, quòd quando ex secreto confessionis magnum periculum immineret Ecclesie, licitum esset, de licentia episcopi, illud denunciare. Vbi citat distinctionem antiquorum: videlicet aliud esse sigillum infringere, aliud aperire. Primum enim sonat vitium, ut putà sine causa reuelare: alterum verò designat virtutem. Sed (salua authoritate grauissimi doctoris) & Sancti Thomas & omnes in .4. distinctio. 21. missam fecerunt opinionem illam.

5. Cōclusio ¶ Vnde statuimus conclusionem quintam vniuersalem. Nulla prorsus de causa fas est sigillum aperire. Probat, quia, ut iam sæpe innuauimus, nullum potest vnquam tam graue periculum Ecclesie imminere, quam sublatio

sacramenti confessionis: quod, ut ait Hieronymus, secunda tabula est post naufragium, ut cum, sublatò sigillo, tollitur subinde confessio, fit ut quemadmodum, nec Papa, nec tota Ecclesia possit pro quauis excogitata causa in præcepto diuino confessionis dispensare, ita nec possit dispensare in sigillo. ¶ Et confirmatur. Quia si pro aliquo periculo vitando liceret reuelare confessionem, maxime dum quis confitetur de contagiosa hæresi, qua populus cõtaminatur: sed tunc non: ergo. Probat minor. Nam dato opposito deterrerentur homines à confessione: quare non solam periret sacramentum necessarium Ecclesie, sed etiã tolleretur illud idem remedium obuiandi hæresibus. Nam tunc absconderent se heretici, ut nec in confessione, alicui se crederent: cum tamen si fiat illis integra potestas confitendi, possint sacerdotes, & illis salutaribus monitis mederi, & bono communi consulere, prædicando in genere, citra omnem suspicionem personæ, ad inuentionem inquisitores, & publicam potestatem.

¶ Sed sunt dubia nonnulla quæ aduersus hanc conclusionem mouere quempiam possunt.

Primum. Si sacerdos nouit in confessione afinitatem inter Petrum & Mariam, aut quod uis aliud impedimentum matrimonij contrahendi, à quo publice illi petant matrimonio iungi: videtur sacerdos ille non posse huiusmodi matrimonium celebrare, cum sint iure prohibiti contrahere: item si episcopus nouit in confessione irregularitatem illius, qui petit ordinari: atque adeo si Abbas vel Prior nouit in confessione superiorem esse perniciosum domui, debet eum amouere: & tamen huiusmodi sacerdotes videntur quodammodo confessionem reuelare: nã demus notum esse omnibus eiusmodi poenitentes confessos esse illis nec alia publica habere impedimenta, quibus arceatur à matrimonio, ab ordinibus, aut ab officio. Præsertim quia sacerdos, nec ipsi poenitenti post absolutionem, exprobrare potest quæ in confessione ne audiuit.

¶ Pro decisione huiusmodi casuum, atque aliorum id genº, quos doctores in .4. dist. 21. plures accumulat, notandum est opinionem fuisse Hærici Gandensis. 8. quol. quæst. 18. quòd sacerdos in nullo casu potest se aliter habere cum poenitente post confessionem, quam ante: nec potest se iuuare aliquo modo à notitia confessionis, sed cuncta debet gerere, ac si prorsus ignoraret cõscientiam poenitentis. Quam sententiam nec Sanctus Thomas, nec Ricardus, nec Scotus (& quidem merito) recipiunt. Sed quia casus sunt in quibus obseruanda est doctrina Hen-

1. Dubium

Regula.

rici: & casus rursus, in quibus est reiicienda: hac regula vt puto, vt edum est in hac parte. Sacerdotes, propter scientiam quam habent in confessione, nō possunt postmodū priuare poenitentem eo, ad quod habet quodāmodo ius acquisitum: sed tamē in gratuitis, vbi habent liberam potestatem, possunt eum & priuare & non admittere. Exempli gratia. Sacerdos qui in confessione nouit impedimentū matrimonij, si non est parochus, potest, & debet se excusare: quia non tenetur matrimonium ministrare (nisi forsitan nō posset se excusare sine periculo reuelationis confessionis: nam tunc deberet eos coniungere) si tamen est parochus qui aliās tenet, tūc quāuis posset se excusare sine periculo reuelationis confessionis (ait Petrus de Palude) nihilominus debet eos coniungere, quia habent in foro exteriori ius petendi ab illo: quē admodum (inquit Adrianus) deberet ministrare sacramentum occulto peccatori petendi publice, vt supra dictū est. Sed profectō crediderim, cōtra Petrum de Palude, q̄ si parochus posset citra omnē suspicionē aliqua arte impedire illud matrimoniū, probē faceret. Item si ep̄s, dū publicē ministrat ordines, videt accedentē eū, quē scit in confessione esse irregularē, aut aliās indignum, de quo tamē examinatores testātur esse dignissimum, & adscriptum albo ordinandorum, tunc debet eum ordinare: quia habet ius quodāmodo in publico petendi: nisi fortē citra omnē suspicionem posset illum aliqua arte dimouere. At verō si ante illum articulum temporis subditus ille peteret examinare, & recipi ad ordines, posset & deberet ep̄scopus illum excludere, prætendendo alias causas. Imō si aliter nequiret, posset prohibito non admittere postquā est ei liberum admittere quos voluerit. Quemadmodum prælatus in conuentu, quamlibet consilio patrum destinatur religiosi ad ordines (quia non compellitur iure presentare quos patres censent) potest repellere illum, quem in confessione scit irregularem, aut alioqui indignissimum, assignando alias causas. Nec hoc est reuelare confessionē: quia possent alij suspicari prælātū id facere ex odio aut malevolentia. Præterea si prouincialis nouit per confessionem, Priorem, aut Guardianum in ordinibus mendicantibus, scelerosum esse perniciosum conuentui: quia huiusmodi officium non est ad nutum amouibile, non potest Prouincialis priorem amouere, sed in confessione admonere vt cedat officio: vel querere alias causas ob quas posset in iudicio cum priuare: dum modo inquisitio non capiatur a confessione. Si tamen officium

est ad nutum amouibile: vt si prælatus vicariū suum, aut magistrum nouitiorum nouit in confessione perniciosos esse, tunc potest certē, & debet illos amouere, vel dando alias causas: putā quia festi sunt, vel subditis iam fatietatem fecerūt & tādium, vel quia vult instituire alios, qui sunt sibi magis amici: quāuis suspicionem de se faciat acceptionis personarum. Et in hoc casu loquuntur S. Tho. & Scotus loco citato, quando dicunt, quōd Abbas potest amouere Priorem: putā eum qui ad nutum est amouibilis. ¶ Ex hac regula sumendum est iudicium in electionibus. Et ver. gra. Petrus in communi opinione dignus magistratu, quem tamen ego scio per confessionem esse indignum, & perniciosum. Re vera possum & debeo ipsum nō eligere. Quod omnes fatentur: quando nulla suboriretur suspicio reuelationis confessionis.

¶ Sed quid si non possum illum refragari, nisi aliquam generem suspicionem reuelationis confessionis? Sit enim casus Adriani, quōd ego suadebam prius electoribus vt eligerent Petrum, quem censebam esse dignissimum: qui postmodum confitetur mihi, & omnibus compertum est, mihi esse confessum: vnde si mutosententiam dissuadendo electionem illius, omnes conijcient me in confessione audiuisse indignitatem illius. Adrianus censet, quōd si detur casus in quo non possit quis refragari indignum, nisi quodāmodo reuelando confessionem, debet eligere, non solum minus dignum, sed indignum: nam quanquā iure cautum sit, nē quis eligat indignum sub poena priuationis vocis, & suspensionis triennalis: vt habetur capit. Cū in cunctis. De elect. maius tamen est vinculum sigilli seruandi. Sed Sanct. Thomas. 4. dist. 21. absolutē respondet, quōd nullus debet eligere eum quem per confessionem scit esse indignum. Et certē ita indubiē tenendum est. At verō simul concedo, quōd nunquā licet reuelare confessionem, vt quis excludat indignum. Sed tamen ille casus est impossibilis: & in philosophia morali non sunt audiendi casus, qui sola imaginatione confinguntur: nam ante electionem nullus habet ius vt eligatur. Et ideo quicumq; potest ipsum refragari sine reuelatione confessionis, aut allegando aliam causam, ante eligendo alium forte, qui possit censerit tam dignus, aut de se generando suspicionem, q̄ fecit ex ignorantia, vel ex malitia. Maximē q̄ nō tenet obuiare cuiuscūque suspicioni aliorū, postq̄ vti iure suo, quis alij suspicetur in genere aliquē peccātū nouisse in confessione. Qualibet crediderim cum Palu. q̄ qui eligeret indignum, notum solum in confessione.

fessione non incurreret poenas iure decretas in eligentes indigni. c. Cū in cunctis. De electione. ¶ Ecce quot casibus nobis licet agere secundū notitiā, quam habemus in cōfessione, cōtra sententiā Henrici. Et cōfirmatur doctrina hęc. Nā re vera si ego scio aliquē subditū meū perniciōsum esse cōuentui, nunq̄ eū substituerē mihi superiorē, quāuis cōsilio patrum eligeretur: quia secundū cōstitutionē nostrā, quāuis tenetur prior cōsulare patres in tali electione, nō tñ tenetur stare cōsilio illorū. Si tamen teneret stare electioni illorū, nō posset nō cōfirmare. Vnde si quis eligatur canonicē in episcopū, tunc cōfirmator, quāuis sciat per cōfessionē esse indignum, nō posset quassare electionē: quia iure cōpellitur cōfirmare eū, qui canonicē eligi: nisi iuridicē possit exceptionem aliq̄ cōprobare: vt colligitur ex ca. Post q̄. & ca. Nihil de elec. & electi pot. Secus fortē prior noster provincialis: qui non cogit quēquā cōfirmare in priorē, quāuis sit canonicē electus: sunt em̄ verba cōstitutionis. Priores cōuentuales prædicto modo electi, à priori provinciali, si ei visum fuerit, cōfirmantur. Et ideo posset forsan quassare electionē illius, quē scit per cōfessionem esse indignum: quanq̄ id non debeat temerē, nisi p̄ graui causa, facere. Ex quo sequit̄, q̄ magister (quō vocant) nouitiorum potest negare illi suffragiū ad professionē, quē per cōfessionē scit esse cōtagiosum & perniciosum domui. Præfertur enim nouitijs, nō solū vt eos instituat, sed vt iudiciū morū sumat: etiā per cōfessionem. Fateor tamē summā illi adhibendam esse cautelā, vt citra suspicionē prælato denūciat nō esse aptum ad religionē, exaggerādo alios defectus naturales. Absit tamē vt in particulari genū aliq̄od peccatorū in sinuet: esset enim grauissimū sacri legiū: & potius esset permittendum vt mūdus periret. ¶ Quod si qs arguat in fauore Henrici Gandensis: qd̄ si liceret ex cognitione auditorū in cōfessione exteriū agere cū poenitēte, tunc timerēt homines cōfiteri, & fieret sacramentum graue: formidaret em̄ subditi cōfiteri prælato, & qui vt digni habentur magistratu, cōfiteri electoribus. ¶ Respondetur, q̄ qui ex hac causa formidarent cōfessionem, non haberēt quid incularent, aut sacerdoti, aut sacramento: postq̄ cōfessor nō admittens poenitēte ad id, cuius non habet ius acquisitū, aut priuans illum eo qd̄ est in mera potestate ipsius auferre, nullam facit iniuriā, nec cōfessionem reuelat: nec nos villo modo talē licētiā damus. Re vera si sacerdos plures haberet seruos, quorū vnū per cōfessionē sciret esse latronē, nullam ei faceret iniuriā, si pecuniam illi non crederet, quā cre-

dit alijs: aut si domo pelleret, alia facta causa: postq̄ aliās non tenetur illum alere. Nec hoc est reuelare cōfessionē, sed est, hominē vt iure suo per factū quod alij sinist re sua culpa interpretantur. Præsertim quia hac via nulla suboritur suspicio reuelationis alicui⁹ peccati in speciali. ¶ Equa ratione respondetur ad vulgātū illum casum, si sacerdos qui iter habet eū latronibus audiat cōfessionē vnus reuelantis, in aīo eos habere ipsum occidere intra nemus, an debeat intrare potius nemus & mori, quā iter declinare cū periculō reuelationis cōfessionis. Ricardus em̄ ita censet faciendū. Et quidē cōcede, si casus esset possibilis, quo aut reuelanda esset cōfessio aut moriendū, potius moriendū esse. Sed tñ quia in re moralī loquimur, nullatenus admittimus talē casum. Pot̄ nanq̄ aliō diuertere, aut manere, aut retroire, fingēdo se aliquid esse oblitum. Quemadmodum si quis sacerdoti in sacris vinū ministraret veneno mistū, & post cōsecrationem, poenitentia ductus, confiteretur ei in aurē, lethale poculū ppinasse: nō tenetur illud sumere: quicquid suspicentur latrātes. ¶ Alterū dubiū est, vt r̄m saltē liceat sacerdoti reuelare cōfessionē poenitentis, vt suum ipse confiteatur peccatū. Vg. in casu vulgato, vbi sunt tres tñ sacerdotes, & vnus absoluit alterū, putā Petrum ab irregularitate, à qua non putauit absoluerē, & de peccato non potest plane cōfiteri tertio sacerdoti, nisi dicat se malē absoluisse aliquem sacerdotem, & fuisse causam vt ille celebrasset in peccato: vnde tertius sacerdos colligit illum esse Petrum. Et videtur quod hoc liceat: quia, vt supra diximus, tenetur quicumque exprimere personam cum qua peccauit, si non potest aliter explicare circumstantiam moraliter aggrauantem. Scotus, Paulus, & Adrianus, & quotquot ego hactenus & legi, & magis nos meos audiui, consencunt, quod quando sacerdos non potest explicare suum peccatum, nisi reuelando sigillum, potius debet circumstantiam illam ommittere, quā reuelare: nam maius est vinculum sigilli, quā expressio circumstantiæ mortaliter aggrauantis. Et inter legēdum semper ita censui. Nec volo mutare sententiā. Sed certē tamen non est iam mihi modō adeo cōmpertum, vt omnes existimant. Primō, quia ratio illorum factum assumit, videlicet fortius esse præceptū sigilli, quā cōfessionis. Nam cum vt r̄mque sit diuinum, & signatio sigilli sit propter necessitatem cōfessionis, maius contra videtur esse præceptum cōfessionis, quā sigilli: quia propter vnū quodque tale & illud magis. Post præterea quia dicere aliquid in cōfessione sacra-

2. Dubium.

2. m. d. d. d.

2. m. d. d. d.

sacramentali, & nō est diffamare: aliās nō liceret nominare aliā psonā ad exprimendū circumstātiā pprii peccati: ergo eadē ratiōe, quod illic dicit nō est cēfenda reuelatio cōfessionis. Exēpli gratia. Cōmisit sacerdos nefandū incestum cū matre, quam vincibiliter ignorabat esse matrem, quā postmodū cōfiteretur filio, eā esse ad quā accessit. Sacerdos nō potest confiteri totā grauitatem stupri, nisi exprimat se cōcubuisse cum matre: ergo videtur, q̄ pōt illam circūstantiam cōfiteri, nō obstante, q̄ illā nouerit p confessionē. Nam si nō audisset in cōfessione, tenebatur nōiare matrē (vt dicit S. Tho. 4. d. 16. q. 3. & Duran. ibidē. q. 4. quod nō liceret, si persona quā exprimitur in cōfessione aliquo modo infamaretur: ergo quāq̄ vna cōfessio recitetur in alia, illud nec est infamatio, nec reuelatio confessionis: postq̄ dicitur sacerdoti tanq̄ Deo, cui nihil est secretum. Defendenda ergo est opinio cōis alia ratione: putā quia praeceptū sigilli est negatiuum, de re intrinsece mala quē admodū mentiri: & ideo nulla prorsus de causa licet illud reuelare. Quod certissimū est. Sed hinc respēdet an cēfenda sit reuelatio cōfessionis, illa quā fit in alia confessione. Quod posset forte, nec absq̄ p̄habilitatione inficiari. ¶ Tertium dubiū est, vtrū si sacerdos nouit in confessione poenitentē esse excōmunicatū, vel quenq̄ aliū ex violēta percussione clerici teneatur postea illum vitare. Et videt q̄ sic (salte priuatim) nam cap. Cum non ab hoie. De sententiā ex cōmunicacionis. habet, q̄ si cui soli patet huiusmodi sacrilegiū, ille priuatim tātū vitabit. ¶ Scotus respondet, q̄ si cōfessor pōt eum vitare, taliter vt inde nulla fiat suspicio p̄ditionis confessionis, debet eum vitare: aliās nō. Adrianus idem dicit in re: putā q̄ debet eū priuatim vitare, non tñ publicē. ¶ Sed profecto crediderim cum Ricardo, quod nec priuatim tenetur eū vitare. Nam, cū priuatio excōicati sit solū de iure positio, Ecclesia nō cēsetur loqui in dicto cap. de notitia quā habetur per cōfessionē. Quare cū hoc ipse adnotasset Scotus, nō cōgebatur concedere, q̄ tenebatur sacerdos aliquo modo vitare talem excōicatum. Praesertim quia nō licet confessori impropere peccata ipsi poenitenti post absolutionem: & tamen si illum priuatim per hoc reuocaret peccata in memoriā eius.

Dubium. 4. ¶ Quartum dubium est: Vtrum delicētia poenitentis liceat sacerdoti cōfessionem reuelare. Alex. de Hales. 4. p. q. 78. membro. 2. & Sco. & Duran. in. 4. d. 2. 1. negant posse sacerdotem de licentia poenitentis reuelare cōfessionem. Ratio Alex. est, quia sacerdos id scit solū tanq̄ Deus: ergo non sufficit licentia hominis, vt reueletur

quod est dicere: De iure diuino prohibita est reuelatio, in quā perinde nec Papa dispēfare potest: ergo nec poenitens à fortiori potest dare facultatem reuelandi. Addit Duran. Notitia sacerdotis nullo modo sufficit vt possit, inquam tum homo, dicere, citra mendacium, se illud scire (vt supra dictum est) ergo quauis id proferrat de licentia poenitentis, adhuc dicit mendacium. S. Tho. Bonauētura, & Petrus de Palude contrarium autumant. Et in re quidem nulla est controuersia. Nam & primi doctores cōcedunt, q̄ si poenitens extra cōfessionem narret iterum sacerdoti cū facultate reuelandi, ea quē confessus est, potest illa tunc reuelare: sed negant, q̄ si poenitens extra cōfessionem tantū dicat: concedo tibi facultatem reuelandi quā confessus sum: sufficiat illa facultas. Quam tamen S. Tho. & alij censent sufficere. Et profecto ita absque dubio crediderim. Si enim quis confessus est furtum. 100. aureorum, nihil poenitus refert, dicat ne postea sacerdoti: reuelas me furatū esse. 100. aureos, an reuelas hoc quōd modō confessus sum: nam idem latinē pollent orationes huiusmodi in tali casu. Item potest quis dum confitetur narrare peccata tantū semel: sed vtraque ratione, scilicet & vt absoluantur, & vt reuelentur: quia dicens, vt reuelentur insinuat se non solū dicere in confessione: ergo postquā est absolutus potest explicare eādem intentionē: videlicet quōd reuelentur: quāuis non iterum narret. ¶ Et ad argumēta in contrariū respondetur, quod dum poenitens facit facultatem reuelandi, facit subinde vt sacerdos non solū sciat vt Deus, sed vt homo: & per consequens poenitens non dispensat in iure diuino, sed facit quōd illud sciatur extra sigillū. Nec inde sequitur aliquod detrimentum cōfessionis: nec scandalum: quia praeceptum sigilli positum est in fauorem poenitentis: cui subinde potest pro bono suo renunciare: quē admodum maritus, cui vxor obsequiū debet, pōt illi concedere, vt votum faciat castitatis. At non debet sacerdos facillē vti huiusmodi licentia, nisi propter magnum bonum poenitentis: & ingraui eius necessitate: & quādo cōstat poenitēte libera eā voluntate concedere. Vnde si praesumeretur metu id sacrilegi iudicis, aut cuiusuis alterius facere, nō debet ea sacerdos vti: ne sit & ipse sacrilegus. Et adnotent sacerdotes, q̄ quāuis non egeant licentia poenitentis, vt in genere cōsulant peritiores de confessionibus, tñ reuelare personam poenitentis non possunt sine eius facultate. Quare si mauius poenitens in peccato manere, quā se reuelari, abeat in nomine dñi. Nec ipsi poenitenti post absolutionem,

nē debet quoquo modo sacerdos reuocare peccatum in memoriam: nec gratia fraternæ correctionis, nec consolationis, nec aliquo modo. Neq; em̄ vlla rōne cōferim Petro de Palu. qđ in occulto licet sacerdoti pœnitentē admoneremā quāuis hæc fortē non esset reuelatio sigilli, quæ cauet̄ in iure, tñ maxima inde verecūdia suffunderet̄ pœnitens, atq; adeò sacramentum molestū redderet̄. Et ideo quanq̄ sacerdos videat pœnitentē cōtrarium agere, q̄ iniunctū est pnia, oīno dissimulet. ¶ Hoc verūtā est, qđ vehementius sacerdotē mouere solet. Quid si sacerdos absoluens, intolerabile commisit errorē: putā quia absoluit non subditū, aut excōicatum, à casu referuato, aut omisit iubere restitutionē aris alieni, in præiudiciū tertij. ¶ Fertur tēpore cōcilij Basiliensis inter magistros qbus intererat Ioānes Nider, quæsitū esse, an confessor qui malē absoluit à casu referuato, post modum habita facultate superioris debeat absentem & insciū absoluere, potius q̄ adire pœnitentem. Illius tñ disputatiōis copia nusquā extat. ¶ Ad hoc respōdetur primō, qđ nullo modo licet absoluere absentē, saltē ignorantē an absoluat̄: primō, quia cōfessio est actus psonalis, yt patet in forma: absoluo te: & ideo debet fieri inter presentes. Item quia absentis nō pōt sacerdos imponere pœnitentiā, neq; eū in futurum admonere, qđ requiritur in sacramēto. Et tertio, præsertim quia forsan tūc ille qui absolueretur esset in pētō: & est sacrilegiū absoluere eū, qui nō p̄sumitur esse in gratia. Dixim absentē & ignorantem: nam forsan posset pœnitens absentis sacerdoti mittere confessionem scriptam, & sacerdos rescribere absolutio nem: vt ait Palud. in. 4. d. 17. q. 1. De quo aliās. Secūdo crediderim, qđ nullo mō licet sacerdoti erranti in absoluteione, conuenire iterū pœnitentē de peccatis, memorādo aliquod pētū in particulari. Primō, quia vt diximus, hoc est exprobrare illi pētū: vnde p̄fectō odiosa redderetur confessio. Et secūdo, quia posset tunc pœnitens negare se tale fuisse cōfessum, & obfurgare cōfessorem: vnde facillē oriretur scādulum. Et tertio, quia id nō est necessarium. Postremo ergo colligitur, qđ debet tunc sacerdos adire pœnitentē: & dicere se errorem cōmississe grauem in cōfessione: & ideo si vult aut iteratō cōfiteri, aut facultatē facere loquendi de cōfessione, tunc explicabit in particulari defectum. Per quod & confessionem nullatenus detegit, & abunde satisfacit pro errore præterito. Nam tunc pœnitēs tenetur ad cōfessionē redire, aut cum illo sacerdote aut cum alio: quod si renuit, culpa quæ fuerat sacerdotis, transfunditur in

ipsum. ¶ Quātū & postremū dubiū est, vtrū licitum sit sacerdoti, qui alia etiā via, q̄ per confessionē, crimen nouerit pœnitētis, illud prode re, atq; adeò in forū exterius deferre. ¶ Opiniō fuit negatiua Altissiodorensis. 4. p. q. De sigillo, & aliorū antiquitus. Vbi ait, qđ si confessor nouit aliās crimē pœnitentis, nō debet illud in confessione recipere: sed si recipit, tunc siue ante nouerit alia via, siue post, totum claudit sub sigillo. Et probatur: quia in ea. Omnis vtriusq; sexus. sine exceptione, phibet pētū in pœnitentia iudicio detestū reuelari. At verò oēs ab illo tēpore doctores cōcorditer affirmāt contrariū. 4. d. 21. Nam, vt dicit illic S. Tho. dum hæc opinio nimū sigillo tribuit, præiudiciū veritati & iustitiæ facit. Non est ergo dubium quin liceat reuelare peccatū, qđ notū est alia via. Probatur, quia sacerdos per id qđ audiuit in cōfessione nullum amittit aliud ius qđ habet: sed si nō audisset in cōfessione, habet ius dicendi id, qđ aliās nouit: ergo siue illud nouerit ante confessionē, siue post, iure pōt reuelare: aliās clypeus esset permiciosus hominibus, dum Ecclesiā corā sacerdotibus furto expoliassent, illis confiteri. vt os obstruerent accusandi. Et secūdo. Si huiusmodi sacerdos vocaretur in testem, non posset iuratus respondere citra mendacium se nescire, si est aliās publicum: postquā scit vt homo: ergo tenetur candidē respondere veritatē. Sed res lucidior est, quā vt pluribus egeat testimonijs. Imò vero non solum si sacerdos aliās visu aut experientia id nouit, sed si indicia habet legitima, potest id in iudicium deferre. Exempli gratia. Si dum latro confitetur, marsupium sacerdotis abscondit, quāuis confitetur tunc de furto, potest eum accusare in iudicio. Non solum, quia illa non p̄sumitur confessio & accusatio, sed simulatio, vt supra diximus: quia potest allegare manifesta indicia, putā tali hora furtum factum, & neminem alium intrasse domum: fateor tamen cauendum esse maximē scādulum: vt videlicet sacerdos quæ audiuit in confessione non p̄dat, nisi in promptu possit comprobare causas vel indicia quibus id aliās nouit: nē oriatur suspicio reuelationis confessionis. Et hæc de abditissimo sigillo confessionis. ¶ In secretis fecularibus sunt qui opinantur, neminem vnquam constringi ea seruare cum dispendio vitæ: sed cum non descendant ad species secretorum, nimirum si rem non satis inspiciant. Inter hæc ergo primum locum tenet secretum: quod ad rē pertinet publicam. ¶ De quo statuitur sexta conclusio. Qui locum tenent & officium publicū, tenentur ex genere rei fidem ser

uare secreti, si opus fuerit, cū dispendio vitæ: vt sunt senatores, cōsiliarij, scribæ, alijq; id genus. Et primò si reuelatio secreti vergit in graue malum Reipub. tūc nō solū personæ quæ sunt in magistratu, sed quicunq; priuatus ciuis tenet vitā exponere, anteq; id detegat. Vnde. l. Omne delictū. ff. de re militari. Exploratores q; secreta nūciant hostibus, p̄ditores sunt, & capitis p̄enas luunt. Sed aliud præterea asserit conclusio: videlicet q; illi q; bus officio publico incūbit, tenent sæpe sapius mori p̄ celando secreto Reipublicæ, q̄n priuati hoies nō tenerēt. Probat: quia media, vt sæpe diximus, p̄sanda sunt ex fine, & secreta Reipub. sunt propter salutem totius populi: ergo illi quibus tota respublica arcana sua cōmisit, & quibus stipēdia pro huiusmodi officio pendit, quiq; peculiari sacramēto fidē astringūt, multo maiori vinculo tenentur seruare secretū, q̄ alij de plebe: atq; adeo si res tāti sit momēti vt id postulet, vitā cū reliqs bonis tenentur in ea causa exponere. Et vocamus causam Reipubl. causas etiam particulariū p̄sonarū, quæ tractātur in iudicio publico. Vnde iudex q; causam audit, in qua de re grauisissima decertat, vt de vita, aut de maximo honore, vt de ducatu, aut alia magna hæreditate, si inuadit ab aliquo litigantiū subcōminatione mortis, vt merita causæ p̄dat, debet potius gladio succūbere, q̄ fidē secreti frangere. Et idem crediderim de scribis, quorū fidei causæ graues cōmittuntur. In rebus verò minoris momēti, quāuis nō teneantur vitā dare, & fidē seruēt, tenentur tñ pro rei cuiusq; qualitate. Atq; id maxime in sancto cōcilio & foro, quo res fidei aduersus hæreticos tractātur. Nā & inter gētes celebratissima semp fuit fides secretorū de Republica. Vnde Aul. Gell. ex Marco Catone refert lib. 1. noct. atti. Papyrio illi puero honorē maximū habitū esse: eo q; dum in senatū cū patre fuisset admissus, & mater auidissimē eum percōtaret quidnā patres egissent, matrē excogitato cōmento, & mēdacio delusit, quo senatus arcana celaret. Ob idq; nomē illi inditū est, Prætextatus. i. absconditus & cōtectus: q; deinceps pueris Romanis successit. Et Pōpeius, vt author est Valerius Max. lib. 3. cū à Gentio rege captus, senatus cōsilia p̄dere iuberet, igni digitū cremandū præbuit: qua patiētia ostenderet se potius tormentis perditū iri, q̄ secreta senatus panderet. Et Fuluius tēpore Aug. cū senatus secreta panderet vx ori, p̄cēnā dedit capitis. Hac ratione (vt inq; Valer. li. 2.) fidū tunc erat & altū Reipub. p̄ctus: cura, silentijq; salubritate munitum. ¶ Inter priuata id maiore vinculo ligat q̄n quis p̄ iniuriā hois secretū, vi fraudeue ex

tōrquet. De quo sit cōclusio septima. Qui iniuria hois secretū expressit, tenetur illud, si res sit magni momēti, etiā in mortis discrimine cōtegere: vt Dalila, quæ muliebri improbitate mysterium capillorū à Sansone extorsit, tenebat mortē prius obire, quā id Philisthæis prodere. Probat. Tenetur quicunq; mortē prius oppetere, q̄ homini famā auferre (maximē si fama sit valde magna & pretiosa) sed qui per iniuriam secretū alienū extorquet, famam ab illo deprædatur: ergo tenet potius mori, si res sit magni momēti, quā ipsum diffamare. Eò vel maxime, si periculū in de imminet vitæ. Vñ qui ob signatas literas alienas mala fide aperit: quia illa vis est, & iniuria, maiori vinculo tenent secretum illud seruare, q̄ si id alia iusta via cognouissent. Fuit em̄ semp celebratissima religio in literis alienis abscondendis & celādis, vt frequētibus historijs memoriæ proditū est. ¶ Secretorum quæ citra iniuriā depræhenduntur, primū genus est, q̄n quis data fide arcanū alienū suscipit custodiēdū. De quo ponit octaua cōclusio. Nemo tenet secretū qd̄ fide recepit, seruare cū dispendio vitæ, aut alia grandi iactura honoris aliorumue bonorū. Hoc nō aliter p̄bat, quā q; huiusmodi obligatio nō oritur ex iustitia, aut ex publico officio, quo tenetur seruare secretū sed ex sola liberalitate & bonitate p̄mittentis fidem: & nemo præsumitur p̄mittere id, ad qd̄ aliās nō tenebat, cum tanta iactura & dispendio. Qui em̄ pecuniā amici recipit in deposito, non tenetur cum tāta iactura & detrimēto eā tueri. Sed nihilominus viri probi erit pro rei cōditione & magnitudine iacturā in p̄prijs bonis facere, vt arcanū ita receptū p̄teget. Neq; admitto argumentū, quo in hac parte aliqui vtūtur, vt quocunq; casu licet reuelare propriū secretum, licet subinde reuelare alienū. Nam homo dñs est propriæ famæ, & nō est dñs alienæ: & ideo potest aliquñ propriā famā exponere (qua in hoc nulli facit iniuriā) quādo tñ tenet custodire alienā. Graphicè sanē fabulatur poēte, p̄cēnā illius qui secretū sub fide receptū nō seruat in Batto illo pastore, qui p̄pter secretū quod si de receperat, reuelatū, in lapidē versus est: alio qui mutū, sed qui ea p̄petuò laboraret infamia vt secretū auri, etiā silentio manifestaret. ¶ Nonna cōclusio. Qñ quis casu nouit alienū secretū, quāuis tenet illud cōtegere, etiam sub peccato mortali, si res est tanti momēti, tñ non tenetur grauiā pati vt illud celet. Hoc facile probatur, quia solū tenetur seruare ex charitate, sicut tenemur seruare res amicorū, q̄n id possumus sine graui dāno nostro. Tametiā nōnunquā consilium fuerit, mortem prius oppetere, quā huiusmo-

7. Cōclusio

8. Cōclusio

9. Cōclusio

huiusmodi secreta reuelare. Et hæc de alieno secreto. ¶ Secretum cuiusq; propriū logū nobis modo negotium exhiberet, nisi mebro. 1. q. 3. amplissimè res esset tractata. Hoc vñ ergo in hęc locū reieciimus, an teneat homo tormenta, atq; adeo mortē ppeti, anteq̄ iniuste interrogatus, ppria crimina prodat. Vbi decimā astruimus cōclusionē. Nemo tenet mortē pati, aut immania tormēta, vt propriū crimē abscondat. Loquitur de his qui in eculeo præterius interrogantur: nā si legitimè interrogaretur, etiā citra tormenta, teneretur veritatē fateri. Probatur cōclusio his suppositis, quæ loco citato satis corroborauimus, aduersus dñm Caietanum, videlicet hominē habere dominū suę famæ, sicut bonorū exteriorū: & quamuis sit peccatū, famam pdigere, & qñq; mortale, tñ licitum esse euilibet, p causā iustā eā exponere. Vnde sumitur argumētū. Potest qs p iustā causā famā exponere: sed proderē p priū crimē, ex generis suo, nihil aliud est, q̄ se hominē infamare: ergo illud licet ad seruandam viā: nā profectō vix potest dari causā magis iustā. ¶ Et confir. quia vitā māius bonū est q̄ fama: imō vitā caput est omniū honorū: ob idq; vniuersa quæ hō habet, dabit pro aiā suā. Iob. 2. ergo si qs positus in tormentis euadere aliter nō pōt nisi propriū crimē detegēdo, certē, quamuis iniuste interrogetur, pōt se proderē: postq̄ in hoc nemini facit iniuriā. Quēadmodum em̄ vexationē illam & iniuriā grādī pecuniā redimere posset, ita sanē potest & iacturā in fama facere, vt vitam seruet. ¶ Et secundō arguitur ex cōsensu hominū. Si quis & plurimū & vehemēter cruciaretur, & dilaniaretur, certē nō cēferetur pusillanimitas, si se proderet. Imō verō nō solum id licitū est, qñ confitendo crimē pōt à tormētis liberari, sed qñ per cōfessionem certus esset capite plectēdus, posset vir fortis eligere semel mortem, anteq̄ vehemētia & longissimā tormēta pati. Eo vel maxime, qñ non speratur tormentorū finis, vt sepe sapius cōtingere solet. Sunt em̄ qui tormentis tormēta cumulantes, proponunt aut aiā miserī, aut cōfessionē verā falsamve extrahere. ¶ Et tertio arguitur. Potest homo, vt illic diximus, exponere propriā famā pro fama amici, sicut vitā pro vitā: ergo potest, à fortiori, famā exponere pro vitā ppria. ¶ Quarto arguitur. Si quis me iniuste infamaret, & ego nō possem me aliter defendere, nisi exponendo vitam, nō teneor periculo vitæ famā custodire: ergo, eadem ratione possum in tormētis crimē pdere, vt inde me eximā. ¶ Quod si quis arguat, q̄ si iudex iniuste me percutatur, iniuste ego respōdeo. Certē consequentia nulla est: nam & iatro

iniuste me inuadit in itinere, & tamē iuste ego concedo illi pallium nē me occidat. ¶ Ad idē, rim, q̄ si homo in iniustis tormentis falso sibi crimen imponeret: idem modo id faceret sine iuramento, nō est mendaciū nisi officiosum & veniale: nec tenetur aliquo modo ad restitutionem famæ: postquam nemini facit iniuriā. Palud. 4. d. 2. 1. q. 2. in fine dicit, quod mendaciū huiusmodi est officiosum, in quantum se homo liberet à tormentis: sed perniciosum, in quantum se diffamat, & asstantes lædit mendaciō. At re vera, nec infamare se ad illum finē est perniciosum: nec asstantes lædit: quia aut putat cōfessionem esse veram, aut si intelligant esse falsam non est tantum scandalum, hominem contra se mentis, vt eo se liberet in malo.

¶ AD primum argumentum respondetur, q̄ quamquā in vitā sit præstantior quā fama: nihilominus reuelatio criminis aliquando cedit in malum religionis, vt dictū est in prima cōclusionē: & aliquando in malum publicum, vt dictū est in sexta: & aliquando in graue præiudiciū certij, vt dictū est in septima. Quibus proinde talibus moriendū est prius, quā crimen reueletur. ¶ Et per hoc respondetur ad cōfirmationem, q̄ quamuis iugum Domini sit suauē, nihilominus nos obligauit in dictis casibus, vitam exponere. ¶ Ad. 2. principale responsum est in octaua, nona, & decima cōclusionibus. ¶ Quibus ostensum est, licitū esse aliquando reuelare secretum, aut alienum, aut propriam, quando aliter vitam seruare non possumus: At non est par vbiq; ratio. ¶ Et eodem modo respondetur ad cōfirmationem, & ad tertium principale. Nec valet illud argumentum, vt supra diximus, vt quocunq; casu liceat mihi reuelare secretum meū, cuius sum dominus, liceat subinde reuelare alicui, cuius non habeo potestatem.

¶ ECCE quæ De ratione tegendi & detegendi secretum, sub censura sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, exiguitate & penuria nostra præstare potuimus. Quæ in hoc opusculo tribus mēbris distributa sunt: perq; quatuordecim quæstiones disputata: atq; adeo octoginta duabus cōclusionibus absolutatā laudem & gloriam indiuiduæ Trinitatis: quæ nos vtinam feliciter in secreta illa diuinorum mysteria aliquando recipiat, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt.

Libri De ratione tegendi, & de detegendi secreti.

FINIS.

FRA.

FRATRIS DOMINICI
SOTO SEGOVIENSIS THEOLOGIOR-
ordinis Prædicatorum, Cæsareæ maiestati à sacris confelsioni-
bus, Salmantini professoris.

In causa pauperum deliberatio

AD MAXIMUM ATQVE ADEO CLARISSIMUM
Hispaniarum principem. D. Philippum, inuictissimi Cæsaris
Caroli V. primogenitum, Fratris Dominici Soto Segouien-
sis, Theologi, ordinis Prædicatorum, Salmantini
professoris.

In causa pauperum deliberatio.

Nulla me, vnquam rō Prin-
 cepti maxime, inducere
 potuisset, has ad magnitu-
 dinem tuam literas dare,
 nisi & legissem sæpenu-
 mero apud multos, quan-
 ta esse debeat in p̄ncipe
 humanitas, quantaq; cuiusuis classis homini-
 nibus audiendis mansuetudinē excessum istud
 genus mortalium debeatis: pariterque ex mul-
 tis audiuissem, quantam tu (quod patrium vo-
 bis gentileque est) humanissime præstes. At-
 qui si quando aliis, vel nunc maxime multo-
 rum te sententias humaniter, non auditurum
 modo, coniectura est, sed etiam rogaturum.
 Nempe de ea re, de qua cum à celsitudine tua
 (quippe qui Cæsaris throno sedes) iudicatum
 fuerit, nihil cunctis aliud quam decretum audi-
 re, ac iussis parere integrum erit. Haud me la-
 tet, non me in ijs esse, quorum autoritas villo
 possit momento rem tam à multis controuer-
 sam, tamq; matura cōsultatione sancitam, huc
 illuc inuertere. Neq; ea ego mente negotium
 hoc dicēdi suscipio, vt quicquam, quod in actis
 sit, immutare contendam. Verum id satis du-
 xerim, si id quod fieri, statutū est, cunctis hinc
 inde cōmodis diligentius exploratis, cautius, p-
 uidentius, ex diuinoq; in agis nutu fiat. Qua vi
 delicet melius ratione miseris pauperibus fue-
 rit consultum. Id quo in hac re esse nullum po-
 test aut Cæsareæ maiestati, tuæq; perinde am-
 plitudini obsequium gratius, aut reipublicæ cu-
 mulatius bonū. Adeo nos pauperū habere cu-
 rā Christus salua cor noster, non modo voluit,

prædicauit, admonuit: sed & summis nobis tū
 pollicitationib; tū cōminationib; edixit. ¶ Sūt
 nōnullæ, neq; ex postremis quidem, ciuitates
 Cæsarei Hispaniarū patrimoni, vbi his retro an-
 nis quatuor cœptum est pauperes vagabūdos
 expurgare, in ordinē cogere, elemosynas cer-
 ta ratione & modo, & colligere, & distribuere.
 Sanē vt ostiatim mēdici circūire cohibeantur:
 vt hoc illi laborare, diuites verò, eorū improbi-
 tate eleuentur. Neq; elemosynæ temerē p̄fun-
 dantur. Sed delectus pauperū fiat: quos, is quos
 lex validos appellat, de medio sublati: alij, qui
 verē egēt, vberiores obueniant. Quod equidē
 institutū esse nemo potest, qui nō suo genere,
 meritō præclarū censeat, Christianoq; pectore
 videat proficisci. Atq; adeo dignū æstimet, q̄
 pro sua quisq; virili laudet, foueat, omniq; stu-
 dio cōplectatur. At cū res tā sit magni momen-
 ti, aliarum quoq; sui ordinis legē subeat, neces-
 sum est. Nepe vt ea sit, de qua nō facillē inter o-
 mnes cōuenire possit. Operum etenim vnum
 quodlibet nō de subiecta materia, quantūlibet
 in honestissima versetur, virtutis continuo no-
 mē promeretur: quia neq; virtutis lineā statim
 attingit. Quin verò cōpluribus prius opus ha-
 bet circūefferi, quæ in vniuersum explorata
 vt sint, atq; prospecta, nisi multorū iudicio fie-
 ri nequit. At qui vltu venire sæpe solet, vt prudē-
 tes quidē viri atq; etiā consultissimi de rudibus
 nostris imperitorū dubitationibus per multa,
 quibus cauere debeant, prospiciant. Nam au-
 diens sapiens (vt in prouerbio est Salomonis) sa-
 piētior erit. Igitur neq; tu Princeps optime, ne-
 que aliorū quisquā verba hæc, qualiacūq; ador-
 no, aut animo mihi cuiquam a dūerfandi, aut cu-
 pidini contendendi adscribat. Neque enim vlla
 in re

Prouer. 1.

in retantum mihi facultatem, arrego, neq; in hanc talianimo citra culpam prodire potuissem. Quo circa nihil est causæ, cur se mihi quifquam concertandi disputãdive gratia obuiam proferat. Si quidem, vt paulò antè dicebã, non aliò orationis meæ (si quos modò habitura sit) neruos intendo, quàm vt ille quæ in pauperes apparentur leges quàm fieri maxime potest, circumspectissimè ferantur. Qua ratione fiet, vt inter illos, qui hoc negotium amplissimas eleemosynas quotidie largiuntur, pro mea ego tenuitate, cum pauperula illa euãgelica, duominuta erogauerim. Quandoquidem eleemosynæ, quatum sumus egenis debitores, non in solo pane positæ sunt. Quinimo vt Gregorij verba referam. Habens intellectu: curet omnino ne taceat. Habens rerum affluentiam, vigilet ne à misericordiæ largitate torpescat. Habes artē qua regitur: magnopere studeat, vt vsum atque vtilitatē illius cum proximo procurēt. Habens loquendi locum apud diuitem: damnationem pro retento talento timeat: si cum valet non apud eum pro pauperibus intercedat. Hæc Gregorius. Munus ergo à lingua nõ infime prodesse nonnunquam potest afflictis pauperibus. Vt enim est in Ecclesiastico: Diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. Et Isidorus (quod. 1. 1. q. 3. inter decreta relatum est) pauper (inquit) dum non habet quid offerat in iudicio, non solum audiri contemnitur: sed etiam contra veritatem opprimitur. Ob idque qui pauperem protegit, Deum imitatur: qui esse illo paupere patrono Iob, de manu violenti eripit pauperem: & conteste David, astitit à dextris pauperis: vt saluam faciat à persequentibus animam eius. Idcirco in re quæ ad Christianam religionem tanti refert, sanè quæ de vita pauperum, nec sine diuitum magno periculo, decernitur, nemo reuera posset officium prætermittere, qui nõ protinus reprehensionem incurreret, qua (vt est in euangelica parabola) nequam illum seruum & infidũ dominus tam increpuit acriter, quòd talentum, quod si fœneratus fuisset, vsuris potuisset augere, vt domino suo multiplicatum redderet, subitus terrã maluit abscondere. Absit eo hæc animo dixerim, quo velim quempiã condemnare. Etenim quotquot prouinciam hanc, negotiũque pauperum suscipiunt vtramuis partem tueantur, zelo pietatis ac religionis ducuntur: atque adeò vtrofque copiosa merces manet apud Deum. Sed huc penitus meatendit oratio, quòd pro suo quisq; ingenio iudicioque, rationes in medium de hac re proferre debet, quibus vtrinque discussa, exactius de

finiatur. Quod autem in animũ induxerim ad amplitudinem tuam orationem dirigere, nulum in absentia Cæsaris legitimum alium iudicem, apud quem causa pauperum orare deligere, aut potui, aut certè debui. Cum q; Deus ipse, per quem reges regnant, & legum conditores iusta decernunt, sæpè & multum iudicem se patronum, ac patrem pauperũ, honoris gratia, nominat. Vnde Synodus Carthaginensis quintã admonitos esse voluit prælatos, vt ab imperatoribus gloriosissimis pauperum patrocinium postularent: Tum etiam quòd causa hæc & ad Cæsarem & ad curiam iam diu delata est. Scriptam duxi nõ latinè solum (quo tamè sermone latius ac pressius rem explicui) verũ & Hispanè. Primũ quòd (vt aliàs me claritudini tuæ dixisse memini, quando scholas nostras hoc honore dignatus es, vt lectionibus nostris interesse volueris) quanuis vtrũque idioma plenè capias, ad principes tamen non nisi patrio eorum sermone vti, fas est. Præterea quòd cum causa hæc, de qua dicturus prodeò, popularis sit vt pote cuius cognitio ad plebẽ etiam pertinet, opere pretiũ fuit illa lingua proferri, quam vulgus etiam perciperet.

Prouerb. 9.

Quo narratio continetur.

Cap. II.

Rimum, quod huic fabricæ subiectum est saxum, petitio illa fuit quadragesima sexta in conuentu regni, qui Valeoti celebriter factus est, anno ab orbe redempto. 523. supra millesimum. Qua pauperes apud Cæsarem delati sunt, quòd fines patrios egressi regnũ mendicantes peragrarent: idque non sine damnis (vt causabatur) quæ res publica eiusmodi gentis vagatione permulta recipit. Ob idque ius à Cæsare imploratum est, quo mendici suos quisque solo continerentur: neq; permittentur circũuagari. Id verũtamen, quanuis vt de illo prouideretur responsum fuerit, non fuit tunc edictò publico cautum. Qua de re in conuentu itidem celebri apud Matritũ anno. 28. petitione. 45. de eadem rursus egenorum vagatione cõquestum est. Neque aliud inde, quam prius, responsum procuratores reportarunt: Deinde in conuentu, qui anno. 34. eodem conuocatus est, petitione. 117. alia sub alio tenore producitur supplicatio. Videlicet quòd singulis regni ciuitatibus prouidus aliquis accircumspectus vir negotio pauperum delegaretur, sine cuius testimonio & Chirographo nemini licitum esset ostiatim mendicare, vt

G hæc

hac ratione legitimi pauperes cōperti essent. Huic, veluti iustæ supplicationi, subscripsit Casar, vt vagabundi (quos lex validos appellat) oppidis abigerentur aduenæ, qui prætextu paupertatis falso titulo mendicant, pellerentur à curia. Quibus adiecit, vt legitimi pauperes suis cuiusque diocesis procurarentur & alerentur. Nulla illic tamen pœna in legitimos pauperes decreta est, quocunque regni mendicatum commigrauerint. Postea demum (quod ad rem denuò propius attinet) anno. 40. curia, quæ est Casari à consilio, ea quæ præfatis petitionibus continentur, vt obseruarentur, senatus consulto mandauit. Atque adeò post consiliariorum subscriptiones instructio quædam appenditur, sola tabellionis manu signata. Qua executionis forma articulatim præscribitur. Summa eorum, quæ ad rem pertinet, sex continet articulos. Cauetur enim primum omnium, vt nemini prius mendicare liceat, quam eius paupertas legitimo examine constiterit. Secundo, ne cuiquam mendico, etiam legitimo, nisi in propria patria intra certos terminos, sit integrum mendicare. Excepto inde tempore extremæ famis, aliusve cuiuslibet magnæ calamitatis. Tertiò, ne absque chirographo aut parochi, aut illius, qui huic muneri delegatus esset, quisquam mēdicet. Quartò, quòd nisi prius sacramentaliter confessis huiusmodi chirographa mendicandi concedantur. Quintò, qui ad limina Iacobi peregrinantur prohibiti sunt, & longam moram facere in via, & à recto itinere ultra duodecim mille passus (quas Hispani quatuor leucas dicimus) deuiare. Reliqua iustissime extra controuersiam sancita sunt. Postremus denique adiectus articulus est, vt diocesi nī, prætoresque vrbiū pro sua vtriusque facultate, satagerent, instituta hospitalia reficere: eorumque dotes à quibusuis debitoribus ac rectoribus exigere. Atque adeò curarent, si qua fortè ratione fieri posset, vt pauperes in suo cuiusque territorio abundè sustentarentur: ne vlla eos necessitas diuagere compelleret. Hæc Metinæ anno proximè lapsò. 44. prælo mandata sunt.

¶ Super hæc fundamenta cœpere ciuitates institutiones construere. In quibus habebatur. Primum vt vagabundi vrbe exigerentur. Mox vt aduenæ mendicantes, postquam essent refecti & recreati, certoque donati subsidio, transire protinus cogerentur. Deinde, ne mendicantes indigenæ ostiatim discurrere sinerentur: sed domi receptis, alij ad manus hoc destinati eleemosynas colligerent, atque conficerent. Ad

hæc obcunda munera ministri, cum alij, tum etiam prætores executores creati sunt. Cuncta quidem zelo sancto ac pietate plena. Nempe vt legitimi pauperes, qui domi clausi malunt præ verecundia extrema pati, quam ad mendicandum prodire, hac ratione maiora possent subsidia recipere. Nam qui aliter quam sancta intentione institui hæc potuissent Zamoræ præsertim, quæ harum fuit vrbiū prima, vbi prior ordinis religiosi ac toto orbe illustri diuio Ioannis aderat. Qui quando in præsentia celsitudinis tuæ suis alijs honoris titulis nuncupari non permittitur, cum in alijs germanè Christianus, tum in pauperes christianissimè magnificus, atque (si verba coherent) eleemosynarum sanctissimè prodigus, nihil vnquam in pauperes decerni permisisset, nisi religiosorum prudentum quæ iudicio in rem esse pauperum cognouisset. Postmodum verò cum murmura in hac vniuersitate de institutionibus huiusmodi suborirentur, consulti nō nulli à Zamora sumus. Qui non in vniuersum eorum articulis applausimus. At nonnullis proiudicio nostro recisis, reliqua subscribere polliciti sumus. Tū demum post dies aliquot scripta ad nos ab eadem vrbe sunt capitula quedam articulorum, quæ subsignaremus. Ingenue fateor incertiam meam ac temeritatem. Credidi nihil aliud in scriptis esse, quam ego verbo promiseram subsignare. Et ideo, quam non legi scripturam, subnotavi. Non quòd inter tot numero, tamque insigniter sapientes quicquā mea subscriptio authoritatis, aut addere aut adimere posset: tamen audio aliqua illic haberi, quæ si legissem, probare præ ruditate mea non possem. Orsus hæc, quòd postquā hisce diebus à reuerendissimo Cardinali Toletano, meam sententiam Valcoleti de hac eleemosynarum ratione rogatus, respondissem, non me cuncta posse mente plenè capere, ecce articuli ei Zamorenses exhibentur, meo nomine subsignati. Quos deinde (vt audio) coram claritudine tua eorum fautores produxere. At verò cum illius ego non sim authoritatis, quam Pythagorici suo Pythagoræ tribuebant, qui nullum veritatis testimonium petebant quam quòd magister dixisset: sed eam potius Augustinianam legem ad Hieronymum (quæ in decretis est) cum omnibus qui de hac re loquuntur, tum maxime mihi præscriptam esse cupio: vbi ait nemini præter canonicos libros, quantalibet sanctitate doctrinave polleat maiorem adhibendam esse fidem, quam eius rationes persuasionesque fecerint: quid ego aliàs subscripsim,

Sex. artic.

Dist. 9. cap. ego solt.

pscribam, nihil propemodum refert: sed quid rei veritas fuerit, pagellam hanc testem appello. Ad rem itaque ut reuertar, à Zamora deinceps (tametsi nonnullis hic refragantibus) easdem hæc ciuitas constitutiones accepit. Hinc demum Va leoletum commigrarunt. Vbi (ut istic rumorè audiui) te amplissime domine & quidem merito, anticipitem habent. Vnde mihi animum subijt, deliberationem qualem hanc cunque, ad amplitudinem tuam scribere. Vereor ne vs que ad fatietatem narrationem protraxerim. At necessarium arbitratus sum integram rei summam, de qua dicturus sum, primum omnium ob oculos ponere.

De vagabundis. Cap. III.

Deliberationem hanc ut pleraque omnia, quæ in consultatione posita sunt, in duo statim secari operæpretium est. Enimvero quid nam liceat, quidue illicitum sit, primum oportet constituere, mox ex his quæ licita sunt, quid expedire videatur, discutere. Hanc partitionem Apostolus priori epistola ad Corinth. sub his verbis adumbrat. Omnia mihi licent: sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent: sed non omnia ædificant. Neque verò eadem sunt ambo via perscrutanda. Sed diuersa potius lance expendenda. Quid namque liceat, lege agendum est. Quoniam de qua re scripta est lex (ut super. L. prospeximus. ff. qui & à quibus. iuris prudentes considerant) nullus disputationi conceditur locus. At verò vbi ex duobus, quæ ambo per legem licita sunt, vtrū eorum expediat deliberamus, tunc ex æquo & bono, argumentisque à prudentia profectis coniectanda res est. Et quia ex rerum diuisione per multa & scientiæ & consilia luce clarescunt, longè interest inter vagabundos homines, & eos qui, cum verè sunt pauperes, per orbem mendicando discurrunt. Nam de priori hominum genere, non lege modo particulari regni, sed antiquiori multo, quæ inter communia iura scripta est, atque adeo diuino ac naturali iure antiquissima, cautum est, ne in republica impune permittantur. Alteros vero, nempe aduenas & peregrinos (saluo eorum iudicio, qui iuris prudentia præstant) nulla lege video, quocumque illi gentium discurrant, inhiberi. Quin verò, si euangelium, & quod naturalis ratio suggerit auscultemus, neque esse apparet ex æquo & bo-

no. ¶ Quantum ad priorem partem spectat, nomen, vagabundus, quanuis primo sono nihil aliud designare videatur, quam hominem, qui sine propria sede ac domicilio per orbem vagatur (ut super capitu. fina. de foro competen. & L. hæres absens. ff. de iudic. doctè adnotant iurisperiti) addendum tamen est, ut eius notio habet, quòd sint homines nulla necessitate, commoditate, aut vtilitate vagantes. Alias non esset (ut planè est) nomen infamie, quippe quo ociosos homines subnotamus. Qua de re qui ratione, aut artis exercendæ, negotiationisue, aut alius necessitatis siue vtilitatis patrios fines egrediuntur, nec vituperantur, neque hoc proinde famoso vagationis nomine censentur.

¶ Igitur quòd id genus homines qui neque substantiam habent, ut à seruilibus operibus procul sint, neque debilitate rursus aut quouis alio impedimento legitimè tenentur, quominus labores eiusmodi seruiles subire possint, non debeant impune circumuagari, primum argumentum est à lege diuina. Cuius nos Deus initio statim orbis conditi admonitos esse voluit. Vbi hominem ex amœnissima illa paradiso, in qua (si in iustitia & æquitate perseverasset) suauissimo contemplationis otio frueretur, merito suo eiciens, in sudore (inquit) vultus tui vesceris pane tuo. Idque deinceps sub figura confirmauit: dum in Deuteronomio, ne os bouis triturantis ligaretur, edixit, quòd (interprete ad Corinthios Paulo) non tam curam exprimit quam Deus habet de bobus, quam quòd homines, qui in opere sunt & negotio, digni sunt quo vescuntur pane, ociosi verò minimè. Id quòd & Christus ipse seruator noster in euangelio docuit: vbi ait, dignum esse operarium mercede sua: & vbi homines illos in foro stantes ociosos reprehendit. Quanuis ociositatem illi excusauerint, quòd nemo eos còduceret. Et ad Thesalonicensis Paulus quosdam fratres acerbè redarguit, quòd cum ociosè & absque negotio essent, atque ideo extra ordinem, eleemosynas à populo recipiebant. Et concludit, quòd qui non laborat, neque manducet. Tametsi nonnulli quando non alio eos nomine subnotemus temerarij certè, parumque ad loquendum circumspecti, illum locum aduersus religiosos mendicantes interpretari tentauerint. Cum tamen ibidem Paulus, & alij frequenter apertè doceat, quantum iuris habeant qui spiritualia seminant, ut temporalia metant. Attamen non est hic locus digressionis huius:

Vagabundus.

De foro competen. ff. de iudic. l. hæres.

Vagabundus lege diuina prohibetur.

Genes. 3.

Deuter. 25.

1. ad Cor. 9.

Matth. 10.

Matth. 23.

1. Thess. 3.

1. Corin. 6. & 10.

ff. qui & à quibus. L. prospeximus.

sed ad propositam conclusionem reuertamur.

Lege natu-
rali.

¶ Mox eadem conclusio ratione naturalicō-
probatur. Qui enim in bonis non habet unde
vivat, nullum ius habet aliena petendi, nisi
aut a se sua, aut quouis alio labore, aut nego-
tio alijs vicissim seruiat. Vtraque enim ratio-
ne Deus & natura humanis rebus prospexit:
dum & diuites esse & pauperes sapienter di-
sposuit. Sanè, vt diuites essent velut anima,
quæ corpus regit: pauperes verò, vt corpus
quod animæ seruit. Quippe qui terram colant,
artes exerceant, vt hinc quibus humana vita
transigi nequit. Deus enim & natura (vt. 10.
de natura animalium Aristot. author est) ni-
hil vnquam frustra fecit. Idcirco qui ociosam
prodigunt vitam, præter legem naturæ viuunt.
Vnde vt Seneca. 19. libr. ad Lu. & 3. de natura
deorum Cicero testes sunt, ociosi homines
perinde sunt, ac si nō essent. Et Demetrius Phi-
losophus ociosos homines mare mortuum ap-
pellat. Adeo vt neque magnates qui subdito-
rum vestigalia exigunt, alio vllō iure possent
accipere, nisi ob curam, solertiam, ac (si opus
est) sudores, quos in subditis gubernandis sub-
eunt. Quin etiam & princeps (vt Cæsar rerum
clarissimè gestarum longo vsu compertum ha-
bet: & tu in clyte Princeps iam iam experiri
pergis) id penitus iuris ac meriti ad tributa ha-
bent, quæ sibi à repub. confertuntur, quod (vt
ait ille) tot tantaque negotia sustineant, vt rem
pub. armis tueantur, moribus ornent, ac legi-
bus emendent.

Arist. de na-
tura animæ.

Senec. epi-
stola. 19.
Cicero. lib. 2.
de natura
deorum.

Ociositas
mala.

¶ Tertia hæc ratio præfatæ conclusionis est.
Ociositas (vt est in Salomone) multam mali-
tiam docuit. Cuius causam alio proverbio ex-
plicat. Nam cum desiderijs semper sit præ-
gnans ociosus, quid demum aliud, quam ma-
litiã parturiat, & iniquitatem? Primum om-
nium consuetudini aliena petendi annexa cō-
fessum est adulatio. Mox verecundia perfrica-
tur. Quo tamen fræno homines à vitiorū præ-
cipitio retinentur. Tertio caro ad libidinem e-
mollescit. Etenim vt poëta ille scriptum reli-
quit. Ocias tollas, periere cupidinis arcus.
Quarto mendicitas vagabundi, furandi magi-
stra est. In summa, cum huic generi perditio-
rum hominum nulla cum hominibus melio-
ris notæ, quorum bonis moribus imbuantur,
consuetudo sit aut commercium, fit vt Chri-
stianæ totius religionis facile obliuiscantur.
Atque adeo quibus ipsi coloribus semel infe-
cti sunt, inquinare alios & contaminare per-
gunt. Vnde Platoni in de re publica, ociositas
pestilentia mortalium est. Quam ob rem ac-

curatissimè cauit, vt nemo esset in republica,
qui ociosam viueret vitam. Et inter nostros san-
ctos Theologos Hieronymus ad Rustic. (id est
de consecra. distin. 5. capitu. nūquam refertur) De consecr.
hoc nos dlypeo aduersus arma diaboli prote-
ctos esse commonefecit, in nunquam nos ocio-
sos aduersarius ille inueniat. Et August. in epi-
stola quadam ad Vertellenfes: Nullus (inquit) Aug. ad
fructus ocij: imò magis dispendium. Ociusus Vercel.
Esau amisit primatus benedictionem: quia ma-
luit cibum accipere, quam querere. Et Chry-
fost. super Ioan. Peruersi facti sumus ociosi: nō
laborare, nos corrūpere assueuit. Et Seneca li-
bro. de clementia. Emollit ocium vires: sicut ru-
bigō ferrum. Fax immota torpet: ignem agi-
tata restituit. At qui alijs complaribus quæ in
sententiam hanc cumulari facile possent, cla-
rissimè testimonijs, propheta ille Ezechiel
post longam Hierosolymorum execrationē:
quo tandem malorum omnium semina pate-
faceret. Ecce (inquit) hæc fuit iniquitas Sodo-
mæ sororis tuæ, superbia, seditas panis, &
abundantia, & ocium ipsius, & filiarum eius:
& manum egeno & pauperi non porrigebant.
¶ His alijsque huiusmodi testimonijs & argu-
mentis instructi quotquot rem publicam, aut
scriptis præceptis instituerunt, aut rebus cla-
rè gestis gubernarunt, ociosos huiusmodi ho-
mines de medio reipublicæ sublatōs esse vo-
lunt. Qui ex sententia Salomonis sunt velut
acetum dentibus, & fumus oculis. Quocirca
Aristot. 7. eorum lib. quos politicos intercipit, Arist. 7.
republicam in ocium partitur & negotium. Polit.
Atque homines ingenio præstantes (quos li-
beros vocat) in ocio esse præcipit. Quod est à
mechanicis artibus, alijsque id genus corpo-
rejs laboribus exemptos. Qui partim ad gu-
bernacula reipublicæ sedent: partim rei mili-
tari præficiantur. Alij literarum contempla-
tioni incumbant: alij denique diuino cultui
mancipentur. Eis verò, qui corporis potius
robore, quam ingenio valent, seruii vulgo,
nullum (inquit) ocium dandum est: sed in o-
pere semper & negotio teneantur, oportet.
Qua de causa Lacedæmonij, bellis efferati ho-
mines (vt idem illic Philosophus commemo-
rat) plus fortè iusto armis & rebus bellicis iu-
uentutem exercebant. At Numa Pompilius,
secundus Romanorū Rex, homo contra suo-
pte ingenio religiosus & pacificus, non solum
(vt Liuius refert) propter deorum cultum tan-
tam sacrificiorum ac cæremoniaram multitu-
dinem instituit: sed in hoc præterea, ne qui ar-
mis fuerant assueti, luxuriarent ocio animi.

De consecr.
distin. 5.

August. ad
Vercel.

Homil. 26.

Seneca de
clement.

Ezech. 26.

Arist. 7.
Polit.

¶ Ad

De aduenis mendicantibus.

Cap. 4.

Subsequitur ut membrum alterum distinctionis, quam supra fecimus, expendamus. Quod est. Vtrum licitum cuius hominum sit, modo non sit fictus, sed verus pauper, patrios limites egredi, & quocumque regni medicatum ire. An vero contra possint lege prohiberi atque intra huiusmodi limites cohereri: ut praefatis illis regni petitionibus ad Caesarem continetur. De quo si lex esset iam Caesaris promulgata, vsuque longo recepta, verba facere metuerem. Tametsi etiam tunc, si expediret, a quibusdam Caesar & consultissima curia legem mutaret. Nulla enim iniuria legibus fit, si pro temporum qualitate mutantur. At cum lex ista non modo non sit executioni mandata, verum si quis senatus illud consultum anni quadragesimi inspiciat, neque sub tenore legis lata sit, nihil aliud quam obsequium existimo, si ad consuetudinem tuam qualescunque huius rationes referam.

Primum omnium petitiones illae sunt res noua de qua nusquam gentium aut rogata vnaquam lex est, aut edita. Neque temere me hoc vereor affirmare: sed iura omnia diuina & humana testimonio fuerint. Id quod profecto aduersus inuentum hoc magnum validissimumque est argumentum. Nam certo credas princeps clarissime, si res haec tam esset ex aequo & bono, atque ita censent, nunquam improvida fisset antiquitas, quae non de hac legem scripsisset. Cum tamen contrarium & eius commune, & regni particulare admoneat: ratio naturalis periuadeat: & aperte sacra pagina praedictet. In Authentico praefato de quaestore, postquam cautum est ut aduenarum causa & negotia examinentur, quibus expeditis valentes, & firmi aut laboribus mancipentur, exceptio inde sub haec verba fit: *Losos autem aut lasos corpore, aut canicie graues, hos sine molestia esse iubemus in hac nostra ciuitate. Nullo prorsus inter indigenas aduenasque facto discrimine. Cuius lex quam Hispani dicimus ordinis* (cuius paulo ante memini) ad verbum subscribit. Nam postquam praecipit vagabundos exilio relegari, eximit inde, nisi fuerint senio graues, aut debiles, aut valetudinarij: adeo, ut de facie conijcere liceat, non posse corporali se opere, & labore sustentari. Hos nanque absque villo discrimine siue ciues sint, siue aduenae, impune

Ad ius ergo commune ut descendamus, hanc ob rem Iustinianus Imperator legem tulit. lib. C. 11. cui titulum fecit, de mendicantibus validis. Quod est, de his, qui cum non modo sani, sed sint & ad labores satis firmi, ficta simulataque infirmitate, orbem mendicando peragrant: legitimorum pauperum eleemosynas iniuria vsurpantes. Qua proinde lege potestas cuiusque sit & facultas, homines huiusmodi, si seruilia sint, manu capiendi. Sin vero sint liberi, perpetuo (inquit) colonatu fulciantur. Idem ferme in Authen. de quaestore. collat. 6. cauetur. Sane ut quaestori cura sit, aduenas qui in vrbe sunt: qualis quis sit, explorare: quodque negotium aut fortuna eos in urbem perduxerit: eorum causas, quo facile expeditantur, procurare. Si manere velint, valentesque sint, & ad laborem sufficientes, ad laborem compellantur. Si seruilia, possessoribus transmittantur.

Hinc & peculiare leges regni deriuatae sunt. Neque aliud progenitores altitudinis tuae de hac re sanxerunt, quam ut iuri communi subscriberent. Extat primum inter eas quas partitarum vocant: parti. secunda. titulo. 20. edictum: quo legi de mendicantibus validis subscribitur. Nempe quod huiusmodi sobeliani (verbum legis est) & vagabundia republica, veluti hostes, profligantur. Id quod lege alia inter eas quas ordinamenti appellant, tametsi pluribus verbis, cauetur. Lex prima est tituli. 14. lib. 8. Brevissima anno a nato saluatore. 387. supra mille simum promulgata. Vbi nouum aliud detrimentum, praeterea quae supra commemorauimus, refertur, quod respublica a vagabundis accipit: videlicet quod dum ociosorum hominum turba permittitur, agri vacent cultoribus, & artificum inopia respublica laborat. Quocirca, rigore poenae moderato, quae lege de mendicantibus validis vagabundis decernitur, potestas cuiusque sit vagabundi in seruitium proprium cogendi mense integro: absque villo stipendio, praeter vicium. Aut quod si agris caesus, ab vrbe exulet. Haec sunt princeps integerime, quae diuino ac naturali iure, ac subinde positio & communi, & regni peculiari de exigendis vagabundis sanctissime statuta sunt. Quibus conclusio prima satis (ut existimo) stabilita confirmataque est. Sane quod vagabundi non sunt permittendi, ut Caesar in conuentu apud Matritum: anno. 34. & alibi frequenter prouidenter edicto publico imperauit.

L. de me. va li. C. lib. 11.

Authen. de quaestor. col la. 6.

Lex parti.

Lex. ord.

Res noua

Authen. de quaest.

Lex ordinamenti.

lex illa mendicare permittit. Quam deinceps legem Henricus rex apud Taurū edicto nouo ad verbum confirmauit. Quare intelligere nō valēo, quomodo ex huiusmodi legibus cōmunibus, aut regni elici possit, vt mendicantibus fines & lineæ præscribantur, extra quas non sit eis liberum mendicare. Si quidem nulla hætenus ab incolis, modò pauperes sint, aduenas discriminauerit: sed tantum inter simulatos fictosq; mendicos, atque legitimos vniuersæ distinxerint. Quam ob rem (si conijcere licet) & Cæsarea maiestas & eius à consilio curia. 117. annos distulit ad huiusmodi supplicationes certò respondere, vt pote quas nō tam de Christiano pectore erga legitimos pauperes, quàm ex satietate mendicantium proficisci, suspicio erat. Neque in contrarium obijci potest responsum ad petitionem. 117. in conuentu apud Matritum anno. 34. quippe quod de vagabundis penitus pronunciatum est, vt pœna legis plesterentur. Quod autem de legitimis pauperibus Imperator adiecit, vt videlicet suis cuiusque diocesis procurarentur, elementiam potiùs regis, quàm rigorem legis præ se fert. Quod autem sub conditione subiecit, si quibus abundè necessaria prouiderentur, mendicare non liceret, id sine discrimine aduenæ aut indigenæ iustè præceptum est. Neque aliud profectò curia anno. 40. edicere voluit, nisi quòd si certò constitisset abundè omnia pauperibus domi suppetere, non permitterentur mendicare. Nunquam tamen legitimis pauperibus decreta pœna est vbicunque mendicent: siue in patria propria siue in aliena.

¶ Fuerit ergo hic sub peritiorum censura conclusio. Pauperes qui verè egent ex nullo loco regni expelli possunt: sed perinde vt indigenæ & incolæ aut permittenti sunt mendicare, aut alia sunt ratione sustentandi. Hanc conclusionem pro mei tenuitate ingenij: quinque sex ve rationibus asserere possum. Præter testimonia quæ de sacris literis subiijciam. Prima est hæc. Nemo nisi hostis aut insidiator fuerit rei publicæ, crimen ve aliquod aut flagitium admiserit, ab oppido quocunque arceri potest. Ratio in promptu est. Nam cum iure naturali & gentium viē ciuitatesque omnibus promiscuè pateant, iure vbicunq; licuerit commorandi nemo, nisi pro culpa, priuari potest. Vnde exilium inter acerbas pœnas legis est.

Adeo, vt L. capitalium. ff. de pœnis. si non omnino capitalis, saltem huic proxima censeatur. Et quantuis aduenam ad proprium solum remittere non sit rigorosum exilium, est tamen iuris violatio, qua integrum est cuiunque vb;

voluerit commorari. Igitur cum legitimis pauperibus nullum profus sit crimen, aut flagitiū mendicare, nullo certè iure possunt ex oppido quocunque eijci: quādiu ipsi illic commorari voluerint. ¶ Secunda ratio fortè est euidētior. Principes aut respublica non possunt leges de eleemosynis ferre, quibus maiori vinculo ciues ad eleemosynas obstringant, quàm sunt leges naturales & euangelicæ. Verbum ita expono. Disceptatio est inter Theologos, alijs docentibus non currere præceptum aut diuinum, aut naturale de eleemosyna sub peccato mortali, nisi in extrema necessitate, alijs verò similis astruentibus non solum tunc, sed & ex his quoque quæ hominibus pro suo cuiusque statu & conditione superfluant, in graui saltem necessitate, teneri homines sub mortali peccato ad eleemosynas. In qua sententia est etiam, præter alios San. Thom. At fortè etiam in hoc casu, nemo tenetur de necessitate dare huic, vel huic: aut modò vel alio tempore. Sed satis est si quis de superfluo aliquibus quandoque egētibus erogauerit. Huiusmodi legibus Princeps adijcere nullam potest, nisi quod in extrema necessitate potest ad eleemosynas sub pœnarū comminatione cogere. Attamen extra illum casum sub nulla pœna potest ad eleemosynas cogere: quia nec latius præceptum euangelicū extenditur, vt sub peccato mortali obliget.

Sed nihilominus etiam illi qui sunt extra extremam & grauem necessitatem ius habet mēdicandi ad quācunque aliam necessitatem subleuandam. Quibus misericordiæ virtus & officium est subuenire. Neque Cæsar aut curia quando promulgauit, vt pauperes in suo cuiusque territorio alerentur, intenderet ciues compellere ad alendos suos pauperes abundè ne mēdicare indigerent: sed solum edixit vt dotes hospitalium à debitoribus exigenterent. Adiecit autem citra præceptum, vt diocesani atq; prætores operam darent, si quo pauperes modo infra proprios lares sustentari possent.

¶ Hinc colligitur secunda hæc ratio. Nemo cuiuscunque sit authoritatis, vel potestatis inhibere potest pauperes è sedibus proprijs mendicatum exire, nisi ciues lege omnino cōpellat, vt non solum tanquàm ex misericordia, sed veluti ex debito pauperes pascant, vestiant, cæteraque eis necessaria ministrent: quia si arctiori vinculo occluderet pauperes quā diuitum burfas aperiret, cogeret miseros extrema pati: sed princeps non hoc potest rigore ciues cogere, vt mendicos alant: saltem non hætenus fecit: ergo nec pōt in proprijs territorijs eos occludere. Quin verò quantūcunq; rigurosisima lex

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Cōclus. Vtri pauperes vbique iure mendicant.

Ratio. 1.

L. capitaliū ff. de pœnis.

lata esset vt episcopatus quilibet sub graui potena, suos pauperes aleret, ciues tamen non omnibus prouiderent, pauperes tunc edictoliberi essent: possentq; quocunq; uellent mendicatum ire. Nam quomodo, precor, potest lex pauperes prohibere patriam exire, si id nec crimen, nec culpa est? Aut quomodo culpa esse potest, si non sibi abunde necessaria prole suaque familia ministrantur?

Ratio. 3. ¶ Tertia ratio, quæ proximam lucidius explicat, huiusmodi est. ¶ Quemadmodum intra mœnia eiusdem ciuitatis alteri diuites, alterique sunt pauperes, & in finibus eiusdem episcopatus alia sunt oppida quæ diuitijs & fortunis affluunt, alia uero quæ inopia & egestate laborant, ita & in toto regno alij sunt episcopatus prædiuites, nempe aut ubi gleba pinguior, terraque fructuum benignior est, aut gens negotiatione locupletior: alij uero steriles & pauperes: ergo uti diuites ciues, pauperes eiusdem urbis: & oppida ditiora, pauperes aliorum locorum eiusdem episcopatus eleemosynis sustinere debent (vt authores illarum petitionum consententur) ita & locupletes episcopatus non possunt excludere aduenas pauperes sterilium regionum. Collectio profecto aperta est. Nam quemadmodum ciuitas & episcopatus, ita & totum regnum vnum est corpus & vna respublica: cuius omnes ciuitates membra sunt. Cur enim Deus, si hoc vnquam tibi sapientissime princeps in mentem venit, Asturium finibus ac motanorum, quos in saxosum illud tenuaque & infrugiferum solum cõiecerat, opimos campos ac pingues subiecit, Toletanumque regnum adiecit, nisi vt aliorum inopiam, aliorum fertilitate subleuaret? Nec satis est hoc interpretari, quãdo fames, aut alia grauis calamitas acciderit: quia non solum extremè indigentes, sed extra illam patiuntur etiam homines necessitates: quibus subleuandis ius habent mendicandi. Et in regali curia celsitudinis tuæ, ubi tot ducatorum millia expenduntur, quomodo non multo plures admittantur mendici, quàm in integra alia prouincia? Vbi domus vna prælati cuiuslibet, aut magnatis plures pasce-re mendicos sufficit, quàm alij ex ciuibus, centum. Quando miserabiles huiusmodi homines vt vermes in respublica habentur, & conculantur, integrum eis saltem cum formicis sit, arborum fastigia, victum quærentes, ascendere. ¶ Quod autem vnum tantum regnum videbar paulo ante vnum corpus æstimare, 1. Cor. 12. secundum indulgentiam (quod ait Paulus) di-

cebam. Addiderim nanque pauperibus vnus regni aditum ad regnum alterum lege Christi patere. Nam quod Apostolus Corinthios instruit, nos omnes vnus esse corporis membra, non in angustias vnus regni metaphoram redigit. Sed omnes (inquit) vno spiritu in vnum corpus baptizati sumus. Non ergo vnum tantum regnum vnum & corpus: verum vno baptisate Christiani vniuersi in vnum corpus regeneramur, vt singuli inuicem simus, vnus alius, membra: vltibus officijsque diuersis distributa. Vt enim in fabulis est Græcorum, quod claudum cæcus humeris importabat, vt vicissim claudus cæci gressum dirigeret, ita & inter Christianos qui ingenio præstant, ignorantium oculi esse debent: qui uero corporis robore & viribus valent, debilius sint manus ac pedes oportet: sed diuites qui substantiam habent huius mundi, stomachi vicem erga pauperes gerere tenentur. Vt omnium sit deum caput Christus. Neq; Paulo secundum euangelium distinctio est in Christo Iudæi & Greci: nam idem dominus omnium. Quinimò si altius res ad ius naturæ referatur, genus hominum adeo suapte natura artissimum sunt vinculo coniuncti, vt, nisi hostes nobis essent, aliquodve ab illis fidei detrimentum timeremus, neque infideles medicos e nostra respublica eijcere fas esset.

¶ Quarta ratio huiusmodi est. Præterquam quod alia regni prouinciæ bonorum ac fortunarum quàm alijs amplius abundant, sunt etiam gentes alijs alia in pauperes clementiores: alia uero nescio qua auaritia ac potius crudelitate eleemosynarum tenacissimæ. Et cum homines ad eleemosynas constringi alia quam supra diximus ratione non possint, crudeliter cum pauperibus actum esset, nisi potest as miseris facta esset, vt ab vna se in aliam prouinciam conferrēt. Adde quod infirmi, aut valetudinarij pauperes sæpe sæpius necesse habent propter aeris inclementiam regionem petere, ubi salubrius refrigerentur. Et potest idem pauper assiduitate & frequentia mendicandi satietatē facere in colis eiusdem urbis, aut alia quauis forte de causa molestus esse: quapropter compulsus fuerit, solum mutare. Adde quod forte inimicos illic habet, aliamue occasionem peccandi, vel aliquid admiserit, vnde supplicium metuit. Quibus de causis necessarium habet, aut transfugam alibi, aut exulem esse. Nec compelli iure potest, vt rationem reddat desertæ patriæ, magis, quàm si diues esset.

¶ Quinta ratio à iure sumitur hospitalitatis. Ratio. 5.

Quæ quidem, nulla fuit nunquam in antiquitate natio, aut respublica, apud quã non in magno pretio fuerit habita: atque omni religione culta. Hospitalitatem enim Plato tertiam partem amicitie faciebat. Hanc Theophrastus (Cicerone libr. offic. primo referente) summis laudibus efferebat. Adeo, vt Iouem suum gentilitas quem deorum optimum maximum que colebat, hospitem, honoris gratia nuncuparent. Quo nomine templa Ioui arasque crexerunt, Videlicet, quod iudex esset vindicatorque accerrimus violati iuris hospitem.

Plato.
Cicer. lib. 1.
offi.

Hebr. 13.

Atqui ne ex gentibus testimonia petamus, Paulus Hebrais hospitalitatem (inquit) nolite obliuisci. Per hanc enim latuerunt quidam, angelis hospitio receptis. Alludit ad hospitium, quo & Abraham & Loth angelos exceperunt. Quo merito Loth cum familia subuersione Sodomorum euasit. Tanto ergo honore Deus hospitalitatem dignatus est, vt angelos ad terras miserit, vbi hospitalitatis beneficiũ recipient. Et Raab illa meretrix Hierico propter hospitalitatis officium à cæde & præda ciuitatis liberata est. Vnde & multi sunt canones, quibus hospites Christianorum fidei committuntur. Igitur si hospitalitatis officium adeo fuit semper celebratum, quibus rogo maiori cum laude & merito Christiani se possunt hospitales exhibere, quam egenis & mendicis? Hospitalitas autem non tam erga incolas ac ciues nostros, quam erga aduenas & peregrinos exercetur. Nam quantum officium etiam sit, egentem quẽlibet tecto suscipere, hospitalitatis tamen nomẽ aduenas proprie designat.

¶ At verò quo postremo conclusionem hanc sacrorum testimonijs confirmemus, nusquam sacre scripturæ discrimen vllum inter indigenas & aduenas (modò pauperes sint) factum esse legimus. Quin potius a quo iure & momento commendat nobis vbi que sacrum eloquium aduenas pauperes, atque indigenas. Primum Exodi. 23. Peregrino (inquit Deus) molestus non eris, scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi peregrini fuistis in terra Egypti. ¶ Et Leuitici. 23. Postquam messueritis segetem terræ vestræ, non secabitis eam vsque ad solum: nec remanentes spicas colligitis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Et Deuteronomi. 10. Deus amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum: & vos ergo amate peregrinum. Et Paulò inferius capite. 14. Peregrino qui intra portas tuas est, da vt comedat, aut vende ei. Primum quidem, si fuerit pauper: alterum verò, si vnde emat habuc-

Exod. 23.

Leuit. 23.

Deuter. 10.

rit. Et quod omnium maximum est, inter ea de quibus nos Christus seruator noster admo- nit exacturum esse rationem, vnum, neque in postremis est, si cum hospes erat & tecto carens, hospitio exceperimus. Respondeant ergo mihi quæso qui aduenas pauperes abigunt, si & vagabundos profligamus, neque alienigenis pauperibus hospitales sumus, quinam reliqui sunt, quos erga possimus hanc misericordiam exercere. Nisi eos forte dixerint, diuites inquam homines & illustres, qui apud pares alios hospitantur. Hos veruntamen (tam etsi & hoc officium sit) non eos existimo esse, quos Christus designauit, vbi inter alias pauperum eleemosynas, & hospitalitatem quoque connumerabat. Arbitror ergo, nisi me mea fallit opinio, ius esse pauperum quocunque regni mendicatum procedere. Nec satis est dies binos, aut ternos sustineri in vrbe, si diutius illic commorari libuerit.

Conclusio.

Quo obiectionibus respondetur.

Cap. 5.

Equè vllam vnquam, quæ huic aduersetur, legẽ vidi. Nisi pro lege habeatur, quod Flandriæ modò apud Hiprum institutum audio. Vbi inter alias constitutiones, prouidenter quidem & Christianè institutas, decretum etiã est, ne alienigenis pauperibus vrbs pateat. At nõ omne exemplum pro lege habendum est. Aiunt Parisienses patres decretum subgnasse. Id quod profecto nunquam credam. Hoc enim tantum probare potuerunt, quod non tenerentur omnibus providere. Quod tamẽ in vrbe non admitterentur, nulla id ratione Parisienses, aut quiuis sacrarum scripturarũ, iurive prudẽtes affirmare potuissent. ¶ Quod autem omnium maximũ testimoniũ pro se asserre possent, qui asserunt pauperes intra natales limites lege contineri posse, est ex concilio Turonensi secundo sub Pelagio primo annis hinc ferme mille celebrato. Cuius in ca. 5. verba sunt hæc (Vt vnaquæque ciuitas pauperes & egenos incolas alimentis congruentibus pascat secundum vires, vt tam vicini presbyteri, quam ciues omnes suum pauperem pascant, quo fiet, vt ipsi pauperes per ciuitates alienas nõ fatigetur.) Hoc verũtamen æquissimum ac sanctissimum decretum nobis potius, quam aduersè opinioni manifestè suffragatur. Hic panque nulla sit prohibitio pauperibus, quo minus quocunque liberè possint mendicatum exire.

Cõciliũ Tu-
ronensẽ. 2

11. 10. 1

Sed

Sed in fauorem pauperum admonetur vnaqueque ciuitas suos incolas pauperes sustentare. Quo fiet (inquit) vt pauperes per alienas ciuitates non fatigentur. Et præterea neq; verba noui præcepti sunt positiui, vt vnaqueque ciuitas suos incolas congruenter sustineat. Sed solum admonentur iuxta veritatem Euangelicam, ita se gerant erga pauperes, vt non cogant miseros aliunde victum quæritare. Erat enim tunc vsque adeo erga pauperes, & in prælatis cura, & in subditis charitas, & in omnibus benignitas, vt non solum mendicis nulla esset necessitas, in alienas exeundi, sed certè neq; in propria patria mendicandi. Nisi forsan tam pauper esset ciuitas, vt suis mendicis non sufficeret. Quod tum apud alios frequenter, tum etiam apud Cyprianum legimus. Cuius verba sunt libr. 1. epistola. 10. Quòd si illic Ecclesia (loquebatur enim de paupere ciuitate) non sufficit, vt laborantibus præstentur alimenta, poterunt se ad nos transferre, vt victum hic & vestitum accipere possint. Et libr. 3. epistol. 10. Habeatur interim quantum potest pauperum cura, vt his ad tolerandum penuriam sumptus per vestram diligentiam suggeratur. Et epistola. 24. Infirmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis: sed & peregrinis, si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis de quantitate mea propria. Quæ quantitas, ne fortè iam vniversa erogata sit, mihi aliam portionem, vt largius & promptius erga laborantes fiat operatio. Sed de hoc latius infra. Hæc enim solum attuli, vt ostenderem, qua ratione primitiua Ecclesia, sanguine adhuc Christi madens & feruens, operam dabat, vt pauperes non peregrinarentur apud alienos. Non enim vllis eos limitibus, aut prohibitionibus, ne exirent, sepebat. Sed ita eorum necessitatibus providebat, ne compellerentur exire. Quo circa mirari satis nequeo, quomodo à Cæsare petatum sit, vt literas Apostolicas impetraret, ne pauperes possent extra natale solum mendicare. Nam quomodo Pontifex huiusmodi literas concessisset, nisi arctissimo præcepto & Pontifex & Imperator quacunque ciuitatem adeo obligaret ad alendos pauperes, vt possent, etiã per prætores sicuti ad reliqua tributa, cogi ad pauperum congruentia alimenta vestitumque & reliqua necessaria eroganda. Vt paulò antè dicebamus. Quæ quidem lex (vt illic item insinuabam) nec forte iuste ferri, nec commode executioni mandari posset. Sed de hoc latius adhuc infra. ¶ Rationes autem quæ auctoribus illarum petitionum animum inducerent, nihil aliud quam æquitatem petere, hæc ferme

esse poterant. Primum causari possent, nullam prouinciam alienis pauperibus teneri: sed suis vnamquamlibet tantum debere. Aliàs pauperum sarcina in hanc plusquam in aliam iniq; propenderet. At ratio hæc bifariam diluitur. Primum damus nullam prouinciam (vt ex his quæ præfati sumus colligitur) pauperibus alterius præcepti vinculo teneri: quia ne mo citra extremam necessitatem petenti largiri cogitur. Non tamen protinus consequitur, vt possit mendicus limine arceri: quominus ius habeat salua cuiusuis libertate & vbi-cunque, & à quocunque postulandi: ac prece quæ emibet ad misericordiam commouendi. Præterea in qua prouincia plures sunt diuites, eo iure quo vberius eis Deus ac copiosius bona fortunæ distribuit, largiores etiam elemosynas Christi pauperibus, cuiuscumque sint gentis, debent. Aliàs cum Deus sit omnium dominus, non prouidenter vitæ humana prospexisset.

¶ At replicet quis fortè, charitatis modo & ordine, plus nos eis, priusq; teneri quib; cum sanguine aut alia necessitudine coniuncti sumus, atq; adeo ciuib; nostris, quam alienis. Id quod Paulus Galatas edocebat, vbi ait. Dum tēpus habemus, operemur bonum ad omnes: maxime autem ad domesticos fidei. Huic veruntamen respondetur. Primum quòd Paulus non solum erga domesticos nos admonet esse beneficos: sed erga omnes cuiusque sint nationis aut conditionis. Id autem solum docet, quod vbi facultas amplior non suppetit, ab ijs qui sunt nobis propinquiores exordiamur. Præterea respondetur, id quod attentius in hoc loco adnotandum est. Nempe quòd aliud est quemcumq; amplius teneri suis, quam alienis (quod duntaxat docet Paulus) longe verò aliud quòd alieni & exteri iure suo priuentur quod habent petendi elemosynas à quocunque mortalium, præsertim inter Christianos. Quod reuera nunquam est licitum. Fortasse dum ciuitas in extrema egestate & fame constituta, sibi non posset sufficere, ius haberet arcendi aduenas propter extremam, quam patitur, inopiã. Tametsi profectò vix tū tēporis id potuissem consulere. Quinimò, famis calamitate totū regnum ingruente, quicumq; habet ius exquirēdi victum vbi-cunque inuenire potuerit. Sed satis esset tunc populum admonere, vt qui non omnibus posset, suis prius succurreret. ¶ Altera ratio quæ ad persuadendam huiusmodi petitionem affertur, est, quòd sint qui habentes in bonis vnde viuant, dum in alienam se transferunt prouinciam paupertatem simulant, at-

Galat. 6.

que adeo fraude elemosynas furripiunt, quæ possent incolis legitimisque pauperibus melius collocari. Et præterea contagiosos morbos ac pestes ab vna regione in aliam traducunt. Aliaque his similia inconuenientia in præfatis petitionibus referuntur. Fateor (id quod compertissimum est) nullum esse hominum statum aut ordinem, vbi non sint boni & mali, probi & improbi, vt paulò post suo loco sum latius dicturus. Attamen quando status & conditio genere suo licitus est, ita sunt mali plectendi, vt nulla statui irrogetur iniuria. Cum ergo pauperum conditio, eorum etiam qui aduenæ sunt & peregrini, inter nos licita sit, satis fuerit si quoties ficti pauperes cõprehendantur, poenas luant. Veluti in alijs qui hucunque hominum ordinibus lege & more fit. Neque sunt propterea aduenæ pauperes penitus extirpandi. Id præsertim, quod qui domi substantiam habentes: aliò se transferunt, vt mendicitatem mentiantur, adeo rari sunt, vt nulla eis propter numerum opus sit lege. Neque est quod à mendicantibus timeatur, vt propter eorum multitudinem vlla vnquam prouincia, aut certe ciuitas minus in bonis habeat. Quod verò de pestium contagione causatur, non sunt peregrini, qui huiusmodi pestes frequenter trãsmittunt. Sed turba pauperum vbicunque est etiam incolarum, solet nõnquam in causa esse morborum ac pestium. Neque occurrit quodnam præterea argumentum aduersus aduenas & peregrinos, qui sint tamen legitimi pauperes, obijcere quisnam vel probabiliter poterit.

De peregrinis ad diuum Iacobum.

Cap. 9.

Articulo huic proximo ille appendet qui est de peregrinis ad diuum Iacobum. Qui est, vt nec longam moram trahant, nec à recto itinere vltra duodecim milliapassuum declinent.

De quo, ne omnia dicendo contaminare videar, non multa volo verba prodigere: sed pauca hæc admonuisse, sat erit. Primum quod cum peregrinatio opus honestum sit ac religiosum, neque omnium certè postremum, quæ ad diuinum cultum attinent, non decet propter vnum aut alterum, qui fortè sub habitu peregrini vagabundum agit, quicquam decernere, quod in odium esse peregrinationis videatur. Id præcipue, quod peregrini alienigenæ sunt: qui ab

exteris regionibus plurimum religionis gratia ad nos veniunt. Ob id quæ possemus inde alijs regnis scandalum dare, quod præscripta, & vndique septa semita peregrinos constringimus, veluti pecus, incedere. Adde itineris sterilitatē: vbi vix posset tanta peregrinorum frequentia, vel pane refici. Qui tamen iure, & hospitalitatis & religionis latius ac benignius deberent apud nos recreari. Præterea sunt & in visceribus regni stationes aliæ, ad quas religio etiam est diuertere. Quinetiam si quos vel curiam celsitudinis tuæ, vel vrbes aliquas principes regni visendi cupido subiret, nunquid in urbanum ac propemodum inhumanum esset, vias eis vel elemosynas interdiceret? Crediderim proculdubio violati iurisdictionum aduersus nos agere tunc possent. Tametsi liceret eis tunc tempus præfinire, quo in patriam remearent. Neque aliud existimo curiam pronunciasse: nisi quod qui vult in curia vel alibi regni longam moram sub habitu peregrinorum facerent, ad sedes suas transmitterentur. Iuxta tenorē Authen. de quæstore. Nam iam tunc veluti vagabundi sunt iudicandi. De quibus tantum Cæsarea maiestas apud Matritum anno. 34. edixit, vt à curia pellerentur. Hæc sunt Princeps omnium integerrime quæ de prima parte huius qualiscunque disputationis prolatu digna visa sunt. Vbi discutere proposueram, quid per leges circa pauperes constitui liceat, quid ve neutiquam sit licitum. Atqui animus erat persuadere (nescio an præstiterim) quod id duntaxat inter pauperes discernendum est, sint ne legitimi pauperes, an verò ficti & simulati. Quorum inter neutros amplius distinguere iure licet, sint ne indigenæ & incolæ, an alienigenæ & aduenæ. Sed si legitimi fuerint, tam aduenis quam peregrinis ius est promiscuè mendicandi. Id tamen ordo charitatis exposcit, vt qui non omnibus possunt, cæteris paribus, incolis prius elemosynas conferant. Dummodo alij iure mendicandi non expolientur. Qui verò contra pseudo pauperes fuerint, tam indigenæ quam alienigenæ, sunt tanquam ociosi ex terminandi.

Epilogus.

De fine quo ratio pauperum referenda est.

Cap. 7.

Embrum alterum deliberatio Secunda nis huius est, eorum quæ lege pars. erga pauperes constituere & exequi licitum est, ratione modumque; discutere, quo melius fiat, ad Christianamque religionem

Peregrinatio.

Sex articuli. nem propiùs accedant. Sex articulis supra cõplexi sumus, quæ erga pauperes constituenda circũferuntur. Primus, vt nemo antequam de eius inopia legitimo examine constitit, mendicet. Alter, vt nemo nisi in solo natali mendicet. Tertius, ne cui id liceat sine chirographo. Quartus, vt ne chirographa nisi sacramẽto cõfessis concedantur. Quintus est de peregrinis ad diuim Iacobum. Sextus (qui omnium celeberrimus est) ne pauperes ostiatim per vias mendicare sinantur. De secundo quidem & quinto copiosius (vt reor) dictum est, quàm vt eos iterum opus sit in disputationem repetere. Primus autem qui ad examen attinet, iuris habet auctoritatem: vt capite tertio late patuit. Sed in modo in dubium reuocatur, quàm huiusmodi examẽ fieri debet exacte. Cui proinde tertium quartumque articulos insertos esse oportet. Vt tandem sexto positemus locus relinquatur. ¶ Primum omnium statuendus finis est, quo ratio omnis & officium erga pauperes referri debent. Id quod Aristot. frequenter admonet. Ait enim Ethic. 7. quod vt in omni actu, ita & in consilio primum omnium est finis. Qui (vt lib. primo admonerat) est in omni prudentia & prouidentia velut sagittatoris album, quò sagittam dirigit. Vnde libr. 5. colligit de fine æstimanda esse media. Nempe vt qualis sit finis, talia censeantur media. Quod Cicero in de inuentione significantius ait, finem primum ponendum esse, quo omne officium referatur. At qui in presentiarum procul primũ ab sit, vt petitiones istæ, institutiones, ac rationes denique pauperum ex fatietate & nausea proficiscantur, quam fastidiosius quibusdam huius seculi hominibus, suo aspectu & improbitate facere solent mendici. Nam quanuis præter consultissimum & exquisitumque regium senatum, cui nulla nisi sancta intentio, ac zelus euangelicus inesse potuit, vt ad id quod tam improbè flagitabatur prouidenter responderet, illi etiam (quos ego nouerim) qui negotium hoc & prouinciam gerunt, animum habere nullatenus possunt nisi misericordia ac pietate plenum, quo legitimis pauperibus ac fame pereuntibus melius consulat, horum nihilominus verba cõstitutionum certe nequeunt suspiciosus scrupulum non iniicere, fuisse inter primos inuectores fortè aliquos (ne omnes in culpa & suspicione ponamus) qui non tam vt eleemosynas melius collocarent, quàm vt mendicantium turbam & molestiam ex se excuterent, tam sanctas constitutiones molirentur. Profecto si miserum hunc statum & ordinem pauperum tot legibus cir-

cunseptum Ambrosius, aut certè Chryso-
stomus audiret: nempe vt non, nisi diligenter examinati, & confessi prius, & cum chirographo, & intra natales limites, & denique domi clausi exiguam tandem stipem reciperent, qua vix vitam transigere valent, nihil aliud, quàm in odium huius miserandæ gentis leges has censeret inuentas. Et quando non odium nos dicamus, saltem neque pectus & viscera quibus pater nos pauperum Christus erga suos pauperes filios esse voluit, præ se ferunt. Quàm putas in clyte ac celeberrimè princeps cauendum est, ne nomen mendicorum pauperum odio sit Christianis, ne vilipendio id ludibrio que habeatur: illi planè ipsi qui illud modò despectui habent, in tremenda illa die (vt est in libro Sap. 7.) perterriti timore horribili: & admirati in subitatione in speratæ salutis: nimirum quando diuitum pauperumque; fortes ac vices tam viderint diuersè mutatas: tunc gemetes (inquit) præ angustia & intra se pœnitentiam agentes his verbis confitebuntur. Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum & in similitudinem improperij. Nos in sensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est. Re vera quando non alio nomine pauperum ordo Christianis commendatus esset, ac nomẽ hoc honorificum atque amatissimum haberetur, quàm quòd Christus liberator noster (qui nõ nisi optimum mortalium ordinem optasse credendus est) ordinem & conditionem pauperis elegit: abundè nomen hoc gloriosum fuisse. Adde quòd apud eum nusquam sacræ scripturæ bene audiunt diuites. Cum tamen totum Euangelium fauoribus privilegijs atque commendationibus pauperum sit frequentissimum. Non quòd principum status & ordo, aliorumque præterea qui sunt in dignitate aliqua & potestate constituti, non sit in Euangelio probatissimus. Nam cū omnis potestas (dōctore Paulo) à domino Deo sit, in summo eos honore & pretio haberi exquisitum est. Attamen diuitiarum abundantiam ac bonorũ que à fortuna sunt, nusquam vt i paupertatem honore dignatus est Christus. Nam vt regium Psal. 71. psalmistã prætermittamus, quin in hoc Christum venturũ ubiq; prænuñciat, vt iudicet pauperes populi & saluos faciat filios pauperum. Et ne patientia pauperũ pereat, sed desiderium eorũ exaudiat Christus seruator noster exordiũ prædicationis inde sumpsit, vt illorũ errorem cõtuderet, qui in bonis amplissimis ac fortunis felicitatem constituiebant. Beati enim inquit

Sap. 7.

Aristot. 7.
Ethico.

Cicero.

Roma. 13.

Psal. 71.

Psal. 92.

inquit pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Neque verò eos tantum spiritu pauperes appellat, quod religionis voto paupertatem libere profitentur, sed eos praeterea, qui egestatem & mendicitatem aequo animo ferunt. Et de plebe eos pauperum leuauit, quos in principes orbis ac legis promulgatores instituit. Et ne vniuersa narratio fastidio fuerim, nunquam Christus cum diuitibus pauperes nisi in honorem pauperum, contulit. Adeo nascente Ecclesia apostolis, à Christo, ita institutis, in pretio fuere pauperes, vt Iacobus scriptum reliquerit, quod introierit inconuentum nostrum vir aureum anulum habens, in veste candida, introierit autem & pauper in fordido habitu, non potius diuiti, quam pauperi assurgamus. Alias, inquit, acceptatores essemus personarum. Instituebant enim Apostoli Christianos, vt praeter eos qui in dignitate sunt constituti, de solo virtutis merito personas expenderemus, & aestimaremus. Vt pote cuius tantum respectus tunc habendus est, quando comedia huius mundi peracta, & his, quae apparent, personis depositis, meritorum veritas reuelabitur. Quo sublimius pauperum fortem extollamus? Cum Deus ex testimonio Dauid bonorum nostrorum non indigeret, mirabilem excogitabit artem, qua diuitum egeret subsidio. Non enim satis dicere habuit, quod vni de his fratribus meis minimis fecistis, pro me fecistis, & ego retribuam (tametsi hoc verbo egregie eleemosynas commendasset) sed, quod vni (inquit) ex his fratribus minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ego ille enim sum famelicus, quem cibastis, & quem vestistis: nudus, & quem hospitem excepistis. Neque id solum in hoc mundo, vbi diuina maiestas personam pauperis induere dignabatur: sed in sua illa die, qua maiestatem immensam cunctis caelestium, terrestrium, & infernorum ordinibus manifestè demonstrabit, tunc (inquam) confiteri non dedignabitur, egerum se & mendicum apud nos egisse. Boni consule Princeps omnibus virtutum ornamenti cumulatissime, si fuerim tantisper digressus, vt pauperum nomen celebrarem. Quod magnoperè ad praesens institutum iudicauerim conferre.

¶ Vt autem eò reuertamur, vnde digressi sumus, nec satis equidè fuerit, si id pro fine huic negotio praestituatur, quod exactis vagabundis, eleemosynarum onere res publica subleuetur. Non enim huius tantummodo gratia tantum necessarium est operam dari, tot creati ministros, tamque multis legibus instructos. Nam sunt in republica, qui per contractus mi-

nus licitos, & praeterea qui fraude & dolo alienam substantiam multoque amplioremfurantur: aduersus quos tamen nullae huiusmodi machinae intenduntur. Quin addiderim verò, quod nisi hac ratione eleemosynae, quae vagabundis auferuntur, legitimis pauperibus integre accrescent: atque adeo pauperum ordo vagabundis expurgatus in pretio maiori haberetur, amplioribusque cumularetur eleemosynis, damnum potius, vagabundis depulsis, acciperet diuites, quam commodum. Etenim quantas nunc cunquae eleemosynas faciunt, iustum numerum earum non complent, quas facere tenentur. Si ergo nihil aliud res publica his constitutionibus exequitur, quam vt eleemosynae minuatur, melius planè multò esset, si quos misericordia in pauperes emollire non sufficit, non solum improbitas legitimorum mendicantium vincat, sed & simulatorum astutia decipiat. ¶ At neque satis iustus officij huius finis est mores pauperum emendare. Nam & ipsi profectò, si facultas adesset plura in nobis fortè, quae corrigerent, inuenirent. Et satis praeterea est (vt paulò inferiùs latius dicturus sum) si diuitum praetati tam seculares, quam ecclesiastici hanc etiam erga pauperes curam susceperent. Tametsi non reprobauerim, si procuratores pauperum in temporalibus, quasi aliud agentes, eorù etiam mores respexerint.

¶ Finis ergo & scopus horum, quae erga pauperes adornantur officia, is praestituendus est, vt veris pauperibus per eleemosynas melius consulatur: nempe vt temporalia subsidia ampliora recipiant: atque eleemosynae non solum non decrescant, sed hac potius ratione augeantur. Ad quem proinde finem sunt omnia instituta punctim referenda: & quae huic obtinendo magis conducunt, ea sunt potissimum eligenda & exequenda.

FINIS
constitutio-
num pauperum.

De obligatione qua Christiani ad eleemosynas tenentur. Cap. 8.

Oc veluti scopo ante oculos posito, id deinceps premone re est operæ pretium, quod eleemosynas quas in pauperum subsidium conferunt, non tam ex proprijs bonis elargiuntur ciuitates, quam vulgus sibi hominum persuasit. Sunt enim longè quam existimant maiori obligatione pauperibus debitæ. Deus namque omnium prouidentissimus, cui curæ est non solum iumentis foenum producere, sed foenum ipsum

Iacob. 1.

Matth. 25.

ipsum quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, liliaque agri ita pulchre vestire, vt nec Salomon in omni gloria sua ita fuerit vestitus, nunquam adeo humani generis fuisset negligens, vt inter ditissimos homines, pauperes perinde subsidio destitutos reliquisset, atque inter Christianos modo vsu venire comperimus. Quocirca in hoc diuites bonis affluere prouidit (nisi id in perniciem possidentium quandoque permittat) non vt superfluerent, sed certe vt in pauperes & egentes, quod redudaret, effluerent. Neque id ita absque altissimo consilio disposuit, sed vt humanum genus arctiori necessitudine ac veluti charitatis nodo connecteret, videlicet vt veluti corporis membra essent: quæ ideo se suapte natura tam charè diligunt, vt alterum alterius vicaria opera sustineantur. Atque adeo cognoscerent eundem esse & diuitum & pauperum dominum atque patrem. Quando quidem diuites, pauperum dispensatores instituisse. Veluti in rebus natura constantibus, ob hoc Deus & natura celestibus rationibus terram subiectam esse voluit, vt virtus eius inde ab illis dispensaretur. Vnde theologi hoc in testimonium vni? Deipotissimum afferunt argumentum, quod orbis partes vniuersæ adeo se amabilissimo amicitia complexu inuicem continent, vt nisi ab eodem essent principio, tam se charè nunquam diligerent. Quocirca Ioanni Apostolo, summo secundum Christum dilectionis magistro, certo certius est, quod qui habet substantiam huius mundi, & videt fratrem suum necesse habere, ne utique esse potest in charitate. ¶ Vnde Sanct. Thom. sapienter quidem colligit, non solum, vt extreme egentibus elemosyna fiat, in præcepto esse, quod Ambrosius (vt est in decretis dist. 86.) admonet dicēs. Pafce fame morientem: si non pauisti occidisti: verum etiam addit doctor sanctus, quod homines ex his quæ pro suo cuiusque statu abundantius habent, tenentur elemosynas facere. Collectio est manifesta. Si enim proximos secundum Euangelium, vti nos ipsos diligere tenemur, & qui habens substantiam huius mundi vidensque fratrem suum necesse habere, testante apostolo, fratrem non diligit (quia non est in charitate) huiusmodi homo legis reus est: atque adeo mortaliter delinquit: cum hoc solo peccato amittatur charitas. Neque potest quiseo colore tergiversari, quod Ioannes loquatur quando frater est in extrema necessitate. Etenim si hanc tantum necessitatem in sinuaret, non adiecisset, si quis habens substantiam huius mundi. Nam huiusmodi necessita-

ti extreme is etiam qui non habet substantiã, id est bonorum abundantiam, tenetur quo potest modo succurrere. Diuites ergo homines extra extremam necessitatem sub præcepto non nunquam ad elemosynas tenentur.

¶ Id quod diuino præterea testimonio corroboratur: quod est apud Luc. Vbi dicit Christus quosdam increpasset, quod nullum ferrent virtutis fructum, ac proinde tanquam sterilibus arbor essent succidendi & in ignem mittendi, percontantibus eorum nonnullis qua se maxima ratione aduersus hoc periculum communiarent, respondet, quod qui habet duas tunicas det vnã non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Ecce nulla hic mentio extreme necessitatis fit. Sed quo se quisque à gehēna ignis afferat (quo tamen nemo, nisi propter peccatum mortale præcipitabitur) vt bona sua cum pauperibus communicet, iubetur. Neque magna copia diuitiarum requiritur. At, qui habet (inquit) duas tunicas, det vnã non habenti. Sanè quod ad vitam abundat, vnã tunica est: qui vero amplius habet, impartiri egentibus iubetur. Theologi scholastici ne diuites vehementer peccet refacere videantur, multa comminiscuntur, ante quam sub peccato mortali homines ad elemosynas obligent. Nempe quod habeant superfluum: quod pauperes grauer indigeant: aliaque huiusmodi. Id quod neque ego modo cōstrictius & (quod aiunt) scrupulosius definire intendo. Quia neque rem scholasticè disputo. At vbi sanctos patres attendis lego, existimo, quod neque in pauperibus tam grauem necessitatem, neque in diuitibus tantam super statum redundantiam desiderabant, vt sub peccato mortali elemosynas exigent. Imò vix fortè credebant esse hominem, si pauper ipse non esset, qui non aliquid haberet, quod erogare teneretur. Cui enim non superfluum mille, centum fortè superfluum: quod si non centum, saltem decem. In summa quis est qui non possit aliquam citra detrimentum domus suæ opem ferre pauperibus? Vnde Ambrosius super Luc. quod est in can. in singulis. dist. 86. Misericordiæ (inquit) communis est vsus: & ideo commune præceptum est omnibus. Non miles excipitur: non agricola vel Urbanus. Diues & pauper omnes in cōmuni admonentur, vt conferant non habenti: misericordia enim plenitudo virtutū est: & ideo omnibus est preposita perfectæ forma virtutis. Hactenus Ambrosius. At qui quas nos miserorum penurias, & quibus affliguntur, calamitates, leues æstimamus, non possum non vehementer timere, futurū esse, vt in die iudicij eas fuisse

2. 2. q. 32.
art. 5.

Luc. 3.

Dist. 86. in
singulis.

fuisse constat, quibus succurrere tenebamur. Hic certe idioma illud sanctorum patrum dimanauit, quo auaritiam ac tenacitatem diuitum in pauperes nihil minus, quam furtum, & rapinam appellant. Verba Hieronymi sunt in cano. hospitalem. 42. distin. Aliena rapere conuincitur, qui ultra necessaria sibi retinere probatur. Et Ambro. super Luc. inter exponendum parabolam illam diuitis, qui cogitans apud se quomodo fructus non erogaret, sed congregaret, subito animam dedit, acerbiora adhuc adiecit verba. Quæ sunt in cano. sicut hi. d. 47. ubi postulans cum diuite, cur apud se retineat quod in pauperes erogare deberet, responsum auari diuitis hoc introducit. Quid iniustum est, si cum aliena non inuadam, propria diligentius seruo? cui hæc verba remittit. O impudens dictu: quid propria dicis? quæ ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti? proprium nemo dicat, quod est commune: quod plusquam sufficeret sumptui, etiam violenter obtentum est. Nunquid iniquus est Deus, ut nobis non æqualiter distribuatur vitæ subsidia? ut tu quidem esses affluens & abundans; alijs verò deesset & egerent: an idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis suæ experimenta conferre: & alium per virtutem patientiæ coronare? Prudenter equidem, atque (ut illi erant) sanctissimè considerabant Deum in commune bona hæc humano generi contulisse. Quæ proinde eo sunt postmodum iure gentium distributa, ut tamen in necessitate omnium esset cunctis communis usus. Ecquid mirum est si sancti ad hunc modum fuerint loquuti, cum si Chrystostomo concione de Lazaro secunda: si des adhibenda est, verbum illud Esaiæ. 3. diuino ore probatum, Rapina pauperis est in domibus vestris. de elemosynis pauperum quæ apud diuites retinentur, fuerit interpretandū. Adeo ut quæ illic Esaias diuitum ornamenta, nempe lunulas, torques, monilia, armillas, & mitras, cæteraque id genus, quæ improperando commemorat, non nisi de his, quæ pauperibus furripiunt, diuitibus superfluat. At verò quod super hæc omnia, non me tantum, sed Augustinum de hac re vehementius commouent, duo hæc sunt. Primum sententia illa dominica. Non potestis Deo seruire & mammonæ. Ecquid enim aliud hoc est, quam non potestis simul diuitiarum cupiditati obsequi: & misericordiarum erga pauperes eam habere curam, quam vobis Dominus maximam habere præcepit? Alterum verò est de quo in eiusdem loci interpretatione sanctissimus ille ac sapiētissimus pater magnopere admiratur.

Sanè quòd cum sint tam multa peccata, crimina, & flagitia, de quibus homines sunt in æternum condemnandi, nullius tamen mentio in Euangelio fiat, quod sit in die Domini in causam æternæ damnationis obijciendum, quam esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: nudus fui, & non cooperuistis me, hospes denique, & non me suscepistis. Hæc August. Res ergo, nisi nos auaritia excæcatos teneret, nisi aspides essemus ad eloquia diuina obsurdoscentes, manifestissima est, multo latius patere elemosynarum præceptum, multosque alios casus comprehendere, quàm sibi homines falso persuaferint. Aliàs quomodo in vniuersum omnes in illa die neglectæ misericordiæ sententia complicaret? At quia nec locus est hic, neque subinde animus rem hanc ad vnguem exigere, hæc satis sint: si modo extremum hoc verbum adiecerim. Faciamus Deum, omnium tam diuitum quam pauperum patrem esse: cui veluti patri familiars, curæ est omnibus cōsulere ac providere. Necessariò colligitur, aut Deum parum fuisse prouidum, qui inopes & mendicos præsidio destitutos reliquerit, aut diuites perfidiæ & inhumanitatis redarguendos esse, quod cum eorum fidei Deus pauperes commiserit, potestatiq; permiserit, bona, quæ in sua fide posita sunt, sibi vendicant, deposita negant, fidem non seruant.

De mendicorum paupertate examinandum. Cap. 9.

IS ceu fundamentis instructi & informati ad primum articulum, qui de pauperum examine est, possumus iam demum descendere. Quod quauis ex lege sit, quanto id rigore fieri expediat, id quidè est in deliberatione positum.

Duo in pauperibus examinanda huiusmodi articuli designant. Primum eorum paupertas & inopia: sint ne veri, an ficti pauperes. Deinde mores & vita. Primum in articulo tertio, alterum in quarto insinuatur. Quod ad primum attinet membrum, nihil aliud quam æquitas & operæ pretium est fictos simulatosque mendicos de medio pauperum tollere. Id quod in prima conclusio ne abundè cōmōstratū est. At verò primum omnium cōsideratione hic dignū est, quod aliud est misericordes esse hoies in pauperes, aliud verò iustos esse aduersus prauos & iniquos. Misericordiā deus vniuersis hoibus præcepit, malefactorum aut vindictā paucis iustitiæ ministris cōmisit. Qui teste Apost. hac de causa gladium portant, ut vindices sint in iram eis qui male agunt.

Consideratio. 1.

Rom. 13.

¶ Ob

Distin. 42.
can. hospita
lem.

Distin. 47.
can. sicut hi.

Chryf. con.
2. de Laza.
Esa. 3.

al. 22. illi
aloga

Augu. super
matth.

¶ Obidque animaduertendum est, an satis forte esset, ut qui alijs mortalium ordinibus perfecti sunt, qui iustitiam administrant, mores emendent, peccata uiscantur, vagabundos etiam exquirant, puniant ac profligare curet. Aut forte quod senatores, & rectores urbium singulis hebdomadibus, aut mensibus conuentum mendicorum facerent: & quos validos esse conuincerent, poena plecterent. Atque vel operi laborique addicerent, aut ex vrbe relegarent. Nam plures praetores executores aduersus pauperes, quam aduersus diuites creare: quorum nullum aliud negotium sit, quam pauperes explorare, in ius vocare, discutere, & exigere, non tam ex misericordia in ueros pauperes, quam ex odio esse totius ordinis pauperum iudicare quisquam forte possit. Id vel maxime, quod praetores, diuitum crimina non tanta solertia scrutantur: sed satis officio suo faciunt, si qui fuerint ad se delati, lege correxerint. Non ergo vigilantiori indagazione opus est aduersus pauperes. ¶ Mox considerare oportet, quod miserum hoc, abiectumque & imbecille genus hominum, non est, ut suas possint causas defendere. Nam ut paulo ante ex Ecclesi. citauimus, diues iniuste egit, & fremet: pauper autem laesus tacebit. & Ecclesiastes. Sapientia (inquit) pauperis contempta est: & uerba eius non sunt audita. Vnde diues ubi de crimine aliquo, aut debito postulatur, aut iudicio, aut armis, aut alio se quouis modo tuetur: medicus uero, etiam si per calumniam accusetur, nullo se valet clypeo protegere: sed perpeti se iniuriam necesse est. Adde, quod si diuiti partem bonorum iniuria ademeris, partem retinet unde uiuat: si uero calamitosum mendicum, ne mendicet prohibeas, miserum enecas. Hac enim de causa tam multis in locis Deus se patrem orphanorum, uiduarum, & pauperum profitetur. Hanc ob rem ecclesiae patres tantam praelatis pauperum curam iniungunt: cuius testimonia citare immensus esset labor. Nempe quod pauperi a potente nulla esse potest defensio. Deinde cum genus istud miserorum inuidijs sit & aemulationibus frequentissimum, vix, dum de paupertate alicuius inquiritur, uerum testimonium inuenias. Sed alij alijs calumniantur: qua unusquisque fraude satagit, ut quod alijs aufertur, sibi aereat. Quibus de causis si qui huiusmodi inquisitionibus & examini delegantur, homines esse magnopere oportet, non cuiusque, sed praecipui ordinis, & ex iustitiam, ad leuitatem misericordiae propensius magis, quam ad rigorem iustitiae, qui pauperibus suffragentur citius,

quam refragentur. Nam si officiales executores de plebe instituantur, qui paupertatem, forte quam in alijs requirunt, intus ipsi sub pallio tegunt, facile possunt iustitiam pretio vendere, ut eos penitus validos esse acculent, qui conferre eis nihil ualerint. ¶ Est praeterea in hac re non praetereundum, quod ut sit quisque legitimus pauper, non est necessarium esse infirmum. Sat enim est, si sit aetate prouectus, aut debilis, aut quouis alio impedimento teneatur ne tantos possit subire labores, ut sibi & suis congruenter sufficiat. Id quod in lege illa de medicantibus validis prouidenter scribitur. Cuius titulus non est de mendicantibus sanis, sed de mendicantibus validis. Non ergo qui homo sanus est, continuo a medicatione prohibetur: sed qui est validus. Neque id silentio praeterit lex illa, quam appellant ordinamenti. Ait enim quod si sint homines qui de facie manifeste possint iudicari esse validi, operi & labori addicantur. Ergo ubi facies & uultus eos non prodit, non aliam discussionem, aut perscrutationem requirit lex. ¶ Vnde hoc alta mentereponendum est documentum, quod redubia pro pauperibus potius in fauorem paupertatis, quam aduersus eos pronuntiandum est. Nam multo esset minus malum & incommodum, viginti malos & vagabundos permittere, ne quatuor legitimi pauperes inter eos excluderentur, quam quatuor iure quod habet mendicandi excludere, ut viginti validi expellantur. Hac enim etiam ratione Zelum nimirum seruorum Zizania festinantium euellere sapienter repressit paterfamilias, ut est apud Matth. 13 ne forte colligentes Zizania, eradicaret simul cum eis & triticum.

¶ Huc etiam pertinet, quod sunt permulti qui quaelibet opera & labores quandoque ferre possint, non tamen iugiter, aut frequenter. Est enim qui potest dies aliquot in mense, aut in hebdomada in opere durare: non tamen per totum mensem, aut hebdomadam. Et est qui dimidiatum diem laborare potest, non tamen integrum elaborare. Et esset perquam molestissimum, si quoties miserum hominem vires deficerent, opus haberet disputatos adire. Ad haec sunt praeterea qui etiam si validi sint, ius nihilominus habent mendicandi. Sanè qui opera non inueniunt, aut patronos qui se conducant. Quos in propria patria non inueniunt, quocumque quaesitum exire possunt. Vnde quacumque profectò regni ciuitas tenetur tam in colas, quam aduenas, aut alere, aut medicare permittere, quandiu non eis opera assignauerit, aut patronos quibus suas possent operas locare.

Hoc

Consideratio. 1.

Eccles. 9.

Praepositi pauperum.

Consideratio. 3.

Documentum.

Matth. 13.

Consideratio. 4.

0-0-0-0-0-0

Considera-
tio. 5.

Hoc enim ad regnigubernationem spectat, ut qui in vna ciuitate viuere non possunt, humaniter suscipiantur in alia. Quam obrem mercenarij illi in Euangelio de ociositate reprehēsi legitime compurgati sunt, dicentes, quia nemo nos conduxit. ¶ Ad hæc sunt & nonnulli bono sanguine nati, qui nec artē dedicere mechanicam, nec sunt fortē negotiationi apti, neque tenentur quidem ad vilia se seruitia summittere. Sed ius habent pauperum stipem à quocunque recipere: ac perinde ampliorem, quàm alij inferioris classis. ¶ Atque hæc quidem secundum rigorem iuris concedimus. Nā si de hac re prisicos illos patres, quos Deus velut Ecclesiæ fundamentum subiecit, consulamus, longè aliter loquendum esset de hoc pauperum examine. Validissimum nanque argumentum quo ista pauperum inquisitio corroboratur, inde sumitur, quod sunt non pauci, qui in fraudem & perniciem reipublicæ multas cōminiscuntur artes, quibus se infirmos, laesos, trāncos, & mancos fingunt, & simulat. Quo nō potest in republica maior esse dolus. His ego verò qui hoc tam magno argumento vtuntur, respondere nunquā audebo, ad magnum illum pauperum patronem Chrysostrum, inquam, remitto. Cuius verba homilia. 37. ad populum (præter alia complura quæ in hanc sententiam alijs in locis identidem confert) omnes oro atque obsecro, vt neminem (prolixa quidem, aurea tamen) audire pigeat. Postquam enim cum diuitibus vehementer postulauerat, vt vestibus, quas rodit tinea, & vermīs absūmit, nudos contegant, responsū diuitum in medium infert, dicentium. Simulat pauper tremorem & infirmitatem. Attende maxime Princeps, quemadmodum etiam tū tempore Chrysostrum has diuites elemosynarum excusationes prætexebant, hæc in pauperes maledicta iactabant. Sed accipe quibus Chrysostrum verbis in eos qui ista proferret, inuehitur. Non times (inquit) ne fulmē ab hoc verbo cœlitus accensum in te feratur. Disrum por enim ab indignatione, parcite. Tu quidē ventre tumens & pinguis, & ad profundam potum producens vesperam, & mollibus calefcens stragulis, non te dignum dare poenas censes? cum tam iniquē Dei muneribus vtaris (neque enim vt inebriemur est vinum: nec vt crapulemur, esca fuit facta: nec vt ventrem disrum pamus, cib⁹) pauperem verò miserum, nihilo melius mortuo dispositum exquisitas exigis rationes? Nec Christi times tribunal illud horrendum & terribile. Nam & si simulat, ex necessitate simulat, & egestate, propter sæ-

Chrysostr.

uitiam & inhumanitatem tuam, quæ talibus personis supplicantibus ad misericordiam nō flectitur. Quis enim tam miser & ærumnosus, vt nulla premente necessitate, pro solo pane velit ita deturpari & plangere, talemq; poenā sustinere? Igitur illius simulatio fertur inhumanitatis tuæ præco. Quoniam enim supplicans & deprecans, & miserabilia fundens verba, gemens & lachrymans, totum circumiens diem, neque necessarium inueniebat alimentum, fortē ad hanc artem excogitauit, nō sibi tantum, quantum tibi dedecoris & accusationis inferētem. Nam ille quidem misericordiam inuenire dignus est, quod in tantam deuonit necessitatem: nos autē innumeris dignis supplicijs, quod pauperes talia pati cogimus. Si nanque de facili flecteremus, nunquā ille talia subire maluisset. Et quid dico nuditatem & tremorem? Hoc enim horribilius dicam, quod & liberos immaturam agentes ætatem, quidam excæcare sunt coacti, vt nostram penetrarent insensam duritiam. Postquam enim videntes, nudi quæ circumeuntes, nec ab ætate, nec ab erumna crudeles flectere potuerunt, his tot malis aliam grauiorem adiecere tragœdiam, vt famē soluerent, leuius esse putantes hoc communi lumine priuari, & splendore omnibus concesso carere, quàm cum fame continuam habere pugnam, & miserissimam mortem sustinere. Quoniam enim paupertatis misereri non didicistis, sed gaudetis calamitatibus, vestram implent improbam libidinem, & sibi & vobis gehennæ flammam acriorem accendentes. Hæc Chrysostr. plurimaq; alia huius emphasis verba, non minus Christianè quam eleganter fulminat aduersus eos, qui de crudelitate reprehēdentes pauperes, quod in proprias personas contra naturam peccent, propria corpora vitiando, non ad se reuertuntur: vt animaduertant, suam ipsorum immanitatem & feritatem, qui miserorum precibus nō flectuntur, in causa esse, vt tragicas illas artes in se exerceant. Nam re vera si diuites cōgruenter pauperibus subuenirent, nunquā illi diuitiarū causa nuditates illas & cicatrices perferret. At miseram stipem non ante extorquere valeant, quàm illas comminiscantur tragœdias. Hisce splendidissime Domine nō id contendo, vt vagabūdī & lycophantæ non corrigantur, sed vt quemadmodum alij cuiuslibet ordinis, aut conditionis corrigantur. Sunt enim & inter opifices, & inter religiosos, & inter causidicos & scribas, & inter clericos & inter magnates, etiam & prælatos, qui suo quisque ordine & gradu fragiles sunt, criminosi, flagitiosi, atque adeo pane

Considera-
tio. 6.

pane quo vescūt indigni. Aduersus quos tñ nō tā multi pscrutatores & executores intēdunt. Cribro. n̄. purganda sunt crimina, nō in cerniculo setaceo. Canon est. 6. quæstio. 1. quod si omnia in hoc seculo vindicata essent, locum diuina non haberent. ¶ Absit vt cuiq; mortaliū ordininotam ego aliquam inurere velim. aut quēpiam traducere. Quod autem patet & manifestum est, id in genere citra iniuriā proferre possum. Quot ergo sunt in republica, aut opifices, aut ministri publici, qui per fraudem multo plura surripiunt, quā validorum vniuersa turba medicātium: atque ea quidem laute & splendide dispendunt. Et possunt homines horum fraudes & rapinas ex quo animo tolerare. Quod autem simulatus pauper exigū & miserimum obolum aut dipondium, non alia scophātia, quā nuditatem, tremorem, famē & infirmitatē circumferens surripiat, id nulla ratione adduci possunt, vt ferant: sed luce eos priuandos esse proclamant. Ecquis vnquam fuit hominum, qui propter fallacē pseudo pauperum turbam aliquod substantiæ detrimentum fuerit expertus? Mitto eos qui contractibus ac negotiationibus minūs licitis in rem suam aliena conuertunt. Sunt enim fortē non in paruo numero, quorū vel vnus multo ampliorem substantiam in quo mammona confecit, quā validi mendicantes vniuersi totius regni. Et hi quidē quia diuites validi sunt, sustinentur: alios verō quia sunt mendicantes validi, neutiquam pati possumus. Cū tamen apud Christianos valere nihilominus deberet horum miseria & inopia, quā illorum opes & potentia, vt saltem inter illos, his etiam parceremus. ¶ Adde quod quauis sint aliqui ociosi ac perditii homines, qui propter inertiam & socordiam in paupertatē venerint, & alij fortē qui se pauperes simulant, sunt nihilominus per quā multi, quos diuites verē pauperes effecerunt. Venatio nāque leonis (vt in Ecclesiastico legimus) onager in eremo: sic & pascua diuitum sunt pauperes. Quocirca non adeo res esset incongrua, si horum iniurias, illorum tolerantia cōpensaremus. Nescio an pauperū miseratio longiūs me quā constitueram aduersus diuites inuexerit. At nihil nisi quod vel in sacro eloquio scriptum est, aut ore omnium versatur, dixisse me arbitror. ¶ Neque silenter dissimulare possum, quod cū officiū aliquod publicū, aut (quod deterius est) beneficium cōfertur, nulla prorsus de personæ dignitate & meritis ratio habeatur: quam tamen Christus beneficiorū institutor maximā haberi voluit. Et tamē vt mendico panem sit integrū postu-

Considera-
tio. 7.

Ecclesi. 13.

lare, tota opus sit inquisitione & probatione. ¶ Postremū omnium vereor, vt neque diligentia hæc ratioque examinandi exigendiq; validos pauperes intētum omnino finem exequatur. Hunc (inquam) nē latrones & perperi sint homines in republica. Nam qui vrbe excedūt, non rectā ad patrium solū reuertitur: sed per villas & pagos oberrant: vt qui minutatim per simulatam mendicationem iniūsus furabuntur ampliora furta & latrocinia exercent. Neque verō possūt omnes patibuli pœnas dare. Quin verō quemadmodum in alijs vitijs generibus minora mala, quibus maiora euitētur, permittuntur (dicente Augustino, quod si meretricest ollas, omnia adulterijs replebuntur (ita fortē quauis ex mendicantibus validis nonnulli procreentur latrones: atque adeo sit in eos certa ratione & modo animaduertendum, est in rem etiam fortē & bonum publicum, si nonnihil de rigore in hac parte remittatur. Ne per extremum qui validi sunt mendicantes, validissimi latrones fiant.

De Vita pauperum expendenda.

Cap. 10.

Alterū quod in pauperibus exigitur antequam sit eis medicare licitum, ad vitā eorum pertinet & inores. Sane vtrū sint concubinarij, aliæ contagione infecti, sint: ne præterea stas temporibus confesi: aliq; id genus obseruet, quæ de Christianis hominibus requirunt. Et quātū ad hāc attinet curā, nemo esse potest qui zelū non probet. Nullus em̄ est mortaliū ordo, cui fraternā nō debeamus correptionem. At verō sancti patres, quot quot de cleemofyna scripserunt, nusquā cū misericordia, quæ pauperibus debetur, tantā iustitiā voluerūt esse cōiunctā. Etenim cleemofyna (quod nomen græcū est) idē pollet quod misericordia. Materia verō & obiectum, quod huic misericordiae corporali subijcitur: nihil aliud est quā miseria & inopia pauperis: cuius subinde officiū est, pascere esuriētē, nudū vestire, & hospitē tecto donare. Et ideo, vt hanc pauperibus misericordiam exhibeamus, nihil aliud in paupere sancti explorat, quā q̄ inopes sint & mendici. Misericordia verō spiritualis seorsum posita est in correptione fratris. Atq; adeo iustitia malefactores cohibendi (vt paulo ante dicebamus) ad alios iustitiæ ministros spectat. Aliud enim est misericordem esse, aliud verō malefactorū vindicē.

¶ Audi precor Christianissime Princeps quid de hac re Chrysoſtomus senserit, cū alibi sapē, tum maximē concione secunda de mendic-

Misericor-
dia.

Chrysoſto.
Homil. 17.
ad popu-

Chrysoſto.
Homil. 17.
ad popu-

H. co La-

co Lazaro. Nam & sua etiam ætate istas exactiones, & correctiones fraternas diuites molebantur in pauperes, quibus suam auaritiam excusaret. Aduersus quos hæc exaggerat verba, tantò certè meliora, quàm longiora. Abraham (inquit) sciens non excutiebat quales essent prætereuntes, nec vnde venirent, quemadmodum nos nunc facimus, sed sine delectu prætereuntes excipiebat omnes. Nã cum qui præstat humanitatem nõ oportet exposcere vitæ ratione, sed inopiæ mederi, necessitatiq; suppeditare. Vnicum habet patrocinium pauper, quòd eget, quodque in necessitate cõstitutus est, ne quid ab illo postules ampliùs. Sed etiam si fuerit omniũ improbißimus & egerit necessario victu, sedemus illius famẽ. Ita & Christus præcepit. Estote, inquit, similes patri vestro qui est in cœlis, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Portus est in necessitate constitutorum homo misericors. Portus autẽ omnes qui in naufragium inciderint, excipit, liberatque, siue mali tuerint siue boni. Deniq; quicũque fuerint qui periclitantur, in sinus ille suos excipit. Tu proinde si videris hominẽ qui in egestatis naufragiũ inciderit, ne iudica, ne vitæ gesta examina, sed medere miseriam. Quid ipse tibi negotium acceris? liberavit te Deus omni tali sollicitudine & curiositate. Quàm multa pleriq; fuerant dicturi, quanq; difficiles erant futuri, si Deus præcepisset, vt prius accuratè vitã factãq; singulorum disquireremus, actum demum cõferremus eleemosynam? Nunc hac omni curiositate nos liberavit. Cur ergo curas superuacaneas nobis accersimus? Aliud est iudex, aliud eleemosynæ largitor. Ideò vocatur eleemosyna, quod eam & indignis damus.

Galat. 6. Vnde & Paulus dixit. Quod bonum est facite erga omnes, sed maxime erga domesticos fidei. Quòd si indignos curiosè discutiamus disquiramusq; , ne digni quidem facillè in nos incident. Quòd si indignis quoq; præstiterimus beneficium, nimirum & digni, quiq; omnium illorum malitiam virtute pensent, venient in manus nostras: sicut euenit beato Abraham, cui minimè curioso quales essent qui præteribãt, contigit tandem vt & angelos exciperet hospitio. Hunc igitur & nos imitemur, simulque cum hoc nepotem illius Iob: quando quidem & hic progenitoris sui magnanimitatem summa cũ diligentia est imitatus. Eoq; dicebat ostium meum ingiter patebat cuius adueniẽti. Non sic huic patebat, vt alteri esset oclusum, sed indifferenter apertum erat omnibus. Hoc exẽplũ & nos imitemur, nihil exquiretes ultra

quã oportet. Nam ad hoc vt pauper dignus habeatur eleemosyna, satis est egestas. Quòd si quis cũ hac cõmendatione nos adierit, ne quid ampliùs curiosè scrutemur: nec enim moribus demus, sed homini, nec illius ob virtutem nos eius misereat, sed ob calamitatem, quo nimirum & ipsi copiosam à domino misericordiam nobis conciliemus, ipsiq; digni simus in quos ille conferat suam benignitatem. Nam si cum conferuis nostris ceperimus exquirere dignitatem moroseque vestigare, idem & deus facturus est in nobis, dumque studemus à conferuis resposcere vitæ causas, ipsi superni numinis benignitatem amittimus. In quo em̃ inquit iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Hactenus Chrysofost. ¶ Quòd si diuus hic de hoc fortè in suspicionem vocatur quod misericordia (vt sanctissimus ille erat) flammatus plus nimio pauperibus indulgeret. Cuius proinde scripta, nõ aliter quã pretiosa vestis genus pauperum honoris titulis splendescit. Ambrosiũ appellemus, si ei fortè astipuletur. Sanè qui lib. Nabuthi. c. 8. vbi loquens de modo faciendæ eleemosynæ, sic ait. Non requiras in pauperibus quis vnusquisq; mereatur. Misericordia non de meritis iudicare consuevit, sed necessitatibus subuenire, iuare pauperem, non examinare iustitiam. Scriptum est enim, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Vbi nulla fit boni & mali discrepantia. Sed arbitror Augusti. testimoniũ de hac re desiderari: sanè cuius ingenium est res pressius controuersando differere. Subijciam ergo & grauissimi patris testimonium, quod est in enarratione psalmi. 102. super verbum. Faciens misericordias dominus. Vbi edocet Deum non facere misericordiam nisi ijs qui & ipsi sunt misericordes, iuxta verbũ domini. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. Quæ autem mensura sit misericordiam subdit, vt ne quasi (inquiens) in amicũ sit, & non sit in inimicũ: quia dictum est. Diligite inimicos vestros: benefacite his qui vos oderunt, & Prouerb. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Inimici autẽ, si bonorum maxime sunt inimici, boni esse non possunt. Si ergo misericordia erga inimicos est, non est misericordiam officium inter bonum malumq; discernere. Sicuti misericors deus super bonos & malos oriri facit solem suũ. Atque adeò pater misericordiarum Christus nullum misericordiam modum ponit: sed omni (inquit) petenti retribue. Objicit tamen August. documentum illud Ecclesiast. 12. quod prima facie cum hac sententia pugnare videtur: vbi legimus. Si benefeceris, scito cui feceris. Bene fac iusto & inuenies

ambrosi. 2. c. 17.

Ambrosi.

August.

Matth. 5.

Prouerb. 25.

Job nepos
Abrahæ.
Iob. 23.

nice

nies tribulationem: quoniam altissimus odio habet peccatores, & misertus est poenitentibus. Tu ergo da misericordiam, & ne suscipias peccatorem: da bono, & non receperis peccatorem: benefac humili, & non dederis impio. Vide quam cogeminet accumulatum; verba sapiens ille, ut non nisi erga iustos simus benefici. Quae tamen Augusti. facile diluit. Nam contraria esse non possunt euangelio. Vtrunq; enim (inquit) compleret: & non suscipias peccatorem, & omni penitentia, & si quando peccator est qui repetit, non des tanquam peccatori: sed tanquam in opo. Si intendas in opiam miseriamq; pauperis leuare: non fouere peccatum. Haec tenus Augusti. Igitur quod sapiens in ecclesiastico admonitos nos esse contendit, hoc dicitur taxat est, ut quando pauper de elemosynarum abundantia aniam & potestatem peccandi nactus reprobis sit: neque aliud ei collata beneficia, quam vitiorum semina sunt & fomenta, tunc correctionis gratia subtrahenda sunt huiusmodi pauperi. Id quod ad Vincetium Donatistam scribit Augusti. & habetur in canone. non omnis.

5. q. 5. Vtilius enim, inquit esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quam esurienti panis frangatur, ut iustitia seductus acquiescat. Et id quidem intelligito quando est compertissimum elemosynas in damnum pauperis vergere. Alias scrutatores nos esse pauperum non licet. Quin verò alterum eius institutum obseruandum nobis est: quod in lib. de quinq; haeresibus extat. Vbi post commendationem hospitalitatis Abrahamae & Loth: qui quo scunq; sine discrimine hospitio suscipientes, angelos meriti sunt habere hospites, subiicit. Discite Christiani sine discretionem hospites suscipere, ne forte cui domum clauseritis, cui humanitatem negaueritis, ipse sit Deus. Quod & in reliquis pietatis officijs eadem est ratione seruandum. Ergo quod existis tam multis tamq; manifestis sanctorum testimonijs colligitur (ut omnia sub vno aspectu ponamus) sic habet. Officium misericordiae non est inter bonos & malos discretionem facere: id enim iustitiae partibus & ministris reseruatur. Misericordia verò in hoc posita est, vniuersis inquam hominum miserijs sine vlla discrepantia praesto esse, & succursum ire. Quocirca prooemio illi, quod in capite huiusmodi articulorum, Christiane quidem religiose, ac sapienter super scribit, quo Christi seruatoris nostri erga nos immensus amor, benignitas, & clementia merito commendatur, quo sanctissimè commune mur, ut quae nobis ille eximia charitatis officia praestitit, ei nos ipsi in eius pauperibus re-

pendamus, illi inquam exordio animaduertendum est, an congruenter satis ac decore subijciatur, ut qui vagabundi pseudoque pauperes fuerint, vrbe eliminentur, mendicis si aduenae sunt, nihil aliud quam transitus concedatur, incolarum mendicorum vita & mores diligenter expendatur, qui haec solerter exequuntur, officiales & praetores sunt. An verò aptius sub illo prooemio subscriberetur, ut quotquot Christo nomina dedimus, & fidem obstrinximus, promiscuè in omnes sine discerniculo clementes essemus & benigni. Nam hoc Abrahamae, quo se Christo patre dignatur faciebat. Ita eius elemosynarius Tobias filium instituebat: dicens, Noli auertere faciem tuam ab vilo paupere, ita enim fiet, ut nec à te auertatur facies domini. De hoc feruor eius Iob gloriatur, quod nemini vnquam pauperum quod volebat negauerit. Portui sancti eius comparant misericordiam, qui naufragos omnes sine discrimine excipit & liberat. Id ipsum magister ipse praedicat, ubi ait. Omnipotentem tribue. Hac ratione Christus quando ingentem illam multitudinem in eremo pavit, nullos vagabundos excepit, nullum inter bonos & malos fecit diuortium. Hoc misericordiae nomen designat, ut indignis beneficiū exhibeamus: nam quod dignis confertur, iustitia est. Inde Deus misericors est, quod solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & in iustos. Hoc iustitiae pharisaeorum nostrae Christus praestare voluit, ut non tantum amicos, sicuti illi, sed etiam inimicos diligeremus. In hoc demum ineffabilem eius in nos misericordiam commendat Apostolus, quod cum adhuc peccatores essemus, pro nobis mortuus est. Re vera qui has pauperum constitutiones comminiscuntur, sanctam habere possunt intentionem, iusti esse possunt (nisi in hoc sint forte nimium iusti, quod praetorum officium in malefactores usurpant) synceram tamen suisq; numeris absolutam misericordiam minimè se exhibere credant. Quippe quae inter dignos & indignos non discernit. Est equidem in ordine charitatis positum ut (vbi reliqua paria sint) probos, reprobis: deterioribusque, meliores in conferendis elemosynis anteponamus: sed tamen neq; misericordiam hominis est tam anxie merita perscrutari, neq; esse equidem potest, non solum peccatoribus nihil dare, verum etiam phibere ne ab alijs petant, qui forsitan quod tu negas, concederent. Verbum nimirum illud forsitan Christi apud Matthaeum edocti. In quacumque domum intraueritis, dicite: pax huic domui: & si quidem fuerit domus digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos.

Tobi. 4.

Iob. 31.

Luc. 6.

Ioan. 6.

Misericordia.

Matthae. 6.

Roma. 5.

Matthae. 10.

Can. nō omnis, 5. q. 5.

Aug. & quinque haereses.

Epilogus.

Confessio.

Pari enim modo in eleemosynarū ratione, tãtli pauper non sit fortè recipere meritis, cõferentem nihilominus præmium manet apud Deum. ¶ At quod ad æquitatem & iustitiam articuli quarti attinet, de rigore illo cogendi pauperes ad confessionem, fateri me nullo modo ignorantiã meam, quã omnino consentire. Enimvero ut suat pauperes ad necessarium hoc sacramentũ instruendi & ad uonendi, ita in has miseros angustias conijgere nõ est operæ pretium, ut nisi confiteantur, nullatenus sit eis licitum mendicare. ¶ Primum confessionis sacramentũ sub pœna capitis edicere, præterquã q̄ esset lex intolerabilis, odium profectò in sanctissimum sacramentũ concitaret: mendicos autem mendicitate interdiceret, pœna capitis est: ut pote quibus nullum aliud est vitæ præsidium: non ergo licet eos sub hac pœna ad confessionem compellere. Hoc cum diuitibus expostulare cupio, de hoc eos, nisi ægre ferat, cõuenio. Si esset eis confessio hac lege promulgata, ut post pascha nemini panem sumere, nisi prius confesso vnquam liceret, sed fame potius pereundũ, an reclamarent. Cogitare aliud non valeo. Cur ergo eam legem pauperi præscribunt? ¶ Sunt (aiunt) inter illos, qui integrũ decennium non cõfitentur. Sunt itidem & inter diuites huiusmodi complures: qui non tam acerbè ad confessionem perstringuntur. At diuites aliena non petunt: ego vero pauperibus bona mea elargiri nolo, nisi confessis. Hic punctum rei huius occultatur: in hac semper isti fallacia hærent: hic eorum attentionem desidero. Ut enim interim disputare prætermittam, an egenus & pauper, quãtum tu, tantum ipse iuris habeat ad bona tua (nam sancti patres sunt qui ita censent: nos verò id asserere veremur) hoc saltem in confesso est, euentiusque ac certius, quã ut ab aliquo possit inficiari. Nempe quod æquum ius est cuiq; pauperi in quauis necessitate, etiam citra grauem, petendi eleemosynã, ac est illud quod quisq; habet in propria bona. Quin etiã fortè amplius: cum in maiori sit necessitate. Quo fit ut nemo cuiuscunq; sit auctoritatis potest hoc iure pauperes priuare, nisi propter eã culpã, de qua posset diuites etiã bonis proprijs mulctare. Quin verò dicere auderem, propter quam posset diuites, ut fame perirent, condemnare. Nam qui iure postulandi pauperẽ excludit, ad extremã eum adigit famem. Si ergo iustissimus quisque nemini victum, nisi probato viro & confesso (veluti sacrosanctum sacramentum eucharistiæ) ministrare cogitat, non continuo ius facultatẽq; misero adimat, quò minus circũire

possit, si quem fortè legibus misericordia melius instructum inueniat, qui panem porrigat. ¶ Ad hæc (quod omnium plurimum cauendum est) si pauperes (indoctum vulgus) itã acriter ad confessionem coërcantur, subitas ne optime Princeps, quin vsu venire possit, ut falso fiteque multi cõfiteantur, sacramentũ ne fame extingulentur, contaminantes? Reuera quando sancta synodus sacramentũ cõfessionis (quod in iure diuino erat) quotannis edixit, præuidebant sancti patres, si maiores pœnas cumulasent, pauciores fortè fore qui præceptum transgredierentur, nihilominus tamen veriti ne timore grauisimæ pœnæ sacrilegus aliquis esset in sacramentũ fite confitendo, satis duxerunt transgressorem ingressu ecclesiæ & ecclesiastica sepultura interdiceret. Quæ quidẽ quãuis Christianis pro acerbiori pœna, quã extrema fames habenda esset, tanẽ non tam homini deterret, quã pœna tẽporalis, ut eius metu fite quis confiteatur. Vnde illa vna ex sex decim qualitibus & conditionibus quæ sacramentũ confessionis circumstare debet, nempe q̄ sit libera, intelligere nequeo, quomodo stare simul potest cum tanto rigore cogendi homines ad confessionem. ¶ Quartum ergo ad correptionem pauperum pertinet, sanctissime inter hos articulos institutum est (si id mō diligenter executioni mandetur) primum, ut pauperum paruuli patrũ cura emancipati patronis deputentur, aut artibus & opificijs addicantur. Pauperes deinde nõnunquam, ut cõciones publicas audiant, compellantur: vbi religionem & virtutẽ doceri possint, admoneri que & exhortari. Quibus optimũ esset viros aliquos probatẽ vitẽ præficere, qui eorũ curã & rationem haberent. Id quod planè esset corporalibus spiritualẽ etiam misericordia adhibere. Exemplo dei, qui quorum corporalem vitam prouidenter sustentat, spirituale quoq; legibus, consilijs, & exemplis, instituit, admonet, ad bonumque & honestum inducit. ¶ Hoc præterea hic apprimè admonere necessarium arbitror de ratione perquirenda explorandaq; vitẽ pauperũ: eorũ vel maximè, q̄ publicè nõ sunt mendicitatẽ professi. Quibus, ut video, eleemosynã quã plurimo vendunt: tantum abest, ut gratis fiant. Nam primum cū Hispani, quibus honor, quã vita, pluris est, extremã malint perpeti famẽ, quam de mendicitate traduci, nullatenus in pauperibus conscribendis habetur ratio secreti. Sed nobiles quibus negotium datũ est, longo famulatio comitati publicè pauperes disquirunt. Quorum profectò multi mallèt eleemosynis carere, q̄ tãti emere. Est enim

Correptio pauperum,

Secreta crimina non pdantur.

Est enim sicubi vna gentium, in Hispania præcipue obseruandus modus ille enangelicus eleemosynarum, vt nesciat sinistra quid faciat dextera. Id quod Ambrosius, Nicolaus, Chrysostomus & alij sancti patres obseruantissime faciebant.

¶ At quod peius multo est, ne dicam magis iniuriam, antequam miseriam eleemosynarum impendatur, occulta nonnumquam crimina præter iuris ordinem exquiruntur. In relectione, quæ de ratione tegendi & detegendi secretum edidimus, pro virili nostra tractauimus, nullum esse perquirendi perferendiq; crimina, nisi quæ aut fama proclamat, aut indicia vtcunq; produnt. Neq; semper diuitum peccata, his etiam præuentibus, & proclamantibus vestigantur. Et tamen pauperum maiori multo cura ac diligentia secreta peccata deteguntur, quam miseriam subleuantur. Miseranda gentis conditio est, si vt obolum tandem suscipiant, tantum subire habent periculum famæ. Cùm tamen in hac remeditatione opus esset, quod calamitosi homines ærumnis & miseris afflicti sæpissime leuandi animi gratia peccata admittunt, quibus diuites ex delicijs & fortunarum affluentia multo maiora committunt. Quod si meditatio hæc non satis est, vt miseris pauperibus venia concedatur, quas nam ex his erratorum penas acerbiores in hoc seculo exigamus, quam suis ipsi calamitatibus & rebus aduersis & afflictis luunt. Honoribus exclusi, deliciarum expertes, nudi, sine lecto, sine tecto perpetuum bellum cum gelu, cum æstu, cum fame deniq; sustinentes: quod est omnium atrocissimum. Nam melius est occisus gladio (ait ille propheta) quam interfectus fame. Orbi denique rebus omnibus, quæ homines faciunt in hac vita felices. Atque adeo penè mundo, extorres, vitam agunt, morte nihilo magis expectandam.

¶ Adde quod quæ plurimè pauperes (quod in hominibus est in humanissimum) ab egestate & mendicitate in huiusmodi crimina precipitantur. Et idcirco ambabus rationibus sunt in pauperes crudeles auari diuites: & quæ præ avaritia & tenacitate admittendis culpis causam dederunt: & quod de admisis rursum occasionem accipiunt, vt avaritiâ tenacissimi nutriant. Cùm tamen profecto emendandis pauperum perditis moribus salubrius prospectum esset, meliusque, vt respicerent, consultum, si collatis beneficijs subsidijsq; temporalibus, eorum animos leniremus, polliceremur, & reduceremus in viam. Nam cùm eis alimenta subtrahimus, tunc veluti desperatis, & ab omni spe derelictis vitia recrudescunt.

¶ Hæc non dixerim vt erratis faucam: sed primum, ne antequam opem miseris feramus & misericordiam impar-

tiamur, tam iusti esse in pauperes velimus, vt etiam efficiamur iniurijs. Deinde ne tanta cura & solertia in vagabundis extinguendis, repellendis aduenis, incolis denique de vita & moribus exquirendis, eodè tandem euadat, vt eleemosynarum cumulus decreseat. Illud enim iterum atq; iterum admonere nunquam me pigere poterit, qd si his perscrutationibus rariores aut minores sunt eleemosynæ, multo melius probono diuitum fuisset, vt nunquam in mentem venirent. Nam etsi multo fierent ampliores, nunquam ad iustum pertingerent. Est enim eleemosyna Christianis in usus frequentissimos necessaria. Si enim inuadente vitiorum flammam restringere cupis, sicut ignem ardentem (ait Sapiens) extinguit aqua, sic eleemosyna resistit peccatis. Et si admissa iam peccata redimere concupis, audi Danielè prophetam. Peccata tua eleemosynis redime: & iniquitates tuas misericordijs pauperum. Quod si minimas etiã peccatorum reliquias eluere prorsus exoptas, quid iubeat Christus, ausculta. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Si mundus iam factus itinerarium huius vitæ cibum atq; penus omne præparare est animus, sapiens rursum ait in ecclesiastico, quod eleemosyna viri quasi sacculus est cùm ipso: & gratiam hominis quasi pupillam conferuabit. Si thesauros tuos aues à tinea & ærugine & prædonibus seruare, pauperum fidei committe. Nam de eleemosynis Christus loquebatur, quando aiebat. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furatur. Thesaurizate autem vobis thesauros in celo: vbi neq; tinea neq; ærugo demolitur, neq; fures effodiunt & furatur. At qui diuitibus huius seculi, quibus (difficultatis explicandæ gratia) impossibile ait esse intrare in regnum celorum vt camelum per foramen acus, hoc vnum remedium reliquit, si facerent sibi amicos de mamonâ iniquitatis, qui eos reciperent in æterna tabernacula. Quam obrem Paulus Timotheum instruit, vt diuitibus huius seculi præcipiat facile tribuere. Nam qui diuites fieri volunt, incidunt (inquit) in temptationem & in laqueum diaboli. Quid plura. Si non solum in æterna tabernacula recipi, sed gloriæ illius æternæ audissimus inter principes illic & perfectissimos esse (vt deberemus omnes) affectas, nullam tibi aliam Christus monstrauit viam, nisi vt veadis omnibus quæ habes, & in usus pauperum distributam, eum ipse sequaris. Et hæc satis superque de inquisitionibus, discussionibus, & perscrutationibus, quæ in pauperes primo, tertio, & quarto articulis annotatur, dicta

in uoluntate
solum
solum

Pauperum
cum

et

Threno. 4.

et

et

Eleemosy
fructus.

Eccles. 3.

Daniel. 4.

Luc. 11.

Eccles. 17.

Matthæ. 6.

Matthæ. 19.

Luc. 16.

1. Timo. 6.

sint. Nam secundum & quintum in priori parte deliberationis huius expediuimus.

De ratione ostiatim postulandi.

Capit. 11.

EO tandem institui nostri peruentum est, ubi eum articulum, in quem ex his, qui circumferuntur propensius incumbitur, pertractemus. Qui est, utrum æquum bonumque sit: & (ut Paulinis verbis utamur) expediens atque edificans, pauperes ianuis Christianorum arcere, & hospitalibus alere, quam permittere, ut suas ipsi ærumnas & calamitates Christianis oculis eorum obijciant. Id quod re vera (si fallor) non tam est extra controuersiam, quam auctores horum articulorum existimant. At qui ut summum ius ab æquitate & misericordia discernamus, prima huius articuli fuerit conclusio. Princeps penes quem potestas est reipublicæ, ius auctoritatemque habet prohibendi mendicos, ne postulent ostiatim: dummodo victum eis vestitumque ac reliqua pro suo statu necessaria alia via & ratione congruenter provideat. At non aliis neque alio modo. Neque est qui huic possit conclusioni probabiliter reclamare. Sane que sit euidentiore, quam, ut multis testibus indigeat. Princeps namque, cum (ut est, 2. Ethic. apud Aristot.) in hoc naturali lege atque diuina reipublicæ præfectus sit, ut bonos faciat ciues, eatenus quicquid potest edicto præcipere, quatenus opus virtutis est: eaque subinde inhibere, quæ vitia sunt & peccata. At egenis quâdiu egent, nullum peccatum est stipem ostiatim querere: quâ primum autem necessaria illis suppetunt, non possunt, citra culpam, prætextu paupertatis aliena petere. Quando ergo illis princeps, aut reipublica necessaria ministrauerit, inhibere potest ne ostiatim postulent: aliter verò minime. Neque id solū certò crediderim, ut ea sit auctoritas in principe: verum si cōmodo hoc fieri posset, ut abunde res publica pauperibus prouideret ne ostiatim oppida circumire cogerentur, hac equidem ratione & veritas euāgelica, & Christi charitatis, cuius nos vnius capitis membra sumus, splendidius multò in Christiana reipublica colluceret. Nam quomodo legē qua proximos, ut seipsos diligere iubentur, more illi precor exhibeant, inter quos alij bonorum sunt omnium copijs redundantes ac superfluentes, alij verò per extremum in summa egestate & mendicitate cōstituti Philosophi cuiusdam ex naturalibus celebratur sententia. Qua, cum ditissimus homo pauperrimi se alterius amicissimum præ-

dicaret, respondisse fertur, inter ditissimum hominem & mendicum non esse credibile vllam amicitiam intercedere. Id quod diuinus noster Apostolus, cuius paulò ante meminimus, illis verbis expressit, quibus ait: Si quis habens substantiam huius mundi &c. Hanc equidem amicitie legem multò antequam in euangelio, in mentibus mortalium Deus inscripserat. Quâ nimirum solenni illo prouerbio expressit gentilitas. Amicorū omnia sunt cōmunia: & amicus alter ego. Cuius auctorem sunt qui Pythagoram faciunt. Vnde Socrates colligebat proborum hominum omnia esse, ut pote quod sint cuncta deorum: quibus sunt viri boni amici.

Amicorum omnia sunt cōmunia.

Hanc ipsam legem Apostoli diuinorum interpres, legisque euangelicæ (quæ naturalium omnium cōsummatio est) promulgatores (Hierosolymis saltem & circumadiacenti prouincia Iudæa) veluti baptismatis primitijs, prædicauerunt, atque persuaserunt: ut in actis eorum est, videlicet ut quotquot Christo in baptisate dedissent nomina, bona sua vendentes, ante pedes Apostolorum pretia proijcerent. Quæ illi singulis, prout unicuique opus erat, distribuebant. Quamobrem (inquit historia) non erat egens quisquam inter illos. Adeo sub id temporis (quantulum fuit cunque) sancta fuit atque solennis obseruantia hæc, ut neotericus quidam Christianus Ananias nomine: qui cōscia vxore pretij quo substantiam vendidit celauit, ita fuit acerbe de hac auaritia à Petro reprehensus, ut præterrore exanimatus corruerit. Atque adeo instituti huius exēplo cœnobita postmodum religiosorum constructa sunt. Quibus in cōmuni viuentes, charitatem illam Christianorum ut eunq; referunt. At qui ut in actis eisdem apostolorum habetur, negotio huic ministrandi mensis viduarum & orphanorum, aliorumque in genus pauperum prælati sunt septem illi viri probatæ vitæ: quorum fuit Stephanus Primitierius. Hæc in testimonium huius dixerim, quòd si abunde prouideri posset pauperibus, ita ut certa lege in tuto haberent necessaria, nihil aliud quàm charitas esset Christiana.

Actu. 4.

¶ Secundam nihilominus conclusionem superiori subijcio. Non est possibile, rebus ut nunc habentibus ita prouideri pauperibus, ut legeia vniuersum, ne ostiatim mendicent, inhiberi possint. Possibile id dixerim, quod & theologij morale vocant, & Aristot. primo de cœlo illud censet, quod bene fieri potest. Ad persuadendam hanc conclusionem duo tria fundamenta sternere opus est. Primum est. Modus atque terminus eleemosynarum non est præcepto, aut lege præscriptus. Quod est dice

Conclusio. 2.

Primum fundamentum.

rc.

re. Neque taxatum est quotam bonorum partem hominis teneantur in eleemosynas largiri: ut puta decimam, aut vigesimam. Neque definitus est numerus pauperum, quos certi homines, aut respublica alere teneretur. Neque prescriptum est quibus necessitatibus debeamus opitulari. Sed solum admoniti sumus, pauperes nos semper habituros. Et vehementissime à Christo seruatore nostro & pollicitationibus allecti sumus, & cōminationibus perterriti, ut proximos sicut nos ipsos diligentes, neminem necesse habere præ facultate nostra si namus.

Fundamentum. 2.

¶ Secundū id sit fundamentū, cuius supra meminimus, videlicet, quod præter dotes hospitaliū, & si qui sunt alij prouētus, aut thesauri pauperibus decreti, qui sint velut eorū propria bona, non possunt homines lege obligari ad eleemosynas præter eā quæ est in euangelio: sed (ut vsus modò habet) integrum liberumq; est vt cuiunq; quam voluerit eleemosynam subscribere. Adijcio, homines esse etiā in Christianismo tenacissimos: qui nulla, quātumuis magna improbitate ad eleemosynas flecti possunt. Quia verò rarissimi sunt, qui, & pro sua facultate, & pro miserorum inopia iuxta veritatē euāgelicam eleemosynas faciant.

Fundamentum. 3.

¶ Tertiū subiecerim fundamentū quod appri me vellem eos considerare, quotquot mendicos occludere moliantur. Nempe quòd quicūq; iure postulandi medicos priuauerit, aut quòd priuētur, in causa fuerit, debitor proinde fit eorum leuandæ miseræ ac necessitatibus subueniēdi: eis saltem, quibus moraliter (vt aiunt) loquendo, verisimile est potuisse illos postulando prouidere. Vt si faciamus exēpligratia centū, aut mille in vrbe legitimos pauperes esse, quorū necessitatibus prouideri satis minoris nequit quā ducētis aureis: quos verisimile est, si ostiatim mendicare permitterentur, posse eos conficere. Intellego sic tunc fundamentum hoc, quòd quanuis nemo tunc postulare permisis ex iustitia teneretur, sed esset misericordia subuenire, tamē postulare prohibitis tenetur respublica, aut ille qui postulare prohibuit, ex iustitia ad totos bis cētum ducatos. Res certe est cōpertissima. Nā illi tunc habent ius petendi, & quicūq; hominem iure suo pellit, tenetur de dāno, secundū illud. Qui causam dāni dat, dānū dedisse videtur. His ceu fundamentis subiectis, probatur cōclusio secunda. Antequā mendici lege postulare interdicanter, necessarium est ita omnibus eorū necessitatibus prouidere (iuxta tenorē tertij fundamenti) vt de iustitia illis necessaria debeantur: nō autem pro-

uidencia hæc moraliter (quod aiunt) est possibilis: non ergo eos fas est, ne postulent, vetare. Quòd autem non sit possibile, vt inclusis illis ad iustum prouideatur, certè primū ac secundum fundamentum satis ostendūt. Nam si neque pauperes, neq; ea quibus indigent sub certo vilo numero, aut modo cōprehendūtur (cū tam indigenæ quā aduenæ, vt præfati sumus, ius habeāt postulandi) & ciues cogi ad eleemosynas non possunt, quomodo respublica debitum (cuius mendicationem prohibendo rea facta est) soluere quæso poterit? ¶ Id præfertim, quòd inter pauperum necessitates non tantum est victus, sed vestitus, lectus, & (si pauper familiam habet) penus reliquum, & supellectilis domus. Et quando mendicare permitterentur citra extremā aut fortè grauē necessitatē, nullus teneret misericordiā impartiri. Cū vero prohibeantur, id quod erat misericordia, iustitia factū est. Nā qui iure suo vt paulo antè dicebā, pauperē expoliat, debitor oīum efficitur, que posset pauper medicando acquirere & cōficere. ¶ Secunda ratio est, qd de mensa seu portione illæ quæ inclusis pauperibus distribuūtur, intelligere nequeo qua ratione & mēsurā fieri possint cōmodè. Nā sunt inter pauperes, quorum vni pro cōplexione sua, & calore stomachi non sufficiunt triū aliorū portiones: quòd si æquales omnibus sportulæ distribuūtur, necesse est illum perpetuā cū fame pugnā habere. Qui tamē ius habebat postulandi quoad usque extinguere posset famē. Quis enim fuerit qui vel mancipij famē pane saltē nō expleuerit, qui nō merito suo inhumanitatis & feritatis redargueretur? ¶ Ratio tertia quāuis in hac deliberatione primum non habeat locum, nec tamen est in postremo. Postquam ratio huiusmodi eleemosynarum in vsu esse cœpit, experientia cōpertum est, qd ratæ portiones & sportulæ quæ pauperibus distribuūtur, vix suppetunt, vt homo qui modo stomacho nō sit languēti panis habeat saturitatē: aut fortè si holerā aut legumina, vel demus si fortè in hebdomada frustulū carniū emere possit. Atqui non ne satis est, si hoc inter diuites pauperesq; differat, qd diuites habeāt vnde altilibus preciosis ali, lasciuireq; possint: pauperes verò minime nisi iniquissimam insuper cōditionem miserā dis adiecerimus, quibus libertatem etiam auferamus, ne possint vnquam animū rebus aduersis afflictum cibus recreare, quos humano generi deus & natura indulsit? Pauper inquā quāuis quotidiano victu, parco quidem vilq; vtatur, hæc saltem libertate recreatur, quòd potest aliquando in domum incidere, vbi beni-

Ratio.

gnus homo ad mensam sedet: qui scutellā forte porrigat, fructus, viam, aut id genus delictum aliquid: quod solet sepe mācipijs indulgeri. Taceo frequentissima cōiunia sordidissimē splendida: quorum reliquie post quā familiam explevere, mancipijs exponuntur, aut forte p̄ijentur canibus. Cur precor huiusmodi domus pauperibus nō prandantur? Nā si quibusdam grāmaticis fides est, inde verbum, pando, notione traxit, q̄ etiā in gētilitate, quib⁹ Christus elemosynas nunquā prādicauerat, peractis cōiuijs portæ aperiebant, vt egenis panis daretur. Aut quia Cēteris templum apertum semper egenis patebat, quibus panis dabatur. ¶ Ad hęc iudicium pauperum, quō de eorum agitur vita, ad paucorū potentiam redigere, non est sanē adeo tutum. Nam vt sint isti duo aut tres qui negotio pauperū deputantur & prāferuntur, homines probi, optimēq; existimationis, possunt alij contingere, qui aliqua fortē de causa odio habent pauperē, aut falso testimonio decepti (quæ vt supra dicebamus, frequentissima sunt in vicinia pauperū) pronunciat, pauperē non habere legitimā causam mendicandi, quid ille tunc miser faciet? Quocirca in illis constitutionibus Hipri in Flādria hoc cōtē bene cautū est, vt possint mēdici in auribus cuiuscunq; procerū ciuitatis miseras suas & calamitates exponere, ne quā paucis cōdemnati sint, omni remedio destituantur. ¶ Sed & hoc prāterea plenē ex his articulis capere non possum. Admittunt posse aduenā & peregrinū verum pauperē aduentare, quē saltem in triduum hospitio donant. Audi maxime Princeps quantū ei negotiū facessunt antequā frustrum panis accipiat. Fac urbem intrare infirmum, aut claudū, aut de itinere languentem, opus tamen habet percōtari, vbi nā prālati pauperū cōmoretur, domū vicatim oberrādo q̄ritare. Vt autinuerit, forsā non est domi, aut dormit, expectare oportet. Tum aut vbi hominis cōpia facta fuerit, respondere oportet vnde veniat, & quō vadat. Et tandē nihil aliud quā symbolū accipit: & tunc ad quāstorem seu xerarium, penes quē reconditur pecunia, redire oportet. Et ita integrum diem absumere, antequam famem miser sedare & lassitudinem ponere liceat. Ita audio in aliquibus ciuitatibus sancitum esse: nescio an alibi meli⁹ fuerit peregrinis consultum. Deberet enim Xenodochium (quod est hospitū domus) expositum esse peregrinis. Imō deberent esse in portis ciuitatis, qui eos recta in hospitū perducerent. ¶ Colligere ergo mihi videor, quōd quē admodum ca. 4. dicebam, fermē non esse possi-

Cōclusio.

bile talibus legibus abundē providere sineolis pauperibus, vt nulla necessitas, atq; adeo neq; nus vltimis reliquum sit ex patria aliō mendicatum exire, ita neque possibile videtur talibus eis legibus congruenter satis prospicere & succurrere, vt nullam eis ius amplius relinquatur ostiatim mendicandi. ¶ Tametsi licet nihil aliud fortē, quā quōd ex lege est, enunciarerem, si assererem, quōd potest pauper mendicando aliquantulum pecuniæ conficere, quā posset statum suo ordine & gradu mutare. De hoc enim miseri insimulantur, accerrimēq; reprehenduntur, quōd aurum vestibus insutum celant. Mitto, quōd alij iustum sacculum ære alieno complent. Mitto q̄ sint qui ære alieno splendide viuunt: pauperes verō gēniū (vt ait ille) fraudantes ac de mensa suo comparcētes, pane fortē & holeribus sustentantur, vt possint pecuniam aliquam referuare: si fortē in aliquā infirmitatem, aut maiorem calamitatē inciderint. Cui ego causam aliam adiungere audeo. Nempe q̄ quē admodum licitis alijs artibus & cōtractibus ius est cuiuscunq; statum & ordinē in melius mutare, ita pauper posset ex elemosynis, tantillum pecuniæ cumulū cōgerere, quo aut se honesti⁹ induat & exornet, vt possit alicui ingenuo & nobili seruire, aut quo valeat ferramenta suæ artis & officinam apparatus: aut fortē mercimonium aliquod tenere, aut negotiationem extruere, vnde viuat. Quo tamen iure excluduntur inclusi. ¶ Prāterquam, quōd neq; hospitalia vbiq; vniuersis recipientis pauperibus abundant, neque possunt non multo maiori ociositate & acidia cōfici clausi, quā si mendicatum exire dimitterentur. ¶ At rationibus huiusmodi tantisper intermissis, ad clauum reuertamur, quem in hac re manmittere nunquam decet. Hoc inquam potissimum animaduertere est operapretium, vtrum hac ratione elemosynarum cumulū augeatur, an verō decreseat. Et quando nullū aliud esset, aut argumentum, aut testimoniū, q̄ necessarium sit decrescere & diminui, quā quod auctores huius institutionis in publico consistuntur, res manifestē comprobatur. Hoc enim cum primis institutionem hanc cōmendant, sibiq; persuadent, q̄ hac ratione (aiunt) multo minori opus est elemosynarum copia. Id profectō quod experientia ipsa aperte docet. Audio enim ex alijs ciuitatibus, in hac verō oculis conspicio, & ore ipsorum, qui hoc pauperum negotium gerunt, ad me sepe delatum est, quōd totus elemosynarum assis vix triens, aut quadrans illius est, qui ante huiusmodi statuta esse consueuerat.

Hoc

Hoc veruntamen ipso Achille, quem ab eis pugnare isti putant, qui rem aliter considerant conuincuntur, vt hanc eleemosynarum rationem repellant. Etenim si legitimi pauperes plures forte non essent, neq; eorum arumnas & necessitates, maiores, quam eleemosynarum, quod hac ratione conflat, fateor homines quantuncumq; diuites amplius non teneri. At cum veri pauperes fictis & simulatis depulsis, eorumq; inopia & calamitates multo sint maiores quam quibus stips ipsa eleemosynarum qua hac ratione conficitur, sufficiat: at que adeo diuites (illi maximè si qui sunt avari & tenaces) ad ampliores eleemosynas lege Evangelica compellantur in damno potius diuitum ponendum est, quod validi mendicantes, qui fraude & improbitate, eleemosynas extorquebant, expellantur, nisi quantum illis adimuntur, integrum in legitimos pauperes conferatur. ¶ Quod autem necessarium sit eleemosynas hac ratione rariore fieri & extenuari, preter experientiam, rationes quoque in comperito sunt. Primum quod mendici pro se postulent, aut pro mendicis alij, tantum differt, quam maximè differre potest. Diuites enim quanta sunt eumq; misericordia, honoris gratia, pro pauperibus postulantes, qui apud prandium domi apparatus habent, satis se officio fecisse putant, si eleemosynas petant: & duos aut tres vicos circumueant: an verò petentes obtineant, non tantifaciunt. Mendicus verò miserimus, cui sola mendicatione prandium agitur, non satis habet petere: sed improbitissimè efflagitare, quoad usq; etiam ex durissimo corde obolū exprimat. Nec satis habet vna hora discurrere, dū totus ei dies, ad comparandū victū opus fuerit. Putasne Princeps clemētissime nō hac etiam de causa (preterquam quod discipulos orare docebat) Christum pauperum prouidentissimus similitudinem illam euāgelicam introduxit, vbi homo ille amicū suū media nocte adiuit, qui tres ei panes accommodaret. Et amicus qui ostium clauserat & cum pueris lecto iacebat, agrè & molestè ferebat surgere, vt amico morè gereret. Nihilominus ait magister noster, quod ille ostiū pulsando perseverans efficere potuit, vt amicus, si nō propter amicitiam, saltē propter petentis improbitatē lecto surgens officium exhiberet. Re vera si alius ad subleuandā necessitatem alienā petitiū iret panem, nō tam improbè insitisset, vt misericordiam consequeretur. ¶ Mox secunda huius ratio est, quod quemadmodum in malis & turpibus euitandis, ita & in bonis & officijs vsu accidere solet. Nam materiam obiecti; presentia, aut virtutis, aut vitij

pragrandē habet energiam mouendi allicienti; ad opus. Quam ob rem magni supra modum refert, vtrum diues homo, sanus, nitida facie, veste splendida te adeat misericordiā petitiū, an pauperē videas, facie pallidū, veste fordida, vulnera fortē circumferentē, supplicē per Christi matrē, perq; eius vulnera obsecrantē. Nemo sanè est qui nō longo vsu fuerit expertus, quod sepius cum domo exiens nullā in animo haberet eleemosynā facere pauperis, tamē conspectu in meliorem fuerit mentē mutatus. Vnde & inter oratoris præcepta, sunt qui comoneant, vt fieri comodè possit, ille qui iniuriam perpeffus est, oculis iudicis obijciatur: qui vulnera ostentans, eius animum commouere possit. Fateor nōnullas esse horū pauperū fraudes: sed præterquam quod multo sunt plures verarum infirmitates & calamitates, si vlla vnquam fraus pietatis nomē meretur, hæc sunt, quæ præ fraudes merito censentur. Hinc inter alias, bona causa colligitur cur episcopi presentia suæ esset ecclesiæ utilis & necessaria. Nā qui de auditu commouetur vt eleemosynas aliquas pauperibus suis mittat, proprijs oculis arumnas pauperū resq; aduersas intuitus, longè plures supererogare conuinceretur. ¶ Quantū valeat, vt ipse qui indiget subsidiū exposcat, profectō in religiosi mendicantiū, qui (vt antea dicebā) imaginē gerunt illius communis vitæ nascētis ecclesiæ, exempli gratia cōmōstrari potest. Vbi enim conuentus mendicitate viuunt, vnus tantū religiosus, qui negotium demādat, abundè colligit (& quidem iustè & religiosè) penus omne quod pro frugalitate vel tenuitate religiosorum abundat. Sanè quia sui ipse conuentus rem procurat. Quod si decem diligentissimis ac pietissimis cura hæc delegaretur, vix possent, vel panem abundè comparare, qui conuentui sufficeret. Quocirca religiosi mendicantes mendicantibus pauperibus suppetias ire teneant. ¶ Auget præterea huius argumenti vires Hispanorum conditio & ingenium. Sunt enim inter mortales, qui facilius multo prece & supplicum miseria flectuntur, quam lege coercēantur. Et ideo ex qua ciuitate mendici precibus & obsecrationibus centum medicare possent, vix, si ciues ad perpetuas eleemosynas conscribantur, quadraginta in album referuntur. Nam perinde ac si tributa essent, formidant in eleemosynas nomina dare. Si id quod in alijs locis vsu accidere potest, ex hac ciuitate conijcere licet, quæ (vt citra notam alius cuiusq; dixerim) est in pauperes benignissima, dimidio & eo multo minores eleemosynæ in albo pauperum consignatæ sunt, quam de vna ciuitate, vbi

te, vbi amplissimæ aliàs fiebāt, vel suspicari vllus poterat. At qui de illa cōscripta summa ante tres menses bona pars subducta est. Quarta verò iam nunc restat, nescio. ¶ Ob idq; vt viā iam hinc qua ad obiectiones respondeam, commutare incipiam, quòd in alijs regionibus, vbi homines populares magis sunt, atq; ciuiles, & qui lege in bonum commune facilius continentur: quòd illjc (inquam) de hac eleemosynarum ratione constitutum fuerit, nemo adeò potest exemplum Hispanis ad imitandū proponere. Quòd autem pecuniæ in arculis ararijs, quæ in templis exponuntur, congeritur, suppetet dicere quàm sit exiguum, omniq; æstimatione minus. Illi enim ipsi qui occurrētibus mendicis libenter liberaliterq; misericordiam effundebant, cū obuios pauperes non habent, non solum mittere eleemosynas ad arculas obliuiscuntur, sed quando templum ingrediuntur, quod petenti viuo pauperi porrigerent, mucò lapidi aut ligno non ita animantur conferre. Qua dare adeò si de diuitijs sunt araria illa, vt nullum eis minus nomen, quàm gazophylacij cōueniat. ¶ Ad hæc illi qui albo eleemosynarum ascribuntur, solum sunt patres familiars. Dum verò mendici discurrent, si non dat maritus, erogat fortè vxor: quæ est in pauperes propensior. Si non pater, confert tamen filius. Quod si forsan non tribuit herus, famulus largitur. ¶ Atqui (quod præcipui momenti est in hac re argumentum) eleemosynæ non tantum ex pecunia fieri solitæ: sed ex omni suppellectili domus. Reperias enim qui in largienda pecunia sunt parcissimi, boni tamen consulunt, si coniux panem porrigat, aut mensæ reliquias, obsoletam vestem, subuculam lintheam, protricum calceum, lignorum fasciculum, quæ omnia profectò si cumulo eleemosynarum eximas (vt est hac ratione necessarium) nescio an dimidium excipias.

¶ Sed præter decrementum atq; detrimētum eleemosynarum, quæ institutum hoc arcendi pauperes manifestè cōsequuntur, alia via rem aggredi possumus. Misericordiæ ratio non in hoc tantum posita est, vt miseris opem & auxilium quisq; ferat: sed in hoc præterea, quinimò in hoc primū, vt animus intus calamitatis pauperis misertus, compatiatur misero, & quādo ad opus facultas nō suppetit, affectus hic in meritis ponitur apud Deum. Id quod in Christo cōtemplari possumus. Qui antequam turbæ illius in eremo extinetæ famæ, lassitudinē recrearet, legimus apud Matth. & Mar. quod misertus est turbæ, quæ triduo sustinebat illum. Ex quo diuino affectu opus foras pro-

cessit. Qui ergo pauperes oculis Christianorū eripiunt, pingue (quod aiunt) lactis, optimum inquam, quod est in virtute hac præstantissima misericordiæ tollunt. Nam veluti fortes & strenui homines esse non possunt, nili qui conspectu armatorum hostium sæpe fuerint irritati, ita neq; misericordes, nisi qui ærumnas calamitatesq; & res aduersas & afflictas pauperum coram viderint, & contractauerint. Quā ob rem, vt sunt quibus pauperū aspectus nauseam mouet, & clamor aures obtundit, sunt nihilominus alij (quibus in hac parte mos potius gēredas esset) qui conspectis ærumnis pauperum, cor ad misericordiam emolliunt, & quas de sanguinis nobilitate deq; honoribus & fortunis eristas erigūt, ea tūc ratione summittūt, quod homines sui generis vident tam dissimili forte & fortuna abiectos: quibus & in hac vita similes ipsi paresq; esse poterant, & in illa æterna felicitate longe inferiores esse poterunt. At in præcipuis sollempnitatibus & in sancta potissimū hebdomada, quis ambigat cōspectu pauperum & clamore, Christianorum animos ad cōmiserationem valde cōmoueri: ad sensumq; passionis Christi percipiendū excitari? Videre profectò videbar anno proximè elapso subtristes homines, dicētes poenofam hebdomadam perinde sine pauperum clamore obmutescere, ac si festum esset sine musica celebratū.

¶ Et (quod non est in postremis habendum) quanti rogo interest maximè Princeps quomodo iuuentus in ipsa statim prima educatione ad misericordiā erudiatur: illius imitatione sanctissimi Iob, qui has omniū virtutum radices subiecit, quòd ab infantia secū creuit miserratio. Aut quomodo potest puer hac sanctissima virtute imbui, qui non sensu calamitates viderit vel audierit? Hi qui modò pauperū eleemosynas diligenter pcurāt, quia pauperū miserias oculis cōspexere, misericordes esse & clementes in pauperes possunt. Sed fac instituta hæc integrū seculum durare, vt qui modo nascuntur, nunquam in limine domus mendicos videant, neq; inclusos visitēt. Quo nā peccatore huiusmodi homines in pauperes esse possunt?

¶ Sed neq; hac tantū de causa religio est pauperibus in præsentia auxilia & subsidia ministrare: sed certè in honorè & obsequiū Christi. Vnde super illud Pauli Ti. 5. vbi nos ad misericordiæ opera instruens exhortatur, vt sanctorum pedes lauemus, tribulationem patietibus subministremus adnotat Homilia. 14. Chrysof. quòd opera misericordiæ præcipuo studio, & tota animi voluntate, summaq; alacritate ac deuotione (tanquam reuera ipsi Christo)

Arculæ araria.

Religio.

Eleemosyna ex omni suppellectili.

Misericordiæ ratio.

Iob. 5.

Timot. 5.

Chrysof. Hom. 14.

sto) pauperibus debemus in suis proprijs personis exhibere. Neq; enim (inquit) officia in pauperes debemus seruis, aut ancillis imperare: sed per nos ipsi debemus pauperibus impendere. Verbum illud Christi auscultates. Si ego laui pedes vestros dominus & magister (ac si dixisset, ne cuiquam humile officium permisi) & vos debetis alter alterius lauare pedes. Et addit Chryso. quod quando quis fuerit summa dignitate constitutus, ac precipui generis gloria fulgeat, non tantum pauperes superat, quantum discipulos Christus. Quando autem pauperi ministras, Christo ministras. Nam qui suscepit (inquit) vnum paruulum in nomine meo, me suscipit. Et quoad fecistis vni de istis minimis, mihi fecistis. Haec tenet Chryso. Vnde metuentum nobis esset, ne quando se Christus postrema die apud nos mendicum degisse confitebitur, improprio nobis obijciat, quod pauperes a nostro nos prospectu abiecerimus. Vnde vix legimus, non solum sanctos fuisse praelatos ecclesiarum, verum neq; sanctos fuisse illustrissimos homines, de quibus non sit memorie proditum quod per se ipsi pauperibus cibos ministrauerint: imo & vulnera proprijs manibus contrectauerint. Vt alios interim omittere Caesaris filios, Augustam referat. Flacilla illa Augusta Theodosij coniux sanctissima de hoc cum primis. lib. 7. tripartitae historiae honoribus cumulata, quod cum esset in regni fastigijs, maximam sub purpura claudorū atq; debiliū curam habebat. Non seruis, non alijs ministris vtens, sed per se ipsa agēs, & ad earum habitacula veniēs, vnicuique quod opus haberet, praebat. Sic etiā per Ecclesiarū Xenodochia discurrens, suis manibus ministrabat infirmis, ollas eorū tergens, ius gustans, offerens coclearia, panem frangens, cibosq; ministrans, calices abluens, & alia cuncta faciēs, quae seruis & ancillis mos est solēniter operari. Erat enim illi Christianorū antiquitati perpetuo in auribus verbum illud extremae dici, quae se Christus nudū & hospitē fuisse affirmāuit, & inter nos esuriē & sitim perpeffum, vt perinde pauperes, ac si Christus singuli essent, susciperent, obsequijs colerent, eorumq; conspectu oblectarent. ¶ Hae in gratiam eorum percensuimus, qui animo sunt in pauperes clemēti, quorum perinde absentiam non possunt non aegre ferre. Sed & propter eos inhumanos homines, qui pra avaritia saxa pectora erga pauperes habentes, aures eorum precibus obturauerūt, commo dum est etiā eorum conspectui mendicos obijcere. Audionaque quosdam (Christianos quidem ac pios homines) ad causas hu-

adhibere, quod si ex gentibus quispiam & pauperis homines inter nos videret in extrema egestate mendicare, crudelitatis nos & inhumanitatis redargueret, essetq; illi lex nostra improprio. At verò si abditos reconditosque & exire prohibitos esse conspiceret, neque tamē a nobis laudis alitos, ac sumptuosius tractatos, quam hac eleemosynarū ratione esse possunt, fortasse peius apud eum audiremus. Sed aliorum proporo. Fieri nequit aliter, quominus in republica, etiam Christianorum, homines sint inclementes & in pauperes erudivertentur, ergo in eorum praesentia mendici, qui sine eos ad misericordiam vincere potuerint, iniustitiae saltem in die iudicij reuincant. Nunquid non hoc Christus edocet in diuite illo epulone, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide? Neq; enim de hoc tantum in inferno cruciabat, quod eleemosynam absenti mendico non impenderat, sed quod cum Lazarus ad ianuam eius iaceret, viceribus plenus, cupiens saturari de micis quae cadebāt de mensa diuitis, neutiquam diuitem pauperis miserebat. Vide quanta cogerit & exaggerat Christus, quibus pudorē & ignominiam illius diuitis augeat: facit quod canes, quibus micas diues porrigebat, clementiores erāt in pauperem iungentes vlcera, quam diues ipse. Medicis ergo ad ianuas crudelium diuitum iacentibus Christus testibus opus habet in die iudicij, in confusionem & improprium eorum. ¶ Contra verò ad ianuas praelatorū, ac magnatū, qui benigni sunt & misericordes in pauperes, quā sit pulcherrima pauperū corona? qui refecti & recreati benedictionibus suos benefactores complent, precationibus apud Deum commendant. Fuerint inter eos forte perditii homines: erunt veruntamē nonnulli iusti, qui nos possint iuxta verbū domini, in aeterna recipere tabernacula. ¶ Si in regibus & gloriosis imperatoribus exemplum adhuc Christi perseverat, vt semel in anno pauperum pedes lauent mensisque ministrant, cur non erit laudabile & honorificum quotidie pauperes ad ianuas principum, aliorumq; procerū pauperum epulari? Reuera si sancti illi patres, & Ecclesiae monarchae, Greg. inquam Amb. & Aug. audirent medicis Christi domus principū & episcoporum non patere, non intus pransum recipi, nihil aliud reputassent, nihil fecius condemnassent, quam si paternis domibus filios audiret interdictos. De Greg. legimus, non quam sine pauperibus & pe-

Ioan. 13.

Matth. 18.

Matth. 25.

Flacilla Augusta.

Luc. 6.

Praelatorum ianuae.

Grego.

tu pau-

tu pauperum elemosynis saepe ab eo fuerint donati, & inter conuiuas pauperes ad mensam eius confederint. Sed ut pontifici summo regem quoq; & sanguine & sanctitate clarissimum apponamus: Gallorum inquam regem Ludouicum inter diuos suo iure & merito relatum Blanchæ reginæ Hispanorū regibus genitrix filius, adduci nullo modo possum, ut credam, q̄ hæc ille mendicantiū claustra aut iussisset vnquā, aut certe p̄basset. Legitur em̄ a matre sanctissima ita fuisse educatu, ut plurib⁹ du cētis pauperibus, qui in domo regia quotidie abūdē reficiebātur, in dieb⁹ solēnibus antequā ipse comederet manu ppria fercula ministraret; q; singulis sabbatis eorū pedes proprijs manibus ablueret, detergeret, & oscularetur: quos deinde auēta elemosyna donabat.

¶ Quare excogitare nequeo, quomodo institutu hoc, quo pauperes medicare vetatur (ut eius authores præcedunt) de antiquitate cōmēdari possit. Imō verò hoc inter præcipua argumēta educit, quod perinde atq; illud de reiciendis peregrinis, nouū cōmentum est: neq; gentibus, neq; priscis Christianis vnquā cōgnitum. Quod si in legibus misericordiæ positum esset, patres iam diu ecclesiæ scriptū nobis dedissent. Hoc autē inter respondendum ad eas causas & rationes, quibus eius authores sententiam corroborant, congruentius tractabitur.

Quo rationes & causæ prohibendi pauperes mendicare, perpenduntur.

Capit. 12.

Rimum fundamentum, quo authores clausuræ huius mendicantium sententiam stabilire contendūt, est verbum illud diuinum Deut. 15. omnino indigens & mendicus non erit inter vos: ut benedicit tibi Dominus in terra quam daturus est tibi in possessionem. Argumentum est quod S. Tho. 2. 2. q. 97. artic. 5. diluit, dicens, quod illo præcepto legis nullus prohibetur mendicare: sed prohibetur diuitibus, ne tam tenaces sint, ut propter hoc aliqui egestatem medicare cogantur. Quod quidem respōsum est mente reponendum ad intelligendā quęcunq; alia, aut Ecclesiæ statuta, aut sanctorū decreta, quæ de hac re loquantur. Nusquā enim gentium pauperibus facta est cohibitio, ne mendicent: sed diuitibus præceptū est, ne sua credulitate pauperes medicare cogant. Adde quod notio huius nominis, Mendicus, non eos præcisē cōprehendit (ut nonnulli existimant) qui ostiatim obambulant: sed quicunq; proprie dicitur mendicus, qui ad eō indiget, ut sipe & elemosyna

quotidiana viuat, tamen si domi eam recipiat. Pauper enim est qui propriū habet unde egredere & miserē viuat: mendicus autē qui nihil proprium habet, sed ex alieno viuat. Mendicare nāq; nō solū est petere, sed recipere: ea quæ vltro offeruntur. Hoc licet non nado explicatē insinuet, præter S. Tho. loco mō citato Chrysostomus, aut quęcunq; ille fuit: autor imperfecti, super illud Matth. cap. 5. Beati pauperes spiritu. Græcè enim inquit non habetur, pauperes, sed mendici. Verbo ergo illo non solum cōmonebatur populus ut nō essent postulantes mendicari, sed neq; essent qui domibus intulsi, quotidianis elemosynis & sportulis indigerēt. Quales modò hæc articulis instituantur. Quare isti nō putent illud se præceptum hac ratione abundē complere. Neq; verò illud præceptum erat, ut sub mortali (ut verba iacent) obligaret. Sed erat exhortatio ad charitatē, quę in quocunq; populo bene instituto florere deberet. Quam obrem post exhortationem illam eodem capite subiūgitur, quod pauperes nihilominus semper essent inter eos futuri. Quemadmodum in Euangelio, quantiscunq; nos Christus verbis misericordiæ erudiuit, & ad elemosynas animauit, quo nostram nobis tamen peccatoris duritiem prænūciaret, pauperes (inquit) semper habebitis vobiscum. ¶ Asciscitur præterea in exēplum instituti huius, quod similes collectas instituit fieri apud Macedoniam & Galatiam. Quarum meminit & in epistola ad Roma. & in prima ad Corinth. At verò collectæ illæ, ut S. Thom. uttobiq; interpretatur, alia longē ratione factæ sunt. Neq; verba Pauli interprete opus habent: adeo res est perfecta perspicua. Non em̄ collectiones illæ elemosynarum fiebant in subsidium & suffragiū pauperum eiusdem, in qua fiebant, ciuitatis. Sed historia fuit: ut legitur in actis Apostolorum capit. 11. quod Hierosolymam & circumiacentem Iudæam fames validissima peruaserat: & ideo missi sunt Paulus & Barnabas in Macedoniam & Achaiam, cum ad prædicandum, tum etiam ad auxilia petendā pro Christianis qui erāt Hierosolymis & Iudæa: ijs præsertim, qui prædicationi & cultui diuino operā dabāt. Et hoc est quod Paulus ad umbrat ad Gal. 2. dicens. Iacobus Cephas & Ioannes manus dederunt mihi & Barnabæ societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circuncisionem: tantum ut pauperum memores essemus: quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere. Quas quidem collectas Macedones & Galatæ per ipsos Apostolos miserunt Hierosolymam. Id quod attestatur Apostolus. Roma. 15. dicens. Hinc igitur profi-

Ludou. rex.

Nouum.

Argum. 2.

Roma. 15.

1. Cor. 16.

Act. 11.

Galat. 2.

Roma. 15.

Deut. 15.

Mendicus.

proficiscor in Hierusalem ministrare sanctis. Probauerunt enim Macedonia & Achaia collectionem aliquam facere in pauperes sanctos qui sunt in Hierusalem. Placuit enim eis vt debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis. Ecce quomodo collecte potissimum erant in subsidium sanctorum qui discipuli erant Euangelij. In star deinceps Macedonia persuadet Corinthijs scribens. De collectis autem quae fiunt in sanctos (eos, scilicet, qui sunt Hierosolymis) sicut ordinavi in Ecclesijs Galatiae, ita & vos facite. Modum autem subdit Paulus, vt per vnâ sabbati (scilicet per diem dominicam) vnusquisque vestrum apud se ponat, recondens quod ei bene placuerit, vt non cum venero (scilicet ad importandam Hierosolymam) tunc collecte fiant. Non ergo eleemosynae illae, quo inhiherentur pauperes mendicare colligebantur. Id tamen aliud agens non tacitus praeteribo, quod in huius loci interpretatione a notat Chrysofost. homilia. 43. nempe quod huius instar deberet Christianus quicumque arculam domi, eo loco vbi orare solitus est, pauperibus dicere, in qua, perinde atque sacerdos sacrificium oblaturus manus prius lauat, ante orationem eleemosynam immitteret, vt sic mundus ad orationem accederet. Nam scriptum est. Date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

1. Cor. 16.

Chrysof.

3. Argumē.

¶ Tertium quod in confirmatione huius praetextitur est, quod in primitiua Ecclesia non erant mendicis ostiatim postulantes. Hoc autem in latissimum nos campum dicendi transmittit. Vbi multa sunt reputatione digna. Primum omnium (vt iam modo dicebam) nihil neque in actis Ecclesiae, neque apud quempiam sanctorum patrum legitur, vnde coniectari possumus, libertatem aliquam pauperibus fuisse ad emptam ex eundi mendicatum quocumque libuisset. Secundum quod tempore Christi saluatoris nostri fuerint pauperes mendicantes, ambigere nemo potest: cum quod turbam illam pauperum, claudorum, caecorum aliisque morbis & languoribus laborantium, quam frequentissimam curauit: coniectura est ex his plurimum fuisse mendicis, qui vicatim ob ambulantes, tum, quod illud consilium Christi

Luc. 14.

Luce decima quart. Cum facis prandium aut coenam noli vocare amicos tuos, &c. neque vicinos diuites: sed voca pauperes, debiles, claudos, & caecos: & beatus eris, planè de mendicantibus intelligendum videtur. Quod ne quis cauilletur, illos in claustris tunc degere, videat quid statim sequitur in parabola illius homi-

nis qui fecit coenam magnam. Qui cum iuitati venire recusarent, exite (inquit seruis) in plateas & vicos ciuitatis, neque id solum, sed in vias & sepes: & pauperes & debiles, caecos, claudos introduce te huc. Solent enim mendici in huiusmodi locis ciuitatis, & in huius viarum sedere. Neque tempore tunc solum Christi erant mendicis: sed Augustinus tum alibi saepe, tum etiam sermone in secunda dominica aduentus testimonio est. Vbi Christianos largiores praedicans eleemosynas debere, subdit, quod in sanctis solennitatibus secundum vires nostras abundantius erogemus, pauperes ante omnia frequentius ad conuiuium reuocemus. Loquitur profectò de mendicantibus: qui consueuerant in domos diuitum epulatum admitti. Adeo erat mendicitas seculo illo vsu & more celebris, vt Sanctus Thomas. 2. 2. quaestio. 187. etiam teste multi Christiani religionis & humilitatis causa, venditis possessionibus, & in pauperes distributis, ad illum se summiserint abiectionis ordinem, vt legitur de duo Alexio patricio Romano, & de Atsenio in vitis patrum. Et Hieronymus ad Oceanum de hoc etiam commendat Fabiolam, quod optabat, diuitijs in pauperes effusis, ite ipsa pauperum viuere. Neque profectò qui illud iam modo institutum vitae susceperet adeo esset exprobandus, vt aliqui existimant. Sed tamen eo tantum huius remissior, vt ostendam fuisse semper in Ecclesia postulantes mendicos. At non opus est in re non dubia vti testibus non necessarijs. Omnium enim historiae, quibus sanctorum patrum gesta memoriae prodita sunt, attestantur semper in Ecclesia fuisse mendicos. Neque mendicantiu religiones aliunde nomen hoc sibi cum ipsa vendicant.

¶ Tertiam hic tamen considerationem adiecerim, quod in primordio Ecclesiae: nempe vsque ad tempora Gregorij & eo amplius, alia erat longeque diuersa religio, alia Christianorum erga pauperes peccora, alia instituta, alij denique in subsidium pauperum decreti proventus, quam iam modo sunt, vt possent pauperes postulandi molestia releuari. Afferitur ab huiusmodi articulorum authoribus id quod in vita Clementis Papae legitur: nempe quod singularum inopes regionum nominatim scriptos habebat: & quos baptismi sanctificatione mundauerat, non sinebat fieri mendicanti subiectos. Similia ferme possunt verba ex gestis Syluestri, Gregorij, Martini, omnium denique patrum illius temporis citare. At quomodo illi pauperes mendicare non sinerent,

August.

Hieronym.

Consideratio. 3.

Clemens.

hoc

hoc animaduertant. Non enim eos lege vetabatur prohibebant, arcebant, obstruebant, sed quomodo non sinebant? Nominatim pauperes scriptos habebant, quibus sportulas copiose mittebant, ne vlla illis mendicandi necessitas restaret. Hac sanctissima ratione ius illis mendicandi auferebant. Nisi iura huc accersendo vniuersa molestus essem, quam id copiose patefacere possem. Sed qui titulum interim de religiosis domibus: & in decretalibus & in clementinis consulta uerit, plane intelliget, quanta prelati cura pauperum fuerit iniuncta, quam anxie & sollicitè sacerdotes illi, ut veri patres, filiorum pauperum res procurabatur, administrabatur, proprijsque sumptibus fouebatur. Sed preter peculiare cuiusque eleemosynas, studium erat hospitalia diuersi generis ubicunque locorum erigere, ut est in. C. de sacrosan. eccl. l. sancimus. quod & in iure canonico. 23. quest. 8. cap. tributum. refertur. Erant enim Xenodochia, id est, hospitum pauperum domus. Orphanotrophia. Quod est orphanorum receptacula. Ptochotrophia, ubi inopes & mendicantes alebantur. Brephtrophia, puta aedes, quibus infantes nutriebatur. Gerontocomia, scilicet ubi senes & debiles sustentabantur. Adeo tunc recentis sanguinis Christi virore Ecclesia rigata benignitate & clementia in pauperes resflorescebat, ut nulla potius alia ratione animos hominum conciliaret, contraheretque; ad fidem Christi. Vnde ut li. 6. Ecclesiasticæ historiæ scriptum est, Iulianus ille apostata, qui Ecclesiæ apertum bellum indixit, hoc paganos summo opere exhortabatur, ut Xenodochia & pauperum hospitia extruerent, dotarent, ditarentque; ut hac clementia Christianis excellentes, paganos in Christianismum properantes possent in paganismo retinere. Sed quid demum ex eplo illius Ecclesiæ pauperibus opitulari contendimus, ne postulare indigeant? Quarta tunc pars omnium fructuum & reddituum Ecclesiæ decreta erat & destinata alendis pauperibus: ut est in decreto Gelasij can. quatuor. 12. q. 2. & in decreto Simplicij. can. de redditibus. & in concilio Toletano can. sancimus ibidem. Et tamen quantuncunque; tunc erat optime pauperibus succursum, nusquam legimus interdicitum eis fuisse postulare. Qua ergo ratione in hoc modo seculo, quando dari nobis optamus charitatem illius gentis prelatos illius ætatis, sanctiones illius Ecclesiæ, proventus denique; annuos pauperibus constitutos, qua (inquam) ratione adduci possumus, medicos hac facultate libertateque; postulandi cohibere? Coloniaenses, ad quorum prouincialem conuentum (quia nec papæ auctoritate pollet, nec quicquam præter iura communia de hac re proprie sanciuit)

nihil respondeo, aut Hiprenses, aut Germani vlli neutiquam Hispanis in hac re exemplo esse possunt. Nam præterquam, quod (ut antea dicebam) multo sunt magis polliciti, gratia publica habent amplissima, unde iusta subsidia pauperibus decernunt, ut in Coloniaensibus atque; Hiprensi bus statutis habetur. Id quod de Venetis, Genuensibus, multisque; Italis fama est. Nos autem, sola mendicata pecunia, nescio quomodo possumus modo auxilia mendicis sufficere, ut eos iure mendicare cohibeamus: quantuncunque sint eleemosynarum leges consultissime. Et, quod omnium hic ego plurimum animo reputo, qui legum huiusmodi atque; ordinationum legitimi sunt latores, promulgatores, & exequutores, non equidem seculares, sed Ecclesiæ prelati sunt, & sacerdotes. Vbi nam rogo pagine sacræ quove fortè sacrorum canonum seculares huic pauperum muneri patroni designantur: aut ubi non Ecclesiæ sacerdotes & episcopi huic negotio, veluti pauperum patres, destinant? Quid ita: quia sacerdotes voluit Christus (ut eius ait discipulus Paulus) ab seculari sollicitudine vacare. Nam qui sine vxore (inquit) est, sollicitus est quæ dñi sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori: & diuisus est. Quorsum hæc? Certè ut conueniam, negotium hoc & pauperum curam diu non posse in manibus secularium, quanta sint cunctique; probitate & prudentia præditi, perdurare. Non ita Deus & ecclesia institutum esse duxit. Sed structuræ huius, quia spiritalis est, episcopi architecti essent, oporteret populi munus esse ut materiam syluamque subministraret. Quonia seculares vxores duxerunt, familiam habent, curis alijs negotiationibusque; & sollicitudinibus complicantur. Vix se ab illis extricare possunt, ut huiusmodi misericordie officijs liberè vacare possint. Nisi ex pauperum eleemosynis stipendia ministris statuantur, raras inuenias qui in officio perseuerent. Atque; ita vsu contingere videmus, ut bona eleemosynarum parte, quæ ministris obuenit, de fraudentur pauperes. Sed ais prelati non perinde atque; prædecessores, curam pauperum gerunt. Fateor equidem: sed sperare non possum, ut seculares episcoporum vices fungentes, resarciant damna, satis (inquam) negotio faciant, ut pauperes in claustris perpetuo possint sustineri. Qui modo negotium susceperunt, quia proceres sunt & præcipui homines, Christianissimè instituti, rem poterunt in tempus continuare: cum tamen deinceps alij atque alij in hac sint prouincia successuri: prolabi subinde ac sensim cadere necessarium est.

¶ At

Diuerfa Hospitalium genera.

mirosi

Lib. 6. Ecclesiasticæ historiæ. c. 29.

sub

aus mol

Peroratio. ¶ At verò, quo iam ad portum applicas, vela contraham, id quod in vniuersis, quæ homines tentantes adoriantur, maximum habet pondus, experientiã (inquam) in testimonium appello. Triennium ferme iam hæc eleemosynarum ratio vsu & more seruatur. Quis nam inde in effectu fructus prouenerit, hoc tu prouidentissime Princeps fac certò scias. De hoc (quia non in iure, sed quod aiunt in facto positum est) nullam mihi volo haberi fidem. Tametsi quod ego hic & audièdo & videndo experior, ac proinde de alijs locis conijcio, multũ huic negotio refragatur. Sed tu hoc, vt es oculatissimus, da operam, vt fraude procul intelligas. Primum an in turbis validorum mendicantium quæ vrbibus magne, depulsæ sunt, aliqui forsan legitimi pauperes promiscuè excesserint. Alterum quando nullum vicatim obambulanti mendicum conspiciamus, vtrum numerus pauperum in antiquis hospitalibus succreuerit, an verò aucta fuerint alia, quibus illi qui discurrerant recepti fuerint. Mox an sint Christiani homines qui querimonias spargãt, quòd non sint iam mendici qui ad eleemosynas extorquendas vim inferant. Nam in hac etiam resolutum erat regnum cœlorum vim pati. Deinde an eleemosynæ, quæ exactis vagabundis ademptæ sunt, incolis postulare quæ verecundantibus (is qui præcipuus in hac re habendus fuerat finis) integræ obuenant. An verò forsan nihilo illi, aut fortè paululo melius habeant: sed eleemosynarum summa quæ esse consueuerat, fuerit extenuata. Quod si rem prosperè succedere cognoueris. Nempe si eleemosynas nihilo minores, sed maiores multò fieri, si incolarum pauperum miseras, ærumnas, & calamitates, quibus grauiter comprimuntur, auctis eleemosynis subleuari, curam adhibe, tuamque Principis auctoritatem interpone, vt horum institutorum ratio procedat. Tunc verò quòd Principis animum propendere conspexerimus, inclinabimus omnes. Illi parti applaudemus, suffragabimur, fauebimus. Id vniuersi tutabimur, prædicabimus, ad iutabimus. Sin verò rem deteriorari senseris, tunc satis fuerit, si studia illa & instituta eleemosynas conferribendi in auxilium & subsidiũ pauperum incolarum, qui egestatem domi sustinent, retineamus, commendemus, & vt

prosperentur, summa ope nitamur. Nam illa Deo esse non possunt nisi probatissima & acceptissima. Cæteris verò mendicis ius relinquatur postulãdi. Nam quòd aliquis verè pauper publicas, quòd mendicauerit, pœnas luat, abfit vt in Christianorum regno sub Christianissimo Principe audiamus. Illius enim prodigiosa statua, cuius Daniel mysteriũ interpretatus est, licet caput aureum esset, & pectus argenteum, pedes verò abiectissimi (nempe partim ferrei, partim fictiles) tandem comminutis pedibus, corpus subinde ipsum ex pretiosis metallis corruit. Quid si ordo hic abiectissimus pauperum eleemosynarum meritis sublimiores reipublicæ ordines sustentat. Quo de medio sublato, totum periclitetur corpus. At vereor, ne te iam prolixæ orationis tædere incipiat. Nam nescio quò impetus me longius quàm institueram, surripuerit. Tametsi quando nihil aliud qualequale obsequium hoc meũ prestiterit, sunt tamen hic nonnulla, quæ te legisse non pœnitebit ad præstantissimam hanc præclarissimamque misericordie virtutem comparandam. Etenim qui in tantam regnorum spè diuino numine & misericordia hac luce donatus es, quanta neminem secundum patrem, aut fortè perquam rarissimos, vnquã natura produxit, quibus nam alijs quàm misericordie potes officijs amplissima beneficia rependere? Nam & si velut in throno Dei, ita & in principis folio ambas confedere deceat, iustitiam & misericordiam: hæc tamen, perinde atque in Deo, maiori in rege splendore fulget. Sed vtraque, faxit Deus, efficias, vt qualè te inter mortales meritò tenere gaudemus, tali etiam esse loco inter diuos perpetuò videntes gratulemur.

Vale.

SALMANTICÆ,
Apud Ioannem Baptistam à Terranova.
M. D. LXX.

Dub. 4. Præceptum aliquando

DUBIUM QVARTVM.

Utrum contritionis præcep-

tum aliquando obliget in-

specificatum aliunde?

Q. I. Prima difficultas circa

dubium proponitur, Et

resolvitur.

Prior difficultas est de illo, qui

cum attritione cognita, & ag-

nosens se non fuisse contritum, suscipit

Sacramentum Baptismi, aut poenitentia,

an ratione obligationis præcepti contri-

tionis, teneatur formalem contritionem

habere?

Affirmant Andreas Vega q. 13. de iu-

stific. conc. 3. & lib. 13. in Trid. cap. 20. di-

ctens: Opporet quippe respicere, & involu-

aria facere, quædam futurus in peccato, ma-

le placentur. Et argumentum huius rei est,

quod in scripturis per Sacramentum Baptismi,

vel Poenitentia cum solo dolore sanctorum pec-

ccatorum obtinetur Inferni, teneantur po-

stia de illis dolere, quia offensa fuerunt Dei:

si hoc eis constat, ut quod nunquam ea ratione

de illis doluerint. Idem docent Ioann. Mc-

dina Cod. de poenit. trac. 1. q. 2. ratione 4.

Valentia q. 6. punct. 3. & punct. 4. assert. 6.

Iambertus disp. 14. de poenit. art. 11. nu. 5.

Ioann. Morinus lib. 8. de administracione

poenit. cap. 4. male refertens Vidorianum in

Suama h. 119. cum ibi id non habeatur.

Afferit tamen Morinus, quod illius doc-

trinae fundamentum seccentis, imò inu-

meris locis, iacere videtur S. Augustinus,

Sed operatorem ut proficeret, non inu-

ra, nec seccentia, sed vultum expellam re-

stimonium, & statim subtraherentur: sed

dum quaerit, & non inuenit, a comuni

schola non recedimus. Conquaritur ra-

men Morinus n. 8. quod hæc questio pla-

ne noua est, & omnibus scholasticis an-

te hoc sacculum incognita, & recte anno

tauit Alexander Petantus, Melchior Ca-

pus primus hæc questionem excitauit, &

cum propria formula proposuit. Nunc

autem, & ab aliquot annis Scholas ori-

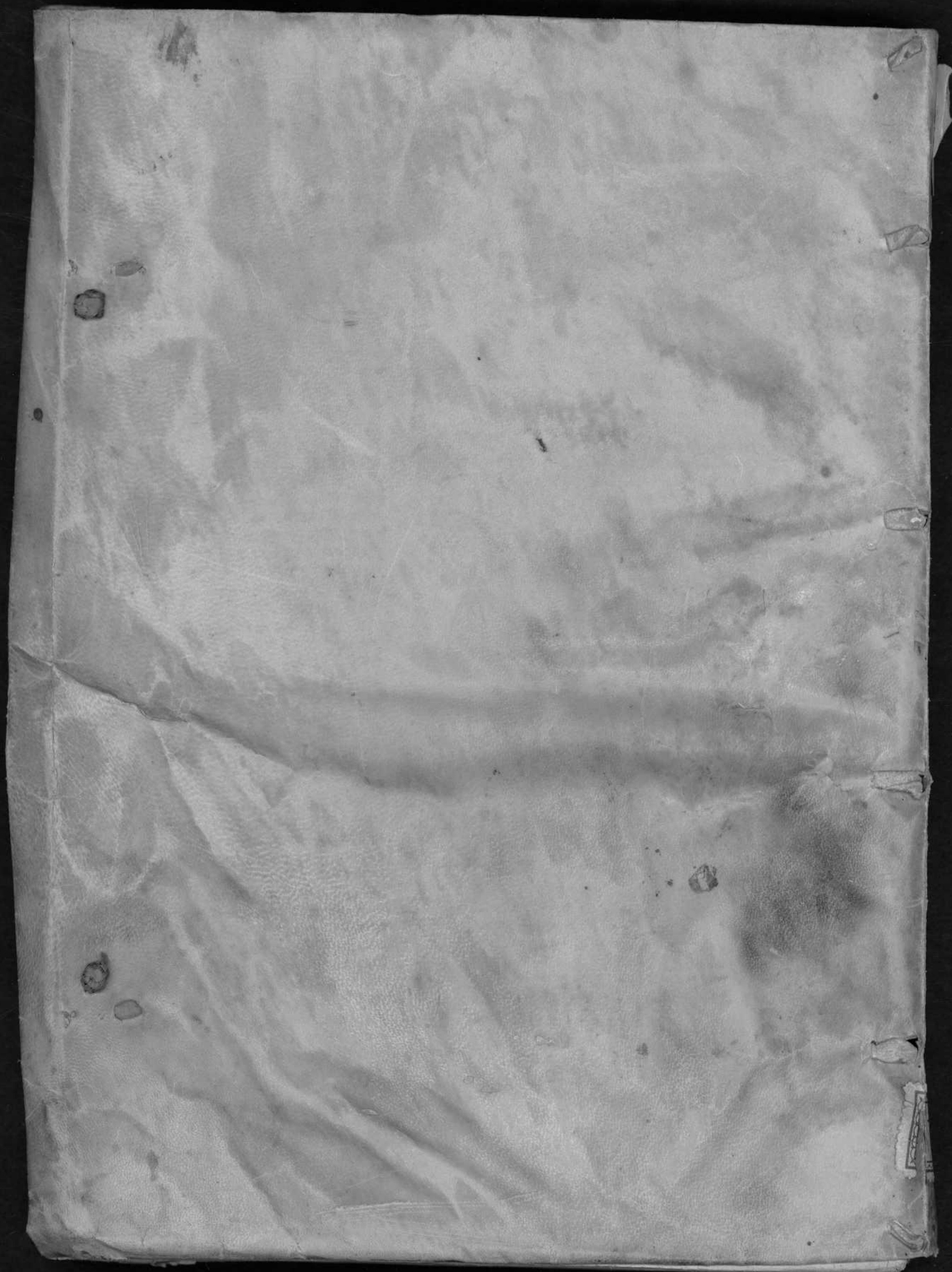
nes peruenit.

2 Recte tamen Tertullian. de Anima

cap. 28. Neque veritas desiderat vestigia.

Sequitur mendaciam deurat nouissima.

Quod scholasticum iudicio, & diligenti

Top
Est.
Tab. 11
Nim. 12

SOTO
DE
Natura
ET
Gratia

3394
700